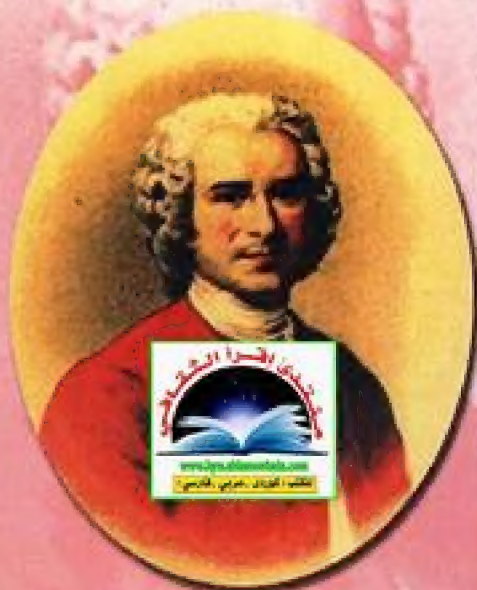

په یمانێ کۆمهڵایهتی

مێندێ اقرأ الثقافى

www.qlra.ahlamontada.com

2005

بۆدایەزاندنی چۆرەها کتێب: سەردانی: (مُنَقَدِي إِقْرَأَ الثَّقَافِي)

لتحميل انواع الكتب راجع: (مُنَقَدِي إِقْرَأَ الثَّقَافِي)

پەراي دانلود کتایبەهای مختلف مراجعه: (منقدي اقرا الثقافى)

www.lqra.ahlamontada.com

www.lqra.ahlamontada.com

للكتيب (کوردی ، عربي ، فارسي)

گريبه ستي كومه لايه تي

نوسيني : ژان ژاك روسو

و / محمد صابر كريم

چاپي يه كه م

سليمانى ..... خه زمانانى - ۲۷۰۵

2005

ماڤى ئەچا پىدان و ئەبەر گرتتەۋەي پارىزراۋە بۇ خانەي چاپ و پەخشى پىنما

ناسنامەي كىتپ

ناۋى كىتپ : گرىبەستى كۆمەلەيتى

بابەت :

نوسىنى : ژان ژاك روسو

ۋەرگىپرانى : محمد سابىر كرىم

شۈيىنى چاپ : چاپەمەنى گەنج

سالى چاپ : ۲۰۰۵

تىراژ : ۱۰۰۰ دانە

گریدستی کومد لایدتی

نهم و مرگيرانه كوردیيه

له ههردوو و مرگيرانه فارسی و عه ره بيه كه يه وه و مرگير دراوه

و مرگيرانه فارسيه كه ی : قرارداد اجتماعی

متن و در زمینه متن

(ژرار شومين / اندره سنيك
كلود مورالی / ژوزه مدينا)

و مرگيرانی بو فارسی : مرتضى كلانتریانی

چاپ دووم / ۱۳۸۰ هـ - ۲۰۰۰ ز

چاپخانه ی ناگا — تهران

و مرگيرانه عه ره بيه كه : في العقد الاجتماعي

ت : ذوقان قرقوط

الطبعة الاولى / اذار ۱۹۷۳

دارالقلم — بيروت — لبنان

پیشکەش :

ئەم کارە وەرگیرانیەم بۆ ئەم دانراوە بەنرخ و مەزنە ، پیشکەشی برای
بەریزەم دلاوەر قەراغی دەکەم .

بەو هیوايە وەك يەك لە پیشەوانی بەرجەستە کردنی پرسەکانی داد
پەروەری و کێشەکانی مروۆکی چەوساوە و رزگاری نەتەوايەتی لە
کلتوری ھۆنراوەی کوردیدا بەردەوامبێت

- ((خەلکی ناوچەى " سىرن " بانگهێشتى ئەفلاتونيان
 کردووہ ياسايە کيان بوئوسيت ، کە بە گوێرەى بەرپۆرە بردنى
 کوتمارە کەيان بوړپکبخاتن ، وەلى ئەفلاتون رەتى ئەو داوايەى
 کردووہ و گوټوټەتى کە دانانى ياسا بوخەلکى سىرن ، کارىکى
 دژوارە ، لەبەر ئەوہى خواوہن پارە و پولیکى زۆرن و تەنھا
 بەدواى پیکەوہنانى سامانەوہن))
پلوتارک

- ((کاتیک گەلێک وەها خوێان رادپنن کە لە ژێر دەستەلاتى
 حکومەتیکى دیکتاتوریدا بژين ، ئەوا ئازادى بوئەوان کارىکى
 ئەستەنگ و دژوارە))
رۆسو

- ((کاتیک دەستەدايە وەرگيژانى دانراوێکى ئاوا گرنک و
 مەزن ، زۆرباش بەناگام لەحالى دارماوى رۆشنيرانى
 کوتمەلگە کەم ، رۆشنيرانيک کە زۆر خوێان لەو بەگەورەتر
 دەزانن ، ناخاوتنى جەدى و بوژرانە لە کێشە و
 گرێتە گەوھەریەکانى خەلکى کوتمەلگە کەيان بکەن !!! .
 رۆشنيرانيک کە ناخاوتن لە مافە سەرەتايەکانى مروڤ و
 دادپەروەرى و رزگارى راستينەى کوتمەلگە و تاک ، بەکارى نا
 رووناکبىرى دادەنن !!! . ئالیرەوہ هەموو جار دەلیم ناخو دەيیت
 وەرگيژانى بەرھەمگەلێکى ئاوا مەزن ، بوکوتمەلگەيەک ئەوھا ،
 دەيیت چ سودیکى ھەيیت و چ رولتيک بگيژیت لە ناگابوونەوہى
 مروڤگەلى ئەم کوتمەلگەيەدا . ئاخىر کوتمەلگەيەک بەشى ھەرەزۆرى
 مروڤگەلەکەى تەنھا خەریکى بە دەستھينانى سامانداری و ژيانى
 رابواردنى و ماکیژگەریتی بن ، لە کاتیکدا لەسەر دەریای ئاون و
 بەپيالە ئاویان پێدەفروشن ، خواوہن باشترین سەرچاوەکانى وزەن و
 بەخولەک کارەبايان وێدەدەن و ... دەيیت لە چ مەرگەساتیکدا
 بژى و بگوزەریتیت و دەيیت چون بەراوردبکريت دەگەل
 گەلێکدا کە سەدان سال پيش ئیستا رووناکبىرى وەک رۆسوڤ ، دوو
 ھەزارە سالیک پيش ئیستا بیرمەندى گەورەى وەک ئەرستو و
 ئەفلاتون و گروتیوسى بەرھەمھیناوە ...))
م.م

پیشکش کرنن :

خوینہری بہ پیر، نہم کتیبہ ی بہ رخصت، وہر گپ در او ی یہ کیکہ
لہ گرن گرتین بہ ہمہ کتی کہ لہ فیلم سوف و نووسہری مہ زنی فہ رخصی
"جان جاک رو سو ۱۷k - ۱۷۷۸"، کہ لہ سالی ۱۷۶۲ لہ مہ ستر دام لہ ۱۲۵ بہرہ دا
بلاوی کردو تہ وہ.

بلیہ خی نہم بہرہ مہ ی رو سو لہ وہ دا ہر دہ کہ ویت، کہ شو پش گپرنی
شو پشی مہ زنی فہ رخصا ۱۷۸۹، نووسہرہ کہ ی بہ مامو ستای فیکری خوین و
کتیبہ کہشی کہ (گریبہستی کو مہ لیت ییہ، بہ سہر چاوہ و نیلہام بہ خش
دید و ہزرہ شو پش گپریہ کتیاں دہ زنی، نیارہ مہ سہ لہ یہ کی بہ و
چہ شہنہش لہ خو پانجوو، بہ لگو لہ و رستییہ وہ سہر چاوہ ی گرتو وہ، کہ
جان جاک رو سو وہک فیلم سوف و نووسہریکی مہ زنی سہر دہ مہ کہ ی،
تو نا و لیوہ شاوہ ی کہ م وینہ ی خو ی و ہستیلہ بو دہر شتہ نہ وہ ی سہر جہ م
بو چوونہ رامیاری و کو مہ لیت ییہ کتی لہ (گریبہستی کو مہ لیت ییہ) دا
بہ کار ہی ناوہ و نہ زمونی دہو لہ مہند و راہ ی بہ رزی ہستیار ییہ کہ ی
ئسو ی بیریکی ناوہ لیاں پی بہ خش یوہ، بہ جو ریک شیکاریہ کی
سہر کہ ویتو و نہ ی لہ لیت نہ جیا وا زہ کتی کو مہ لگا لہ و بہرہ مہ ی دانیشلی
خوینہر دہ دات، نہ وہش وای کردو وہ کہ ہیچ کام لہ فیلم سوف و بیرمہند
بہ ناوین گہ کتی سہد ی ہہ ژدہ مہ مہینہ ی رو سو کاریگہری مہ زنیان
لہ سہر بو چوون و ہزری سہر دہمی خوین و نہ وہ کتی داہتو و نجو ویت.

بیگومان، زینی سہخت و پرنہ ہامہتی وئالوزی رو سو، لہ نیوان
کو مہ لگای فہ رخصی لیونلیو لہ مہ لانئی فیکری بی دادی کو مہ لیت ییہ و
ئلووری لہ سلیہ ی سیستہ میکی نہ رستو کرسی زور داری بہ نہ مالہ ی
(بوریون) و ہہ زمونی ہہ مہ لیت نہ کلیسای کلسولیکی، ہہ وین بیریکی
یاخی و کینہتوزی لای رو سو بہ دژی سہر جہ م رژی مہ ئلووری و
کو مہ لیت ییہ و رامیاری سہر دہ مہ کہ ی خو ی پیکہ ی نلوو، بہ چہ شہنیک

لەگەڵ ھەمووان دا لە پرووێه پروو بوونە و ھێکێ سەخت دبوو ھەتا رادھێک
راوھەدونان و ھەرکردن و دوور خستەنە و ھەردوام بوو.

شێخی بێسە، رۆسۆ بە چەشنێک لە واقعە گشتییە ناھەموارییە گە ی
کۆمەلگای بێزار بوو، کە لە دید و بۆچوونە کتیدا، ھەلۆیستی زێدە مەنھن
سەبارەت بە دیاردە مەرفەئییە کتییە وەک شارستلی، زەست، ھونەر،
مولکلیتی تلبەت و دەولەت نیشان دا و ئەو نە ی بێسەر چاوە ی تیکرایی
بێنەوایی و ئیش و نازارە کتییە تاک و چلنی تۆ و شە پەنگیزی لە مەرفەئەدا
و بێبەش کردنی لەسەر یەستی و نازادی و تارادھێک کۆیلە کردن لە قەلەم
دەدا. ئەم بۆچوونە ش ھەلەری سەرەکی بوو تا پێچەو نە ی رەوتی
بیر مەندانی سەر دیمە گە ی کە بە (فەرھەنگییە کان) ناسر بوون و (فۆلتیر)
ناو دارترین ھەلۆیست و ھەرگرتن و بێگەشە بۆ بۆچوونە سەیر و
بەناوێتگە گە ی بکات کە بەناوی (مەرفەئە کتییە نەرم و نیشان یاخود
دەپنە ی پیاوچاک) ناسراوە بە پێی ئەم بۆچوونە، رۆسۆ پێی وایە، کە
مەرفەئە بێساکاری خۆی لەبەناخەدا چاکە خواز و خێرخوازە، ئەو
ناھەموارییە کتییە سیستەمە کۆمەئەئییە کە کە دەگۆرێت بۆ کەسلیە
تیبیەکی بە دخوا و شە پەنگیز و نازار بەخش.

ھەر بۆیە رۆسۆ لە نووسین و بەرھەمە بەر یە کتیدا بەتوندی ھێرش
دەکاتە سەر دیاردە کتییە کۆمەلگای وەک دەولەت و زەست و مولکلیتی
تلبەت و شارستلی و ئەو نە بێسەر چاوە ی سەرەکی تیکرایی نە خوێشی و
نە ھامەئییە کتییە مەرفەئە ھاوچەرخ و لەگە و رەترین کۆسپ لەبەر دەم
نازادییە کتییە تاک لە کۆمەلگادا لە قەلەم دەدات. رۆسۆ پە پەنە وە ی گروپە
مەرفەئەئییە کتییە لە ژێلی کۆیلەیی سەر قلییە وە بۆ نیشە جی بوون و
ژێلی شارستلی بە خاڵییکی وەر چەر خلی سەلەبی و دەست پێکی کۆیالیستی
و نە ھامەئە مەرفەئە داخاڵە و پێی و بوو شارستلی نە خوێشی و نە فرقی
رەستە قینەییە بۆ مەرفەئە، بێسەر وای ئەو، مولکلیتی تلبەت لە و دەمە وە
دەستی پێکردووە کە خەلکێ ساکار باوەر پێان بە و کەسە خوێشە پێنە

کردووہ کہ پھر ژینیکی به نهووری پارچه زهوییه کدا گیراوه و گوتوویه: (نهمه مولکی منه)، نه وهش سه رقای کو مه لگای شارستلی پی کلهمینا که تیکرای بیدادییه نلجووری و کو مه لایمتی و رامیاری و نه خلاقیه کان له وئوه دست پیئمه کن.

چونکه به هیئنه کلیه ی مولکیه تی تلیهت مروق ده ولت و دام و نهزگا سه رکوته ر و داپلوسینه ره کلی دامه زرند تا سامان و جیا و گه کلی بؤ بپاریزیت و به دژی زورینه ی هه ژاران تا راهی کو یله کرنیان به کاریان به یئی.

له راستیدانه م بیدنه رۆسوی هان دا داوا له مروق بکات مالدناوی له ژیان شار و شارستلی و چیژگه رلی بکات و بؤ باووشی گهرمی ژلی لادی و به یوضدی به تینی خیزلی سه رقای بگه رپته وه و به ساندی ژلیکی نلسووده ی بی گری و گول به رپته سه ر، بگه شیه کی وا که لایمن فو لته ر وه ره خنه ی لی گرا، به وه ی لنامیه کی دابؤ رۆسؤ نووسیویه "کلیک پیا و بؤ چوونه کلنم ده خوینیتته وه هه ر زوو خولیا ی نه وه دیله گریت که بؤ رۆشتن دله زیتته سه ر چوار به ر".

شلیمتی ووتنه نه م بؤ چوونته ی رۆسؤ لعیوضدی فیکری و کو مه لایمتی سه ر نه مه که ی خویدا دنگ و هه رییه کی گه وره ی لیکه وته وه و به شیکی بیرمندن فیه رضای پیش شو رشی لی رست کردوه، نه وهش هله ریکی باش بو و تا رۆسؤ سه ر لعیو بؤ چوونه کلیدا بجیتته وه و له قالبیکی دیکه دا، به شیا وازیکی جیا واز، به لام نوئی له پیشوو دلیق رپزیتته وه، نه وهش سه رقای نه جمادنی کاریکی مه زن و به ره ه میکی تازه و پر بله خی لیکه وته وه که کتیبی ((گریبستی کو مه لایمتی بو)).

له م کتیبه دا رۆسؤ سیسته میکی رامیاری و کو مه لایمتی نوئی بؤ کو مه لگانو ریزه ده کات که سیسته می دیمو کرسی نوینه رلیمتیه نه و سیسته مه ی تیدا سه ر لعیو ئازادی و سه ریبه ستیه کان بؤ مروق له کو مه لگادا ده گیریتته وه، نه ویش له رپگای گریبستیکی کو مه لایمتیه وه

كه تاكه كان ئارەزوومەندلە رېكېخەن بۆلەۋى گۈپرپەلئى يىسلىك بىن
كه ھەلقوللوى خولست وبەرژەۋىيەكلى گشتى وتېكپراي كۆمەلگا
بىخات.

رۇسۇ لىبەشىيەكەمى كىتەبەكەيدابە ناۋىشلىكى سەرنج راكىش
دەست پىندەكات ونووسىيە (مروۋ سەرىستە وئازادە لەدىك بوۋە و
لەھەموو شۇيىنىك كۆت وبەند كراۋە)، ئەو لەسەرنەۋە پىندەگىرئىت كە
مروۋ لەكۆمەلگى سەرقلىدا ئازادىيەكى رەھاي ھەبوۋە و پىندى ھىچ
يىسلىك نەبوۋە، بەلام پاش نىشتەجى بوون و پەرىنەۋە بۇ قۇتخى
شارستى، دەۋلەتە جىاۋازەكلى ھەۋلى لىئاۋىرنى سەرىستى وئازادى
تاكه كلى كۆمەلگىلن داۋە، ھەربۇيە ھىنلە كىلە سىستەمىكى نوئ
پىۋىستە كە لەلەين ئازادىيەكلى تاك وبەرژەۋىيەكلى مسۆگەر كات
و لەلەيەكى دىيەۋە درىژەبەبەر دەوام بوونى كۆمەلگابىدات كە
بەرژەۋىيەكلى تاك و كۆبەشىۋىيەكى تەرىپ لەرپىگى يىسلىكە ھەۋە
بىپارئىزىت. كە فۇرمىكى نوئ بەدەۋلەت و ھۆكۈمەت و دام و دەزگا
جۇرىە جۇرەكلى بىدات لىرەشدا (ئىرادەى گشتى ياخۇد بەرژەۋىيەكلى و
گىلى كۆمەلەيتى) بەردى بىلغەى ئەو ھۆرمە نۆپىيە بىت.

لەم بەرھەمە پىرلەخەدا رۇسۇ گولستەنەۋەى مروۋلىمىتى لەھالەتى
سروشتىيەۋە بۇ ھالەتى شارستى بەگۈرلىكى گەۋرە لەقەلەم دەدات،
لەبەرنەۋەى يىسا شۇيىنى غەرىزە دەگىرئەۋە لەبىارى كىرنى رەھتار و
ئاكارەكلى مروۋفدا، ھەربۇيە دەبىت خۇى لىبەشىك لەو خۇشىيەتە
بىبەش بىكات كە لەھالەتى ژىلتى سەرقلىدا ھەبوۋە، بۆلەۋەى
لەھەننىك روۋى دىكەۋە سودى گەۋرەقلى چىنگ كەۋىت، ئەۋىش ئەۋىيە
كە لەگىلەلەرىكى گەمژەى ۋىلەۋە دەبىتە مروۋلىكى ژىر و خاۋەن خەۋەن
وبىر.

رۇسۇ لەگىرئەستى كۆمەلەيتىدا ئازادى بەكۆمەلگاۋە گىرئ دەدات و
تېكپراي بەگۈرپەلئى بۇ يىسلىك نەمىنىيەۋە كە ھەلقوللوى بەرژەۋىيەكلى

كۆمەلگا بېت، جگە لەو ەي رۆسۇ ھەولۇ بەخشىنى پېنساھىيە كى نويمان بۇ دەولەت دەدلى كە تىدا لەتیکرای گەل و دەسلەت پېكلىت، دەسلەتیک كە جېبە جېكەرى خولستی گشتییه و سەرچاوە كە ی گەلە، بەشترین حكومەت لای رۆسۇئە و حكومەتیه كە كەسلى لەهتوو و رەشت بەرز تىیدا كاربە دەست بن، كەسلىك ھەلبرێدرای گەل بن و جېبە جېكەرى یسلیەك بن كە بەرجەستە ی بەرژە و خلییه كلى كۆمەلگا بكات.

لە گرێبەستى كۆمەلگە تىدا رۆسۇ ەك واقیعك دان بەمولگىمى تلبىتى دانغىت بەمەرجى لە ژېرسلیە ی چاودىرى گشتیدابىت و فراوانكرن و بەكارھىنلى ژبان، بە بەرژە و خلییه كلى كۆمەلگا نەگىمىت، نەبىتە ھۆی قول كرنە ەو ەي نلیە كسلى كۆمەلگىمى و ئلبوورى. لەم رووشە ەو رۆسۇ پىی و یە كە نلبىت جیاوازی تاكەكان لە ەو ەي تونای فیزیكى و لەهتوو ییە ەو رېگرېت لە ەي گای ھینتە ەي یە كسلى ما ە كۆمەلگىمى و یسلیەكان بۇ تىكرای تاكە كلى كۆمەلگا.

رۆسۇ لەسۆنگە ی پەرە ەو ەي ئلینى پەرۆستىیەتە ەو ەو ەي ئلی بۇ دزلیمى ئلین و ەو پەرە ەي ئلىنى بۇ ەو ەو ەي كۆمەلگانە داو، بەلگۆنە و پىی و یە كە ەكرىت ئلین سودى لیو ەو رگىرت بۇ ھینتە ەي چاكە خوازی كە لای رۆسۇ بە پلىیە كى بنە ەي دانغىت، بەلام رۆسۇ بگەشە بۇ پلەند بوون بە ئلینىكى سادە و موسبەت دەكات كە خىرى كۆمەلگای تىدابیت و تەو ەي چاكە خوازی و چاوپۆشى نەك رق و تۆلە و كینە لە كۆمەلگادا بلا و بكتە ەو و گەل لەلیم دەزگای ئلینىیە ەو بكرىتە مىگەل و بۇ مەبەستى ئلنشمى برىرت.

رۆسۇ ەي كى فرە زولالى رەخنە گرە و شۆرشگىر ەي سەردەمە كىمى، ئەو پىی و لبوو جگە لەشۆرش ئەستەمە رىگلیە كى یكە سەركە و تەو بىت لە چارەسەرى بارى نالبارى ئلبوورى و بىدادى كۆمەلگىمى و ئیستىبدادى رامیارى لە كۆمەلگا كىدا، ەو رەبۆیە رووى دەمى خۆی تەنیا ناراستە ی جەماوەر دەكرد و ەيگوت: ((ما قى گەلە

حکومتیک، بروخیڤیت که لسه ر دژیمتی خواست و به رژه وندی گشتی به رده وام بیټ))، نه و مافه ی که گه لی فه رفسا یازده سال پاش مرنی رؤسو، به خو ی ره وای بینی و پراکتیزه ی کرد.

له م قوناخه ی نه مړومندا، که کیشه ی دیموکرسی و نازادی گه رلی بنیادنی سیستمی حکومته نوښه ریمتییه کان، بۆته مه سه له ی پله یه کی ولتنی پاشکه وتوو زه جرییتوو ی هستی رژیمه دیکتاتوری و توتالیتیرکان، مه سه لیه کی به و چشنه که له رۆژه لئی ناوحد به گشتی و له گوردستان و ولته داگیرکه ره گتی بمتلیبستی، زیتر له نیوچه گتی دیکه ی بۆته پیویستییه کی سه ره کی و په رۆشی جه ماوهری سته م نیلیه.

دیاره له سوږگه ی نه و رستیه وه که دیموکرسی بی کسلی دیموکرسی خواز نیلته دی، هه ربۆیه بلا وکر نه وه ی هوشیاری دیموکرسی و نلشنا کرنی جه ماوهر و په روه رده کرنی تاکه گتی کۆمه ل به سه رچاوه و پرفسیپه گتی، زمینه خوشکه ری وه دیه لئی کۆمه لگیه کی نازان، نه وده ش پیامی پیرو ز و نه رکی بنه رقی غه مخورتی دیموکرسی و رؤشنبری رسته قینه یه.

لیره وه وه رگیرتی نه م به ره مه په ربله خه ی رؤسو، له لایهن کاک محمه د سلیره وه به کاریکی پیویست و گران و گرنه د زمانم و پیم ویه کۆمه لگا که مان و کتیبخه ی کوردی به وه رگیرتی نه م جوړه به ره مه لته سودمند و دموکمند نه بیټ، هه ربۆیه له لایهنی خو مه وه ده ستخوشتی لیده که م و هیوای سه رکه وتن و به رده وامی بو ده خوازم، له گه ل ریزم بو هه مووان.

د یاسین سه رده شتی

سه رۆکی به شی میژووی کۆلیجی زانسته مرو فایه تییه کانی

زانکوی سلیمانی

دُخاوتتى وەرگىرى كوردى:

ئەو ھەلومەرجەي (گرىبەستى كۆمەللىمى) تېدا كىردە كوردى:-
لەپلىتىداسەدوای بېكارىوون و سىننەنەوې مافى كاركرىنم وەك
فەرمىيەرىك لەنەزگىلەكى ئەوې پېنى دەوتىت حكومتى ھەرىمى
كورستان - ئىدارەي سىلمى، كەبۇ (من) تەنھا وەك ھۆكارىكى پەيدا
كرىنى بۇيۇم و ھابوو، بەو پىيەي كە لەسەردەمى رۇمىيەمەسى
دىكتاتۇرىشا، بۇملى ھەبوو ھەبىر ونامەي خۇندەنمەو لەسەر كارىك
دابەزىن. وەلى لەم ئىدارە نانسىۋتالىستىيەدا، ئەو سادىقەرىن مافى
كاركرىنەش بەكەسىكى وەك (من) رەوانەنىتر، بىن ھەبوونى ھىچ
ھۇنەكى رەوا و لۇزىكى... بەلى بەدوای ھەنە پىشى ئەو بارودۇخە
ناھەموارەي گوزەرنى ئىبوورىم، بىتلىپەتەشكە (ئەن) ي رەخنەگر
راىكالى، لەھىچكام لەنەزگا و سىننەرە فەرمى و نافەرمىيەكلى حىزىي
نسىۋتالىست دەستەندارى ئەم پىتلىيەدابىشدار نىم لەوەرگىرنى ھىچ
كۆمەكىكى نەك ھەر مادى بەلكو مەنەوېش، ئىتر ھەبوو لەپال كرىكارى
كرىندا، كارى وەرگىرپەش بەكەم، بىتلىپەت لەگەل ئۇفسىتەيىكى وەك
ئەوې بەگىبەست، گرىبەستەكەي (رۇسۇ) م بۇ وەرگىرپاۋە، ئىتر ئەو
ھەر خۇم دەزىنم كە بەج ھەلومەرج و بارىكەو ئەم كارى وەرگىرپەم
تەواو كىردوۋە، بەھەر حال ئەو جىگەي ئەو پەرى شىفازىمە كە خامەي
خۇم پاك راگرتوۋە و ھەلۋىستەنەدۇرندوۋە.
- من و ھەلۋىستەنە كۆمەللىمى:-

لەپلىتىداسەرىبارى ھەبوونى ئەو ھەلومەرجە دژوارەي گوزەرنىم،
وەلى نەئە و كات و نە ئىستاش، ھەرگىز نامادەنىمە، دەست بىلەمە
كارىكى كولىتوورى - ئەھمى، بە مەبەستى بازىرگىلى، نەخىر، خامەن
ئۇفسىتەيى بەرپىزى (رېنما) ش بەخۇي گەواھىدەرى ئەم رىستىيە، كە (من)
چۇن پىداگر بووم لەسەر جۇر و ناوەرپۇكى كولىتوورى - فىكرى - ئەو
بىلەتەي كە كارى وەرگىرپەت تېدا دەكەم. ھەر ئەو شەيەكىك لەھۆكارە
سەرەككىيەكلى ھەلۋىستەرنەم بوو، بۇ وەرگىرپەت ئەم بەرھەمە بىنرخ و
مەزىنەي بىر مەندى گەورەي مۇۋەللىمى "زان زاك رۇسۇ"، لەپلىتىداسە
(من) تانەو چىركەستەي كە رىستەوخۇ كە و تەمە كاركرىن لەوەرگىرپەت،
جىگە لەكۆمەللىك زىيارى گىشتى لەسەر "رۇسۇ" و لەسەر خۇدى ئەم

دئراوہی، کہ لہسائی یہ کہ می خوینننی زئکۆیم لہ کۆلێزی زئستہ
سیلسیہ کئی - زئستگہ ی بەغداد. لہماوہی "پیشہ کیہ ک بۆ زئستی
سیلسہت"، وەر مگرتبوو، ئیدی هیچ زئیار ییہ کی دی وەہام نەبوو
لەسەری. لێ ئەو زئیار ی گەلە، بەس بوو بۆ ئەوہی ھەئێزار نە کہ م بۆ
وی لہ جینگہ ی خو ی بیئت -

- مە زنی گرێبەستی کۆمە ئیفتی: -

سەبارەت بە گرنکی و مە زنی ئەم دئراوہیہ، (ئە ز) تەنھا لہ م چەند
نێرە دا دید و را وتیگەشتنی خو م، چر ئە کہ مەوہ، لہ بەر ئەوہ ی ئەو
کارە م زئیر بۆ یە کئیکی دی بە جیھێشت و بەر پز (د. یلسین سەرەشتی)
بە و پەری خو شحالیہ و ئەو کارە ی لہ ئەستۆ ی خو ی گرت.

لە گەل ئەوہ ی کہ (گرێبەست) سەر چاوہ و سەر گە (مەر جە) یە کی
بە پیئر و مە زنی چۆ ئیفتی سەر ھە ئدنی کۆمە لگای مە نضییہ - حالەتی
مە نضی - لہ مینە ی لیئۆ ژینەوہ ی ورد و بلبەتی لہ ی بۆ چۆ ئیفتی
سەر ھە ئدنی ئە سە لئە سیلسیہ کان و شیوہ و جوړیان و، پە یو و نلیان
بە یە کئیہ وە، لہ لایە کی و چۆ ئیفتی پێکھاتن و چلبوونی چە مکی یلسا و
شوین گرتنەوہ ی وە ک بئە ما و بونیادیکی سەر ختی لہ کۆمە لگای
گوازاوہ دا - و تە کۆمە لگە ی مرقۆیی دوا ی قۆناخی ھۆسە گەر ئیتی و
ئشارشیستی - و، پە یو و نلی نیوان ئە م سەر ختە گرن گە - و تە یلسا - و
ھەریە ک لہ نەستە ی ئە سە لئدار و حکومەت، لہ لایە کی دی و، ئاخاوتنی
ورد لہ چە مکی کۆمە لگا و تاک و لہ م قۆناخە گوازاوہ دا و، پە یو و نلی
ھەریە ک لہ و دوو چە م کە بە چە م کە کئی (حکومەت) و (نەستە ی
ئە سە لئدار م لہ لایە کی و بە چە مکی (یلسا) لہ لایە کی دیە وە، دوا جار ییش
واقیعی پە یو و نلی نیوان ھەر کام لہ و بونیاد و کۆلە کلە ی، کہ میژووی
مرقۆلیفتی لہ و چر کەستە ی قۆناخی گوازتە وە و تائیشتاش و، تائە و
نەمە ی کہ باری بە پۆہ چوون و پێکھتە سیلسیہ ی کۆمە لگە ی مرقۆیی
بە م شیوہیہ بیئت، بە رجەستە کەر و پیادە کەر ئیتی، ئە و نە بریتین
لە گرن گرتین و دیارترین پەرس و بلبەتی ک (رۆسۆ) ی گە وەرە بیر مەند،
زۆر لێھتوو و ورن بێنە، ھزر و تونائیلیلیہ کئی خو ی تیئدا بنفە رمان
کەردو وە، نە سەر ئەنجام ئە م دئراوہی لێھتۆتە بەر ھە م، بە کورتی و
کوردییە کە ی (تە ز) نە ئیم: "گرێبەست ئینجیلی فیکری سیلسی لہ رشتە
پلیسی و گە وە ھەریە کەیدا، و تە پەیدا بوونی ئە سە لات و حکومەتە کان،
شیوہ و جوړە کلێان، پە یو و نلیان بە تاک و کۆمە لگا وە و بە پیچە و نە و
بە پیچە و نە ش، رۆ ئی یلسا لہ و نیو و نە دا، ورن تر و بە شیوہیہ کی دی بئیم،

ئەم دئاروۋىيە، فراونگەيان مەوسوعەي چەمكەكلى ئازادى و ديموكرتى و مافە."

سپير كەن ئەم مەروۋفە پېش زىقر لە (۲۴۰) سال، لەنۆ و دئاروۋەكەيدا، گرىبەستى كۆمەلەيتى، ئاۋە ئاڭاۋتن لە (سىلەت) دەكات. "راميارى پېش ھەموو شتىك مۆرالە، ئەم مەروۋفە دىقونىت بە دىبەينى كە ئىرادە و عەق و وىزدن ۋەستى ھەيە، نەك تەنھا پېويستى و سەرگەرمىيەك، يان ھە ۋەستىك..."

"پول پۆرجان" ي چاپكەرى چاپە ھە رەئسبەكەي "گرېبەست كۆمەلەيتى" لە پېشەكەيەكەي خۇيدا، ئاۋە ئاڭاۋتن لە چەمكى (سىلەت) دەكات:-

"راميارى پېش ھەموو شتىك پەرۋەردى ھاۋلتى دىخوازىت، لە ويدا ئەم پىاۋە رووناكېر لە بوونيان ھەيە، ئەۋلەي كە رىگە ئاھەن راگەيلنە فيلاۋىيەكان، لە خشتەيان بەرەت، چونكە تاكە خولەيەكە ئەۋلە برىتەيە لە خۆشويستى نىشتەن."

- كوردى ئەم قۇناخە و گرىبەست:-

لە راستىدا لەھەر جار كەكە بۆ ۋە رىگېرنى گرىبەستى كۆمەلەيتى، خەرىك بووم، لە پال پەرسەي ۋە رىگېران و پىداچوونەۋە ۋە ھەلەپىر كرنەكەيدا، زۆر بە وردى پەرسەي خۆيەنلەنە ۋە پىدە كەردوۋە، ئەۋەي كە (تەز) لەم پەرسەيە دايەكسەر و رستە ۋە خۆ سەرەنجى راگېشاۋم، برىتەيە لە چەنلەن دىد و را ۋە بىرەندى ئەم رووناكېرە كە ۋە رەيە، سەبارەت بە ھالەتتى مېگەلى ھەنلىك لە كۆمەلەكان و، فرۇفەللى نەسەلئادارە مەھور و نادىموكرسى و ناچە ماۋەرىيەكەي لە گەيشتن بە كورسى نەسەلات و پۇستى ھۆكەم كرنەدا، ھەروەھا شىۋاز و رىكارە دىماگۆكى و لە خشتەبەرىيەكەي خەلگى مېگەل - ۋە كۆمەلەكان ناھوشيارەكان- شىۋاز چەۋتى نەسەلئەكرنى نەستەي نەسەلئادار بىناۋى دىموكرتەيەت و... ھتە. تا دەكە ئاڭاۋتن "رۇسۇ" لە گەنەللى و دزى و راو و رووتى نەسەلئادار و سەرگەردەكان لە خەۋدى ئەم خەلگەي كە بە دىڭدان ئەۋلى گەيەد ۋە پۇستى نەسەلئەكرن بەسەر ئەمەدا، بەتتەپە رېوون، بە لە ژىرپى نلى ئىشكراي پىسا و نەستەرىژى كرنى سامناك بۆ سەر مافەكەي كۆمەلەكان و تاك، ھەروەھا، بوونيانلى ھۆكەمەت و نەسەلئەكە ئەۋەي پىي بوترىت دادپەرۋەرى ۋە مافە خەلگى چە ۋساۋە، تىيىدا بوونى نىيە....، بەللى ھەموو ئەم پەرس و بىلەتە گرنەكە لە لايەن ئەم رووناكېرە كە ۋە رەۋە لەم دئاروۋىيە دا ئاڭاۋتنى لىكاراۋە و زۆرىش

جەختى لەسەر كراۋە، (ئەز) ھېلىم بەزىر زۆرىيىلدا ھېناۋە، لەبەر ئەۋەدى
كە ۋا دەزەنم (رۇسۇ) لەنەمپۇكەدا، بۆلەمپۇكەى (مە) ى نوسىۋە.
- ھەندىك ئا خاوتنى دى:

بەدۋاى لىبوردن لەھەموۋئەۋەى كە بەجىدى ۋ رىستگۈيە، ئەم
ۋەرگىپنە كورىيەى (گرىبىست) دەخوئىننەۋە، كە:
۱- بىۋو لەبەرگەكەدا، (گرىبىستى كۆمەللىقتى) بنوسرىيە نەك،
پەيمىنى كۆمەللىقتى، چونكە ھەم لەرۋوى رىزىمى ۋەھەم لەرۋوى بىلىتى
بەرھەمەكەۋەئەۋەى يەكەمىيان راسترە.

۲- ئەگەرچى لە (۲۰۰۵/۱/۷) ۋە دەستەم داۋتە كارى ۋەرگىپنى ئەم
بەرھەمە. ۋ لەشەۋى (۲۰۰۵/۲/۲۲) تەۋاۋم كرد، لى، دۋاى ئەۋەى كە
لەكلى ھەللىرىيەكەيدا لەگەل ۋەرگىپنە فارسىيەكەيدا، بەراۋردم كرد،
بۆم دەرگەۋت كە جىۋاۋازى لەبەرچاۋ ھىيە لىغىۋان ھەر دوۋك ۋەرگىپنە
عەرەبى ۋ فارسىيەكەدا، بۆيە كە ناچار بۈۋم كە لەزۇر بىشىدار بەراۋردى
ۋەرگىپنە فارسىيەكە بىكەم ۋ، بەۋشىۋىيە ئىستابىشى زۆرى
ۋەرگىپنەكەم لەمەى دۋىيەنەنەك عەرەبىيەكە. ئەۋەش لەرلىتىدا،
چاپ كرىنى ئەم بەرھەمە ۋىلاۋكرىنەۋەى زۆربە دۋاخست.

۳- لەبەكار ھىنلى ھىندىك زاراۋە ۋ شەى دىيالىكت ۋ شىۋە زارەكلى
زىمەكەمان، كە ھىنلى ھىندىك زاراۋە ۋ شەى دىيالىكت ۋ شىۋە
زارەكلى زىمەكەمان، كە بۆ زۆر خۋىنەر، ناردەختىيەك پىكىلەھىيىت.
ھەر ئەۋەشە كە ئەۋەشە لەخۋىنەرنى بەرھەمەكەنم، رىباز ۋ شىۋاۋازى
نوسىنى (من) يان بەلاۋە وشك ۋ قورسە. لى (ئەز) ئەۋە بەپىۋىست
دەزەنم ۋ بۆ خۋىشەم كە بەۋشىۋىيە دىۋوسەم زۆر چىز لىنوسىن
ۋەردەگرم.

۴- (ئەز) ھەرگىز لەگەل ئەۋەنىيە، كە خۋىنەرى كەمتەرخەم ۋ
لازى. پەرۋەردەبىكىن، بەۋەى كە ھىزىر ۋ ئىدىپاكانەمان، ۋەك پارۋىيەك كە
بىلىستى قوت بدىرەت، بىخىنە بەرەستىيان. لەرلىتىدا، ئەۋ خۋىنەرى
كە ئەۋە خىسەلت ۋ مۆركى پەيۋىدى بىت بەدۋىيە كۈلتۈۋەر، تەنھا
دەكرىت ۋەك راگوزار ۋ كات بەسەرىيەكى كۈلتۈۋەر - فىكىر، بىنەژمار
بىت ۋ ئەۋەش بۆ خۋى مەرگ ۋ ئىفلىج بۈۋىنى كۈلتۈۋەر ۋ فىكىرە؟

مەھمەد سابىر كەرىم
۲۰۰۵/۶/۸

کافه کانی ژيانی رۆسو

۱- ژماره کان (۱۷۱۲-۱۷۴۲):

له (۲۸/حزيران/۱۷۱۲) ژان ټاك رۆسو له شارى (جنيف) له دايك بووه ،(ئهو) كوپى دووهمى (ئيسحاق رۆسو) و (سۆزان برنار) بوو ، دايكى ئهوهندهى نهبرد له (۷/تموز) هه مان سالدا ، كوچى دوايكرد .

سالانى (۱۷۱۲-۱۷۲۲) رۆسو له لای باوكى ده ژيا ، كه خهريكى خویندنه وهى پۆمانه كان بوو به تايبه تيش (بلوتارك) .

سالانى (۱۷۲۲-۱۷۲۴) (ئيسحاق رۆسو) ى باوكى له سالى (۱۷۲۲) و چوو له شارى (نيون - Nyon) ، رۆسو و (ئبراهام برنارد) ى كوپى خالى له م ساله دا پهيوه نديان كرد به خویندنگه ى ناوخوئى به پريز (لامبيرسيه) (La mbercier) له شارى (بوسى - Bossey) سالى (۱۷۲۵) رۆسو ده ستىكرده مه شقكردن لای (دوكۆمان — Ducommun) ى داتاش ^(۱) .

له (۱۷۲۸) وه ، پيك له (۱۴ى ئازار) دا ، رۆسو ده رگاكانى (جنيف) به داخراوى له بهرده مييدا ده بينيت ، بويه كه بريارى پاكردن ده دات و به ره و (كاسوليكهت) وه رده گوپيت ، واته ده بيته (كاسوليكى) و له (۲۱ى ئازار) دا له شارى (ئهنيسى - Annecy) به مه دام (دى وارنيس - Warnes) ده گات و ، له (۲۱ نيسان) يشدا ، له شارى (تورين - Turin) له ئاينه كه ى خوى هه لده گه رپته وه .

^۱(داتاش تاككراى (النقاش) ى عمره بيه ، واته ئه وانى كه كارى نه خشسازى ده كن له سه ر به ردو دارو هتد .. وه رگنپریم. ص. - .

(۱۷۲۹ - ۱۷۳۱) دواي ئه وهى ماوهى ساليك له ئيتاليا له لاي كه ساني تاييه ت خزمه تده كات ، ده گه ل مه دام (دى وارنيس) ژيانيان ده به نه وه شارى (ئه نيسى) و پاشان شارى (شامپيىرى - Chambéry) ، و فيرى زور پيشه ده بيت ، به تاييه ت موسيكاو ، پاشنه وه هه ندئ گه شت ئه نجامده دات ، له سالانى (۱۷۳۰ - ۱۷۳۱) بو (سويسرا) و ، له (حزيران - ئاب ۱۷۳۱) يشدا بو (پارىس) .

له تشريني يه كه مى (۱۷۳۱) و (حوزيرانى ۱۷۳۲) روسو له گوڤره پانى (سافوا - Savoie) كارده كات ، (كه ناوچه يه كه له فهره نسا به ته نيشت ئيتالياوه) .

(۱۷۳۲ يان ۱۷۳۳) به ره و (بيزانسون - Besanson) گه شتده كات .
(۱۷۳۵ يان ۱۷۳۶) مانه وهى يه كه مى له (شارميت Charmettes) ي شامپيىرى) .

له (ئه يلول ۱۷۳۷) روسو ده چي ت بو (مونتپيليه - Montpellier) ، پاشان له شوبات يان ئازارى سالى دواتردا ده گه رپته وه بو (شامپيىرى)

(۱۷۳۸ - ۱۷۳۹) روسو له شارى (شارميت) به دواي پهروه ده زانستى و ويژه يى و فه لسه فيه كانى ده كه وي ت و (كوڭاى بيره كان) داده ني ت^(۱) .

(۱۷۴۰ - ۱۷۴۱) له شارى (ليون) ، وهك پهروه ده كه رى كوڤانى (مابلى - Mably) ده مي ني ته وه .

۲- ساله كانى مانه وه له پارىس (۱۷۴۲ - ۱۷۵۶) :

(۱) ئه م نوسراوه (كوڭاى بيره كان - مستودع الافكار) يه كه مين په رتوكى روسويه - م . ص - .

(۱۷۴۲) هر ده گهل گه یشتنه (پاریس)ی، رۆسو پرۆژه که ی سه باره ت به (سیمبوله نوییه کانی موسیکا) پیشکش به (ئه کادیمیای زانستی) ده کات .

(۱۷۴۳ – ۱۷۴۴) سالانی په یوه ندییه کانی رۆسو یه به (دوبان – Dupin) ی خیزانیه وه و له شار ی (بندوکیه) وه ک سکرتری (دی مونتیکو – Demontaigu) ده مینیتیه وه و ئاله ویدا – واته له و کاته دا – م.ص – – رۆسو ئاشنای کونجوکه له به ره کانی سیاسه ت ده بیّت .

(۱۷۴۵) براده رایه تی رۆسو ده گهل (دیدرو – Diderot) و سه ره تای په یوه ندی به (تیریز لوفارسور – Theres Levasseur) و، هر له م مه دامه و له ماله به ریاده کاند ، منداله کانی دینه ژبانیه وه .

(۱۷۴۶) رۆسو که سکرتری مه دام (دوبان) ه ، ده گهلیدا ده که ویتیه دانانی په رتوکیک سه باره ت به (ژنان) و (تویژینه وه یه ک له به نه رته ی زانسته مروییه کان) ی (کوندیاک) بلاوده کاته وه .

(۱۷۴۸) مونتسکیو (گیانی یاساکان – روح القوانین) بلاوده کاته وه .

(۱۷۴۹) رۆسو گو تراوه کانی له سه ر (موسیکا له ئه نسیکلوپیدیا) دا ، ده نو سیّت و له تشرینی یه که می هه مان سالد ، کاتیک به ریگا وه ده بیّت بو شار ی (فانسین – Vinceenes) بو سه ردانی (دیدرو) ی زیندانی ، بابه تی (پیشپرکینی ئه کادیمیای دیجۆن) له (مه رکور دی فرانس – Mercure de France) ده خوینیتیه وه ، که بریتی بووه له : ئایا پیکه اتنی زانست و هونه ره کان ، به شداریان له گو شکردنی ره وشت –

Moral — دا كوردووه ، به مەش ئەقلى (ئەو) ھەلدېت ^(۱) و، لە ھەمانسالددا (بۇقۇن — Buffon) (مىژووى سروششت) ھەكەى بلاۋدەكاتەوھ .

(۹ تموز ۱۷۵۰) تاجينە كوردنى گۇتراۋەكەى (رۇسۇ) دەر بارەى (زانست و ھونەرەكان) و ئەم گۇتراۋەش كە ھىرشىكە بۇسەر ژيارىيەكانى پارىس ، دەنگدانەوھى مەزن پەيدادەكات و دەبىتە بابەتى پىلەبازى — جدل — و گفئوگۇى گەرم لە سالانى (۱۷۵۰-۱۷۵۲) كاندا .

(۱۷۵۲) لە تشرىنى يەكەمى ئەم سالەدا ، لەبەردەم (لويىسى چواردەھەمدا) شانۇيى (ئەستىرەناسى گوندەكە)، كە لە (نوسىن و مۇسىكا)ى رۇسۇيە ، نەمايش دەكرىت ، ئى، رۇسۇ ، بۇئەوھى بە پادشاى فەرەنسا نەناسىندرىت ، خۇى وندەكات . لەكانونى يەكەمى ھەمانسالددا شانۇيى (نارسىس يان خۇخۇشەويست) كە رۇسۇ پىشەكەكى گرنكى بۇ نووسىوھ ، لەسەر (شانۇى فەرەنسا) دەنوئندرىت .

(۱۷۵۳) لە تشرىنى دووھى ئەم سالەدا لە شارى (سان جىرمان) رۇسۇ دەستدەكات بەخۇدابرېن . يان ۋەكىدى بلىين بەخۇگۇشەگىركردن — م.ص — بەمەبەستى بىركردنەوھ لەو بابەتە پىشنىاركاراۋەى (ئەكادىمىيى دىجۇن) بەنىۋى : بنەرەتى نايەكسانى نىۋان مرۇف ، چىە و، ئايا ياساى سروششت ، پىگەى پىدەدات ؟. لە راستىشدا ئەو توئىزىنەوھىيە كەلەم بابەتەدا كرى ، دەبىتە پىنتى لىدەرچوونى دانراۋە

^(۱) نامازىيە بۇگرنكى ويايەخى خويندەنەوھى ئەوبابەتە لەلايەن (رۇسۇ) ۋە بەشىۋەيەك كە ئەقلى(وى)

سياسيه كه ي ، ئى، له كانونى يه كه مى ئهم ساله دا ، به هوئى نامه كه يه وه
دهرباره ي (مؤسكاي فهره نسى) ريگه ي پينا دريئ كه بچيئنه او ئوپراوه .
(۱۷۵۴) به ره و (جنيئف) گه شتده كات و ده گه ريئته وه بؤ كه نيسه ي
(كالفيني) و به خواردنى قوربانى كه نيسه پازى ده بيئت و مافي
هاوولاتيئي وهرده گريئته وه .

(۱۷۵۵) گوئراوه ي دووه مى ، ده گه ل پيشكه شيكرديئ بؤ (كؤمارى
جنيئف) و ، پيشه كي نووسين و سه رنجه كانى بلاوده كاته وه ، هه ر له م
ساله دا به رگى پينجه ميش له (ئه نسيكلوبيديا) ، توژينه وه كه ي رؤسو به
نيوى : ئابورى سياسى ، له خؤده گريئ .

۳- دابرانى له (مؤنتمورانسى — Montmorency) سالانى (۱۷۵۶) —
: (۱۷۶۲)

(۱۷۵۶) له (۹ نيسان) دا ، رؤسو له شارى (ئه رميتاج) له ئاميزى مه دام
(ديبيناي — D'Epina) ده ميئيئته وه و ده سته كات به بيرونيايى
(تخيل) له خؤشه ويستى (سان برؤ و جؤلى) .

له (۱۸ ئاب) دا ، سه باره ت به بوومه لهرزه كه ي (ليشبؤنه) و (برؤفيدانس)
نامه يه ك بؤ (قؤلتير) ده نيئرئ .

(۱۷۵۷) هه زبازى (مغازله) ي مه دام (دودتو — D'Houdetot) ده كات و ،
ده شكه ويئته دژايه تي ده گه ل هه ريه ك له (گريم — Grimm) و مه دام
(ديبيناي) و (ديدرؤ) ، پاشانيش له كانونى يه كه مدا ، له (مؤنتليؤس
— M ontlouis) ي مؤنتمورانسى ده ميئيئته وه .

(۱۷۵۸) ، رؤسو له شارى (جنيئف) وه لآمى گوئراوه كه ي (دالمبير . d'
Alembert) ده داته وه ، كه له به شى هه وته مى (ئه نسيكلوبيديا) كه دا ،

به ناو نیشانی : نامه یهك بۆ به پێژ دالمبیر سه بارهت به شانۆیه كان ،
 بلاو كراوه ته وه . تیايدا ده رده كه ویت كه بۆچی رۆسو ئاره زووی له و
 شانۆیه نه بووه ، كه (فۆلتیر) و براده ره كانی خوازیار بوون له جنیف
 بیهیننه دامه زراندن ؟ . هه ر له م ساله شدا له دانانی (هیلونیزی نوێ)
 بووه و ، ده ستیكرده بیر كردنه وه له (ئه میل) و ، له بیرۆكه ی دانانی
 دامه زراوه سیاسیه كان) وازیهینا و ، ده ستیدا یه خه ريك بوون
 به لاپه ره كانی (سان بیر)ی قه شه وه ^(۱) .

(۱۷۵۹) كتیبی (كاندید) كه رۆسو نه یخویندۆته وه ، له لایه ن (فۆلتیر) وه
 بلاوده بیته وه ، هه ر له م ساله دا براده رایه تی ده گه ل (ماریشال) و مه دام
 دی (لوکسمبورگ) دا ده به ستیت .

(۱۷۶۱) و له كانوونی دووه میدا ، (هیلونیزی نوێ) بلاوده كاته وه و ،
 لهو كارهیدا سه ركه وتوو ده بیئت .

(۱۷۶۲) و له كانوونی دووه میدا ، رۆسو چوار نامه كه ی بۆ (مالیسرب —
 Malesherbes) دا ده پێژیت ، كه په یوه نده به گه شتی ژیا نی خۆی .
 له نیسانی ئه مساله شدا (گريڤه سستی کۆمه لایه تی) و له ئازاریشدا
 (ئه میل) كه ی بلاوده كاته وه .

۴- ساله كانی ده ربه ده ری (۱۷۶۲ — ۱۷۷۰) :

(۱۷۶۲) له (۹ حزیران) دا ، كتیبی (ئه میل) كه ی سه ركه ونه ده كریت و ،
 پاونانی دانه ره كه ی كه هه لدی و ، له (۱۴/ حوزییران) دا په ناده با ته به ر
 (نیفردون — Yverdon) ، پاشان له (۱۰/ تموز) دا په ناده با ته (موتیر
 — Motiers) له میرنیشینی (نیوشاتل — Neuchatel) ی تایبه ت به

(فريدريك) ي پادشاي بروسىيە كان . له (۱۹/ حوزيران) و له جنيف هەردوو كتيبي (ئەمىل) و (گريڤه ستي كۆمه لايه تي) دەستويىندرين . له (۱۸/ ئاب) يىشدا، له (كريستوف دى بومونت) ي سەرۆكى قەشەكانى پاريسەوه، راگه ياندنيك لەدژى (ئەمىل) دەردەچيٲ ، رۆسو له مانگى (ئازار) دا بۆ بەرگريکردن له خوى ، بەنووسينيک بەناونيشانى (نامەيهەك بۆ كريستوف دى بومونت) وەلاميدەداتەوه .

(۱۷۶۲) رۆسو دەستبەردارى بۆرژواييه تگه رايى خوى دەييٲ و، لەلايهن (ترونشان - Tronchin) ي هاوونيشتمانيه وه (ئەو نامانەى له گوندەوه نووسراون) بلاودەبيٲتەوه .

(۱۷۶۴) رۆسو بە (ئەو نامانەى له شاخەوه نووسراون) ، وەلامى (ترونشان) دەداتەوه و تيايدا هيژشەدەكاتە سەرئەو کارکردانەى كە لەبەرامبەرى دەكارهيٲنراون و، دەستدەكاتە تويژينه وه لەسەر دامەزراره ئاينى و مەدەنييه كانى شارى جنيف و له كۆتايى تشرينى يەكەمدا بلاويدەكاتەوه ، پاشئەوه رۆسو دەستدەكاتە نووسيني (دانپيادانراوه كانى) .

(۱۷۶۵) له كاتيکدا رۆسو مومارەسەى سرووتە ئاينيه كانى دەكات ، و دەگەل شوانەكە و دانيشتوانى (مۆتيير - Motiers) دەكەويٲتە دژايەتيکردنەوه . دواى (نامە گوڤينه وه كان دەگەل بۆتافوڪو - Buttafoco) دا ، دەستدەداتە نووسيني (پەرۆهى دەستوورى كورسيكا) ، پاشان له دورگەى (سان بير) دادەنيشيٲ ، كە خوشرابويڤرى بالى بەسەردا دەكيشيٲ . ئى، له تشرينى يەكەمدا

ٺهه نجومهني (پيرني بچوڪ) ٻرياري ڊهر ڪردني ڊهدات ، پاشان له تشريني
دووهم له (ستراسبورگ) په ناده دريٽ و له ڪانوني يه ڪهم له (پاريس) .
(۱۷۶۶) دهگل (هيوم) دا دهچيٽ بو ئينگلته ره .

(۱۷۶۷) روسو دواي دڙايه تيه ڪهي دهگل (هيوم) دا ، دهگل پريته وه
(فهره نسا) و ، له ڪوٽايي حوزه يراندا له شاري (تري — Trye) له
ٺاميڙي (شازاده ڪونتي Konti) له (بوفيزي — Beauvaisis)
جيگير ده بيٽ و ، له ڪوٽايي تشريني دووهمي ٺهم ساله دا له پاريس
فهره ننگه موسيڪيه ڪهي ده فروشيٽ .

(۱۷۶۸) و له نيوه راستي حوزه يراندا ، شاري (تيري) به جيده هيٺيٽ و
دهچيٽه (ليون) ، پاشان دهچيٽه (گرونوبل) و (شامپيري) و له ڪوٽايشدا
له (بورجوان) ي (دوفينييه) داده نيشيٽ و له (۳۰ / ٺاب) دا هاوسه ريٽي
دهگل (تيرين) دا پيڪده هيٺيٽ .

۵- پاريس / ساله ڪاني ڪوٽايي (۱۷۷۰-۱۷۷۸) :

(۱۷۷۰) روسو له (نيسان) ي ٺهه ساله دا شاري (مونڪان — Monquin)
(ڪه له ڪوٽايي ڪانوني دووهم دا رويلينابوو ، به جيده هيٺيٽ
وله (حزيران) دا له شه قامي (بلا تريير — pla-triere) ي پاريس
، جيگير ده بيٽ و ده سته ڪات به پيشڪه شڪردني خويندنه وه گه ليڪ
تايهت له ڪتيبي (دانپيادا نراوه ڪان) ي .

(۱۷۷۱) سه ره تاي په يوه ندي به (برناردان دي سان بيير —
Bernardin de sain pierre) و (ٽيرونينه ڪاني له سه
حڪومه تي پوٽونيا) ڪه له سه داواي (ويلهورسڪي — Wielhorsky)
نوسيويه تي ، ته واو ده ڪات .

(۱۷۷۱) رۇسۇ دەستدەكاته نووسىنى (دىالوگەكان) كەلە سالى پابردودا بە (رۇسۇ لەسەر ژان ژاك دادوهرى دەكات) دەستىداوھتى و، ئەوھش لەپىناوى بەرگى لەدانراوھكان و لە خودى خۇي ، لە بەرامبەر نەوھكانى داھاتودا .

(۱۷۷۵) نواندىنى (بيگماليون — Pygmagion) لە كۆمىدى (فرانسىز) .

(۱۷۷۶) لە (۲۴ / شوبات) دا رۇسۇ ناتوانىت دەستنوسى (دىالوگەكان) ى لە پەيكەرى كلىساي (نۆتردام) دابنىت و ، لە مانگى نىساندا ، لە نيو شەقامەكاندا ، دەستدەكاته بلاوكردەنەوھى پاگەياندراوھكەى (بۇ ھەموو فەرەنسىيەك كە ھىشتا دادپەرەھى و راستىنەى خۇشدەويت) . ھەر لەم سالاھىدا دەستدەكاته دانانى دوو سەيرانى - نرھە - ى يەكەم لە كتيبي (خەنەكانى سەيرانكەرىكى تەنھا) .

(۱۷۷۷) پىنج سەيرانەكەى دواترى ئەو كتيبە ، دادەنىت .

(۱۷۷۸) ، ئەوھى كەماوھتەوھ لە سەيرانەكانى ئەودانراوھىە دادەنىت .

لە (۲۰ / ئايار) دا ، رۇسۇ دەچىت بۇ شارى (ئەرمينو فيل

— Ermenovill) بۇلاى (دى جىراردان) و ، لە (۲۶) ى ئەم مانگەدا

دەگاتەوھ بە (تيرىز) و لە (۲ / تموز) دا ، ژان ژاك رۇسۇ كۆچى دواىى

دەكات و ، دوو پۇژ دواتر لە دەرگەى (بۇبلىيە — Peupliers)

دەنىژدرىت و، ئەوھندە نابات ئارامگەكەى دەبىتتە ھەجگاىەكى

پىبواران.

۶- شكۆمەندى پاش كۆچكردن :

(۱۷۸۲) به هه ولی لیژنه یهك له شارى (جنیف) دانراوه كانى رۆسو
 بلاوده كړي ته وه ، به تايبه تيش ئهوانه ی له وه وپيش نه هاتبوونه چاپكردن
 وهك (چهند به شيك له ئاشتى هه ميشه یی) كه كۆمه له ده قیكن له سهر (دی
 سان بیر) ی قه شه ، كه به ته نها له سالى (۱۷۶۱) دا دهركه وتوون .
 ههروه ها به شى يه كه م له (دانپيادانراوه كان) و (ديالوگه كان) و
 (دهركيشيه كان — الهواجس) .

(۱۷۸۸) مه دام (دی ستايل — Mede stael) نامه كانى خوى له مهر
 سروشتى ژان ژاك رۆسو و كتيبه كانى ، بلاوده كاته وه .
 (۱۷۹۰) و له مانگی (تموز) دا به ئاههنگ و شانازی كردنى بيپايانه وه ،
 په يكه رى نيوه جهسته ی رۆسو به شه قامه كانى پاريسدا ده گيردريت .
 (۱۷۹۱) و له مانگی (حوزهيران) دا ، ناوى رۆسو ده نريت له شه قامى
 (بلا تيرير — P latriere) و له (۲۱ كانونى يه كه م) دا ، كۆمه له ی
 دامه زرينه ر ، له سهر دانانى په يكه ريك بۆ رۆسو و بپرينه وه ی مووچه بۆ
 هاوسه ره كه ی ، دهنگده دات .

(۱۷۹۲) ئه نجومه نى گشتى (جنیف) فهرمينامه — المرسوم — ی دهركراو
 له دژى رۆسو ، هه لده وه شي نيتته وه .
 (۱۷۹۴) و له (۷ ئايار) دا و به فهرمانى كۆمه له ی دامه زرينه ر ، گه ی
 فهره نسا دانه نييت به بوونى خودا و پوژى دوايى و نه مری پوڅدا .
 له (۲۶ / ئه يلول) دا (تيريز لوفارسو — Theres Levasseur)
 ده ستنوسى (دانپيادانراوه كان) پيشكهش به كۆمه له ی دامه زرينه ر دهكات .

له (۹-۱۱/ تشرىنى يەكەم) ئىسك و پروسكى (رۇسۇ) دەگويىزىتەوۋ بۇ
(ئەلبانتىيۇن) و، بەدواي ئاھەنگىپرانىك بەو بۆنەيەوۋ لە (ليۇن) و
چەندىن شارى تر جەژنى فەرمى دەكرىت .

(۱۷۹۵) (كانت)ى فەيلەسووف كتيبى (لە پىناوى ئاشتىەكى
سەرمەدى) دا بلاۋدەكاتەوۋ .

(۱۸۰۱) (تيرىز لۇفارسۇر)ى ھاوسەرى (رۇسۇ) لە شارى (بليسيىس
بللفىل — Plessis-Belleville) ى نزيك لە (ئىرمينۇنسفىل) ،
كۆچىدوايى دەكات .

پيشه ڪي

سه بارهت به مندا لیتی خوی، (رؤسو) ده لیتن : ((من ، یان خوٺ به یونانی دادهنا، یان به رومانى))، له مهره تیڊه گهین ڪه (ئهو) بؤ پالنه وانیتی، به جو شوخروش بووه و نیشتمانیه تی پالنه وانه ڪانی (بلوتارک) و (جنیف)، بؤ (ئهو) وهك شاریکى ڪون دهرده ڪهوت و له بهرئهو ته وهندهی نه برد ڪه ولاته ڪهی به جیهیشت . (ئهو) ههروه ڪون له شاری (سافوا) له گهران به دواى خویدا بی هیوا بوو ، له (پاریس) یش به هه مانشیوه ، له تمهه نی (۳۱) سالیڊا، ریکهوت وهك سکر تیری بالیوژی فره نسا، ئه می هینا یه شاری (فینس - Venise)، فینسیه ڪان ((ئه سپارتي)) نه بوون . بیگومان رؤسو، یه ڪیڻ بوو لهو یه ڪه مینانهی سه رده می نوی ، ڪه له بهرام بهر مۆر ڪه رهوش تیه بهر باده ڪان و حکومه تیکی گهنده لدا، وای ده بینى ((هه موو شتیڻ ڪه پابه نده به سیاسه ته وه)). به لی، لی، له ویڊا باز نه یه ڪ بوونی هه یه، چونکه حکومت پابه نده بهو مۆر الانه ی - the moral - ڪه خو ی هانده ری تی، ئایا مهامی یه ڪه مینیش بریتی نیه له هاوولاتیانی چاک ؟ سیاسه تی ش پهره رده یه ڪی باش ده خوازیت . ئابه مشیوه یه بیر ڪر دنه وهی پؤسو دهاته په لکیش ڪردن ^(۱)، دیمه نی فره نسا ش جهختی له سه ر دیار ی ڪر دنه ڪانی ده ڪرد، ئیتر ئه وه بوو هینده ی نه برد، تاهاته سه ر خه و دیتن به نووسین له سه ر (دامه زراوه سیاسیه ڪان). ههروهه ڪاتیڻ ڪه سه ر قالی دانانی گو تراوه ڪهی بوو له سه ر (نایه ڪسانی) و پاشانی ش

^(۱) مه به ست له په لکیش ڪردن بیر ڪر دنه وه یه تی به رهو دونیای سیاسه ت . م . ص .

تۆژینه وه که ی له مه پ (ئینسیکلوپیدیایه ک بو ئابووری سیاسی)،
نوسراوی دانهره باشهکانی ده خوینده وه.

له (۹/نیسان/۱۷۵۶) دا، بو ئه وه ی له (مۆنتمۆرنسی) نیشته جی بی ت ،
خۆی له ژیا نی گشتی دا بران و، ئیتر ده ستیکرده دانانی پلانی
کارهکانی، پیش هه موو چتیکیش و به کورتی کارهکانی (دی سان بییر-
Desain+Pierre) ی قه شه ی و ته وه، که لا په رهکانی (ناشتی
سه ره مه دی و پۆلیزنیودی Polysnodie) حکومه تی راویژکارانی،
له لا بوو. پاش ئه وه ش سی پرۆژه ی گه ره ی ته واو کرد^(۱) که بریتین له:
ته واو کردنی ئه و (دامه زراوه سیاسی) انه ی که له سالی (۱۷۵۱) وه
دهستی دا بو یی و، نوسی نی (مۆپالی ههستی - The sensitive
moral) له پیکهاتنی چاکه خوازی و کامه رانی دا و، کۆکردنه وه ی
کارهکانی له مه پ په روه رده . هه روه ها له کاتی کدا که چاوه پروان کرا ونه بوو،
رۆسو پرۆژه ی دانانی (هیلو ئیزی نو یی - Nouvelle Hebise)
وه ستاند، ئه وه ش له پیناوی کارکردن له نوسی نی (دامه زراوه
سیاسیه کان) ، ئه و کتی به ی که له دوو به ش پیکهاتوه، یه که میان
پره نسی پهکانی مافی سیاسی و، دوو هه می ش په یوه ندیهکانی نیوان گه لان
، ئه وه بوو به شی یه که می هی شته وه و دوو هه میانی سووتاند. له راستیدا
رۆسو، نیوه پروکی ئه و سی دانراوه ی له نوو سینی دانراوه که ی له مه پ
په روه رده: ئه میل - E mile، به رجه سته کرد، ئه مه ی دوا یش - واته
(ئه میل) - م. ص - به شی پینجه می سه باره ت به (سیاسیه کان) ده دی ویت، ئی،
(ئه و) له یه ککاتدا، پره نسی پهکانی له مه پ مافی سیاسی له ژیر

(۱) مه به ست له نوو سینی دانراوی که وریه .

ناوى (گرېبه ستنى كۆمه لايه تى) دا له سالى (۱۷۶۲) هينايه بلاو كړدنه وه،
ليړه دا پيوسته ئامازه به وه بدين كهړسو له و دانراوه دا پشستگيرى
له پيوهندي به يزي نيوان (سياست و پهره رده) دهكاتن، كه له
(كۆمارى نه فلاتون) دا ده يديتپه وه .

سياست، به لاي ئيمه وه^(۱)، بريته له هونهرى كارگيرايه تى كۆمه لگه و
پاراستنى ئاشتى كۆمه لايه تى تيايدا و وهرگوږانى ياسادانان -
التشريع - به شيويهك كه بگونجيت دهگل نه و گورانكاريانه ي كه ميژرو
ده يانه ينيتن و، هروها چاو ديړيكردى چالاكيه جوراوجوره كاني
خه لكى به شيويهك كه دامه زراوه كان دادپهرورو چالاك بن، پاشانيش
ريكده سته ينانى - ضبط - په يوه نديه كاني نيوان دهولته تان . ئيمه
دهرباره ي سياسته تى دارايى و فيركارى و ئابوورى و كۆمه لايه تى ئاخاوتن
دهكهن، ئى كاتيځ دهرباره ي هونهرى داگيركردن و هونهرى پاراستنى
حكومت، ده ئاخفتن، دىاليكتى تر دهكارده ينين. ئهم گرفتانه ش،
له لاي روسو، به دلنيايي وه شاراوه نين، به تايبه تيش كه (نه و) ده زانيت،
سياست بريته له هونهرى نه وه ي كه ده كريت - فن الممكنات -،
كاتيكيش له سر دؤخگه ليكى هه ستيپكراوى وهك: پؤلونيا، جنيف،
كورسيكا، به لگه دارى كردووه، راستى نه وه ي سه لماندوه، يان كاتيځ
كه (ئابوورى سياسى) يه كه ي نوو سيووه. هروها (نه و) نه وه ده زانيت
كه ده كريت ره چاوى، يان پيش بينى زانستىكى سياسى بكرت
كه تويزينه وه له و ياسايانه دهكات كه له سروشتى شته كانه وه،

(۱) نه و ئاخاوتنه ي لم (پيشه كى) يه دا هاتووه، له لايين (پيرپورجان) س چاپكړه فهرسيه كه ي

(گرېبه ستنى كۆمه لايه تى) وه نوو سراوه . - م. ص.

به ره همدین . (مۆنتسکیو) ش له کتیبی (گیانی یاساکان) دا سالی (۱۷۴۸)،
پره نسپه کانی نهو زانسته ی دایه ده ستمان . رۆسو ده گهل ئه وه ی که نه
خوازه (طموح) ی سه ره له نوێ دانانه وه ی ئه و کتیبه مه زنه ی هه بوو،
نه ته نانه تیش خویند کار یکردنی خودی پامیاری، به لکو (ئهو)
ده یخواست که ده ستنی شانی بنه پره ته کانی بکات ((پره نسپه کانی مافی
سیاسی)). له کاتی کدا که (مۆنتسکیو) پیش هه مووشتیک پیاوی یاساو
زانایه کی کۆمه لناسی^(۱) بووه، رۆسو فه یله سوفیک بوو که بایه خه
به سروشت و کامه رانی مروّ، ده دا. که واته پیویستبوو که له و ڕیگه یه یدا
ده گهل پامیاریدا ئامباز بێته وه، یانوه کودی بلین بگاته وه پینی، ئه ی مروّ
وه ک ئاژه لیک ی پامیاری نه ناسرا وه؟؟.

رۆسو، به و شیوازو میتۆده ی خوێ ئاخواتنی له و گرفتانه کردووه که
پیشتر (هۆبز - Hobbes) و هه ریه ک له تیورستانی مافی سروشتی
— The theorycal of Naitur Right) وه ک (گرۆتیوس
— Grotius) و (بوفیندورف — Pufendorf) و (باربیراک —
Barbeyrac) و رورژاندویانه . ئی، به لای رۆسو وه هه ریه ک له و
نوسه رانه زیاتر بایه خیانده دایه پاساوخوازی بۆ ئه وه ی که بوونی هه یه
— تهریر ما هو کائن —، تا وه کو لیتۆژینه وه له وه ی که پیویسته هه بیته،
ئه وه ش له میانی لیده رچوونیان له هه بووه کانه وه ((الوقائع)). بۆنموونه

(^۱) له راستیدا درووسته رایه بلین (کۆمه لناسیک)، ان له بهر نه وه ی چه مکی (کۆمه لناس) له لای نیه
هیشتا به و شیوه یه جیکیر نه بووه که Sociologist بیته، به لکو له وانه یه توێژهریک، بیان هه
بایه خپه تهریکس دی نه م بواره چه مکی (کۆمه لناس) به کار بیته بۆ، ژبه ر هه ندین وام به دروست تر زانی
چه مکی (زانای کۆمه لناسی) به کار به یتم.

(هوښ) پټی و اېوو که له بهر نه وهی هریه کیڅک ئاسایشی خوئی داواده کرد، که واته دهسه لاتیکی به هیږ که نه هیلیت مروؤ وهک گورگیڅک بیټ بو مروؤ، هره ده بیټ بوونی ه بیټ، ئی، تیوریستانی مافی سروشتی بایه خی ته و او یان نه دا به شیکار کردنی ئهم سروشته چونکه نه و انیش هر له هه بوه کانه وه لیډه رچوونیان هه بوو، به لکو (گروټیوس) یش به ته و او ی هه روهک (هوښ) پاساوخوازی ژبو سیستمی پیاده بوو ده کرد.

به مشیوهیه ئهم (سیستمه) به خوئی باب ته ټک بوو، چونکه به لای رؤسووه، رامیاری، نه (سروشت) پاساوی ده کرد و نه بهر ژه وندی و نه هیږ و نه ئهم ری واقعیش (دیفاکتو)، به لکو رامیاری، پیښ هه موو شتیڅک موړاله، نه و مروؤ ده توانیت به دیب هیښیت که ئیراده و ئه قل و ویزدان وهه سټی هیه، نهک ته نها پیویستی و سه رگه رمیهک، یان هه وه سیڅک، رامیاری (ناگاییه که به مروؤ) پیویستده کاتن، ئی ئهم ناگاییه بوونی نیه، چونکه دانه رکان ته نها له ده وروپشتی خو یان ده روان و ده لین: ئانه مهیه مروؤ.

نه وه راسته، ئی، نه وه نه و مروؤ هیه که ژیاریی نه وروپی کو سموپولیټیانه، گنده لی کردووه، چونکه ئهم ژیاریه له سه ر ه تاندن وه ستاوه و بهر نه و ده چیت، نه وه مروؤی شاره کان و پاکردنه به دوا ی بهر ژه وندی ه هه لبه ستراوه کانیه وه، ئی، لیږده دا نمونه ی مروؤی تریښ هه ن، پیښه گه ران و جوتیارانی شوینه دووره کان و گه له درنده کان و هاوولاتیه پیښینه کان. به کورتی توژیښنه وه له وه نه کراوه که مروؤ (به شیوهیه کی گشتی) ده بیټ چوڼ بیټ؟، ته نانه ت هه موو نه وهی که

مروږ ده توانیت پیږابگاتن ، نه بوته جیگه ی بایه خپیدانی ئیمه ، به لکو
 نه گهر ئه و باکگراو ندهش ژیر بکهین ، نه و ناتوانین چتیک له توباویه تی
 روسوش تی بگهین ، نه مه بایه خپیدانی که به پامیاری که تیایدا مروږ یان
 وردتر بلین ، به هویمه و مروږ ده بیته نامرازی که بو دروستکردنی خو ی
 نه که گنده لېوونی .

نه و به ته وای راسته که (مروږ له هر جیگه یه ک بیت ، ده ستو پا
 زنجیره) ، لی ، نایا پامیاری هونری دروستکردنی نه م زنجیرانه یه ،
 یانوه کو به پیچه وانه و ، هونری پزگارکردنی مروږه لیان ؟ پاشان کی
 ده زانیت که سهرې سستی واتای چیه ؟؟؟ .

له راستیدا ، روسو له م زانسته و — مه به ست زانستی سیاسیه — م. ص
 — ده ستیکردو و به پلانه کی له (گو تراو یه که سه باره ت به
 نایه کسان) که یه کی که له کیله کانی گرېبه سستی کومه لایه تی .
 هر له بهر نه و شه کومه لگای له نیوان دوو دکار — یان بهرېه ستکار —
 م. ص . — دا ، دنا و ، بو نه و دی به شیوه یه کی باشتروشتی و
 ناسروشتی بو دهرېکه ویت ، به ویناکردنی (دوخی کی سروشتی) که
 تیایدا هر یه کی که له و دوو دکاره بوخو ی به ته نیاده ژیت . به مشیوه یه
 مروږی بنه پرتزایه ^(۱) ، بریتیه له نازه لیکی ئارام و بیده نگ که به بی
 وادارکردن ، پیداو یستگه لی که م و نادابه شبو و ده جولی نیت ، که واته
 به و پییه ش به خته و مره و ته نها پابه نده به نیستا و ، لی ، (نه و) هر (که و ژو

^(۱) بنه پرتزایه ، له بهر ا بهر (الاصلي) هر یه که دا ، به کار مهیتا و ، پیتوا یه له زمانی کوردی دا له
 بنه پرتزایه دروستترمان نرېه — م. ص . .

کورت بینە) ، کەچی دەگەڵئەوه شدا و بەپێی سروشتی ، شایانی
باشبوونە . کەواتە (ئەو) دەرگای لەبەردەمدا والایە ، تاکو پەرەبەسیڤیت
و پیشبەکیوت ، ئالێردا کۆمەلگە دێتە ناووە : ئەو هەر ئەو بە تەنها
– واتە کۆمەلگە – م.ص – – کە ماوە دەدات ، وشە و یادەوهری و بیر و
سۆزەکان و وێژدانی مۆرالی و بەکورتی : زانینەکان وەرگیرین و فیڕین .
بەداخووە ئەم پەرەردەکردنە چاوەڕاواییانە – عەقلانیانە – م.ص – .
نەهاتوو بەرپۆه ، بەلکو ئەو پەرەردەکردنە ناپەرەنسیپی و بی
بیرکردنەو و بەبی ریزی سیستەمی سروشتیە ، هاتوو بەرپۆه ،
هەر بۆیە کەش دۆخیکی لیو بەرەمەهاتوو کە پێداویستیهکانی مرقی
تیادا ، دوو هیندەبوتهو ، بەشیوێهە (ئەو) نەتوانیت بەبی ئەوانی تر
و دەستیانبهینیت ، هەر ئائەمەشە کە تاهاتوو زیاتر بیهیزی کردوو و
زیاتر دابەش و پەرتوبلاوی کردوو ، بەوپێیەش هەتاییت
سەر بەستیهکە ی زیاتر کە مبیتهو . (ئەو) مەبەستی لەو تەرزیه لە مرقی
بنەرەزایە . م.ص – – لە دۆخیکی ((بەناویە کچوو)) دا دەژیت ، کە تیادا
هەریەکیک پیش هەرچتیکی دی ، تەنها بیر لە خۆی دەکاتووە ،
لە پێناو دانپیدا نانی و ، بالادەستیدا تێدەکۆشییت . کەواتە مرقی ،
لە پێناوی مانەو دا پێویستە لەسەر پارێسوون و ملکە چبوون یان
خۆسەپاندن ، خۆی رابەینیت ، کەواتەش لەسەر بایەخدان بە بۆچوونی
ئەوانی دی . لە پراسیتیدا خراپترین کۆیلەییەتی بریتیە
لە پێویستکردنی شارەدەوێ ئەوێ کە ئیمە کین و ، نیشاندانی ، یان
دەرخستنی ئەوێ کە تیا ماندا نیە – یان راستەر بلین وە ئەوێ نین
خۆمان دەر بخەین – م.ص – . مرقی سروشتی بەبی ئەوێ کە خۆی

به دي بهيئي ت ، خو ي ده پلي شيئي ته وه و به وشي وه يه ورده ورده (من) ي وه همي ، شوي ني (من) ي راسته ي نه يي ده گري ته وه ، كه واته هه ري ه كي ك له ئيمه دو وفا قي و له شگرانه و دوا جار با وه ردي ني ت به زنجير به ندي يه كه ي .
ئاله م دو خه ناجي گيره تر سنا كه دا ، به هي زه كان يش به خو يان ، له هه لگه رانه وه و كه له كه بازي بي هي زه كان را ده تر سن .

به مشي وه يه ، شاره زاي يان كي شه كه يان چاره سه رده كات : چونكه به سه ر لي شي وان دن ي را و بو چو ون ي سا و يل كان ي بي هي زه كان ، ده تو ان به راست بار كر دن ي دو خه كر ده ييه كه با وه ريان پي بهي زن ، (نه ك بري اري شه رعي هت بو ون ي) له ري گه ي گري به ستي كي كۆمه لايه تي ئا وه ژو وگه را وه : به وه ي كه ده لي ن ئا سا يش تان پي ده ده ين به و مه رج ه ي كه گو يرا يه لي مان ^(۱) پيش كه شب كه ن . ئه وانه ئه و كه سانه ن ، كا تي ك ده يان ناس ين كه ياسا كان پشت ي به هي زه كان ده گري ت و بي هي زه كان يش بي هي زه ده كات ، ئه مان ره نجه ده ن و ئه واني ش حو كم ده دن ، ئي س تا كه وله م بار ده دا ، پي مان ده لي ن ئا ئه مه يه سه رو شت . فه يله سو فه كان يش به مو رالي با يه خپي دان ، پاسا و ي وي ده ده ن ، ئه و مو رالي ه ي كه به خ ته وه ري له چه ند هي ن ده كر دن ي چي ز خوشيه كان — المذا ت — دا ، ده بي ني ته وه ، به بي زاني ني ئه وه ي كه ئه وه هه مو و مو قيق له كو يله بو ون ي ئا ره زو وه كان ي و خوا زه كان ي و را بو اردن و هه وه س بازي به كان يدا ، نگر و ده كاتن ، چونكه هي چ جي گايه ك ني ه كه نه سه ره به ستي و نه به خ ته وه ري تيا دا نه يي ت .

به مشي وه يه ، رو سو ، گوا ستنه وه ي خا وه ندا ري تي هو يه كان ي به ره مه يي نان و ئالو گو پ ، ژبو خا وه ندا ري يه كي ها و به ش ، به شي وه يه ك

(۱) چه مكي (كو يرا يه لي) لي تر ده ا زياتر واتا و ده لاله تي (ملكه چكه را يي) هه يه . م . ص . .

خراب و سه قه تنامیز سهرئاسسته دکات و دینیتته سهر و، نه وهش په لکیشانیکی کومه لایه تی دیاریکراوی لیوه بهرهمدیت که گو تراوه که — مه به ست له گو تراوه که سه باره ت به نایه کسانیه — م. ص. — قوناغه گرنگه کانی ئاوها دیاریده کاتن : پریردانی خاوه ندرایتی دابه شکردنی نهرکه کان دهوله مهنده بون ، دوکه وتووی . که واته نه گهر زهره که زور بوو : نهوا که سیك نامینیت که گو ییداته عه قل و ویزدانی ، به لکو گو ییستی هله و بیره کانی پیشووی ده بیت^(۱) . که واته به بی چاکه خوازی — فضیله — مروقه کان له نا ئارامیدا ده ژین و ملکه چی فشاری نهو خوونه ریتانه ده بن که چاودیږن به سه ره موو په روه رده کردنی که وه ، که چی ده گه لئه وه شدا دانانی هو یه کانی به ره مهینان و ئالوگوږ بهو شیوه هاو به شه ، به سروشتیکی خراب نه ژمار ناکریت ، به لکو نه وه نارووشن و په ژیراوی ده بیت : که واته له بهر نه وهی نهو پرؤسه یه بو ته واو پیږاگه یشتنی مروقه به هه موو نهو خاوه ندرایتیانه ی که سروشت پییبه خشیوه ، پیویسته ، که واته (نهو) ده توانیت — مه به سستی سروشته — هاریکاریکی مروقه بیت بو به ده ستهینانی به خته وهریه که ی ، لی، نه م به خو ی تیکیدهداتن . لیږه دا ده گهینه نه وهی بلین که نه ونده به سبیت پیشبینی وهرگوږانی هو یه کانی به ره مهینان و ئالوگوږ، ژبو خاوه ندراییه کی هاو به ش

(۱) به وانا له باریکدا که که سیکس سرمایه دار شکسته بیتیت، نهوا ئوبالی نهو شکسته ی ناخاته سر

نه قل و ویزدانی به لکو یو هله و بیرمکانی پیشووتری — م. ص. —

به شيويه كي باش بكهين ، ههروهك شاره ديڙينه كان ، بههه بووني مهرجگه ليك ديار يڪراو ، ده لاله تيان له كرده بووني ئه وه كردوه .

ئهو وهرگۆڤردانه باشه ي هۆيه كانى بهر هه مهينان و ئالوگۆڤر بۆ خاوه ندار ييه كي هاوبه شيش ، نايه ته بوونه وه ، ته نها له ئيراده يه كي ژيرانه ي هوشيار به ئامراز و مه به سته كانى نه بئيت ، كه چى ده گهل ئه وه شدا ئيمه هيشتا هر له و باز نه يه دايين ، كه له بهر ئه وه ي مروڤ به بى هه بووني له وه و پيشى ڪۆمه لگه ، نه ئيراده و نه عه قلى هه يه ، كه واته هه رده بئيت ريكه و تيكي جياكارى ، بووني هه بئيت تاوه كو ئهو كاره پووبداتن ، ئى ، ئه مه نابئيت ريگرمان بئيت له هيواداريمان به پرهنسيپه كانى ڪۆمه لگه يه كي دادپهروهه ، كه له سه ر ئيراده يه كي ژيرانه راوه ستا بئيت . له سه ر ئه وه ده لئين : كه كار كردنى سه ر به ستانه ده گهل يه كيكي تر دا به واتاي گريڤه ستي ريكه و تني كه كه هه ردوولا پابه ندين پئوه ي .

به مشيويه ، گريڤه ستي ڪۆمه لايه تي به خوى برى تيه له چه كي ^(۱) دامه زاندى شاريك ، كه واته باهر بهر ته گهراييهك — أصالة — كه تيايدايه تي ديار ييكهين ، چونكه ناتوانين بلين كه هر له سه ده كانى ناوه راسته وه دانهرانيك — واته پيكهينهرانيك — م. ص — ، بوونيان نه بووه كه په ره به ييرۆكه ي (به لگه نامه ي سياسى — The political document) بدن ، ئى ، ئه وه جگه له به لگه نامه يه كي حكومى ، چتيكي تر نه بووه ، بۆ نموونه وهك ئهو ريكه و تنه مۆركراوه ي (گهل — Volk — به ئه لمانى — م. ص —) ده گهل به ماله يه كي پادشايه تيدا بۆ

(۱) مه به ست له كانه زنامه ي بانكيه — ص ك ع عه ر م بى — م. ص — .

بەخشینی تاجی شاهانە پێیان، بەپێی یاساگەلیک بنەرەتی دیاریکراو ، ئی، ئەم گریبەستە، هەبوونی دەزگایەکی پامیاری پیشتر هەبو، دەخوازیت . ئی گریبەستی کۆمەلایەتی بەبۆچوونی رۆسو چتیکی لەو بابەتە تیادا نیە : بەلکو ئەوانە کەسانیکی کۆبووەوەن هەرەك ئەو هەوسبازانە، وەك دەلێن کە هاوڕێی (رۆمۆلۆس — Romulus) بوونە ، ئەوانە تائەو کاتەش کە خەباتکردن لە پێناوی ژياندا بەخۆی یاسا بوو ، ئەوانە لەهۆسە و ئازاوەدا دەرژیان ، ئی، بیروکە ی دادپەرەوهرییان لەلا بوو، کەبەلای رۆسووە خۆرسکیە لە ئادەمیزاددا : ئەوانە نیازمەند بوون لە دامەزراندنی کۆمەلگە یەکی دادپەرەوهر و دەزگایەکی سیاسی .

وە ئی ، ئەم میژوووە زۆر گرنگ نیە ، چونکە لەرووی پره‌نسیپه‌وه هەرکەسیک بەرەولای ئەوانی دی هاتوووە، ژیان و پوول و پارە ی خۆی پیشکەشکردوون بە (گواستەنەوێکی تەواوی خاوەنداریتی)، ئەگەر مەبەست لەو کۆیلە یەتی بیّت ، ئەووە عەقل نایپریت ، بەلکو خەسڵەتیکی ئەو پرۆسە ی گواستەنەوێکی ئەوێکیە کە (گشتگیرە — Comprehensive) : واتە هەرکەسیک بەتەواوەتی پابەندە بەوێکی کە ئەندامێک بیّت لە دەزگا سیاسییە کەدا و ، ژلایەکی دیش گواستەنەو خەسڵەتیکی تریەتی : واتە هەمووان دەستبەرداری هەموو چتیکیان دەبن و هەموو چتیکی و اتای سەربەستیه‌ خۆدانراو — هەلبەستراو — هەکیان، دەگەیه‌نیت ، سەبارەت بە مانەو و کوشتن و تالانکردن و زۆره‌میلیتی ، هەروەها سەربەستی لەویدا کە بکوژرێن و تالانبکرێن و واداربکرێن لەلایەن ئەوانە ی بەهێزترن لییان . ئەوێش کە لەم گریبەستەو دیتەدەر

بریتیه له ماف ، چونکه ئیتر له مه و دوا ، ژيان به و اتای به خشر او یکی
 سه ریپیان هی سروشت نابیت ، به لکو دانپیا د انراو یکی کوډه لگه ده بیت
 و ، سامانه کانیش چیتړ ده سته سه ردا گړاو^(۱) نابن ، به لکو ده بڼه
 خاوه ننداریتی و هه موو کوډه لگه ش ده بڼه فراهه مکه رودا بینکه ریکی ،
 که واته به بیگومان لیږده مرؤف ، له پیڼاوی نازادییه کی پښخړاو - The
 arrangement freedom) ئی ، جه ختلیکړاودا ، نازادییه کی بی
 سنور ، ئی ، له دوا خالیډا وه می ، له ده سته داتن .

که واته ئیتر هه موو چتیک له دوری و اتای یاسا پښکه خړیت و ، یاساش
 بریتیه له دور برین له ئیراده یه کی گشتی و ، ئه م ئیراده یه ش کاتیک گشتی
 ده بیت که عه قلانیانه بیت ، واته کاتیک که خودی بابه ته که ی گشتی
 ده بیت ، هه روه ها کاتیک که پره نسپیکی روه ، به لای هه موو عه قلیکه وه ،
 فراژو ده کاتن . به م و اتایه ش ئیراده ی گشتی پاریزراوده بیت - یان
 وه کی دی بلین به دور له هه لده بیت - م . ص . - ، واته ئه و ئیراده گشتیه
 له بهرام بهر ناشکرایي باوهره کاند ، عه قلی پاریزراوده بیت ، عه قلیش
 خه سله تی هه موو مرؤفیکی رونا کبیره . که واته ده کړیت که ئیراده ی
 هه ری ه کی گشتی بیت : به و و اتایه ی نه گهر گوړا دیری عه قلی تایبه تی
 خوږم بم ، نه و له بیده نگی هه و ه سخوازیه کاند ، جگه له ویستی
 یاسا ، ئیتر ناتوانم شتیکی تر بکه م . به مشیوه یه ش کاتیک که گوړایه لی
 یاسا ده بم ، نه و نازاد ده بم ، چونکه نه و کات جگه له خوږم گوړایه لی
 هیچی دی نابم . نه گهریش به زوری پیشیلکه ر و هه ر ه شه که ریک بم ، نه و

^(۱) وانا هه رکه س یخوږی نابیت ، به لکو به شیویه کی پښخړاو ده بڼه خاوه ننداریتی - م . ص . - .

ئەۋكاتە ((ناچار دەكرىم ئازادىم)) بەۋەى كەگوپرايەلى عەقل بىم. بۇ
نمۇنە ، كۆمەلگاكائمان بەمشىۋەيە كاردەكەن ، كاتىك كەلەپپىناۋى
رزگار بوۋى ئىمە و ئەۋانى دىش، نەك لەپپىناۋى كۆيلە كردنماندا،
وادارمان دەكەن لەسەر تەندروسىتپارىزى .

كەۋاتە پىۋىستە ئىرادەى گشتى لەئىرادەى كۆ جىابكەينەۋە، ئەمەى
دواییان بەۋاتای كۆى ئىرادە تايبەتە خودىيەكان دىتن، بەلكو
سۆزىيەكانىش . بۇنمۇنە دانانى سەر كردهيەك بەكۆى دەنگ،
ياسا كردهنى نىه : بەلكو بابەتى ئەۋ پرۆسەيە تايبەتە، عەقلىش كاتىك
لەتپۈەگلانىدا بۇ ھەلپژاردنى باشتى، پرەنسىپەكانى لى بىزو ئاۋادەبىتن،
لەۋبارەدا دەكرىت ھەلەبكاتن، ھەرۋەھا دەنگدان و بېرىرى زۆرىنە ،
چىتىكى تر نىن جگە لەدوۋئامپازى گونجاۋ بۇ پىزانىنى ئىرادەى گشتى.
ئىتر كاريگەرىى فىل و پروپاگەندە دەمامكراۋەكان و ھەۋەسبازىيەكان
ھەرچەندىك بىت، ئەۋا ئىتر ئىمە جگە لەئىرادەى ژمارەكان، چىتىكى دى
بەرەۋرۋومان نىه، يان وردتر بلېن لەبەرەمبەر چىتىكى دىدا نىن . ئەۋە
تەنھا ياساشە، كەدەتۋانىت بلېت ملدانى كەمايەتى - يان كەمىنە - م .
ص - - لەبەرەمبەر زۆرىنەدا، لەۋبارانەدا كەگومانىان لىدەكرىت، زىاتر
كارىكى سىروشتىيە .

لەۋكاتەدا ياسا دادپەرۋەر دەبىت ، لەبەرئەۋەى كەبەسەر ھەۋاندا
پرەكتىك وجىبە جىدەكرىتن، كەۋاتە، لەبەرئەۋەى كەبەردەۋام
چەۋسانەۋە دەستكردى ھەندىكىانە، ئىتر ناكرىت كەكەسىك
بچەۋسىندىرتەۋە و، ئىتر ناشكرىت كەفەرمانىك لەدژى ئازادى ئەۋ
مروۋە ژىرە ئەنجامبىرىت، كە مافى لەخۆۋە رەفتار كردنى بەۋ ئازادىيە نىه

: به لڪو، لهو چوار چيوه يه دا كه سيسته مي مه دهنى له سهر بهر ژه وهنديه
تايه تيه كانى تاك، يان چين يان پارتىك، مه ترسييه ك پيكد هينيت ،
ئهو (ئهو) - واته ئه وياسايه - م. ص - ،، ئهو ئازاديه را سنوردار دهكاتن
. ئى ، شار كه له راستيدا له ئيراده كهيدا هر يه كيكه ، پيوسته
كه پارته كان فهراموش بكات .

خاوه نشكو برىتييه له گهل، ههروه ها ئاليه دا، ده بينين كه يروكه كه
نوييه: چونكه له تيوريه گريه ستيه كونه كاندا، گهل ته نها ئه وكاته
سهركار ده بيتن، كه تيايدا ده ستبهردارى ئازاديه كه ي ده بيت و ده يدا ته
ئهو انه ي كه ههردم به پادشاو سهركار ناوده برين . ئهم سهره ريه ش -
السيادة - وهك مافىك كه نابيت رهفتارى پيوه بگريت ده مينتته وه، ته نانه ت
ئهو وه، به زانيني ئه وهش كه چتيك بوو گالته ي پيذه كرا. كه واته هه رمروفيك
به شيكه له پادشاو له هاوولاتى، ياسا ده ليت و له وهشدا ده بيت گوپرايه ل
بيت .

تا ئه وكاته ي كه پره نسييه كان داده نرين، پيوسته كه ماشينه كه^(۱)
له ريشتن دابيت و، له ويشدا پيوسته ده ستلات جي به ندي بگريتن،
ئهو ده ستلاته ي كه بپاره وه كيه كيه كانى ياسا داده نيت، به تايه تيش
دياري كردنى فهرمانه كان، ئهو ده سه لاتيه كه پييده و تريت ده ستلاتدار،
ده گه ئه وهشدا، ده بينين روسو، بوچوونى خو ي سه باره ت به پزيمه
سياسيه كان، به پوونى دهر نه بريوه، به لكو له دواي مونتسكيو ،
سهرنجى بو ئه وه راكيشاوين كه شيوه ي ئه و پزيمانه په يونده به

(۱) مه به ست له ماشينى ده ستلاته، كه له نه نجله ي گريه ستي نيوان گهل و پادشاو خاوه ن ده ستلاته كانه وه
ها تۆته په يدا بوون - م. ص - .

بارودوڅه کانه وه و دهسته ی دادوهریش — هیئة القضاة — که که مترین ژماره یه ، زور چالاکتر ده بیټ ، ئی چهند ئه وه نده ی زور بیټ ، ئه وه نده ش که م مه ترسی ده بیټ . ده شکریت ده وله تیکی گچکه ، دادوهرگه لیک زوری هه بیټ ، له دوا ویستگه شدا و سه باره ت به دیموکراسیه تی پرسته وخو ، ئه و ده وله ته ، ده کریت ته واوی ده زگا سیاسیه که ی هه بیټ . له ده وله تیکی گه وره شدا ، که به یه کدادانی به رژه وه ندییه ره واکان ، گه وره ده بیټ ، ئه و چالاکیه کی نیوه ندی ، ده خوازیت بوونی هه بیټن ، ناله به رنه وه پیویسته که به شگه رایي ^(۱) به ینریتته ناروه ، ئی ده زگای دادوهران — هیئة القضاة — گیان بازیه که له خو ده گریت : چونکه (ئه و) ، هم گیانی ده زگایه کی تایبه ت به خو ی هه یه و ، هه میش ئیراده گشتیه که ی به و ناراستیه دا ده چیت که به رژه وه ندییه کانی تی که ل به به رژه وه ندی ئه و ده وله ته بکات ، که رؤسو ، به لایه وه و اباشتره که ده وله تیکی بچوک بیټ .

ئیمه دیتمان که چوون بنه رته ی ده وله تان دژواریه که پیکده هیئیت ، له به رنه وه ی که خه لکان هیشتا ژیر نین ، ئیمه له میژووه فیکراریه که وه ده سته ده یین ، ئه ویش بریتیه له وه ی که بونیاده نری گه لان ، یاسا دانه ریکه : هه روه که چوون (لیکورگ — Lycurgue) ئسپارته ی دامه زراند و ، (نوما — Numa) ش ، رومای دامه زراندو (موسا) ش یه هودی دامه زراند . ئیتړچ ئه وه ی له سه ره تا وه بیټ ، یان کاتی که ته نگړه یه کی ترسناک — The danger Crisis) بونیاده کان تی که ده روخیئیت ، ئه و ئه وکات ، گه لی نه شاره زا ، ناچار ده بیټ که ، وانه له لیزان — حکیم — یکه وه ، وه ربگریټ ، چونکه ده کریت که تا که که سی که

(۱) زیاتر مه به ست له داهیتانی دابه شکردنی ده سته لاته کانه — م . ص — .

له هه مووان زیاتر دووربینتربیت ، له بهرئه وهی ئه و لیژانه پرهنسیپه کانی دادپهروه ری و چه و ساندنه وه ، لیكجیاده كاته وه ، ئی ئه فسنه كان بونیاد نانیت : واته (ئهو) كه شیکاری دوخی جوگرافی و دیموگرافی و سایكولوژی دهكات ، ئه وهی كه له توانای خه لكیدایه وه ریبگرن و نامرازه كانی پیکهاتنیشیان ، تیده گاتن . ئا له سهر ئه م زانینخواهییه — ئه بیستیم — ، یاسادانه ر ، سیسته میك له و یاسایانه ی كه زوږبه یان كتوپرو سه ركوته گه رانه ن ، داده مه زینیت ، ئی وه لامده روه ی مه به سته كانی ده ولته ن ، ئه وه ی كه گه لیك له راسپیرییه كانی (موسا) پوون و په وانن ، چتیك خو سه پین نیه : واته پینه دان به وینه كان / پوژانی شه مه / خواردنگه لیك پینه دراو / ریساگه لیك هاوسه ریتی / یان دابه شكردنی ده سته كه وته كان ؟ ئه وه ش له بهرئه وه ی كه روئی (ئهو) بریتی بووه له به رده وام پابه ندكردنی گه ل به هه سته كردن به وه ی كه یه کیكه و ، هه روه هاده گه ل جودابوونی ده گه ل هه موو گه لانی تردا ، له ژیر سیبهری یه ك شه ریعه ت دایه و ، به نه ریتگه لیكه وه ده سته بنده ، كه یه ك روخی پیده دات . ئی (لیكورگ) له ئه سپارته ، ئه و چته ی به شیوازیکدی چیكرد ، رو سو ش كاتیك براده ره پو لو نیه كانی داوای ناموژگاری لیده كه ن ، هه ول دده كه چاو له هه ریكه له موسا و لیکورگ بكات ، هه رچه بنده ، شیواوی ئه وانیش - واته ئه و پو له ندیانه - ئه وه ترسیه هوروژمهینه ره ی زیاتر وروژاند .

لیردها پیویسته ئاگامان له وه بیته كه یاسادانه ر ، نه پادشایه و نه دادوهره ، به لكو (ئهو) له ده ره وه ی گه له و ، ده كریتیش كه كه سیکی بیانی بیت ، كه واته (ئهو) سیسته میك پیشنیارده كات ، كه پادشا

له بهر پوه بردنی کاری ولات یان مهمله که تدا، پشتیپیده به ستیت و، پاشان (نهو) دهکشیته دواوه، که واته (نهو) گوښکه ریکه، که به شویڼ هوکارو نامرازیکدایه که پیوانی پی دروستبکات، نهو هس به سه پاندنی سیسته میکی په روه دهی ده بیت به سه مندالاندا، که له سه ریکاری — دیسپلین —، رایان دینیت، له پیناوی نهو ی ببه هاوولاتی. (نهو) ریخهر و گونجینه ریکی نیوان هه بووه کان و دادپه روه ریتی ته و او، جوړیکه له فیه له سوف گهریتی گشتگهرایی، که به کاریگری به هره کانی و به به لیندانی به ((گوړینی سروشتی)) خه لکی، خو ی ده سه پینیت، هم کارهش به واتای: دهر بازکردنیان لهو گوښه گریه یان و، له نیوه ندیتی خوړسکیانه ی خود و، وادارکردنیان، وهک نهو ی که توخه کانی گشتیکن — the elements of society —، که وهک ((یه که ی به شی))، نهک په ها، بپواننه خو یان، نهو یه که یه ی که ملکه چی یاسایه، واته کارفرمایي وگوړپراهلی، له توانا یدایه که به سه خو شیدا سه رکه ویت، که واته چاکه خوازه. با بوئه وهش نهو زیاد بکهین، که له پیناوی نهو ی ویزدان هکان به ناگابن و خونه ریته کانیش ببه رتهزایه بن، نهو هره ده بیت که سیسته می یاساکان پیروز بیت.

همه رنگه له روحیهت و مورالیه تی پیړه وگه ی نه ته وهی — The Nationalisms) و، به خو ی یه کیکه له پته وردکاریه کانی بیردوزه که، چونکه له نیوان تاکگهرایی و گشتگهراییدا، روسو دهیه ویت وینای غیره ی ناسیونالیزم بکاتن و، به لای ویه وه، ته وای مرقایه تی هه رگیز خوشه ویستییه کی برایانه ی نه بووه: نیمه بوئه وهی خو مان ببه خشین لهو ی که هاوسیگانمان خوشبویت، نهو ته ته رانه مان خوشده ویت که

ته نانه ت ناشيان بينين له پراستيدا ئهو نه ته وه يه گانيه ته بنه پره تزيه يه ،
هر له سهر نه ندازه ي ئه زمونه گانمان ده مي ني ته وه . ئهو نه ته وه يه ، ئهو
به رزه وه نديه نيوان دورانه ي كه له توانا ماندايه كه هيومان پياني ني ت و
بمانه ه وي ن و خوشم انبوي ت ، ڪونا كاته وه ، چو نكو له پش تيانه وه
نه ته وه گاني تر ه ن . ئي ، رۆسو دوزمني پيره وگه ي ڪۆسمو پولي ترميه
كه تا كره وه ندي - تا كبه ندي - تي كده پمي ني ت ، (ئو) هه روه ها ، تو با ويه تي
قه شه (دي سان بير) ي سه باره ت به ناشتي گشتي سه ركۆنه كرد . چو نكه
به لاي ويه وه ، ده وله تان و نه ته وه گان له نيوانياندا كه م تي كه ل به يه كن و
سيسته مي خود توانا بي ئابووري ده ژي ت و ، له نيوان خوياندا ، ده گه ل
هه بووني ياسا گاني ميوانداري تي ، له دوخي خو پرسكي دا ده مي ننه وه ،
له سهر ريگا ڪۆنه كه ، ئي ، گريڤه ستي ڪۆمه لايه تي گشتگر ، هه رگيز
بووني نيه ، يان (برگسو ن) گوته ني بلي ن كه مو پالي ناسيونا ليسته تي
رۆسو ، دا خرا وه .

سه باره ت به ئاينيش كه هه وي ني يه كي تي رۆحيه ، ئهو گرفته به هه مان
ته رز خو ي فرا ژوده كاته وه ، به مشي وه يه نو ي نه ري (سافوا)
في ركا ري ده دات كه ئايني پاسته قينه ، سروشتي ده بي ت ، واته له باري
لوژي كه وه به جي ده بي ت وبوه رسيسته مي ك و پاسه وانه كه ي^(۱) خودايه كي
ئه فرينهر - داهينهر - له هه ردو و لايه ني گه ردووني و مو پاليه وه
به ده رده خاتن ، هه روه ك چو ن نه مري رۆحيش به ده رده خات . هه روه ها
ئايين ويژدان ي مو پالي جي گير ده كات و مرو ف له پشت به ستن به كارو
فه رمانه گاني دا پته وگير ده كات .

^(۱) واتا پاسه وانه گاني نه و سيسته مه . كه ده لاله ته بو سيسته مي كي گه ردووني - م . ص - .

ئاليره وه موڤاللى بيباوه ريڭك، بيبناغه دهبييت و، ملدانه وانديشى بو
 گرېبهستى كۆمهلايهتى هيچ مسوگهريهكى نيه، چونكه (ئهو) له رۆحى
 نهته وهدا به شداريهكى نيه، كه واته جىگايهكى تيا دا نابييت . چونكه
 ئايىنى مهدهنى بهبى گوشينى ويزدانه كان، دلّه كان يه كده خات، چونكه
 (ئهو)^(١) چتيك ناسه پيئييت كه له بارى لوژيكيه وه به جى نهبييت، ئه وه
 به گرتنه وهى دانپيانانيش به تايبه تمه ندى گرېبهستى پيروزيش .
 ههروهها (ئهو) ده مارگير نيه - واته ئايىنىكى سيكتاريستى نيه - م. ص -
 -، چونكه شيوه كانى په رستن هه ر به ويزدانه كانه وه په يوه ندار نيه ،
 به لكو ههروهك (كانت — Kant) دهلييت: له كارى حكومهته و
 كاريكى ((دهستوريه)) و ده خريته نيو سيسته مى ياساكانه وه و ، ئازادى
 باوه ره كان واتايهكى نابييت، ئه گه رييتو چهند ئايىنىك كلاسيكيانه پيكه وه
 نه ژين ، ئى ئيرادهى گشتى ناتوانييت تخوبى ئايىنىكى خوڤرسكى
 تپه پريئييت .

وا پيده چييت كه رۆسو دلى هه رلاى ئهو زه مه نه بووييت كه تيايدا هه ر
 نهته وه يهك خودايهكى هه بووه ، ئى پيوسته ليڤه دا پرسى مه سيحيهت
 بخه ينه به ردهم خوڤمان، كه جىگه ره كان^(٢) په يگيرى بوونه ، چونكه تا
 ئه وشوينه ي (كه) (ئهو) - مه بهستى رۆسو يه - م. ص - ئاخواتن له سه ر
 ئايىنى سروشتي دهكات ، ئيمه ئاخواتنيكمان نيه ، بهو مه رجهى كه
 سيكتاريست وكه لله ره ق نهبييت، (ئهو)، وادانه نييت كه ئه وئايىنه

(١) مه بهست له ئايىنى مه دنيه - م. ص - .

(٢) ليڤه دا مه بهست له هه لېژن دراوكانى گه له بو نه نجوسه نه كانى ولات ، به تايبه تيش نه نجوسه نى

گشتگيرهيه (واته مه سيحيهت - م. ص -) كه واتاي هاوسي به هاوولاتي سنووربه ند ناكات : كه واته (ئو) ناتوانيٽ پيره وگهي ناسيونالستي وهك پره نسيپيكي ڪوتايي وه ربگريٽ، چونكه مه سيحيهك ، له هه نديك پروهه ، ناتوانيٽ هاوولاتي هكي ته واو بيٽ، له بهرئه وهي كه له دهوله تيكي داخراودا (ئو)^(١) نوينه ري مؤراليكي ڪراويه .

ئوهه راسته كه رؤسو بانگه شهي ويژدانيني گشتگيري ڪردوهه و (فيڪيري - Vicaire) ي جيگريش، به راشكاوي دوپه پري مؤرالي - (The homo moralist)^(٢) ي ره ٽڪردؤتوهه كه هه نديك له گهشتياريه كان ليرو له وي پيا ياندا هه لداوه . ئه مهش ئو پنٽيهه كه رؤسو له بهر چاونه ڪراوه يي سه بارهت به ياساي بنچينه يي ره گهزي مروفايه تي، له ئاستانه يدا په شوکاوه، هه وهك (كانت) يش ده يدا ته پالي . ئه وهه پرويه كي گرنگي هه لويسته كانيتي ، ئه گهريش (ئو) هه نديك خو پاريزي هه بو له سه ره وهي كه خيزان وهك ئولگويه كي ڪۆمه لگهي سياسي دابنيٽ ، ئي ، ئه وهه له وه ناگورپٽ كه هه ردوو دامه زراوهي خيزان و ڪۆمه لگه، دوو يروكه ي خاوهن په يوه نديي به هيژن به يه ڪتره وه، چونكه هاوسه ريٽي بريٽيه له برياري گريڤه ستي ڪۆمه لايه تي تايبه تي نيوان دوو كهس و، هه ره ئه وه ندهش كه منداله كان پيگه يين^(٣) ئيتر له ويڊا خيزان

(١) هيٽا به بؤ ڪه سيكي مه سيحي - م. ص - .

(٢) زياتر مه به ست له چه مكي (Homo Sexuality) يه، واته (الشوڊ الجنسي) كه زياتر ڪاري سيڪسي نيوان هاو به ڪه زمكانه، وهك پياو بؤ پياو - م. ص - .

(٣) مه به ست له ڪه يشٽنيانه بهو ته مه نه ي ڪه خو يان تيا يدا تواناي برياردانيان دسيٽ - م. ص - .

به سده بېت له وهى كه بېتته سروشتگه يه ك ژبو گرېبهستبوون و، بهم واتهيهش دهتوانين كه له نهته وهدا خيزانيكى گه وره پرا بديتين كه تيايدا په روه رده، گشتى وكومه لى ده بېت، وهك حالتهى هه موو خيزانيكىش كه به بى پهرته وازه بوونى ئه وهيزه سوژداريهى كه ئه ندامه كانى به يه كه وه گرېده دا، ئه وه نهته وه يه ناتوانيت كه سنوردار نه بېت .

دوو دهقى گرېبهستى كۆمهلايه تيمان هه نه، يه كه ميان، له دانه يه كدايه كه تاكو تايى سدهى نوژده هه م بلاونه كراوه ته وه، واش پيډه چييت كه له ده روبروى سالى (١٧٥٨) دا دانرا بېت، ئى ئه وه دووده قه جياوازي باوه رگه يى گرنگيان له نيواندا نيه، چونكه رؤسو، سهر له نوئ چاويخشان دوتته وه به دووبه شى يه كه مياندا، بوئته وهى هه ماهه نكيان زياتر پته و تر بكات. دهقى يه كه م به كۆمه لگاي نه ژادى گشتى مروفايه تى (جومگه ي دووم) ده ستيپيده كات، كه گو تراوه ^(١) و گرېبهستى كۆمهلايه تى، به يه كه وه ده به ستيپته وه، ئى دواى لابردي ئه م جومگه يه له دهقه كو تاييه كه دا هيرش بو سهر باوه رگه (المذاهب) نه ياره كان، شويى گرته وه و پرسى ده سه لاتى ده ولته تيش بو كتيبى دووم دواخرا. هه روه ها رؤسو سهر له نوئ چاوى خشانده وه به جومگه ي ئاينى مه ده نى، كه له دهقى يه كه م دا زياد له پيوست هيرش گه راى بوو، كتيبى سي هه ميشى ته واو كرد، له كاتي كدا كه هيشتاله ده ستنوسه پانو پوره كه يدابوو، ئه وه ش دواى ئه وهى، وهك وه فايه ك ژبو دل به ندييه يه كه مينه كانى، كه جومگه ي چواره مى

(١) سه به ست له (گو تراويه كه سه به ست به نايه كسانى) يه كه ي رؤسو يه، كه پيشتى ناما زمان بو كردوو

((سه باره ت به پۆلیسی رۆمانی)) بۆ زیاده کرد ، تا ده ربخاتن چۆن ((ئه نجومه نیک له دو سه ده که س)) به رێوه ده چی ت .

له راستیدا بلا و بوونه وهی نوو سراوه که خیرا نه بوو ، چونکه له فهره نسا رېیپینه دراو، له (جنیف) یش زۆر به توندی بریاری دادگای له دژ ده رچوو، ئی ، نزیک بوونه وهی شوپش^(۱) بره ویدا به خویندنه وهی: ئاخاوتنی زۆری له سه رکرا که هه ندیک جار هه لچوونی به خۆیه وه ده دیت، بۆنموونه ش (رۆبسییر) و (سان جوسف) ده هینینه وه یاد. ئی به لایه نی ئه وانه وه که راسته وخۆ په یوه ندیان به کاری سیاسى خیراوه هه بوو ، ئه و تارا ده یه ک دوور له هه بووه کان لییده پروانراو، لی ره دا پیویسته به تایبه تی ئاماژه به و رېزلێنانه بده یی که رۆسو پاش مردنی لێنرا ، ئه وه بوو دانراوی گرېبه ستنی کۆمه لایه تی، هه م به ئه فسانه یه ک گوێدرا و، هه میش ژبو سیمبولیک که وروژینه ری جوشو خرۆشی بونیادنانه وهی ژیربینای سیاسى بی ت و، دروستکردن و دانانی نیوه په یکه ریکی ش بۆی له پاريس و، گواستنه وهی لاشه که ی بۆ (پانیتۆن) و، فهرمی نامه ی (۷ ئایار/ ۱۷۹۴) که بناغه ی باوه ره کانی ئاینی (سافوا - Vicarie Savoyard) ی په رله مانتار، لوتکه ی ئه و شکو لێنانه یه . ئه گه ریش ئه م دانراوه، به وشێوه یه گرێدراوی شوپشه که بووه، ئه و شوینه واره کانی، رۆلی خۆی دیت له دادگا یی کردنه کان و، له وسۆزه پیکرژوانه ی که ئه و وه رچه رخانه میژووییه مان وروژاندى — ده گه رپێته وه بۆ دانهری بیانی کتیبه که — م. ص — . ئه وه بوو تا سالی (۱۸۳۰)، رۆسو وه ک که سایه تیه کی هاوچه رخ مایه وه و، هه تا به ره به یانی

(۱) هیمایه بۆ شوپش (۱۷۸۹) له فهره نسا .

میژوومان له وریا کړنه وهی میښکه کان بهرده وامبوو . هه روه ها هه ریه ک له (کانت و فیخته و هیگل) به و حاله ته وه، رُوسویان وه که یه کی که له پیا وه فیه له سوفه کلاسیکیه کان داده نا .

ده کرا که (ئو)، وه که تو بایویه ک پیا ه لدریت، له بهر نه وهی له سهر ئاستی پرهنسیپه کان، به نه بستره کتی^(۱) مایه وه، نه وه بوو دهی گوت که (ئو) ئامیریک داده نی و له سهر نه وانی دی پیویسته که نه و ئامیر به ناژووتن . له راستیدا له تیروانین له که له پووری رُوسودا، دوو میتودی لی کپرژاو، په پیره وده کرا: نه وه بوو په پره ویکیان، له گرېبه ستدا^(۲)، شکودار کړدی دیموکراتیه تی راسته وخو و باشخوازی گه لیان ده دیته وهو، نه وانی دیش وه که پیشدانه وهیه کی نه وهی ئیمه نه مړو بهر ژیمه سهر کو تگه ره کان ناوره دی ده که ین، لی بی تی گه یشتبوون .

له واقعیدا به شبهه شکر دی ده که کان بو نه وهی تاکیان له لی پرواندریت و، ((دهر کړدی)) یان به جوړیک که ده گهل نه م یان نه و بیرو پادا بگونجیت، کاریکی ئاسانه . که چی ده گهل نه وه شدا، به پای ئیمه، نه وهی له هه ردو و حاله ته که دا دیته ده ست، چا وده پوشیت له وهی که ده سته لات به لای رُوسو وه، نه گهل بی ت، وه که باره راستینه که ی و، نه که له مړه ی سیاسیش ، به لکو عه قلیکی به ویزدان رووناک .

که واته (گهل)، که هه رخوی سهرکاره له مافدا، کاتی که شایانی نه وه ده بی ت که ئیراده گشتیه که، له نیو خویدا هه لبریتن ، نه که سهر کی شی و حوکه

(۱) واته له بووی باور مکانیه وه، رُوسو (تجریدی) بوو - م - ص - .

(۲) مه به ست له دانراوی گرېبه ستی کوډه لایه تی به که ی رُوسویه - م - ص - .

پیشینه کانی، نه گهریش بیتو بتوانین دان به وده دابنښین که سهرکیښی و نه حکامه پیشینه کان یه کتری ده سرنه وه، نه وه له وده دهر فیه تیکی گهره تر بوونی ده بیت بونه وهی که زورینه یان - واته زورینه ی گهل - م. ص -، گوزارشت له ښراډه ی گشتی بکات . ههرچی حکومه تیشه، نه واه (نه و) له سنووری یاسادا نه بیت ناتوانیت شهرعیانه هه لسوکه وته کانی بکات. نه ویاسایه ش خوی داینه ناوه و، یاسادانه ریش له دهر وهی ده سه لاترا ده مینیتته وه. به مشیویه بومانده رده که ویت که نه و پالنه وانه دلسوزه فریادرسه ی که سهرده مه که مان به دهنزگا پولیسیه که ی و ده کاره ښانه راگه یان دنیه سهرکه وتووه که یه وه، پیوه ی ناسراوه، هیچ په یوه ندییه کی به تیوری گریبه سته مروځایه تیه که وه، نیه. به لکو نه و^(۱)، ریک به مله وړ ناو ده بریت. له راستیدا رۆسو، خه لکانی په روه رده خراپ، ده ناسیت، نه وخه لکانه ی که که میک رونا کیریان هیه و، تاراده ی نه فامیکردن به ویژدانیان، به شپویه کی پیشتر خوده سترکرده یی، سهرلیښیوان و، بریاره کانیان ملکه چی هه واه وه وه سه کانیان ده که ن. وه لی، رۆسو ههر گیز به هه مان ریچکه ی (ماکیا فاللی)، بسیری له نه گهری چه وساندنه وه یان، نه کردوته وه، به لامیش پیویسته که بگه ریښه وه ژبو جه وهر، واته بونه وپرسه ی که به رده وام ده لاله تی سیاسی راستینه ی هاوسه رده میانه، ده داته رۆسو.

(۱) هیماپه بؤ مه قوله ی (پالنه وانی فریادرس) ی سهرده س نوښ - م. ص - .

رامیاری پېش هه موو چتیک په روهرده ی هاوولاتی ده خوازیت، له ویدا
 ئه وپیاوه روونا کبیرانه^(١) بونیان هیه، ئه وانه ی که ریگه نادنه راگه یاندنه
 فیلاوییه کان له خشته یان به ریتن، چونکه تاکه خولیا یه کی ئه وانه بریتیه
 له خوشو یستنی نیشتمان هکیان، هر له توانای ئه وانیشدا یه
 که کۆمه لگه یه کی دادپه روهر پرا بونیاد بنین، له بهر ئه وهش، یان تائه وکاته ش
 که نه توانین ئه وکاره بکه ین ئه واه به کۆیله یه تی ده مینینه وه. رۆسو، وهک
 موپالیهک و فه یله سوفیک، راده گه یه نیت که مروقان بوخویان به رپرسن له و
 کۆمه لگه ی چنیده کهن، ئیتر له و نارگو مینت و به هانه کۆمه لایه تی ه
 که ده توانن به هانه کاری پېبکه ن، هر چیه ک بیت. گرېبه ستنی
 کۆمه لایه تیش سودیکی میژووی نیه، به لکو مهرجیکی نیوکاری
 و نیوناخنیه، بۆهر ده سته لاتیکی سیاسی. ده وله تیش ته نها
 به مه به ستنی چاکه ی مروقه هاتوته بوون، واته له پینا و ته و او کردنی (ئه و)،
 وهک ئیراده یه کی روونا که بخش. به له بهر چا و گرتنی ئه وهش که بارودوخه
 دیموگرافی و ئابووری و هتد..... هر ئه وهن که ههن، که واته پېویسته
 له سه رمان که خۆنه دهینه ده ست قه ده ریک که مروقه ده کاته که لوپه لیک
 به ته نها، به لکو له سه رمانه که بگه رپیننه وه ژبو ئه ومه به ستانه ی ده ولت،
 که له گرېبه ستنی که دیا ریکراون. پېویسته که ئیتر له ریگه ی
 سه رکیشیه کا نمانه وه، بواریک نه ده ین نه به دیماکوکیه کان^(٢)، خاوه ن
 هه واه وه سه کان و، نه به ته کنو کراته (هونه رییه کان)، خاوه ن
 قه ده ره کان. ئه مهش ئه و وانه یه یه که له نه فلاتونه وه وه رمان گرتوه، واته
 ئه وه ی که ده بیت فه یله سووفه کان، له و ده ولت ته دا که داد مه زیت،

(١) له بهر ده سته تپاریزی و مرگپانه که وشه ی (پیاو ی روونا کبیر) م
 دکاره ی ناوه، دمیکن، ده وست که ی، مروقی روونا کبیر - م. ص. - .

(٢) دیماکوکیه ت، له بهر ته دا وشه یه کی لاتینییه، به واتای له خشته بردنی به رامبه ردیت - م. ص. - .

پادشابن و، پاشاكانیش فهیلهسوف بن، واته ههروهها دهییت
گۆشکاروپهروهردکاریش بن . بێجگه لهوهش، ئهوهنده بهسه، بیر
مروۆقی بهینینهوه کهیهکتر خوشویستنیان، کهلهسروشتهوهرا
ناراستهکراوه، بهواتای ئهوهیه کهئهوان بهراستی دهیانتهوێت ئازادبن،
واته فرمانهوابن .

رۆسو لهواقیعدا، گومانیکێ لههاوسهردهمهکانی ههبوو، تهناوته له
رۆژگارێکیشدا بههاوولاتیهکانیشی، لهبهر تیئهروانین و سهرنجهدانیان
بو دارمانی موپال و دامهزراوهکان . لهبهرئهوه باوهپی بهخوی هینا
بهوهی که لوژیکهکهی، زۆربهکهمی، لهتوانایدایه که مروۆقی ئامادهرا
بخاتهکار، تاوهکو تیروانینهکانی بوئهودیو تخبوی خیزانهکهی
دریژبیتهوه. لهبهرئهوهدهبینین توژینهوه پهروهردهیهکهی (ئهو)، له
بوارهدا خوێگرتهوه:

ئێستاش لهوانهیه لهتوانای کۆمهلیک خیزاندا بیست، که مندا لهکانیان
بهگۆیرهی سروشت گۆش و پهروهردهبکهن، واته بهوریایی و لیژانیهوه .
وهی، (ئهو) گرێبهستی کۆمه لایهتی له(ئه میل Emile) دا دانایهوه و،
خوێندکارهکهشی بێناگانیه لهبیهیوایی و تالابی شکستهکان، ئی،
هیوای ماموستاکهی بریتییه لهوهی که مروۆقی راستینه، بهردهوام
بهوهکو تاییدیت کهخۆسه پینیتته سه رهئوانه ی که جگه لهکۆیله،
چتیکی دی نین . با هاوویتهکانی (ئه میل) یش زیادبکهین، چونکه، ئه
رۆژه ههر دیت کهتیايدا گیانبازی - المغامرة - شاره کۆنه که جاریکی دی،
لهوانه بیست لهبهرگیکی نویدا، که دهستی بکاتهوه .

ئیر بورجلان

Pierre Burgelin

سه باره ت به گرېبه سستی کومه لایه تی

یان

مافی سیاسی

ښاغلیه:

نهم کورته لیتورژینه وهیه، له به شیکې فراوانتره وه وهرگیراوه، کاتې خوی ده ستمد ابووه نووسینې، بیئ هوهی هیزو توانام یه کبخم بؤ ته واکړدنی، نه وه بو له ماوه یه کی زووتره وه وازملی هینا. به مشیوه یه نه وهی که له یره دا پیشکه شکی ده کم نه وکوپله جوراوجورانه یه، که له توانا د ابووه له ونوسینه ی پیشو، هلیانبرژیرم، هرچه نده که جیا به ندیان ده کم، لی پیموایه که مترین شتیکن که لیره دا پیشکه شکی خوینه ریان بکم، نیتر نه وانی دی نه ماون.

نووسراوی یه کم^(۱)

ده خوازم تۆزینه وه له وه بکم که ئایا ده توانریت له سیستمی مه دهنیدا، ریسایه ک، بؤ کارگیرایه تی — Adminstration — بوونی هه بیټ، که شهرعی وجه ختلیکراو بیټن، نه وه ش به ئاخاوتن له مروؤ و یاساکان، وه کنه وهی که هه ن وده توانریت هه بن. ئاله به رنه وه، به رده وام له لیتورژینه وه دا هه ولده دم که نه وهی ماف

(۱) له ورکیرانه عربیه که دا ورکیر، دسته وائیس (الکتاب الاول) دسکارهیناوه، به مشیوه یه هه موو دانراومکه، که چوار نووسراوه - واته چوار کتیب - له (چوار کتیب) دا پۆلین کردووه، نهز بؤ (کتیب) که (الکتاب) عربیه، (نوسراو) به دروستتر دزمانم - م - ص - .

رښه ی پښه دات، نړیک بکه مه وه له وهی که بهر ژه وه ندی
 —Theintrest) دهیسه پښتیت ، نه وهش بوئ هوهی که هر گیز
 دادپه روهی له سوو دمه ندی جیانه کریته وه .

ناخواتنم له بابته که مدها دهستی پښه که م، بی به لکه دار کردنی گرنه که ی
 و، نه گهر یه کی کیش پرسپاری نه وه م لیبکات که چما (من) شازاده م، یان
 یاسادانه م، وا له سر سیاست دهنووسم ؟ نهوا، وا وه لای ویده دم که
 نه نهویانم و نه نه میشیان ، به لکو له پښاونه وه دا، له سر سیاست
 دهنووسم . به لکو نه گهر شازاده یه ک یان یاسادانه ریک بومایه ، نهوا
 کاتی خوځم له گوټنی نه وه دا به فپرو نه ده دا، که چ پیویسته بکریټ ،
 چونکه نه وکات یان ده مکرد یان وه کو بیده نگ ده بووم .

نه گهر وهک هاو لاتی هکی ولاتی کی شازاد له دایک بومایه، یان نه ندایکی
 بنه مالهی فره مانړه وا بومایه ، نهوا نه وکات هر چه ندهش
 کاریگری مافی دهن گدانه له سر کاروباری گشتی — The universal
 business — لاوان بواپه، لی له م پرسه دا بهس دمپو بوم، که فره مانی
 خود رونا کبیر کردنه وه، به سر خوځمده به پښم . هه مو نه و جارانه ی که
 تیایاندا، به قوولی بیرم له حکومت هکان کردو ته وه ، هه میسه
 به خته وه ربووم به وهی که له لیټوژینه وه کانمدا، نهو هوکاره نویانه
 وه دوزم که پالمپیوه دهنین بو نه وهی حکومتی ولاته که م خوش بویت !.

جومگه ی یه کهم

(بابه تی ئەم نوسراوه ی یه کهمه)

ئەگەرچی مروۆ به سهر به سټی له دایک بووه ، ئی ، (ئەو) له هه موو جیگایه کدا ، زنجیر به ند کراوه . بهوشیوه یه — یان وردتر بلیین له سهر ئه و ریتیمه (م.ص) — ، (ئەو)^(۱) خۆی وا ده بینیت ه وه که سهر کاری ئه وانی تره ، له کاتی کدا له وه تی نا په پڕیت که کۆیله ترین یان بێت . که واته ئه وه ی که ئەم گۆرانه چۆن رویداوه ؟ واز لیده هیتم . ئەو ئه وه چیه که وای لی کرد و وه شه رعی بێت ؟ له و با وه په دام که بتوانم ئەم پرسه یان چاره سهر بکه م .

ئەگەر هیچ نرخیکم بو هیژ — The power — دانه نایه ، ئەوا ده مگوت : له بهر ئه وه ی ههر گه لیک وادار به ملدانه واندن ده کریت و ملیش دانانه وینیت ، ئەوا شتیکی باش ده کاتن : کاتیکیش که ده توانیت ده سه لاتی ملکه چه رای ی رامالیت و به کرد و وه ش رای ده مالیت ، ئەوا ئەو کاریکی باشت ده کات : چونکه به وه سهر به سټی خۆی وه رده گریته وه ، به هه مان ئەندازه یه ک ، یان به هه مان مافییک که لیسه ندراره پیی ، یان وه کو راستانه یان به هیژه — سوورن له سهر — بو وه رگرته وه ی سهر به سټیه که یان ، یان ئه وه ی که سییک نیه که بتوانیت له نیوده ستیرا ده ربه یینیت . مافیکی پیروژ ، وا له سهر سیسته می کۆمه لایه تی ، که وه ک بناغه ی هه موو مافه کانی ترپا سه یرده کریت ، ده گه لئه وه شدا هه رگیز

ئەم مافە، لە سروشتەوه پرا دەرنەچیت ، بە لکۆ لە سەر گرېبه ستنە کانرا
وەستاوه . وەلّ ، (من) پێشنه وهی تهنیا بنه فه رمانی ئەم لیتۆژینه وهیه
بم، پێویسته لە سەرم ئە وهی تا ئێره پێشکەشم کردووه بیسه لمینم .

جومه کی دووه م

سه باره ت به کۆمه لگا به راییه کان

کۆنترینی کۆمه لگا کان و ته نه سروشتییان ، بریتیه له کۆمه لگهی خیزان . چونکه تانیستاش، پۆله کانی به باوکیانه وه به سترانه ته وه، تا ئه و کاته ی له پیناوی مانه وه یاندا پیو یستیان پییه تی و، هه رکاتیکیش ئه و پیو یستیه بوونی نه ما، ئه و ئه و پرایه له سروشتییه ش هه لده وه شیته وه، ئه و کاته ش که مندا له کان ئازاد ده بن له و گو ی پرایه لیه پیو یسته ی سه ریان، به رام به ر باوکیان و، باوکیش له سه ره پرشتیاری پیو یستی بو ئه و ان ده به خشریت ، ئه و کاته هه مو یان وه کویه ک ده گه رینه وه بۆ سه ره خوییه که یان . نه گه ریش ئه و ان، به پوشا خاویه وه — بالته دی — له مانه وه یان، به رده و امین، ئه و ئه و مانه وه یه سروشتی نابیت، به لکو خود ئیرادیانه ده بیته و خودی خیزانیش، به بی گرښه سته ناتوانیت وه ک خیزان به مینیتته وه .

ئه و سه ره سته هاو به شه، ده ره نجامی سروشتی مرو ؤه خو یه تی و، یاسای یه که میشی، بریتیه له شه ونخونی له سه ر مانه وه ی تایبه تی . بایه خدانه به راییه کانیشی ئه وانه یه که له سه ری پیو یستن به رام به ر به خو ی، هه رنه وه نده ش که مرو ؤه ده گاته ته مه نی خود پرینمایي — سن الرش د — ئه و ئه و کاته ده بیته سه رکاری خو ی، چونکه خو ی رله سپیرا و ده بیته به وه ی بریار له سه ره ئه و ئامرازانه بدات که مانه وه ی ده پار یزن .

به مشیوهیه ، خیزان ، بریتیه له نمونه ی یه که می کۆمه لگا سیاسیه کان، به شیوهیه که رابه (یان سه رکرده - م. ص -)، وینه ی باوک پیکده هینیت و، (گهل) یش وینه ی رۆله کان ، له بهرئه وهش که هه موویان به یه کسان ی و سه ره به ستانه له دایکبوونه ، له بهرئه وه ده ستبهرداری سه ره به ستیه که یان نابن، مه گهر له پیناوی سوودمه ندیه کانیا ندا ، هه موو جیاوازیه که ش له نیوانیا ندا^(۱)، بریتیه له وه ی که باوک له خیزاندا، به وبایه خپیدا نه ی دهیدا ته منداله کانی، خوشه ویستی خو یان ویده داتی، له کاتی کدا که له دهوله تدا،^(۲) ئیروسی سه رکردایه تیکردن، جیگه ی ئه م خوشه ویستیه ده گریته وه که سه رکرده نیه تی بۆ گه له که ی .

(گروتیوس - Gratius) نکولی له وه ده کات که ده سه لاتی ک مرویی هه بوو بیت، که له بهرژه وه ندی ده سته لات به سه رکراواندا، دامه زرابیت : به لگه داری ئه وهش به کۆمه لگه ی کۆیلا یه تی ده کاتن . زیاتر شیوازیکی جیگیری (ئه و) له دادگاییکردندا ، بریتیه له سه لماندن ی ماف به واقع . ئیمه ده توانین میتو دیکی زیاتر لۆژیکی تر ده کار به ینین ، ئی ، ئه و میتوده زیاتر لایه نگریکی مله وپان نابیت .

(۱) (زۆرجار وابوه که توپیرنه وه زانسته کانی مافی گشتی شتی ک نه بونه . جگه له میژوو ی خراپکار به کۆنه کان، هه رکه له رفقیه کیش له سه ره وه هه لیه . له کاتی کدا که نه م هه موو بایه خه له تیرامان به خۆتدیکاری کردنی، دراوه). وهرکی راو له توپیرنه ویه که دسست نووس له سه ر ((به ره وه ندیه کانی فهرمسا ده گهل هاوسی کانی دا، به پیتوسی (م. ل. م - خانه ی جونسون) له چاپی (۱۷۸۲) دا، نه م سه رچاوسیه ناوها ها تووه : توپیرنه ویه که له سه ر به ره وه ندیه کانی فهرمسا ده گهل هاوسی کانی دا، دانانی (مه رکیز) - خانه ی جونسون - له (راس) ئه مستردام. له چاپ دراوه . (گروتیوس) یش، هه ر خۆدی نه م شته ی کرد .

(۲) (لیریدا مه به ست له (ده سه لاتدار) - م. ص - .

به مشیویه و به باوه پری (گروتیوس) گومانه که له ویدا یه که ئایا
 په گهزی مروؤ سهر به سهد پیاویک ده بیئت ، یان به پیچه وانه وه ئه وه ئهم
 سهد پیاوه ن که سهر به په گهزی مروؤ ن . واش دهر ده که ویت که (ئهو)،
 له هه موو کتیبه کهیدا به لای بۆچونی یه که میاندا روو ده نیئت . ههروه ها
 دیدی (هوبز Hobbes) یش هه ره مانشته . که واته به مشیویه جوړی
 مروؤ - النوع البشري - به سهر دوو ره وه میگه لدا دابه شبوه و ، هه
 ره وه یه کیش شوانیکی هیه که پاسه وانی ده کات بۆ ئه وه ی هه لی
 بلوشیئت .

له بهر ئه وه ش که سهر په رشتیکه ر ، ده چیته سهر سروشتیکی به رزتر له
 سروشتی ره وه که ی ، له بهر ئه وه مروؤ له وه پان - رعاة البشر -
 که هه رخویان سه ره کرده کانه ، له سروشتیکی بالاترن
 له سروشتی گه له کانیان . ئابه مشیویه له پۆمانی (فیلو-Philon) دا
 (کالیگولا - Caligula) ی ئیمپراتور ، بیرى ده کرده وه ، له
 ویکچواندنه ش ئه وه ی وه ده سته ئینا که پادشاکان خوا وهندن و گه لانیش
 ئاژه له کانه .

ئهو دادگاییکردنه عه قلانیه ی که ئهم (کالیگولا) یه به پیره ویده بات ، له
 بناغه دا یه که چته ده گه ل ئه وه ی هه ریه که له (هوبز و گروتیوس) . له پیش
 ئه وانیشدا (ئهرستو) هه ره مان ئهم پیره وگه یه ی هه بوه ، که بریتیه له وه ی
 خه لکان به سروشتی یه کسان نینه ، به لکو هه ندیکیان بۆ ئه وه
 له دایکبوونه که ببه کو یله و ، هه ندیکیشیان بۆ ئه وه ی ببه سه رکار .

له واقیعدا ، (ئهرستو) راستبووه ، ئی ، (ئهو) له نیوان دال و مه دلولدا ،
 تیکه لپی که لیه کی کردوه ، چونکه هیچشتیک له وه دلنیا تر نیه ، که
 که سیکی کۆمه لگه ی کۆیلا یه تی ، له پیناوی کۆیلا یه تیدا له دایکه ده بیئت
 ، ئه وه ش له بهر ئه وه ی که کۆیله کان له زنجیره کانیاندا ، هه موو شتیک

لەدەستدەدەن ، تەنانەت ئارەزوۋى رزگار بوونىشيان لىتى ، ئەوانىش كۆيلەبوونى خۇيان خۇش دەويست ھەروەكو چۇن ھاوپىيانى (ئولىس - Ulysse) ئەو دېندەيىيان خۇشدەويست كەتتىكەوتىبون^(۱). كەواتە ئەگەر بەسروشىت كۆيلەيەك بوونى ھەيىت، ئەوا لەبەرئەويە كەكۆيلەگەلىك دىشى سروشىت ھەن ، لەبەرئەويە كەھىز - The power - كۆيلە يەكەمىنەكانى كرەۋتە كۆيلەو ترسنۆكى ويىنئىرادەيى ئەوانى، ھەمىشەيى كرەۋو .

شتىكىم دەر بارەي (ئادەم)ى باۋكى مەردوم، ئاخاوتن نەكرە، يان (نوح)ى ئىمپىراتۇر كەباۋكى سىپادشاى مەزن بوو و، جىھانىيان لەنىوخۇياندا بەشكرەۋو، ھەروەك كەكۆرەكانى (زوحەل) كرەۋيانە، كەھەندىك تىكەل بەيەكيان دەكەن. ھىۋادارم كەلەسەر ئەم دادگوزارىيە ستايش بەدەستبەيىنم، چۈنكە كى نازانىت كە(من) راستەوخۇ يەكىكم لەۋەچەي ئەۋسى شازادەيە، بەلكو لەۋانەيە من لەلقە گەرەكەشيان بىم، واتە پادشاى شەرى ھەموو مەۋقايەتى بىم، چۈنكە (من) تواناى لىكۆلىنەۋەو ساغكرەنەۋەي ۋەچەكانم نىە؟. شتەكە ھەرچىەك بىت، ناتوانرەيت نكۆلى لەۋەبكرەيت كە(ئادەم) تائەۋكاتەي كەتاكە تاكىكى گىتتى بوو ، پادشاى ھەموو جىھانىش بوو، ھەروەك چۇن(رۇبنسۇن كرۇر) پادشاى دورگەكەي بوو، لەبەرئەۋەي كەبەتەنيا دانىشتوۋيەك بوو تىايدا. ئى كارىكى دىگىر لەم ئىمپىراتۇرىيەدا^(۲) ئەۋەيەكە پادشاىيەكى تەختى شاھانە، ھىچ ترسىكى، نەلەياخىبووكان و نەلەجەنگ و نەلەپىلانگىران نەبوو .

^(۱) بىروانە نەۋكورتە تۆرىنەۋەس (بۇتارك) بەنىۋىي ((بانازەلە لالەكان سەقتيان دىكاربەيتن)).

^(۲) لىرەدامەبەستى رۇسۇ، ئىمپىراتۇرىيەتەكەي (رۇبنسۇن كرەۋو) ۋە م. ص. - .

جومگه ي سيهه م

(سه بارهت به مافي به هيڙه کان)

به هيڙ ترين تاڪيڪ، نه گهر هيڙه ڪهي وهر نه گوڙ پٽ ڙبو (ماف) و گوڙ پرايه لي
 نه واني دي، نه وانا توانيٽ هه ميشه خاوهن هيڙيڪي وهه ايٽ ڪه به رده وام
 بيڪاته فهرمانڙه و او سه رڪار. مافي به هيڙ ترينه ڪانيش، ڪه مافيڪه
 له پواله تدا به گالته جاري وهر گيراوه، ڪه چي له پراستيدا وهڪ پرهنسيپيڪ
 داني پيادانراوه. لي ٿايا پيويست نيه ڪه يه ڪيڪ نه ماف و هيڙه مان بو
 راقه بڪات. (هيڙ بريتييه له توانايه ڪي مادي و، هيچ شوينپييه ڪي موڙالي
 ڪله سهري بتوانريٽ به رهه مبيٽ، به ديناهه م. ڪه واته ملدانه واندن بو
 به هيڙ، بريتييه له ڪاريڪ له ڪاره ڪاني پيويستگه راي، نه ڪ له ڪاره ڪاني
 ٿيراده گهري، نه و ملدانه واندنه، به زوري ڪاريڪه ڪه پيڊاگري
 ده بخوازيٽ، ڪه واته به چ واتي به ده توانيٽ ببيٽه فهرمان و نه رڪيڪ ؟
 باگريمانه ي چرڪه ساتي هه بووني نه ماف هه لبه ستراره بڪهين،
 نه و (من)، ده ليم ڪه لم گريمانه ي وهه جگه له ورته ورتيڪ ڪه راقه ناڪريٽ،
 هيچي دي نايه ته ده ست. چونڪه هه رنه وهنده ي ڪه هيڙ تواني ببيٽه
 بديهيته ري ماف، نه و مه دلوليٽ ده گهل دالدا جيڏه گوڙ پٽ. ڪه واته هه
 هيڙيڪ ڪه زووتر سه رڪه ويٽ به سه رهي پيشخويڊا، نه و ده ببيٽه
 شوينگري ماف. هه روهه هه رنه وهنده ش ڪه توانيمان به بي سزادانيڪ،
 گوڙ پرايه لي - ملڪه چي - م. ص - وهه لانيٽ، نه و له توانا شماندا ده ببيٽ
 ڪه ياسايبانه نه و ڪاره بڪهين. له به رنه وهنده ش ڪه به رده وام به هيڙ ترين ڪه س
 له سه مافه، بويه ڪه مروڙ ٿامانجي نه وهه ده ببيٽ ڪه ڪاربڪات بوئه وهه ي

به هيژ ترين بيټ. كه واته ئه وه چ مافيكه كه بهر په وينه وهى (هيژن)، ئه مېش بره ويټه وه؟ چونكه ئه گهر (گوپرايه لى)، له ژيرسايه ي (هيژن) دا بسه پيښدرېټ، ئه وائيتر پيويست به سه پاندى گوپرايه لى ناكات، ئه گهر يش مروؤ به زور (گوپرايه لى) به سه ردانه دريټ ئه واپا به ندى نابيټ، به مشيوه ده بينين كه وشه ي (ماف) هيچشتيک بوسه ر هيژ زياد ناكات، كه واته ليړه دا ئه و وشه يه، هيچ واتا يه كى نيه.

((گوپرايه لى ده سه لاته كان بن)))، ئه گهر ئه ومه قوله يه، به واتا ي ئه وه بيټ كه ملكه چى (هيژن) بين، ئه وه كاريكى دروسته، ئى، پيويست نيه، چونكه هه رگيز سه ر پيچى له بهرام به ردا ناكريټ. (من)، دان به وه دا ده نيټم كه هه موو هيژيک له خودا وه ديټ، ئى، هه ر وه هاش هه موو نه خوشيه كه هه ر له وړا وه ديټ. كه واته، ئايا ئه وه واتا ي ئه وه يه كه په نابردنه لاي پزيشك پيښه دراوه؟ ئه ي كاتيک له گوشه ي دارستانى كدا تووشم ده بيټ به تووشى چه ته يه كه وه: ئه وكاته هه ر ئه وه نده به س نيه كه ته نها له ژير هيژن واندى ئه ودا ناچار بم كه پاره كى وي ده مى، ئى ئايا به راستى، كه بتوانا ي شار دنه وهى پاره كم هه بيټ، ئايا ئه وكاته وادار كراوم به وهى كه بیده مى، ته نها له بهر ئه وهى ده مانچه كه ي ده ستي، ئه و يش هه ر وه ها ئه ژمارى هيژيكي بوده كريت ؟؟؟.

كه واته ئيتر، بادان به وه دا بنيټن كه (هيژن) پيكه يڼه رى (ماف) نيه و مروؤ قيش ته نها پا به نده به گوپرايه لى و ملنه واندى بؤ ده سته لاته شه ر عيه كان . به مشيوه به رده وام ده گه ر پيښه وه بؤ فراژ و و كړدى پرسيا رى يه كه مينم.

جومگه ی چواره م

(سه باره ت به کویا لایه تی)

له بهر ئه وهی که مروؤ، هیچ دهسه لاتیکی سروشتی به سه ر
هاونه ژاده کانی خویدانیه و، له بهر ئه وهش که (هیژن)، هیچ مافیك
به ره مه مناهینیت، که واته ریککه وتنه کان، وهك بناغه ی هه موو
دهسه لاتیکی شهرعی نیوان مروقه کان ده میننه وه .

(گروتیوس) ده لیت: نه گهر که سیکی سه ره به خو، بو ی هه بیټ
که به ئاره زوی خو ی، ده سته بهرداری نازادیه که ی بیټ و خو بداته ده ست
کویله یه تی سه رکاریك، نه ی که واته بو له توانای گه لیكد نه بیټ، که واز
له نازادیی خو ی به یینیت و خو ی بکاته سه ره پر شترکراوی^(۱) پادشایه ک -
ده سته لاتی پادشایه ک قبول بکاتن - م. ص - ؟؟. له م گوته دا چه ند
بیژراویك (وشه یه ک - م. ص -) نارو شن هه نه، که پیویستییان به راڤه کردن
هه یه، ئی با ته نها له بهر ده م ته نها یه ک وشه یاندا بو وه ستین، که بریتیه
له ده سته واژه ی وازه نیان. نه وه ده زانین که وازه نیان - ده سته به رداری بوون .
م. ص . - له شتیك، بریتیه له پییدانی به یه کیکی دی، یان فروشتنی و،
له سه ره ئه وهش نه و مروقه ی که خو ی ده کاته کویله ی یه کیکی دی، نه وه
به وکاره ی ته نها خو ی نابه خشیت، به لکو خوشی ده فروشیټ، لانی که م
له پیناوی بژیویه که یدا: ده ی باشه، نه ی که واته گه لیك بو خو ی
ده فروشیټ؟ به تاییه تیش نه وه ده زانین که زور دووره، پادشایه ک بژیوی

(۱) لایته دا، له بری (رعیت) سه ره به ی ده کاره میناوه - م. ص - .

ژبو ټولټولټیه کانی دابینبکات، به لکو له واقعیدا ټه وه پادشایه که برژیوی
خوی له وان وهرده گریټ و هه روهک (رابلیه - Rabelais) ده لیت: (ټه و)
به که میکیش نازیت. که واته ټایا هاوولټیانیش، به وهرجه که سایه تییان
ده به خشن و پیشکه شده کهن، که پاره وپوولیشیان لیوه برگریټ؟ (من)
په ی به هیچ چتیک نابه که مابیته وه بویان تا کو بیاریزن.

له وانیه بگوتریټ که زوردار - سهرکوتکه ر - م . ص -، نارامی وئاسایش
بو هاوولټیانی دابینده کات. باواییټ، لی، چیان له وه ده سته که ویت،
له کاتی که که خوازه شه رهنګیزییه کانی، په لکیشیان ده کات و، هه روه ها
کاتیکیش هه لپه وچا و تی پریینییه کانی که دانا مرکیته وه، کاتیکیش
ته نګیپه لچنینی وهریره کانی، زور زور له وه زیاتر هه راسانیانده کات تا
ململانییه کانیان - مه به ست له ململانی نیوان هاوولټیانه - م . ص -،
که واته ټه گهر ټه نارامیه بوخوی هوکاریکی ده به نګی و لیکه و ته ییان
بیټ، ټیتر له ونیوه دا چیان ده سته که ویت؟ بامروټ له زیندانیکدا،
بیده نګ و نارام بیټ، لی ټایا ټه وه به سه، بوټه وه ی تیایدا خوی
به به خته وهر بیینیټه وه؟ کاتی خویشی، گریکه به ندرکراوه کانی نیو
ټه شکه وتی (گول)، له کاتی که که چاوه پروانی سهری خوایانده کرد تا وه کو
(گول) دایانپاچیت، بیده نګ ده ژیان .

که واته ټه و گوتنه ی که ده لیت: مروټ بیبه رامبه ر خوی پیشکه ش
به وان ی دی بکات، کاریکی له کرده نه بووه و پیشبینیش ناکریټ، به لکو
کاریکی ټاوها، ناشه رعی و پووچه، له بهر ټه وه ی ټه وه ی
که ټه نجامیده دات، که سیکی ژیر نیه، ټه گهر هه مانشت سه به اهرت

به ته واوي گه ليك بليين، ئه وا به واتاي ئه وه ديټ كه ته واوي تاكه كانى ئه وه گه له شيتن و، شيتيش ماف چيناكاتن .

كاتيك هه رتاكيك بتوانيټ كه ده سته بردارى خوټى بيت، ئه وا ناتوانيټ ده سته بردارى مندا له كانى بيت، چونكه ئه وان به نازادى و وه ك مروټ له داك ده بن و، نازاديين مولكى خوټانه، جگه له خوټان — واته ئه و مندا لانه — م.ص — كه س بوټى نيه كه وا هه لسوكه وتى پيوه بكات. ئى باوكه كه، له پيناوى مانه وه و خوشگوزه رانياندا، پيشنه وه ى كه بگه نه ته مه نى خودرينمايى له پيناوى مانه وه و خوشگوزه رانياندا، ده توانيټ به ناوى ئه وانه وه مهرجگه ليك ره تبكات وه^(١)، ئى، ناتوانيټ به بى مهرج و يه كجاره كيانه پيشكه شى هى تريان بكاتن، چونكه پيدانيكى له وجوره درټى نامانجه كانى سروشته و تيپه راندنى مافى باوكايه تيشه. كه واته بوټه وه ى حكومه تيكي سه ركوتكه ر ببيت شه رعى، ئه وا هه رده بيت له هه موو وه چه يه كدا، (گهل)، له وه رگرتن يان ره تكدنه وه ى ئه و حكومه ته دا، خوټى سه ركاريټ، ئى له بارىكى ئاوه ادا، ئيتر ئه و حكومه ته، هه ر به سه ر كوتگه رى نامينيټه وه .

وازيټانى مروټ له نازاديه كه ى، به واتاي وازهيټانيټى له ئه دگارى مروټيانه ى و له مافه مروټيه كانى و ته نانه ت له ئه ركه كانيشى، چونكه هيچ بژاردنه وه يه كى ره چاوكر او، ناتواندريټ بدرټه كه سيك كه ده سته بردارى ئه وه موو چته بوويټ، چونكه وازهيټانيكى له مجوره پيچه وانه ى

(١) واته، كاتيټ كه باوكيټ خاوس چه ند مندا ل، له ميانى پرۆسه ى به كوټيله بوونيدا، نه و سه رجان ه ى به سه رخويدا پياده دبويټ، سه باست به مندا له كانى كه له خوار ته مه نى خودرينمايه وس، به وجوره بژارديه ان ده كات كه ده گهل خوشگوزه رانياندا بكونجيت — م.ص — .

سروشتنى مرقۇه . ھەروھە سەندنى ھەموو ئازادىيەك لەئىرادەى (ئەو) - مەبەست ئىرادەى مرقۇه - م. ص - ، بەواتاى سەندنى ھەموو مۇرالىكە لەكردەوھەكانى ، لەكۇتايىشدا ، ئەو رىككەوتنىكى پوۋچ و شكستخواردو و ناكۆكە ، كاتىك ژلايەكى دەسەلاتىكى رەھا بسەپىنىت و ژلايەكى تىرىش ملكەچىيەكى بى سنوور . ئايا ئىستا ، ئەو تەواو روون نىە ، كە ھىچ پابەندنىەكمان لەسەرنىە لەبەرامبەر ئەوھى كەمافى خۇمانە داواى ھەموو چتىكى لىبىكەين ، ئى و ، ئايا ھەمان ئەم مەرجه نايەكسان و نەبژىردراوھ ، پوۋچ و شكستخواردو نىە؟؟ پاشانىش ، ئەومافە كامەيە كە پىش (من) ، دەبىت بۇ كۆيلەكەم بىت ، لەكاتىكدا كەھەرچى (ئەو) ھەيەتى دەگەرپتەوھەبۇ من ؟ ، بەلەبەرچاوغرتنى ئەوھى كەمافى (ئەو) ، مافى منە ، كەواتە ئەم مافە ، كە مافى منە ودرى نىشە ، وشەيەك پىكدەھىنىت كەھىچ واتايەكى نىە .

(گروتىوس) و ئەوانى دى ، ھۆكارىكى دى ئەوھى كە بەكۆيلەيەتى نىودەبرىتن ، لەجەنگەكاندا بەدەدەكەن ، چونكە ، بەبۇچوونى ئەوان ، لەكاتىكدا كەسەرکەوتوو ، مافى كوشتنى دۇراوى ھەيەو ، بەزىويش - تىكشكاو - م. ص - ، بۆى ھەيە ژيانى خۆى ، بە بەھاي ئازادىيەكەى بىرپتەوھە . كەواتە ئەم گرېبەستە بەھىندەى ئەوھى كەوھردەگۆردىت بۇ بەرژەوھەندى ھەردولا ، شەرىعت پەيدادەكات .

بەلام ، ئەوھ روونە كە ئەم مافە ، بەھىچشيوھەك پاگەندەى ئەوھەناكات كەكوشتنى بەزىوھەكان لەدۇخى جەنگەوھ بىتەپىكھاتن ، بەتەنھا ھەرلەبەر ئەم ھۆيەشە ، كەمۇقانى حالەتى سەرەتايى ، كەبەشيوھى لەيەكجىايى وسەربەخۇيانە دەژىن ، ئەو پەيوھەندىە بەردەوامەيان

له نیواندا نیه، که هه می شه حاله تی جهنگ و ناشتی له نیوانیا ندا بهرپاوسه قامگیر بکاتن، له بهرئه وهی ئه وان به سروشت دوژمن به یهک نین. چونکه ئه وه په یوه ندی نیوانی ولاته کانه، نهک مروقه کان، که جهنگ پیکده هیئت و، له بهرئه وه شه که ناکریت حاله تی جهنگ، له میانی په یوه ندی نیوان مروقانه وه، سه ره لبداتن، به لکو له په یوه ندیه واقیعه کانی نیوان ولاتانه وه، که واته جهنگی تایبته، یان جهنگی مروقه بۆ مروقه ناکریت که بوونی هه بیته، نه له دوخی سروشتدا، که تیایدا هه رگیز مولکداریه تیه کی جیگیر بوونی نیه و، نه له دوخی کۆمه لایه تیدا که تیایدا هه موو شتی که له ژیر میزی یاسا کاندایه بیته.

به مشیوهیه ده توانین بڵین که پیکدارانه تاکیه کان و بهرانبهرین و، به ره و پو بوونه وه مهیدانیه کانی ئامبازی یه کدی^(١) بوون، ئه وانه کردارگه لیکن که هه رگیز دوخ، یان حاله ت جهنگ، پیکناهینن. ئی ئه و جهنگه تایبته تانه ی که فه رمینامه ی (لویسی نوهم) ی پادشای فه ره نسا، ره وادار و ریپیدراوی کردن و به مووی ((پیکهاتنی خودا وه ندیه وه))، وهستان، ئه وانه له دلره قی حکومه تی فیودالیه ته وهیه، سه خیفترین رژیمیکی فه رمانره وایی که بوونی هه بووه و به پره نسیپه کانی مافی سروشتی وه موو رامیاریه کی باش، ناکو کبووه.

که واته جهنگ، هه رگیز په یوه ندی نیوان مروقی و مروقی نیه، به لکو په یوه ندی نیوان ده ولته و ده ولته تیکه، که تیایدا، به ریکه وت

(١) ئه وانه هه مووی هیمایه بۆ حاله تیه کانی پیکه لپژدان و شه پی تاکه که سه کان - م. ص - - .

مروقه کان، نهك وهك مروقه و، نه ته نه نهك وهك هاوولا تي انيش^(١)، به لكو وهك سه ربازيڪ، به ره وپروي يه كدي ده بنه وه وده بنه دوزمني يه كدي، هه رگيزيش نه وهك نه نداميكي نيشتماني، به لكو هه سه ربازيڪ وهك به رگريكه ريكي نيشتمانه كه ي. دوا جاريش هه رده و له تيڪ، ته نه اده توانيت ده و له تيڪ يان ده و له تاني دي، له به رام بهر خويدا وهك دوزمن بي نيته وه، نهك مروقه کان، له به ره وه ي كه ناكريت هيچ په يوه ندييهك له نيوان كوچبه راني ولا تيڪ به ولا تي دوو مه وه، پيشبيني بكريتن .

ته نه نهك نه م باوه ره - پره نسيپ - م. ص - ، ده گونجيت ده گه ل هه موو باوه ره دانپيانزوه بنه ره تي هه كاني هه موو سه رده مه كان وده گه ل موماره سه جيگريه كاني هه موو گه لاني ژيار مه ند ، هه روه ها راگه يان دني جهنگ، پيشنه وه ي كه ناگادار كردنه وه ي هاوولا تي ان بيت،

(١) له چاپي (١٧٨٢ د)، نعم تي بينيه زياد كراهه ((ره مانه كان كه له هه ره نه ته وه يه كه تي جي هان زياتر ياساكان جديان پي ده زاني و ريزيان ليتد مگرت، له و ده بينياندا زور له وه زياتر ده و شتن ، به وه سه كه ريگه يان نه ده ا هيچ هاوولا تي هه كه وهك خوبه ختكه ريڪ سه ربازيڪات ، نه كه به ا تايا وهك سه ربازيڪ به ناشكرا به لين نامه ي به شداري خو ي دژي دوزمن. به ناشكرا رانه گه يانده به . چونكه كاتيڪ كه سه ره له نو ي نه وه سه سه ربازي هه كه (كاتوني كوپ - Caton) سه ركه ده به كه ره مان به وه (٢٣٤ - ١٤٩ م. پ. ز)) يه كه هه مين هه نكا و مكاني له شكه رگيري خو ي له ژي سه ركه ده به تي (بوميليوس) د، تيا ده به ره له اكه ده (كاتوني) باوهك، پيشه راگه يانده كه نه كه نه وه ره اسني ده وه ويته له ژي سه ركه ده به تي نه ده ، به رده وهام بيت له خزمه تكه رده ده ، نه وه هه رده به يت بانكي بكت بونه وه سه بيت سو يته سه ربازي نو ي بخوات، چونكه له به ره وه سه كه سو يته يه كه سه سه ركه ده به وه ، نه وه ناتواني ته كه له دژي دوزمن چه كه هه لكرت. هه روه ها هوشيار ديه كه ره كه ي. كه وانا بيت به شداري ته له وجه نه كه ده كه له پيتاويده سو يته نو يكرده وه وه. من ده زانم كه وه ره نه يه كه له سه ره ده ورژيت، نه كه ره نامه به هه نديك حالاتي تايه ته تر بدم، نه وه له مه ده من نامه به ياساو خو نه ريتكه ليتد ده بدم، چونكه ره مانه كان زور به كه سه ياساكانيان پيشليكردوه وه. نه وان له نيو نه وه كه له نه ده تاكن كه خاوه سي باشتين ياساكانن)).

ناگادار کړدنه وهی حکومت ودهوله ته کانه ،چونکه بیانیی، چ پادشاییت، یان که سیڅ و یان گه لیڅ ،کاتیڅ بهی ټه وهی که جهنگی راگه یان دبیت ، هاتبیته ناو دهوله تیڅی دیه وه و، دزی له هاوولاتیانی بکات، یان بیانکوژیټ، یان دیلیان بکات، ټه وه دوژمنیڅ ناسراو نیه ، به لکو چه ته یه که . ته نانه ت له گهر مهی جهنگیشیدا، میریڅی دادپه روه ر له سر زه مینی دوژمن، نه گهرچی بو ی هیه که دستبگریټه سر هه موو مولکه گشتیه کان ، وهی ، (ټه و) هرگیز دستدیریژی ناکاته سر که سانی ناسایی- مه به ست له تاکه که سه - م.ص - ، به وهش (ټه و) ریز له مافیڅ دهگریټ که مافی خو ی له سر بونیاد نراوه. به له بهرچا وگریټی ټه وهش که نامانجی جهنگ بریتیه له تیڅرماندنی دهوله تی دوژمن، ټه و بو ی هیه - هیمايه بو پادشای سرکه وتوو - م.ص - که هه موو بهرگریکه رانی دهوله تی بهرام بهر بکوژیټن ، تا ټه و کاته ی که چه کیان له دزی ټه م بهر زکړدو ټه وه ، لی هه رټه و نه دهی که چه که کانیان داناو خو یان دایه ده ست ، ټیتر له وه در ده چن که دوژمن بن، یان نامرازیڅی ده ستی دوژمن بن و، دوباره ده بنه وه به که سانی ناسایی و که س مافی کوشتنی وانی نیه .

هه روه ها هه ندیڅجار دهگریټ که دهوله تی دوژمن تیڅر میټریټ، بهی ټه وهی که تاکه یه که س له هاوولاتیانی بکوژیټ: له سر ټه وانه وه ده توانین بلین: که جهنگ، هیچ مافیڅ نادات و نابه خشیت، نه گهر بو به دیه نیانی نامانجه کانی پیویست نه بن. له بهر ټه وه یه ټه و باوه پرانه به باوه پره کانی (گرو تیوس) دانانریټ، ټه و باوه پرانه له سر نامرازیټی شاعیره کان بونیاد نه نراون، به لکو له سروشتی شته کانه وه وهرگیرون و له سه ربه نه مای هزر جیڅگین .

ئەو وەش کە پە یو ه ن س د ی ب ه مافی دا گیر کرد نه و ه ه ی ه ،
 ئە و ابه لای (گروسیوس) ه و ه ، ه ی چ بنا غه ی ه ک ی نیه جگه له یاسای
 به ه ی ز تر ین . چونکە ئە گەر جهنگ ، ئە و مافه نه داته سه رکه و تو و
 کە گه لانی تی کشکا و سه ره بر یتن ، ئە و ا ئە م مافه کە (ئە و) نیه تی ،
 ناتوان یت به جی گه ی مافی کو یله کرد نیان بی ته دانان . چونکە
 سه رکه و تو و ، مافی کو شتنی دو ژ منی نیه ، مه گەر ئە و کاته نه بی ت
 کە نه توان یت کو یله یان بکاتن ، کە واته مافی کو یله کردن له مافی
 کو شتنه و ه پە ی دانا بی ت . کە واته ئە و ه ی کە و ا له دو ژ منی تی کشکا و بکە ی ن ،
 به به های ئازادی به کە ی ، کە ه ی چ مافی کمان به سه ری ه و ه نیه ، ژیا نپرا
 بکری نه و ه ! ، ئە و ه بژارد نه و ه ی ه ک ی بی و ی ژدانا نه نیه . ئایا سه پاندن و
 دانانی مافی کو یله کردن به سه ر مافی ژیا ن و مردندا ، نامان خاته نی و
 باز نه یه ک ی بۆ ش و سه ر ده می ک ی ه ی چ گه را وه ؟؟ .

ته نانه ت ده گه ل گر یمانه کردنی ئە م مافه سامنا کە ی کو شتنی هه مو و
 شتی ک ، ئە و ا (من) ده لیم کە کە سی ک ی کو یله کرا و له جهنگ ی کدا ، یان
 گه لی ک ی تی کشکا و به زی و ، ه ی چ به ل ین و په یمان ی ک نیه ، کە به سه رکا ر یان
 دا گیر کەر ه کە ی ه و ه بی به س تی ته و ه ، مه گەر ئە و ه ی کە له ژ یر
 گو شار و ده کار هی نانی هی زدا ، گو یژ پرایه ل و ملکه چ بکری ت . به مشی و ه یه ،
 سه رکه و تو و ، دوا ی ئە و ه ی ژیا نی به رام به ره کە ی و ه ر ده گری ت ، ئە و ا ه ی چ
 به خشی ش ی ک به و نا داتن ^(١) . کە واته له جیا تی ئە و ه ی کە به بی به ر ، دی له کانی

(١) لیرمدا ، سه به ستنی رۆ سو ئه و یه کە شه پکەر مکان ، هه می شه ژیا نیان سه تر سیداره . واته له به ر ده م
 له نا و چو و ن یان به رکه و تندان . بۆ یه کاتی ک له جهنگدا سه رکه و تو دسین . ئە و ابه مافس خۆ یان س دیزانن
 کە به شو ی ن بژارد نه و س نه و له دست چو و نا نه یاندا بکە ی ن . کە نه و کات زیاتر له کو شتن یان کو یله کردن
 دۆ پرا و مکانس جهنگدا ، دیتو یان نه ته و ه .

بكوژيئت، به شيويه كى سوودمه ندانه ده يانكوژيئت — واته كاتيک كه كۆيله ي کردوو — م.ص — ، له سه رئه وه، سه ركه وتوو له به رئه وه ي كه به بى ده كارهيئانى هيژ نه بيئت ، ناتوانيئت هيچ ده سه لاتيک له سه ر(ئهو — واته كۆيله . م.ص . .) کارکردبکاتن . ئەمەش وایکردوو كه دۆخى جهنگ ههروهك جارانى پيشوو له نيوانياندا بمينيئته وه، هه بوونى ئهويه يوه ندييه ش به خوى نيشانه ي مانه وه ي حاله تى جهنگه . ده كارهيئانى مافى جهنگيش، هيچ په يماننامه يه كى ئاشتيانه ناخوازيئت، چونكه ئه وان له نيوانياندا — واته سه ركه وتوو كۆيله — م.ص — ، گرېبه ستيكيان پيکه يئاوه، ده ي ئەمه زۆرباشه : لى ، ئەم گرېبه سته، له جياتى ئه وه ي كه بتوانيئت حاله تى جهنگى نيوانيان راماليئت، ئه وا ئه و حاله ته را به رده وام ده كاتن .

به مشيويه، له هه رگۆشه يه كه وه به روانينه بابه ته كان، ده بينين كه مافى كۆيله كردن مافيكى پووچه، نهك له به رئه وه ي كه ناشه رعيانه بيئت، به لكو له به رئه وه ي كه له توانادا نيه و هيچ واتايه كيشى نيه. ئاهم دوو بيژتنه: كۆيله كردن و ماف، دوو بيژراوى ناكۆكن، هه ريه كيكيان ئه وى تريان ره تده كاته وه. ئيتر چ ئه وه ي، كه كاره كه له مروقيك بو مروقيك بيئت، يان له تاكيكه وه بو گهل، ئه وا دووباره، له نه فاميه وه يه كه بلين: ((من ريكه وتنيكت ده گهل ده به ستم كه هه موى له سه رتوييئت و، هه مووشى له به رژه وه ندى(من) بيئت، هه ركاتيک بمه ويئت جيبه جيى ده كه م و هه ركاتيکيش ويستم تو جيبه جيى بکهيت)).

جومگه ی پینجه م

(بهرده وام پیوښته بگه رښینه وه ریکه و تنی یه که م)

ټه گسه، باوهریکه م به ته و او ی ټه وه ی که تائیستا به درو مخستو ته وه،
 ټه واهه روه ها لایه نگرانی دیکتا تورییه ت، له م به ره یه دا نه ده بوون. چونکه
 له ویډا بهرده وام جیاوازیه کی گه وره هیه له نیوان ملکه چپی کردنی
 کوټه له که سانیک و، کارگیر یکردنی کوټه لگه دا. ټه گهریش که سانیک ی
 په رته وازه، به هر ژماره یه که ههن، به دوا ی یه کدا بخړینه ژیر ده سه لاتی
 یه که سه وه، ټه و له په یوه ندی بالاده ستی نیوانیان ټه وانه دا، هه رگیز
 وینه ی په یوه ندی نیوان گه لیک و سه رکرده که ی نابینم، به لکو به بوچوونی
 (من)، ټه و په یوه ندی په یوه ندی خاوه نکو یله یه به کو یله ته و او ده کانه وه
 و، ده توانریت که گرد بوونه وه ی ټه وانه به وینه ی گرد بوونه وه یه که
 به ټه ژماریتن، نه که وه کو یه کیتییه که - ریخراو ی که . م. ص. - . له به رته وه ی
 له وه دا، نه خیریکی گشتی هیه و، نه ده زگایه کی سیاسیش. هه روه ها،
 ټه و سه رکرده یه ی که بتوانیت نیوه ی جیهانیش کو یله بکاتن، ټه و
 سه روک حکومتیک نیه، به لکو تاکه که سیکه بوخو ی و،
 به رته وه نديشی، که له به رته وه ندی که سانی ژیر ده ستی جودایه، جگه له
 به رته وه ندی که تایبه ت، چتیکی دی نیه. ټه گه رها تیش ټه م
 پیاوه، به ریتن، ټه و پاش خو ی، شاهنشینه که ی په رتوبلاو ده بیت
 وله نیوده چیتن، هه روه که دار به پرویه که، دوا ی ټه وه ی که ناگری
 تی به رده بیتن ده سوتیت و، ده بیته خو له میش.

(گروتیوس) ده‌لیت : ده‌کریت که گه‌لیک خو‌ی پیشکه‌شی پادشایه‌ک بکات ، که‌واته به‌ بۆ‌چوونی گروتیوس، گه‌ل، پیش ئه‌و خو‌پیشکه‌ش‌کردنه‌ی، گه‌له‌. ئی ده‌گه‌ل ئه‌وه‌شدا خو‌دی ئه‌م خو‌پیشکه‌ش‌کردنه‌، بریتیه له‌ کرده‌یه‌کی مه‌ده‌نیانه و راو‌بۆ‌چوونیکی گشتی، پیویستی ده‌کاتن، که‌واته پیشئه‌وه‌ی تو‌یژینه‌وه له‌و کرده‌یه بکه‌ین که‌به‌هۆیه‌وه (گه‌ل) ێک پادشایه‌ک بۆ خو‌ی هه‌ل‌ده‌بژیریت، چاک‌تره که تو‌یژینه‌وه له‌و‌کرده و پرۆسه‌یه بکه‌ین که‌به‌هۆیه‌وه (گه‌ل) ێک ده‌بیته گه‌ل، له‌به‌رئه‌وه‌ی که‌ئهم کرده‌یه، به‌له‌به‌رچاو‌گرتنی ئه‌وه‌ی که پیویستگه‌راییه^(١) پیشی کرده‌که‌ی تریان که‌وتوه و، بریتیه له‌بناغه‌ی راستینه‌ی کۆمه‌لگه .

له واقعه‌شدا ، ئه‌گه‌ر گرێبه‌ستی پیشتر، بوونی نه‌بی‌ت — ئه‌وه‌ئه‌گه‌ر هه‌لب‌ژاردن، به‌کو‌ی ده‌نگ نه‌بی‌ت — که‌واته ئیتر چو‌ن چو‌نی که‌مایه‌تی، به‌لای زۆرینه‌وه په‌یره‌وی لیده‌کریت؟؟ ، کامه‌یه سه‌رچاو‌ه‌ی مافی ده‌نگدانی سه‌ده‌که‌س که سه‌رکارێکیان ده‌وی‌ت ، له‌ بری (یان له جیگه‌ی — م.ص —) ده‌که‌س که هه‌رگیز سه‌رکارێکیان ناوی‌ت ؟ خو‌دی یاسای زۆرینه‌ی ده‌نگه‌کان، گرێبه‌ستیان هی‌ناوه‌ته ئاراوه‌و، به‌لانی که‌مه‌وه، یه‌که‌جار، رێکه‌وتنی ده‌نگه‌کان‌را پیویستده‌کاتن .

(١) لێره‌دا، (پیویستی)، چه‌مکیکی فله‌سفه‌یه‌وه، له‌ به‌رامبه‌ری چه‌مکی (رێکه‌وت) دا‌یه

جومگه ي شه شه م

-سه باره ت به په يماننامه ي كۆمه لايه تي-

(هن) گريمانه ي نه وه ده كه م، كه خه لكى گه يشتونه ته نه وقوناغه كه تيايدا، بهر خودان — بهر گري كردن — ي كۆسپه كان، مانه وه يان له حاله تي سروشتيدا، دژوارده كات و، ته واوي هيژوتواناكانى هر تاكيك به ته نها، بو سه ركه وتن به سه رنه و كۆسپانه دا، به سناييت و، له ويڊا نه و حاله ته سروشتيه، ئيتر له توانايدا ناييت كه به رده وام بيټ و، نه ژادى مروقيش، نه گهر شيوازي بوونى خوى نه گوږيټ نه وا له ناوده چيټن .

له كاتيكا كه مروقان تواناي نه وه يان نيه هيژى نوى دروست بكهن، به لكو، ته نهاده توانن كه هيژه به رده سته كانيان يه كبخه نه وه و ئاراسته بكهن . كه واته، بۆمانه وه ي خويان، هيچ ئامپرازيكى تريان له ده ستناميټ، ته نها پيكيه ينانى هيژگه ليك نه بيټ له ريگه ي ئاويته كردنه وه، كه بتوانيټ به سه ر بهر خودانى كۆسپه كاندا سه ريكه ويټ و، هيژه كانپرا، به تاكه هانده ريك، بۆكار كردن كۆبكاته وه و، وايان ليټكات كه هه ماهه نكانه بجوليټنه وه وه لسوكه وتبكه ن .

ئهم هيژگه لانه، به ريگه ي يه كگرتن نه بيټ له توانا ياندا نيه كه بيټه بوون و دامه زرانده وه: هه روهك چۆننه وه ي كه هيژوئازادى ، سه ره كيترين هۆكاروئامپرازي مانه وه ي ژيانى مروقانه، كه واته به بي زيان گه يانندن به خوى و بيټه وه ي كه كارى پاراستنى خوى فهراموشبكاتن، چۆن

دەتوانىت كەئەو ھىزى ئازادىيەرا دەكاربھىيىت ؟ ئەم دژوارىيە كاتىك دىتە سنوورى بابەتى لىتويژراوھى منەو ، ئەوا دەكرىت بەمشىوھىيە خوارەو دەربېرىيان لىبكرىت :

((دەستەبەركردنى شىوھىك لە يەكىتى، كەپارىزگارى لەھەموو ھىزە بەشدارىوھە بىكارىزىت، ھەروھە بەشدارىو، لەژىرسايەى ئەو يەكىتىدە، دەگەل ھەموو بەشدارىوھەكانى تردا، تەنھاگوپرايەلى خۆى دەبىت و، بەھەمان ئەندازەى ئەو ئازادىيەى كەپىشتەر ھەبىو، ئازاد دەمىنىتەو)) ، ئائەمەيە ئەوگرفتە سەرەكەى كەگرىبەستى كۆمە لايەتى رىگاچارەى وى دەخاتەبەردەم .

مەرجهكانى ئەم گرىبەستە بەرادەيەك دىارىكران، كەبچوكترىن دەستكارىكردىيان ، مايە پوچ و بى شوپنەوارى دەكاتن، لەبەر ئەوھش كەبەشىوھى فەرمى رانەيەگەندراو، ھەربۆيەكە لەھەموو جىگايەكدا يەكسانە و لەھەموو جىگايەكەشدا ھەرگىراو و دانپىانراو بېرىار لەسەردراو ، ھەتتا ئەوكاتەش كە تاك، دواى ئەوھى پەرزىنى پەيماننامە كۆمە لايەتەكە ژىرپىدەنىت، دەگەپتەو ژبۆ مافە يەكەمىنەكانى — سەرەتايىيەكانى — و، ئازادىيە سەروشتىيەكەى، كەلەپىناو بەدەستەينانى ئازادىيە گرىبەستد^(۱)، وازلىھىنابو، دووبارە بەدەستەينىتەو .

^(۱) ھەبەست لەو ئازادىيە كەسەرۆڤ لەژىرسايەى گرىبەستى كۆمە لايەتەدا، لەكۆمەلەدا دەبىتە خاوەنس. كە ئازادىيەكەى رىزەيىيە و بگرە زەرجارىش لەحكومەتە سەركوتگەرييەكاندا، و لەژىر ھەبەشەى پەراويزكردندا ... م. ص. ...

ئەم مەرجانە دەكرىت ھەموويان لەيەك مەرجدا چىرىكتەو، ئەويش
 بريتتەيە لەوھى ھەربەشداربوويەك، لەتەواوى مافەكانى بۆ ھەموو
 كۆمەل، دەستبەرداردەيىت، لەبەرئەوھى لەسەرەتادا، ھەمووكەسيك
 بەتەواوى چووتە ژىربارى بەلئىنەكەيەو، ھالەتەكەش سەبارەت
 بەھەمووان يەكسانە و، كەواتە بە لەبەرچاواگرتنى يەكسانبوونى
 ھالەتەكە بەلای ھەمووانەو .. لەبەرژەوئەندى ھىچ كەسيك نەيەكە ئەم
 ھالەتەرا بۆ ئەوانى تر دژواربكاتن .

بەوستان لەسەرئەوانە، ھەروەك چۆن كەپيدانى تەواوى مافەكان بەبى
 مەرج و ھىچ كەندوكۆسيك، ھاتۆتە پىكھاتن، يەكيتتەكەش، دەكرىت
 تەواوترىن چىتەك بىت كەبتوانرىت بكرىت و، ھىچ كەسيك داواى
 لەسەرئەوانى دى نامىنىت: چونكە ئەگەر ھەندىك ماف بۆ ھەندىك كەس
 بىمىنىتەو، بەھوى ئەوھى كەھىچ سەرخانىكى ھاوبەش
 بۆدادوھرىكردن، بوونى نەيە، ھەربۆيەكە ھەريەكەك لەھەر پنتىكدا خىرا
 پاگەندەي ئەوئەكەت كەخۆي لەھەموو مەسەلەكاندا دادوھرى تايبەتى
 خۆيەتى و، وردەوردەش پاگەندەي ئەوئەكەت كە دادوھرى ھەمووانە،
 ئەوكاتەش ھالەتى سىروشتى، دوبارە پيادەوجيگىردەيىتەو،
 بەپىيويسىتەش دامەزراو ھەمەھاتووەكان، بەرھەو سەركوتگەرى —
 دىكتاتورى - خوازمەند و مەيلداردەبن .

دو اجار، ڪاتيڪ هه موو يه ڪيڪ خوئي ده به خشيت هه موان،
 له هه مان ڪا تيشدا وله سهرئو وه، به تاي به تي خوئي ناب به خشيت هه
 ڪه سيڪ، به له به رچا وگرتني ئه وه ي ڪه هر به شدار بويهك، هه مان
 ئه وچ ته ي ڪه ده ي داته يه ڪيڪي دي، به هه مان شيو ش ليئو ره ده گريته وه، وات ه
 ئه و مافه ي وي نه دراو ته تي ڪه هه مان مافرا له يه ڪيڪي دي وه ر بگريته وه،
 ڪه وات ه مروؤ، له به رام به رئه وه ي ڪه له ده ستي دا وه، هيئي ڪي زي ا تري
 ده سته ده ڪه ويٽ بؤ پاريزگاري ئه وه ي ڪه هه يه تي .

ئه گهر ئه وه ده ر بڪه ين ڪه له نيو ده پوڪي په يمان نامه ي ڪۆمه لايه تي ني ه، ئه وا
 ئه وه ي ڪه ده ميئي ته وه له م ده ر پر درا وانه ي خوار وه دا ڪور ته ده بي ته وه:
 ((هه ري ه ڪيڪ له ئيمه، خود ي خوئي و ته واوي مافه ڪاني خو پرا،
 له ئير ئا راس ته گه ريي بالاي ئيراده ي گشتيدا، به شدار ده ڪات و،
 هه رئه ندامي ڪيش وه ڪ به شيڪي جيان ه به وه ي ده زگاي ڪۆمه لايه تي،
 وه ره ده گريتن)) .

هه روه ڪچون ڪه ڪرده ي به شدار يي ڪردن له پيڪه اتو وه ڪه دا، به واتاي ئه وه ي
 ڪه به ستن ي گري به ستيڪ به دي يها تو وه، ئاو هاش به جيگه ي ڪه ساني
 لايه ني گري به سته ڪه، ده زگاي سياسي و ڪۆمه ليڪي پيڪه اتو و،
 به ريار ده داتن، ڪه ژماره ي ئه ندامه ڪاني، به ئه ن دازه ي ژماره ي
 ده نگه دراني گشت ڪۆمه لگه ده بيٽ: ئه م ده سته يه ش، له خود ي ئه م
 ڪرداره دا، يه ڪي تي و ڪه سي تي ها و به ش و ژيان و ئيراده ي خوئي،

به ده ستدینیت . هم که سیتی گشتیهی که به مشیوهیه، له یه کگرتنی
 هه موو که سه کانی دی پیکدیت، خوی له پرابردودا ناوی ((شار))^(۱) ی
 لینرابوو، ئیستاش به ناوی کو ماری یان ده زگای سیاسیه وه،
 ناو ده ده کریت و، کاتیک نه دنامه کانی فهرانداری بکریڼ ناوی ده وله تی

^(۱) ناوی راستینه ی وشه (City - شاری سیاسی)، تارادیه که له لای نویخواز مکان سپرداوه ته وه، به وس
 که زوبه ی خه لک تیکه لای د مکن له نیوان (شار - Ville) و (شاری سیاسی - City) و. له نیوان
 (دانیشتووی شار - Bourgeois) و (هاوولای - Citoyen)، چونکه نازان که کوی خانوو مکان شار
 پیکدیتیت، لن هاوولایان شاری سیاسی پیکدیت و، هم هه لیه ی به خوی له سه رخه لکی (قرتاجنه)
 زور که وت. هر گیز نوم نه خویند ته وه که ناوی (کورپ شار - Cives) له ده ستو پیوه ند مکانی میریک
 نراییت، تنانته نه له رۆژگاری ماکدونیکان، له سه ده سه به سه چوو مکانداو. نه له لای
 لینکلینز کانیش له سه ده سی نیستادا، نه که رچیش که له هه مان زیاتر، له نازادی نریکبوون. نه وه
 به تهنیا، فرمسیه کان که به شیه یه کی راهانوانه نازناوی (هاوولای - دکار دین، بیته وه ی
 بیرۆکه ی یه کی راستینه یان دهر براس هم ناوه هه بیت، هه وه که له فخره نکه کانیا نه وه
 بومانده ده که ویت. که واته هم دهر پرداوه - هاوولای - م. ص. -، له لای ده وان زیاتر کوزارشت
 له چاکه خوازی دسات، تاکو له ماف، کاتیکیش (بودان Bodin) ناخواتن له هاوولایانمان بکاتن نه که
 له دانیشتوانی شار مکانمان، نه واهه تیکه لکردنی نه و دووانه، که وته هه لیه کی که وړه وه. لن به رپز
 (دالامبر - d'Alembert) هم هه لیه ی نه کرد، چونکه له کو تراوس ((جنیف)) مکه یدا. له نیوان نه و
 چوار تیره یه ی (به لکو هه ر پتجیان به نه ژمارکردنی بیانیه کانیش) که شار که مان - هم ناخواتنه
 دکه رپته وه بۆ دانه ی فرمسی - م. ص. -، لینان پیکدیت، به رپوونی جیا که ری کړو، له وانه ش نه و
 دوو تیره یه کی که (کو ماریه ت) - به به ست له کو ماری فرمسیه - م. ص. -، پیکده هیتن، نیت
 نوو سه رپیک کی فرمسی دی نادیتم که له واتای راستینه ی وشه (هاوولای - Citoyen) تیکه یشتیت .

ليده نريټ و، کاتيکيش نه وه ده ولت بيت فرمانده ريکاتن ناوي ده زگاي
 ده سته لاتدار و، له بهر اور دکر دنيشيدا به ده زگاهاوشيوه کاني خوټي
 به ده سته لاتي سياسي نيوده بريټن . ئي ، له لاي نه نداماني
 پيکهنه ريه وه، به شيوه يه کي گشتپرا، ناوي گهل به کار ده هيندريټ و،
 به لاي تاک تاکي نه نداماني شه وه، هه ريه کيک له وانه به هاوولاتي
 بانگده کريټن، وهک به شدار بوواني ده سته لاتي فرمانپره وايي و، به وانه ش
 که له ده سته لاتي فرمانپره واييدا به شدار نينه و ملکه چي ياساکاني
 ده ولت تن به سه رپه رشتيکراو وگزيده ناوده بريټن .

ئي، نه م بيژرا وانه بو زور جار واکاڼيان تيکهل به يه کده بيت، به جوړيک
 يه کيکيان له جياتي نه وي دييان به کار ديټ، ئي ده گل
 نه وه شدار بوولابردني هه رگوماننيک، نه وه نده به سه له کاتي
 ده کاره ينانياندا، له واتاي وردی هه ريه کيکيان، ناگاداريين .

جومي ڪهوتهم

دهسته دهسته لاتدار

له بيچمي نه وگريڻه ستي يه ڪيٽيگه راڻيه وه - العقد الإتحادي - نه وه مان بو درده ڪه وٽ ڪه پابه ندييه ڪي ٿالوگوپرڪراوي ڪهل و ٿاڪه ڪان ده گريته خو و، ههروهه له سه رنه وه وه پرا، هه موو ٿاڪيڪ ڪه گريڻه ستي ڪي ده ڪه لخويدها نه ڪامداوه، خوئي له پيه ويه ندييه ڪي دوانه ييدا، ده بيني ته وه : نه وه ش وه ڪ نه ندامي ڪي ده سته ي ده سته لاتدار له بهرام بهر ٿاڪه ڪاني ڪوٺه لداو، وه ڪ نه ندامي ڪي ڪوٺه ل له بهرام بهر ده سته ي ده سته لاتداردا . لي ليردها ناتوانين ياساي بنه رته ي له سه مافي مه دهن ي پراڪتيزه بڪه ين، هه رچه نده ش ڪه به گوڙه ي وي، ره وائي هيچ به ليني ڪي له نه سته وگيراو، فه راهه مڪراوني ه له بهر نه وه ي ڪه له ويدها جياوازيه ڪي ٿاڪه هه يه له نيوان نه وه ي ڪه مروڦ بهرام بهر به خوئي به ليندار بيٽ و، نه وه ي ڪه له بهرام بهر هه موواندا، ڪه خوئي به شيڪه ليئي، به ليندار بيٽن .

ههروهه پيويسته ٿامار ه به وه بده ين ڪه پريارگيري گشته ي، ڪه له توانا يدايه هه موو سه رپه رشت ڪراوان له بهرام بهر ده سته ي ده سته لاتداردا، پابه نديڪاتن، به هوئي نه وه دوو پيه ويه ندييه جياوازه ي ڪه له گوشه ي خوڻانه وه دهرواني ته هه ريه ڪيڪيان - وات ه سه رپه رشت ڪراوان و خاوه نشڪو - م.ص - ، به ٿارگو ميٽي دڙڪارانه، لي، ناتواني ت ڪه ده سته ي ده سته لاتدارپرا، له بهرام بهر خوئي پابه نديڪاتن، به وپييه ش، نه وه ي ڪه خود ي ده سته ي ده سته لاتدار بوخوئي ياسايه ڪي ده رڪردوه ڪه له ڪاتي پيويستدا ناتواني ت پيشيلي بڪات، نه وه

پيچه وانه ي مؤرکي گريبه ستي کوڙمه لايه تيه . چونکه ، له کاتيکدا که (ئو) ته نها له ژيرسايه ي يه که په يوه نديدا نه بښت ، ناتوانيټ که نه ژماريک بوځوي بکات^(۱) ، که واته له وکاته دا له حاله تي تا کيکدا يه که ده که لځويدا گريبه سته کاتن : له سر نه وېنه پرته ، ده بښن که هيچ ياسايه که بڼه پرته ، ته ناته خودي ياساي گريبه ستي کوڙمه لايه تيش ، ناتوانيټ که کار سپارده بو بښت — واته له سر ده زگاي گهل پابه ندکراو بښت — م . ص — ، نه مهش به واکاي نه وېنه که نه ده سته ي ده سته لاتداره ، له بهرام بهر هي تر — نه واني دي — م . ص — دا ، نه توانيټ به ته واي به لښنيک به ده سته داتن ، نه وه نه گهر نه وېنه لښنه سنوور به زانديکي گريبه سته که نه بښت ، چونکه له محاله ته دا ، نه م ده زگايه له بهرام بهر بيگانه دا ، ژبو يه که کائيني کرده ي وېره گوږ دريټن ، واته ده بښته تا کيک .

لې ، له کاتيکدا که ده زگاي سياسي ، يان ده سته ي ده سته لاتدار ، ناتوانيټ که قه واره ي خو ي وده سته بښنيټ ، ته نها له پيروي گريبه سته که و نه بښت ، که واته ، ته ناته نه گهر نه واني ديش^(۲) وېر بگريټن ، ناتوانيټ که خو ي پابه ندار بکاتن به چتيک که نه م گريبه سته بڼه پرته تيه تيکېدات ، وېکه وه ي که واز بښنيټ له به شيک له خو ي ، يان نه وه ي که ملکه چي ده زگايه کي سياسي دي بښت . له بهر نه وه ي که ژير پيڼاني پهر ژيني نه و گريبه سته ي که به پي نه و ، ده سته ي ده سته لاتدار بووني هيه ، به واکاي تيکړماندن خو ي ديت ، نه وهش که خو ي چتيک نه بښت ، نه و چتيکيش بهر هه مانه ينيټ .

^(۱) ناماږه يه يو نيوندي ده سته لات خو ي — م . ص — .

^(۲) که به سته له که ساني بيانيه — م . ص — .

له بهرئو ووش كه ئهه ڪۆمه لايه به مشيوه پرايه ڪيگرتووه، بۆيه كه به بۆي
هیرشکردنه سهر دهزگاكه، ناکريّت كه سووڪايه تي بهرام بهر ئه نداميكي
بکريّت، ههروهه بهه مانشيوهش، ناکريّت به بيئوهوي كه تاكل تاكي
ئهن داماني به پرهوای بزائن، دهست بۆ دهزگاكه بريّت . به مشيوهيه،
ههريه كه له فهرمان و بهرژه و هندی ههردووك لايهني گريبه ستهكه،
ناچار ياندهكات كه هاوڪاري يه كدي بکهن و، له سهر خه لكان خويان
پيوسته كه تييبكوشن بۆ يه كخستني هه موو به فهرپيه پهيوه ننداره كاني
ئهم پهيوهنديه دوولايه نيه .

به له بهر چاوگرتني ئهوهي دهسته ي دهسته لاتدار، كه له كه ساني تاي بهت
پيگده هينريّت، بۆي نيه و ناشكريّت كه خاوهني بهرژه و هندیه كي
پيچه وانه ي بهرژه و هندی ئهن داماني خویرا بيتن، كه واته، ههريگيز
ئوه له توانادا نابيت، كه بيهه ويّت زيان به هه موو ئهن دامه كانيرا بگهيه نيّت
و، دواتر له ليتويژينه وهدا، دهبينين كه ناتوانيّت زيان، به هيچكام
له ئهن دامانه ي بگهيه نيّت، چونكه وبه له بهر چاوگرتني هه مان
واقعيهت، دهسته ي دهسته لاتدار، يان خاوهنشكو، بهردهوام ئهوه دهبيت
كه پيوسته هه بيتن، واته پاك و له خزمهت خه لكي .

ههريجي سه بهارهت به سهريه رشتكراواني شه له بهرام بهر دهسته ي
دهسته لاتداردا، كاره كه بهوشيويه نيه وهه مان بارودوخيان نيه، چونكه
سه رهپاي بهرژه و هندی هاوبه شيشيان به دهسته كه وه، لي، ئه گهرييتو
هوڪاريك، يان ئامراز گهليك پهي دانهكات ژبو دابين كردني دلسوزيان
له بهرام بهر خویدا، ئهوا دابينكاريي كرده يي، كه فهرهه مي وه فاو
پهيمانداريان بيتن، له دهستدا نابيت .

به واقیعیش هه رتاکیک، وهک مروقیک، که خوی وهک هاوولاتیهک داده نیئت، ده کریئت خاوه نی ئیراده یه کی تایبه تی ناتبا به ئیراده ی گشتی بیئت : که واته به رژه وهندی تایبه تی (ئهو)، ده توانیئت که هه لسه وکه وت و رهفتارگه لیکی به سه ردا به سه پینیئت که به ته واوی ناتبا بیئت به به رژه وهندی گشتی، هه روه ها هه سستی ره هاو سه ربه خویانه ی (ئهو)، به شیوه یه کی سروشتی ده توانیئت ئه و تیروانینه بیینیته ده ر، که بریتی به له وه ی قه رزیک که (ئهو) له لای کۆمه لگه هه یه تی، پشکه گه لیک خۆپاییه، که نه دانه وه ی، زه ره ریکی که متر به وانی دی ده گه یه نیئت، تا وه کو زه ره ریک که پیدانه وه ی، له وانه یه به (ئهو) ی بگه یینیئت : به وپییه ش له مافه کانی هاوولاتی بوون، واته به شدار بوون له دهسته لاتدا، به رکه وت دار ده بیئت — به هره مه نده ده بیئت — م. ص —، به بیئه وه ی وهک سه ره رشتکراویک ئاره زووی له نه نجامدانی ئه رکه کانی هه بیئت، ئه مه ش نا په واییه که که زیاده بوونی ده بیئه هوی تیکوپیکدانی دهسته ی دهسته لاتدار .

بوئه وهش که په یماننامه کۆمه لایه تی به که نه بیئه به یچمیکی پووچ و ژیکه وتوو، ئه و نا مازه به ندیانه، مه رجیکی له خوگر توه، که هیژوتوانای ته وای مه رجه کانی دی پرا فه راهه مده کاتن : که به گویره ی وی، هه رکه سیک مل بو ئیراده ی گشتی دانه نه ویینیئت، ئه و هه رله لایه ن ئه م ئیراده یه وه، وادار به و کاره ده کریئت . ئه مه ش له پراستییدا واتایه کی دی نیه، جگه له وادار کردنی تاکی یاخیبوو، به وه ی که ده بیئت ئازاد بیئت، چونکه ئه مه ئه و مه رجه یه که به خوپییشکه شکردنی هه رهاوولاتی به دهسته ی دهسته لاتدار، (ئهو) را، له هه ر ملکه چیه کی که سییتی ده پاریزیئت — واته (ئهو) ی تاک — م. ص —، ئه و مه رجه یه

که ده ستره نځینی و گه مه ی ئامیره سیاسیه که چیده کاتن، که به ته نها خو ی واده کات پا به ندارییه مه دهنیه کان شه رعی بن، که نه میش به شوینی خو ی و - نه گهر نه ونه بیټ - شتیکی نه کرده و مه حال و سهر کو تگه رایي ده بیټ و به ره و پووی گه وره ترین خراب به کار هی نانی ده بیټه وه .

جومگه ي ھەشتەم

سەبارەت بە ھالەتى مەدەنى

لە ھواقىعدا، گواستەنە ھە ھالەتى سىرۇشتە ھە ژبۇ ھالەتى مەدەنىيەت، گۆرپىنىكى زۆر لەبەرچاۋ لە ھەروقتا چىدەكەت، ئەوئىش بە ھەي كەدەپەرە ھەي جىگەي غەرىزەرا دەگرىتە ھە و، پاشانىش كارەكانى مەروە لە چوارچىۋەي رىسامورالەكاندا - كەلەرپەردودا تىياندە بوونى نەبوۋە - جىگىرىيەت. كەواتە مەروە، كە تا ئەوكاتە تەنھا بىرى ھەرلەي خۇي بوۋە، ئىتر، دىۋاي ئە ھەي كەدەنگى ھەرمانگوزارى، جىگەي رابواردەنە جەستەيەكان دەگرىتە ھە و، مافىش، جىگەي چاۋتەپرىن ۋ ھەلۈشگەرايى، دەگرىتە ھە و، (ئەم) - مەبەستى لە مەروە - م. ص - -، دەكە ۋىتە بەردەم ۋادار كەردن بە ھەي كەبەپىي باۋەرگەلىك تر كارىكات ۋ، ئىتر پىشەنە ھەي كەملىكە چى بەزم ۋ رەزمەكانى خۇي يەت، كار بە رىنۋىندەكانى عەقلى خۇي دەكەت. ھەرچەندە كە (ئەو)، لە مەبارەدا خۇي لە دەستەۋەر يەگەلىك، كە لە سىرۇشتە ھەرا بە دەستەيەنەۋان، بىيەش دەكەتن، لەبەر ئە ھەي ئىتر دەستەۋەر يەكانى دەكەنە گەشە كەردن ۋ خۇراھىنەنە ھە و، بىرەكانى فراۋاندەبن ۋ، سۆزەكانى چىرۋەكەن، رۇحىشى بە تەۋاي تائاست ۋ رادەيەك بەرزەبىتە ھە كە ھەردەبىت بە شىۋەيەك بىت ھەمو ئەۋانەي ژبۇ بىژىرتە ھە و، ئەگەرىيەتو دەرپەقەكانى ئەم ھالەتە نۆيە، بەزۆرى داي نەبەزىنە خوارتر، لە ھەي ھالەتەكەي كەلىۋەي دەرچوۋە - لە ھەي ئىتر كەبەردەۋام ئەو

چركه ساته به خته وهره پېرۆزېكات كه بۆ هه ميشه، (ئەمى) له ئازەلئىكى گەوژو كورتبېينه وه، گواسته وه بۆ بوونه وەرئىكى زيرەك، بۆمرۆڤ .
بائىستا هه موو ئەم بالانسكردنه وەرېگۆرپىن بۆ دەسته واژه و دەپرېنىك كه به راوردكردنىان ئاسان بىت:

ئەوهى كه مەرۆڤ له گرېبه ستنى كۆمه لايه تيدا له دەستيدەدات، برىتييه له ئازادىيه سروشتيه كهى و مافئىكى ناسنوردار، له پېرراگه يشتن به ههرشتىك كه دلبەندى دەكات و دەتوانىت پېرراگاتن. ئى، ئەوهش كه دەستيدەكه وىت برىتييه له ئازادى مەدەنى و خاوەندارىتى هه موو ئەوشتانەى دەكهونه دەستى. بۆئەوهش كه سه بارەت بهم بژاردنه وانە هه له تينه گەين، ئەوا پېويسته ئازادى سروشتى، كه جگه له هيزه كانى تاك، سنوورئىكى دى نيه، له ئازادى مەدەنى، كه به ئيرادهى گشتيه وه سنوورداركراره، جيا بكه ينه وه و، ههروهه جياوازى بكهين له نيوان له دەستبوون - حيازة -، كه شتىك نيه جگه له دەرەنجامى هيز، يان مافى دەستبه سەرداگرى يه كههم و، له نيوان مولكدارىتى، كه له سەر گه والە نامه - پشتنامه - م. ص - - يه كى پۆزه تيف نه بىت ناتوانىت پىكبهينرىت .

دەتوانين بۆئەوهى كه تائىستا پيشكه شمان كردووه، زيادكردنىك بكهين، له سەرئەوهى، له حالەتى مەدەنىدا به دەستهينراوه، يان دەستراكه وتووه، واتە ئازادى مەعنهوى، كه له راستيدا، به تەنها خۆى دەتوانىت مەرۆڤ بكا ته سەركارى خۆى، چونكه هەزى ئىرۆس به تەنها برىتييه له كۆيلهەتى و گوپرايه لى، ئەو ياسا يەش كه بۆ خۆمانى داده نىين، برىتييه له ئازادى . ئى، ئەز ليرەدا زياد له پېويست له سەر ئەم پرسه گۆتەم كردووه، دهگه لئەوهى كه واتاى فەلسەفیانەى وشەى ئازادى ئەوه نيه كه ليرەدا بابە ته كه م بىگرىته وه.

جومگه ی نوښه م

سه باره ت به مولکداریتې پارو پوول

له وکاته ی که کومه لکه پیکدیتن، هه موو نه دنامیک، به گشت هیژو تواناکانی و نه پارو پوول ی^(۱) که له ده ستيديا، خوی پیشکشی نه م ده زگانوییه دکاتن . نه م کارهش، به واتای نه و نه ادیت که سروشتی له ده ستيبون - الحیازة - به گورینی خاوه نه کانی بگوردریت و بیته مولکیه تی که له هه بووه کانی ده سته ی ده سته لاتدار : لی، تانه وکاته ی که هیژه کانی شاری سیاسی - ده سته ی ده سته لاتدار - به پیی ده قه فارسیه که - - له باری مه زنیوه، له ناستیکدا نیه که به هیژه کانی تاک به راورد بکریت، نه و به هه مانشیوهیش ره فتاری ده سته ی ده سته لاتدار، له واقعیدا به هیژترو زیاتر پته وتره، بیئوه ی که شهرعیه تی زیاتریت - لانسی که م به لای بیانیه کانه وه - . له بهر نه وه ده سته ی ده سته لاتدار، که به پیی گرېبه ستنی کومه لایه تی، بناغه ی هه موو مافه کانه، خاوه نده سته ی ته وای پارو پوولی هاوولاتیه کانیه تی، لی، له بهرام بهر ده سته ی ده سته لاتداری ده ولته کانی دیدا، هه مان نه و وه زعیه ته، ته نهاله سهرېنه مای مافی پاوانکاری یه که م^(۲) ده دریټ ، که ده سته ی ده سته لاتدار، له تاکه کانه وه را بوئی ده گهریته وه ..

^(۱) لیرمه دا له زار او سی (پارو پوول)، باشت نادیتمه وه که له بری (الحوال) ی سره بی به کار بیتن، - م. ص - .

^(۲) واته ته نه ا کاتی که ده ولته تی که دبیته خاوه نی مولکد کانی ده ولته تی که دی، که داکیر که ری

له پراستیدا مافی پاونکاری یه که هم، نه که رچیش زیاتر واقعیدانه تره
له مافی به هیژترینیک که له سهر بنه مای زورکړدنه، لی، ته دېا دواي
جیگیربـوونی مافی مولکـداریتی نسـه بیت، ژبـ
مافیکی راستینه وهرناگوږدریت . هه موو مروقیکیش به شیوه یه کی
سروشتی، مافی له بهرام بهر هه موو نه وشتانه هیه، که نارو زوی
لیی هیه، چونکه ته دها فهرمینامه و بپیاره کانی دیوانی دهوله ته، که نه و
دهکاته خاوه نی هندیک پاره و پوول و، نه وهی که ده شمینیته وه
ده خاته دهره وهی سنووری خاوه داریتی نه وه وه و ئیتر نه وهی
که بوی دیاریکراوه هه رنه وندیه و، له لایه ن کو مه لگه وه ئیتر مافیکی بو
نامینیته وه . نه مه ش نه و هویه یه که واده کات مافی پاونکاری یه که هم،
ویپرای لاوزبوونی توندی له حاله تی سروشتدا، جیگهی ریژی هه موو
مروقیکی کو مه لایه تی بیت و، به پیی نه مافه ش مروو، زورکه متر ریژی
نه وهی خه لکی دی هیه تی، ده گریت، له وهی که هی خوی نی یه .

به شیوه یه کی گشتی، ده گینه نه وهی بلین، بو نه وهی که مافی
پاونکاری یه که هم له پاونکردنی پارچه یه که زه ویدا، ریډراو بیتن، نه و
نه م هرجانه ی خواره وه پیویست دهکات:

یه که هم: ده بیت که نه م زه وی، هیشتا له لایه ن مروقیکی دیه وه
به کارنه هات بیت .

دووه م: به پله ی دووه م، ده بیت پاونکار ته دها نه وهنده ی به کار بیت
که بو مانه وهی پیویستده کات .

سیه م: نابیت به روتینیاتی نیوهروک به تال بخریته نیو هه بوونیته وه،
به لکو به کارکردن و کشتوکالکردن تیایدا، نه وشته ی له کاتی ونبوونی

گەۋدە ئالدامە ياسايدىكەن - واتە السندات القانونية - م . ص - سدا، تاكە دەئالەتتىكى خاۋەندارلىقى جى رىزى ئەۋانى دىيە .

ئۇ، ئايابەئەشمار كىردى نىيەت و كار كىردى، لەسەر مافى پائانكارىي يەككەم، لەۋاقىعدا، بەۋاتى فراۋان كىردى ئەم مافە نايەت بۇ دۈپىنتىكى كەبتۈر ئىت پىپرا بگەين ؟ ئايا دەتۈر ئىن كە سنورگەلىك بۇئەم مافە دانەننن ؟ ئايا ئەۋەندە بەسە كەمرۇقنىك پىي خستەسەر پارچە زەۋىيەكى ھاۋبەش، ئىتر دەستبەجى بەھى خۇي دايىننن ؟ ئايا دەر كىردى خەلكان، لەسەر زەمىنى خۇيان وسەندەۋە مافى گەپانەۋەيان بۇسەرى، بەسە بۇئەۋەي كە ھەتا ھەتايە نەگەپنەۋە بۇسەرى ؟ كەۋاتە چۇن مرۇقنىك، يان گەلىك، بىئەۋەي كە ئەنجامدەرى كارىكى داگىر كارىيانە بىتن، دەتۈر ئىت دەست بەسەر پارچە زەۋىيەكى فراۋاندا بگىر ئىت ۋە ھەموو نەژادى مرۇقى ئۇ بىبەرى بكات، بەزانىنى ئەۋدى كە كارىكى داگىر كارىيانە ئەۋە، شايانى سزادانە، لەبەر ئەۋەيە كە مرۇۋ ۋ گەلانىك، لەمافى ژيان لەسەر زەمىنى خود وبەھرە مەندىبون لەۋخىر وبەھرە كە سىروشت ھاۋبەشەنە بەخىشويەتە ھەموو مرۇۋ، بىبەشەدەن ؟ كەۋاتە ئايا ئەۋكارەي (نونىز بالبائو - Nunez Balbao) كە دەستىگىر بەسەر كەنارەكانى دەرياي باشور و، بەناۋى تاجى (ئىسپانىا) ۋە، رەنىۋ چىنگەيئانى دەرياي باشور و ھەموو ئەمىرىكاي خوارو بوو، ئايا ئەۋە بەسە كە خاۋەندارلىقىيان - ھى ئەۋ ناۋچانە - م . ص - - ، لەمەموو دانىشتۈانە كەي داماللىت ۋ ھەموو دەۋلەتانى جىھانىشى لىۋ دور بختەۋە ؟؟ لەپاستىدا ئەم رۇتىنىاتە لەسەر ئەم ئاستە ئەۋەندە زىادى كىر كە بىكەل كىبونى

به سببیت، تارادهی ئه وهی كه پادشای كاسولیکي ئیسپانیا، له باره گاكهی خۆیه وه، ره نیو چنگه یانی خۆی بو هه موو جیهان را بگه یه نیت، به جیاکاری ئه وهی كه له وه پيشرا مولکی میره كانی تر بووه، ئایاره فتاریکی ئه وها چ مافیكرا دهسته بهرده كاتن .

ئیسئا ده توانین پيشبيني ئه وه بكهین كه چون دواي ئه وهی زهوی تاكه كان گردبووه وهاتنه پال يهك، بووه ههریميكي گشتی و، چون دواي ئه وهی كه مافی سه ره وهی، یان راستتر بلین سه ركاریی كه له سه ره پرشتكراوانه وه په ليكیشا بو ئه و زهویانهی كه به كارد هه یئران، چون ئه م مافه له یهك كاتدا بووه مافیکی عهینی و كهسی، ئه وهش ئه وهیه كه خاوه نداره كان ده خاته باری پاشكۆیه تیه کی گه وره تره وه له هه یئو توانا كانیانرا، دلنیا خوازی رزگار بونیان چیده كات. ئه وهش جیاكه ره وه ناسه ره وهیه كه - میزة - له وه ناچیت كه پادشا كۆنه كان په ییان پیبردیت. ئه وان كاتیك كه خویان كردبووه پادشای فارس و سیكیتی و ماکدونییه كان، زیاتر وهك رابه ری خه لکی ده یان پروانیه خویان، تاوه كو سه ركاری ولاته كه، ئی پادشا كانی ئه مپرو به كارامه ییه کی زیاتره وه ناویان له خویان ناوه پادشای فهره نساو ئیسپانیا و ئینگلته ره و هتد.... به مشیوهیه، ئه وان به خاوه نبوونیان ژبو زهوی زیاتر، به شیوهیه کی دابری، چاره نووسی خاوه ن زهویه كانرا ده نیوده ستي خویانده نیئ .

یهكیك له بیهاو تاییه كانی ئه م ملكه چكردنه ئه وهیه كه كۆمه لگه، له جیاتی ئه وهی كه ئیتر به وه نده رازیبیت كه پاره وپولی تاكه كانی هه بیت، به لكوه ستوه وشیشیان داده مانیئت و، به وهش چتیك ناكات، جگه له فه راهه مكردنی خاوه نبوونی شه رعیه انیان بو ئه وپاره وپولانه، ئیتر به وه،

داگیرکردن دهگۆریت به مافیکی راستینه و، مافی به هر مه ندبوونیش به مافی خاوه نداریتی. ئاله ویداو پاوانکارانی پاره وپوله کان به خاوه نانی بنه پرتی سامانی گشتی، وه ئه ژمار دینیت و، به له بهر چا وگرتنی ئه وهی که ئیتر مافه کانیان له لایه ن تهواوی ئه ندامانی کۆمه لگه وه، پیزلیگیراوه و پاریزراوه، به هه موو هیزه وه — هیزو توانای ده ولت — م. ص —، له بهر امبه ر بیگاناندا له و مافانه بهرگری ده کاتن و، به وپییه ش، به مکه چداربوونیکی سوو ده به خشانه بو گهل و به پیدانی زیاتری پاره وپوله کانیان به کۆمه لگه، به لکو له وه ش زیاتر بو خودی خویان، ده کریت تارا ده یه که هه موو ئه وهی داویانه، وه ده ستیانکه ویته وه، نا کوکیه که به جیا کردنه وهی ئه و مافانه ی ده سته ی ده سته لاتدارو خاوه نداره کان، به یه که دارایی هه یانه، به ئاسانی شایانی ئا راسته کردنه، دواتر سه باره ت به وه روونکردنه وهی زیاتر را فیه ده کین.

ههروه ها ده کریت ئه وه روو بدات که خه لکی پیشنه وهی ره نیو پاوانکردنی هه رشتیک بن، به یه کیتهی ده ستپی بکه ن، دوا ی ئه وه ش ئه و زه ویانه پاوانده که ن که به شی هه موویان ده کات و، به شیوه یه کی هاو به شیانه سوودی لیوه ده گرن، یان له نیوان خویاندا دابه شیده که ن، یان به یه کسان ی، یان وه کو به گویزه ی ئه و ریژه یه که ده سته ی ده سته لاتدار دیاریده کات. ئیتر ئه و پینگایه ی که ئه م ده سته که وته ی پی ئه نه جامه دریت هه رچه که بیت، ئه و ئه و مافه ی که هه رکه سی که له بهر امبه ر پاره وپولی تایبته به خوی هه یه تی، به رده وام پاشکوی ئه و مافه یه که کۆمه لگه ژبه ر امبه ر پاره وپولی هه موو تاکه کانرا هه یه تی و، ئه وه ش ئه و چته یه که به ده رلیی، نه رایه لی کۆمه لایه تی

له پته وگيريه كي ته و او به هر مه ندد ده بئت و، نه هيژيكي واقعي ش له مومار ه سه كردني سيا سه تدا بووني ده بئت .

ئهم جو مگه يه و ئهم نو سرا وه - مه به ست له كتيبي يه كه مه كه ي گرېبه ستي كۆمه لايه تيه - م.ص - ، به تيبينييه ك كوتايي پي ده هي نم كه پيويسته بييت ه بنا غه يه ك ژبو ه موو سيسته مي كۆمه لايه تي، وات ه ئه وه ي كه به لگه نامه ي بنه ر ه تي (له ده قه فار سيه كه دا په يمان ي كۆمه لايه تي، هاتو وه)، له بري ئه وه ي كه يه كساني س رو شتي تي ك پر مينيت، به پيچه وانه وه، يه كساني سيا سي و مه ش رو ع، له جي گاي ئه و چ ته دا ده ني ت، كه س رو شت له وانه يه به شي وه ي نايه كساني جه سته يي ني وان مرو ژ فان بووني به يني ت: به پي گرېبه ستي كۆمه لايه تي، مرو ژ فان به نايه كساني بووني له هيژو له بلي مه تي دا، ئه و ا ه مو ويان ده توان له ما فدا ^(۱) يه كسان بن .

---

^۱ ئهم يه كسانيان ه، له ژب سايه يه حكومه ته به دكار م كان دا، ته نها و هم ي و روا له تين و، جگه له وه ي كه نه دار له دا ما وي دا ده ي ت له وه ي، ده و له مه ندي ش له پي و چن گهي تا نكاري به كه ي دا پا و انكاري به كه ي دا - م.ص - ، ني تر سو و دي كي تريان ني ه. له واقعي ش دا ياسا كان بو ئه وانه ي كه خا و من دار تي بيان ه يه به سو دن و، بو ئه وانه ش كه نيانه ز مر يه خ ش ن، له سه ر نه وش. نو ورا پي ك دي ت كه حا له ت كۆمه لايه تي سو و ده س نه دا بئت ته نها به و نه دا زي نه بئت كه ه مو ويان خا و من ش تي كن و هيچ كه سي كي شيان خا و من ش تي كي زياده نا بئت .

نووسراوه ي خووه

جومگه ي يه كههم

ماfi فهرمانره وايي دهستي لييه رنادریت

له راستيدا گرنگترین و يه كه مينترین دهره نجاميكي نه و پرهنسيپه
بريار له سهر درواوه ي پيشوو، بریتیيه له وه ي كه نيراده ي گشتي
به ته نها خوي ده توانيت كه هيژه كاني ده ولت به گويزه ي ئامانجه كاني
دامه زانديان، ئاراسته بكاتن، نه وه ش خيركي هاوبه شه: له بهر نه وه ي
نه گهر به پوي يه كه وه سستان و ناكوكي بهرژه وهنديه تاكيه كان،
جيگير بووني كومه لگا كاني كرديته شتيكي پيويست، نه و
ريكه كه وتني خودي نه م بهرژه وهنديانه، نه و جيگير بوونه ي ئاسان كر دووه .
چونكه نه و توخمه هاوبه شانهي كه له م بهرژه وهندييه جورا و جورانه دا
هه يه، هه ر نه وه يه كه رايه لي كومه لايه تي پيكه يئاوه و، نه گهر يش
نه وچهند پنته ي كه هه موو بهرژه وهندييه كان له سه ري كوكن، بوونيان
نه بوايه، نه و له بهر نه ودا بووني هيچ كومه لگه يه كه له توانا دا نه ده بوو.
كه واته ته نها له سه ر بناغه ي نه م بهرژه وهندگه له هاوبه شه يه، كه پيوسته
كومه لگه حوكم بكاتن .

به وه سستان له سه ر نه وه ي سه ره وپرا ده لييم: له بهر نه وه ي كه فهرمانره وايي،
شتي ك نيه جگه له موماره سه كردني ئيراده ي گشتي، كه واته هه رگيز
نا توانيت ده سته بهر داري خودي خوي بي تو، فهرمانره واش، يان

دهسته ی دهسته لاتدار، که جگله بوونه وهر — کائن — م.ص — یکی کومه لایه تی شتیکی دی نیه، ناتوانیت تهنجا به خوی نه بیت، نوینراو — Representative — ی چتیکی دی بیتن، ده توانیت دهسته لات پیشکه شبکاتن، لی، بو ئیراده نه وه ناتوانیت .

به واقیعیش، نه گهر نه توانیت که ئیراده یه ک تایبته، ده گهل ئیراده ی گشتیدا له سهر پنتیک ریکبکه ون یان نا کوکبن، نه وا به لانی که مه وه، زور ناسته م ده بیت که نه م ریککه وتنه به رده وامو جیگیریت، له بهر نه وه ی که ئیراده ی تایبته، به سروشتی خوی به ره و وروژاندن ده چیت، له کاتیکدا که ئیراده ی گشتی به ره و یه کسان ی پی هله ده گریته. هه روه ها زور ناسته متریشه که مسوگه رییه کمان بو نه م ریککه وتنه هه بیت، چونکه له راستیدا نه وکاره له نه نجامی کارامه ییه وه نیه، به لکو له ریکه وته وه یه . له وانه یه فرمانره وا بلیت: من نیستا، نه وه ی که فلانه که س ده یه وه یته، یان به لانی که مه وه ده یلیتن، نه وه م ده ویتن، لی ناتوانیت که بلیت — مه به ستی له فرمانره وایه — م.ص —، نه وه ی که سبه ینی نه م مروقه ده یه ویته، نه وا هه روه ها منیش ده مه وه یتن، به شیوه یه که نه وه له سه خافه ته وه یه که خودی ئیراده به داها تو وه وه که له بچه بکه یته و، له بهر نه وه ش که له کاری هیچ ئیراده یه که نیه که به شتی که رازی بیت که پیچه وانه ی به رژه وه ندی نه و بوونه وهره بیت که ده یه وه یته. که واته نه گهر (گهل) یکه، هه روا به ناسانی به لین به ملکه چی و گوپرایه لبوون بداتن، نه وا نه وکاته به پینی نه م گرښه سته، فرمانی هه لوه شان دنه وه ی خوی ده دات و، خه سلته تی به گه لبوونی له ده سته داتن . له وکاته ش

کەسەرکاریک بوونی دەبیّت، ئەوا فەرمانپەرەوایەك لەویدا نامینیّت،
لەوێشەوەرپرا ئیتر دەزگای سیاسی هەرەس دەهینیتن .
ئەمە، هەرگیز بەواتای ئەو هە نایەت کە فەرمانی سەرکردهکان ، تاکاتیك
کە فەرمانپەرەوا، یان دەستەئەستەلاتدار، ئازادیّت کەبە وان - مەبەستی
سەرکردهکانە — م.ص — — بەرھەڵسەتیبکات و، بەلام
نەیکات، ئەواناچیتەخانەئیرادەگشتیەکانەو، لەحالەتیکئەو هاشدا،
بێدەنگی گشتی، بە نیشانەئیرازیبوونی (گەل) دیت، ئەم پرسەش
بەدریژایی توێژینەو کەمان زیاتر روون دەبیّتەو .

جومگه ی دووهه م

ما فی فەرمانږه وایی دابه ش نابیت

فەرمانږه وایی، له بهرهمان نهو هوږه ی که شایانی ده ستلیبه ردان وپیشکه شکردن نیه، دابه ش نابیت، چونکه (ئیراده)، یان گشتی^(۱) ده بیت، یان نهو که و نابیت، چونکه ئیراده ی دهمزگای هه موو گه له که یه، یانوه کو هه رنه وهنده ئیراده ی به چتیکی ترو به س. له حاله تی یه که همدانهم ئیراده راگه یه ندراره، کاریک ده بیت له کاره کانی فەرمانږه وایی و یاسایانه پیکده هیئریت، ئی له حاله تی دووهه مدها نهو جگه له ئیراده یه کی تایبته، یان کاریکی ئیرادی، نهو چتیکی دی نی یه، به لکو له لانی زوردا فهرمینامه یه که بوخوی .

ئی، کاتییک سیاسیه کانمان، له بهر نه وه ی که نه یان توانیوه ما فی فەرمانږه وایی له پره نسپیډا دابه شبکه ن، نهو بابته تی وییان دابه شکردوه، نهو یان دابه شکردوه بو هیئزو بو ئیراده را، ده سه لاتیک ی یاسادانه ری - سلطه تشریعیه - و ده سه لاتیک ی کارگیر ی - تنفیذی - . بو مافه کانی ساج سه پاندن و بهر نه لدا کردنی دادگوزاری و ما فی راگه یاندنی جهنگ و ژبو کارگیریه کی ناوخوی و ده سه لاتیک بو ره فتارکردن ده گهل بیانیدا: به مشیوه یه جاریک هه موو نه م

^(۱) پونه وه ی که بکریت ئیرادیه که گشتی بیت، نهو پتویست نیه که بهر ده وام کوډه لای بیت. لن نهو پتویسته که سه ر ژمیرس هه موو دنگه کانرا بکریت " چونکه هه رجا کاریه کی مه ستدار، گشتیه که را پوهه لده کاته وه .

بەشانە تىكەلدەكەن و، جارىكىش ليكيان جيا دەكەنەو، بەشيۋەيەك
 كەفەرمانپروا دەكەنە بوونەوهرىكى وەھمى و پىكھاتوو لەپارچەگەلىك
 لەدەرەوہرا ھىنراو، وەكئەوہى كەئەوان مروۋە لەجەستگەلىك
 ئاويته بكن، بەجورىك كەيەكيكيان دووچاوى ھەبيت و، ئەوى ديان
 دووباسكو، ئەوانى ديش دوولاقو، بەلكو زياد لەوہش، مروۋە ھەبيتن
 كەھىچى نەبيت . چونكە وەك دەوترىت، جادوگەرانى ژاپون،
 لەبەرچاوى بينەران، مندالىك دىنن و پارچە پارچەى دەكەن و بەرەو
 ئاسمان ھەليدەدەن و دواى ئەوہى كەھەموو ئەندامەكانى بۆدەگىرنەو،
 كاردەكەن بۆ كەوتنەخوارەوہى مندالەكە بۆ سەررەوہى بەزىندووى،
 ئەمەش ھەمان ئەو فيلەيە كە تارادەيەك سياسىيەكانمان دەيكەن، چونكە
دواى ئەوہى رايەلەكانى دەزگايى كۆمەلايەتى، يان
ئورگانەكانى دەستەى دەستەلاتدار، بەجادويەك بازارپانە، كەرت
كەرتدەكەن، بەريگايەك كەكەس پەى بەپىكەولكاندەوہيان
نابات، بەيەكيەوہ دەنيئنەوہ .

ئەم ھەلەيە دەگەرپىتەوہ بۆ چىنەبوونى تىگە وبىرە - Idea&concept -
 وردو رىكەكان دەربارەى دەستەلات
 فەرمانپروايى و دەستەى دەستەلاتدار، ھەرۋەھابۇ دەرکەوتنەكانى ئەم
 دەستەلاتە بە بەشگەلىكيەوہ دادەنيئ كەتەنھا گوزارشتكەرى خويەتى،
 بۆ نمونە، بەمشىۋەيە روانراوہتە كارى راگەيانندى جەنگ و بەستنى
 ئاشتى، وەكئەوہى كە لەكارى فەرمانپروايى بن، لەكاتىكدا كەوہەانين،
 لەبەرئەوہى كەھىچكام لەم دووكارە ھەرگىز ياساگەلىك نەبوونە، بەلكو
 ھەرئەوہندە پراكتيزى ياسابوون و بەس، لەبەرئەوہ ھەر ھەلسوكەوتىكى

تاکيانه، حاله تی یاساییه که دیارییده کات، ههروه ک کاتیڅ نهو بیرۆکه په یوه نډاره ی بیژهی یاسا دیارییده کات، به پرونی نهو ده بینین .
 نه گهر به هه مان ریچکه به دوا ی دابه شکر دنه کانی بکهوین، نهوا ده بینین که ئیمه له هه موو نهو جارانه ی که واده زانین فه رمان په وایی دابه شکراوه، به هه له داچووین و، نهو مافانه ی کهوا دانه نریت به شیک بن له م فه رمان په واییه، هه موویان پاشکوین و به رده وام گریمانه ی هه بوونی ئیراده گه لیکی بالا - سامی - ده کریت، نهو مافانه شتیڅ نین جگه له پراکتیزکراوه یه کی نهو فه رمان په واییه .

له توانا ماندانیه نهو بلین که نهو ناته واییه له ورد بینیدا، تاچ راده یه که له ماده ی مافی سیاسیدا، ته مومرثی هاویش توت ته سه ر تیوړی و رای دانه ران، یان نوسه رانی مافه کان، کاتیڅ که ویستویانه مافه کانی هه ریه که له گه لان وپادشاکان، له سه ربناغه ی نهو بنه په تانه - باوه رانه ی - که دایان ناوه، هه له به سنگینن . هه رکه سیڅ په روانی ته هه ردوو جومگه ی سیه هم و چواره هه می کتیبه که ی (گروتیوس)، ده توانیت به ئاسانی نهو ببینیت که نهو زانایه ^(۱) و (باریراک - Barbeyrac) ی وه رگیږی، به هو ی ترسیان له وه ی زیاتر نه لین له وه ی که پیویسته، یانوه کو که متر له وه رانه گه یه نن که باوه ریان پییه تی، یان نهو ه ی که وشه یه که نه رکیڼن نا کو کبیست بهو به رژه وه نډیانه ی که خوازیار بوون نیوانیابان ریڅبخه ن، دیتمان که چوڼ له سه فسه ته گه رایاندا، شله ژان وده ستوپیان کو توبه نډبوو . نهو هه بو (گروتیوس)، که په نا هه نډه یه که بوو له فه رنه نس او، له به رنه وه ی ته ووه و په س ته ووه و .

(۱) مه به ستی له (گروتیوس) - م. ص. - .

له نیش تمانی خوږی و، له بهر نه وده ش که دهیبه ویست لای (لویسی
سیانزه هم) خوږی خوږه ویست بکات، هه ریوټه وده ش بوو کتیبه که ی خوږی
پیشکه شکرد، به خاتری بیبه شکردنی گه لان له هه موو مافه کانیان و
پیشکه شکردنیان به پادشاکان، به هه موو کارامه ییه که له توانا داییت
پینووسه که ی ده کار هیئا. لیږدها، پینووسته ئاماژه به وده بدین که پرېږه وی
(باریراک) ییش به هه مان شیوه بوو، نه وده بوو نه میش دانه یه کی
وهر گیرانه که ی پیشکه شی (جوړجی یه که می) پادشای ټینگلته ره کرد، ئی
له به دبه ختی (نه م) (جیمسی دووهم) دهرکرا، نه وشته ی که (نه م)
به دووره په ریږبوو له ده سته لات دایه نه ژمار، رووداویک بوو که نه می -
باریراک - م. ص - - ناچار به پابه ندبوون به بیډه نگی و، داوانانه وه^(۱) و
مه راییکردن کرد، تاکو پیشوازی لیکر^(۲) تووړه نه بیټ. ئی نه گهر
بهاتبایه هه ریه که له م دوو نووسه ره، باوړه راستینه کانیان هه لېږاردایه
وله سهر بنه مای بنه پرته راستینه کان، تیورییه کانیان راگه یاندا یه، نه و
نه وکات هه موو کو سپه کان نه ده مان و بهرده و امیش لوژیکی ده بوون.
چونکه ده یان توانی راستیه کان بلین و جگه له (گهل) ئیتر که سی دییان
نه لا واندایه ته وه، ئی، هیچ کاتی که و هه رگیز بهرگری له راستینه، که س
به ره و سامان داری نابات و، گه لیش نه بالیوزخانه ده به خشیت ته وه و
نه وه زارعت و نه مووچه کان.

(۱) یان وه که له ناخاوتنی گشتیدا ده ورتیت (له فو ده وران) م - ص - .

(۲) هیما یه بو (کیوم) ی پادشای نه وکاته ی ټینگلته ره - م. ص - .

جوډگه ی سیځه م

((ډمکړیت ئیراده ی گشتی هه له بکاتن ؟))

له وانه ی پیشووه وه، ئه وه ډه سټده که ویت که ئیراده ی گشتی هه رډه م
دادپه روهر و هه رډه میش بهرو سوودی گشتی را ده چیټ : ئی ئه وه، ئه وه ی
لیوه نایه ته ډه ر که پیداگریه کانی (گهل) به رډه وام خاوه ن مافیټ . مروټ
به رډه وام خیری ده ویتن، ئی ئه م خیره به رډه وام به باشی ډه سټنیشان
ناکړیتن و، هه رگیزیش گهل گنده ل ناکات، ئی بو ژورجاران له خشته ی
ډه بات و، ته نها ئاله ویدایه که وا گهل جه مسه ری شه رخوازی - نادروستی
- ډه گړیت .

بو ژورجار، واده بیټ که له نیوان ئیراده ی هه مووان و ئیراده ی گشتیدا،
جیاوازی هه بیټ، چونکه ئه میان جگه له به رډه وه نندی هاوبه ش،
چټیکی دی نا پاریزیټ، ئی، ئه وی دییان به رډه وه نندی تایبه تیش
ډه پاریزیټ و چټیک نیه جگه له کو ی ئیراده تایبه ته کان : ئی، ئه گهر
له خودی ئه م ئیراده یه ی دوا ییان، ئه و زیادکاری و ناته واویانه ی

که یه کدی تیگده پرمینن^(۱) لابه رین، یان دابمالین، ئەوا له کۆی
 ناکۆکیه ماوه کان، ئیراده ی گشتیمان بۆ ده مینیتته وه .
 ئەگه رکاتیگ، له راگری (گهل) یکی به ناگادا،^(۲) هاوولاتیان هیچ
 ئامرازیکیان بۆ په یوه ندی له نیواندا نه بیئت، ئەوا له کۆی زۆربه ی
 جیاوازیه گچکه کانه وه، بۆ هه میشه، ئیراده ی گشتی را دیته به ره م و،
 راگرییش، به رده وام شتیکی باش ده بیئت. ئی کاتیگ که یه کیتییه
 به شییه کان له نیواندا بن - له ئارادابن - م . ص - ، ئەوا یه کیتییه گچکه کان
 به زیانی یه کیتییه گه ره که - ده زگای کۆمه لایه تی - ته واو ده بیئت، ئەوا
 ئیراده ی، هه ر یه کیتییه ک له و یه کیتییا نه به لای ئەندامه کانی و
 به تایبه تیش به لای ده ولته وه، گشتی ده بیئت، له و کاته دا ده توانین بلیین
 که له ویدا ته نها ژماره ی ده نگه ران ، به لکو به ژماره ی یه کیتییه کانه
 وبه س، نه ک به ژماره ی تاکه کان . ئاله و کاته دا ژماره ی جیاوازییه کان
 که مه ده بیئت و، ئەم جیاوازیانه ش ده رهنجامیکی که م گشتی تر
 ده ده نه ده ست. له کو تاییدا که یه کیگ له م یه کیتییا نه به راده یه ک

(۱) هه ره وک (مارکیز دارجنستون) ده لیت ((بۆ هه موو به رژه و سندنیک پرمسیپکه لیک جۆراو جۆره یه و،
 ریککه وتن و کۆکبوونی ده و به رژه و سندی تایبه تیش له دژایه تیکردن - یان به روو وستان - م . ص -
 ده گهل به رژه و سندی تاکه سیته مه دا دیته پیکه اتن و. ده توانیت نه وه زیاده کات که ریککه وتن هه موو
 به رژه و سندییه کان به دژایه تیکردنی - یان به روو وستانی - ده گهل به رژه و سندی هه موو یه کیگدا دیته
 پیکه اتن و، نه گه له ویدا هه رگیز به رژه و سنده جۆراو جۆرمان بوونیان نه بیئت نه وا هه ستمانه به به رژه و سندی
 هاوبه ش کۆسپینکی له به رده م خۆیدا نه ده دیت، نه ده کرد، نه و کاته یه هه موو شتیگ له رێبه وکه ی
 خۆیدا ده رێشت و سیاسه تیش به وه کو تاد سوو که هونه ریک بیئت.))

(۲) لیرمه (راگری) وه که چه مکیگ واتای دنگدان ده دات به ده سته وه. واته را پرس - رفرا ندۆم -

گه وره ده بېټ که به سهر هه موو يه کيټييه کاني تر دا سهر بکه ويټ، نه وا
 نه نجامه که به ره مي ناکوکيه گچکه کان نابيټ به لکو نه نجامي تاکه
 ناکوکيه که ده بېټ، له وکاته داو له ويدا ئيراده يه که گشتي نامينيټه وهو، نه و
 رايه ش که زالده بېټ به سهريدا ته نها رايه کي تاي به ت ده بېټ .
 که واته بوډه رخسټني ئيراده ي گشتي به شيوه يه کي زور دروست ،
 پيوسته که له ناوډه ولته دا، يه کيټيه به شيه کان، بوونيان نه بېټ و هه ر
 هاو لاتي ه کيش به گويړه ي باوه ر ه کاني، ديدو بوچوونه کاني ده ربړيټن .
 ناهه مه حالي نه و دامه زراوه تاک و پايه به رزه يه که (ليکوگورس) ي مه زن
 بونيادي نا، کاتيک که يه کيټيه به شيه کان بوونيان پيوستبيټن، نه وا
 پيوسته ژماره يان زياد بکړن تاوه کو پيشبگيريټ به ناکوکي نيوانيان ،
 هه روه که هه ري ه که له (سولون و نيوماو سرفيوس) نه نجامي اندا، له راستيدا
 نه م يه ده کانه ، نه ها کاريکي به سوودن بوټه وه ي به رده وام ئيراده ي گشتي
 بير پووناک بيټ و بوټه وه ش که نيتر هه رگيز گه ل هه له نه کات .

جومگه ی جواره هم

((سه باره ت به سنووری دهسته لاتی فه رمانه وایی))

ئه گه ده ولت، یان شار ی سیاسی، شتیك نه بیئت جگه له كه سیکی مه عنه وی، كه ژیا نی له سه ر یه کی تی ئه ندامه كانی را به ند ده بیئت و، ئه گه ریش گرنگترین ئامانجه كانی بریتی بیئت له پاراستن و مانه وه ی خو ی، كه واته هه ر ده بیئت خاوه نی هیژیک ی وادار گه رای ی گشتی و سه ر كو تگه ر ده بیئت له پیناوی جو لاندن و ئاماده كردنی هه ر به شیك له به شه كانی كۆمه لگه، به شیوه یه کی گونجاو. هه روه كچۆنیش كه سه روشت ده سه لاتیکی ره ها به سه ر هه موو ئه ندامه كانیدا، ده به خشیته هه موو مرو فیک، ئه وا به لگه نامه ی كۆمه لایه تیش، ده سه لاتیك ره ها، ده به خشیته ته واوی ئه ندامانی ده سته ی ده سته لاتدار، كه هه مان ئه وتوانا و ده سته لاتیه، كه له ژیر رینمای ی و ئا پاراسته گه ری ئیراده ی گشتیدا یه و، هه روه ك پشتر گوتم، به (ده سته ی ده سته لاتدار) - واته فه رمانه وایی -، نیوزه ده ده کریتن .

به لام، له سه رمانه كه بیجگه له كه سیتییه گشتیه كه، ئه و كه سیتییه تایبه تیا نه ش، كه ژیا ن و ئازادییا ن به شیوه یه کی سه روشتی، سه ربه خو یه له م كه سیتییه گشتیه ی كه لیپرا پینك دیت، له به رچا و بگ رین، كه واته لی ره دا،

جی مه به سټ بریتیه لوهوی که مافه کانی هه ریه ک له هاوولاتیان و ده سته ی ده سته لاتدار^(۱) هه یانه و، نه رگه لیک که نه وانه ی یه که هم وه کئوه ی که هاوولاتین هه یانه و پیو سته نه جامی بده و، نه و مافه سروشتیه ی که پیو سته هه یانیت به و نه ژماره ی که مروئن، ده ستینیشانبکه ی.

لیره دا ده بیت نه وه وهرگیراو ودانپیانراو بیت، که هه موئه وه ی تاک هه یه تی له ده سه لات و ئازادیی وه به بووه کانی^(۲) و، به پیی به لگه نامه ی کومه لایه تی، پیشکه شیده کاتن و ده ستبه ردار ده بیت لیان، ته نها به شیکن له و چتانه، که سوودمه ند بوونیان ژبو کومه لگه را گرنگی خو ی هه یه، ئی ههروه ها ده بیت نه وه ش وهرگیراو بیت، که نه وه ته نها دادگوزاره که نه و گرنگیه ی ده سته ی ده سته لاتدارا، ده ستینیشانده کاتن .

له راستیدا هه موئه و کارگوزاریانه ی که هاوولاتیه ک ده توانیت بو ده ولت نه جامی بدات، هه رکاتی ک ده سته ی ده سته لاتداریش داوای ئی بکاتن، له سه ریه تی که نه جامی بداتن، ئی (ده سته ش) له لای خو یه وه، ناتوانیت سه ره رشتکراوه کانی به هیچ که له پچه یه کی ناسوودمه ند به کومه لگه، که له پچه و کو توبه ند بکاتن، تا کو نه توانیت داوای به جیه ئانی کاریکی نه وها را بکاتن، چونکه له عه قلدا هیچشتیک به بی

(۱) سه رنجس خو ئنه رانی هیژا بو ئه وه رادیکیشم که نه م چه مکه ته نها له وهرگیرانه فارسیه که دا ده کارهاتووه و له ته وای وهرگیرانه سه ربیه که دا، زاراو مکانی ناو نشکو و فهرمانیه و ده کارهاتوون —

م . ص .

(۲) مه به سټ له هه بووه مادییه کانی مروئه له ژباندا . م . ص .

هو ناپرات و ههروه اش هه مان شتیش له ژیرسایه ی یاسای
سروش تیدایه .

ئهو پابه ندییانه ی — به لئینامه — که به یاسای سروشتیه وه
ده مان به ستنه وه، زۆره ملی ی نین، له بهر ئه وه ی که ئالو گو پکراون و،
سروش تیان وه هایه کاتی که ئیمه ئه نجامیانه دهین، ناتوانین که به بی
کار کردن له پیناو خو ماندا، کار بو خه لکی دی بکهین. که واته بو چ ده بی ت
که ئیراده ی گشتی، هه می شه داد پهروه ربی ت و بو چ هه مووان بهرده وام
ده یانه وی ت که به خته وه ری بو هه موو یه کیکیان بی ت، ئه گه ر ئه وه
له بهر ئه وه نه بی ت که لی زده که سی که نیه که به لای ئه م وشه یه دا ((هه موو
یه کی که))، داینه شکین ئیه وه و، کاتی که ش که (ئهو) بو هه مووان،
ده نگه دات بیر له خودی خو ی نه کاته وه؟ هه ر ئانه مه شه که به لگه به ندی
ده کات له سه ره وه ی که یه کسان ی له مافداو، بنه پرته ی ئه و داد پهروه ری ی
که لی وه ی دیته ده ست، له واقی عدا لهو به سه ردادانه وه را — الأفضلیه —
Prefer — م. ص. — که هه ری یه کی که به خو ی ره و ده بی نی ت، جیا ده بی ته وه
یان ورد تر بلین لی ده بی ته وه — م. ص. — و، بهو پی شه له سروشتی
مروقه وه یه و، ئیراده ی گشتیش به خاتری ئه وه ی که به بی ته راستینه، ئه و
پیویسته له نی وه پوکید اچونه، له ئامانجیشیدا، ئه و هابی تن و، پیویسته
که له هه مووانه وه لی ده رچوون بکات — بی ته بو ونه وه — تائه وه ی
به سه ره مواندا شایانی پراکتیزه کردنی تن، هه ر کاتی که ش که به ره و
هه ر ئامانجی کی تا کی و تای به تی مل ده نی ت، ئه و باردروستی
سروش تیان ی، له ده سته دات، له بهر ئه وه ی ئه و کاته بو ئیمه نابی ت،
که واته، کاتی که هه ر با وه رو پرهنسی پی کی راستینه له و پرهنسی پانه ی

دادپه روه رى، كه پىنمايىمان ده كات، نامو يىت پىمان، له خو مان جيا ده كه ينه وه.

هه رواشه، چونكه كاتىك سه باره ت به كرده يهك، يان مافىك تاي به تى، جيا وازى بهك بوونى ده بىت، كه به گو يره ي گرېبه ستنى كى گشتى له وه پىشت يه كلا كرا وه وه، ده ستنى شان نه كرا بىتن، ئه وا پرسه كه جى كه ي ناكوكى و ململان ييه. ئه وه كى شه يه كه، كه كه سانى خا وه ن به رژه وه ندى تاي به ت، تيايدا جه مسه رىك ده بن وله جه مسه ركه ي ت رى شه وه، ده سته ي ده سته لا تدار بونيان ده بىت، لى (من)، نه ئه و ياسايه كه پىويسته په يره وى لى ب كرىت و، نه ئه و دادو ره رش كه پىويسته بر يارى تيا دا ده رىكات، به دينا كه م. ئه و كاتش گفتو گو كردن له پى دا گرى ئىرا ده ي گشتى سه خافه ته، له به رنه وه ي ده بىت پى دا گرى بهك له لايه ن ئىرا ده ي گشتى وه بىته ره چا و كرده وه، كه خودى خوى جه مسه رىكى كى شه كه يه و، سه ره نجام ي ش به لاي جه مسه ركه ي تره وه، شتى كى تر نايىت جگه له ئىرا ده گه لىكى بىانى و تاي به تى، كه لى ره دا به لاي چه و سانه وه دا دا يشكان دۆته وه و، هه رده م دوو چارى هه ليه يه. له سه رنه وه، ده لى ن هه روه كچو ن كه ئىرا ده يه كى تاي به ت ناتوانى ت نو ينه رايه تى ئىرا ده ي گشتى بكات، ئه وا ئىرا ده ي گشتى ش، كاتىك به سه ر باب ه تىكى تاي به تدا پراك تيزه ده كرىت، سروسب تى ده گو ردىت و، وهك ئىرا ده يه كى گشتى، نه سه باره ت به كه سىك و، نه به كارى كى ش، ناتوانى ت بر يارى ك ده رىكاتن. بو نمونه، كاتىك كه گه لى (ئه سينا) ناوى له سه ر كرده كانى ده نا، يان لاي ده بردن، چه پكه ي شكۆمه ندى ده به خشيه يه كى و به يه كى كى دىيش، سزاي جو را و جو رى داده نا.... و، به جو رها فرمان نامه گه لى تاي به ت، هه موو كاره كانى

دهسه لاتکردنی بهی جیاوازی موماره سه ده کرد، له وکاته دا گل —
 هیمايه بوئه و جوړه گه لانه — م. ص — نیتر به و اتای وشه، نیراده یه کی
 گشتی بو نه ده مایه وه، چونکه نیتر وهك ده سټی ده سټه لاتدار
 هه لسوکه وتی نه ده کرد، به لکو وهك کارگوزاریکی (نهو)، نه مهش
 واده رده که ویت که پیچه وانه ی باوه رگه — العقائد — گشتیه کان بیتن، لی
 پیویسته که بواړیکم بو بهیلریته وه بو خستنه پرووی بیره کانم.

ثاله وه وه، پیویسته نه وه مان بو ده رکه ویت که نه وه ی نیراده یه كه ده کاته
 گشتی، نه وه نه وه نده ی نهو بهر ژه وه نډیه هاو به شیه که یه کیده خاتن،
 نه وه نده بریتی نیه له ژماره ی دنگه کان، چونکه هه موو یه کیك له م
 دامه زراوه یه دا، به پیویسته گی^(۱) له سه ریته تی که ملکه چکات
 بوئه و مه رجانه ی که به سه ر نه وانی دیدا ده یسه پیښت. ئالیره وه نه م
 ریکه و تنه جوان و سه رسامه ی نیوان بهر ژه وه نډی و دادپه روه ری، که نه و
 مۆرکه بیگه رده ی له مشتموړی هه موو پرسیکي تایبه تدا ده یینین
 ده په ویښتیه وه، له هر بهر ژه وه نډیه کی هاو بهش به تاله و، هه لده سټی^(۲)
 به یه که خستن و هاو وینه کردنی یاسای دادگر ده گل شه ریعه تی
 نیشتماندا.

له هر ئاړاسته یه که وه چاوک به به لگه نامه ی کوډه لایه تیدا بخشینین، نه و
 ئیمه به رده وام ده گه یینه هه مان دهره نجام، که بریتیه له وه ی به لگه نامه ی
 کوډه لایه تی له نیوان هاو و لاتیاندا بریار له سه رجوړه یه که سانیه که ده داتن،

(۱) له سه رتاها ی نه م کاره و سرکیرانیه م دا، زاراوس (پیویسته کی) وهك چه مکیکی فله سه فی

ده کارها تووه، که به را مبه ری (الضرورة) ی عرسیه — م. ص —

(۲) هیمايه بو پیکه و تنس نلاره بوکراو — م. ص —

به جوڙيڪ كهه موويان بهه مان نه وهه رجان بهه ندين و، پيوستيشه
 كهه موويان بهه مان نه و ما فانه بهه رهه مهندين. بهه مشيوهيه كهه موو
 كاريڪ لهه كاره كاني فهرمانه وايي، يانهو كهه موو كاريكي راست
 لهه كاره كاني ئيرادهي گشتي، بهه مشيوهيه كي بهه كسان هه موو هاوولا تيانرا
 بهه ليندار ولهه مانكا تيشدا سوو دمهندين كاتن، يانهو كهه بهه سروشتي
 بهه لگه نامه يارمه تياندهدا، بهه جوڙيڪ كهه دهسته تنها پهيكهري نه ته وه
 ده ناسيٽ و هيچكاميڪ لهه نه ندامانهي كهه پيكيدههينن ناخاته پيش
 نه واني ديهه وه. كهه واته ئيتر واتي راستينه ي كاري فهرمانه وايي - يان
 سهه ركردهي - م. ص - چيه؟ لهه ولامدا دهلئين كهه بريتي نيه
 لهه ريڪهه ورتني نيوان سهه روڪ و سهه ركردهه كراو، بهه لكو ريڪهه ورتني دهه زگاي
 سياسي دهه گهل هه موو يهه كيڪ لهه نه ندامه كاني: نه وهه ش لهه خويدا
 ريڪهه ورتنيكي شهه رعيه، چونكهه بناغه كهه ي بريتييه لهه گريڻه ستي
 ڪوٺه لايه تي و، هه روهه ها رهه وايه - دادگوزاره - م. ص -، لهه بهه رنه وهي
 لهه نيوان هه موواندا هاو بهه شهه و، بهه سوو ده، چونكوني جگه لهه خير ي گشتي،
 هيچ نامانجيكي دي نايٽ و، هه روهه ها پايه كاني پتهون، لهه بهه رنه وهي
 كهه هه ريڪه لهه هيڙي گشتي و دهه سهه لاتي بالا را مسوگهري دهه كهن. بهه و
 نه ندازه و هيئندهيهي كهه سهه رپهه رشتكر او ان، جگه لهه م ريڪهه ورتنانه،
 ملكه چي هيچي دي نين، بهه و هيئندهيه، نه و ان بو فهرماني ئيرادهي
 تايبتيان و، بهه س، ملدهه دن، نهه بو فهرماني كهه سيڪ، پرسياهه كهه ش
 ليهردها نه وهيه: مافه كاني هه ريڪه لهه فهرمانه و او هاوولا تيان تاچ
 مهو دايهه دريڙ دهه بيته وه؟ نه وه نه و پرسياهيه كهه نه و هاوولا تيانه تاچ
 رادهو نه ندازهيهه لهه توانا ياندايهه كهه دهه گهل خو ياندا پابهه ندين، هه موو

یه کیځ له بهرام بهر هه مواند او هه موانیش له بهرام بهر هه موو
یه کیځ اندا؟؟؟.

له وېرا بومان درده که ویت که دده سه لاتی فەرمانږه وایی نه گهرچی ره هاش
بیټ، لی پیروزو، به هیچ شیوه یه ک ناکریت دهستی بو بېریت و، سنور،
تیپه پری ناکات و ناشبیټ سنووری پیکه وتنه گشتیه کان ببه زینیت و،
هه موو مروځیکیش ده توانیت به ته وای رهفتار بکات به ووی که نه م
پیکه وتنه له پاره و پول و له نازادیه که ی بوی دهیلنه وه، به جوریک
که فەرمانږه و، به هیچ شیوه یه ک مافی نه ووی نابیت که یه کیځ
له سر په رشتکراوان زیاتر نه ستوکار — تکلیف — م . ص — بکات
له یه کیځی دی، له بهر نه ووی که نه وکاته پرسه که تایبه ت ده بیټ و
له تایبه تمه ندی دهسته لاته که یدا نابیت .

کاتیځ که دانبنیم بهم جیاوازیانه دا، هله یه کی گهره یه که بوتریت
هرملدانیک راستینه، له لایه ن تاکه کانه وه له گرېبه سستی کومه لایه تیدا
بوونی هیهو به کار تیگردنی نه م گرېبه سسته بارودوخیان له راستیدا
باشتر ده بیټ له ووی که پیشتتر له سهری بووه و، نه ووی نه وان، له بری
نه ووی که ملبدن هه ستاون به نالوگو پریکی به سوود... نه وان
هه بوونیکی نائارام و ناجیگیریان گوپیوه ته وه به هه بوونیکی باشتر و
زیاتر ناسایشترو، له جیاتی سهر به خوئی سروشتیان، نازادیان و،
له جیاتی توانای زهرمر گه یاندن به هی تر ناسایشی تایبه تیان و،
له جیاتی نه و هیزه یان که له توانای نه وانی تردایه به سهریدا زالن،
نه و مافه یان ده سته که ویت که یه کیځی کومه لایه تیان واده کات
تیکنه شکیت . یان و ایزانریت که خودی ژیانیان که بو ده ولت ته رخیان

کردووه، ئیتر به وه به رده وام پاریزراو ده بیټ و، کاتیکیش له پیناوی به رگریکردن له ده ولټ ژیانیان ده خه نه مه ترسیه وه، ئه و له و کاته دا چ ده که ن، جگه له وه ی که نه وه ده گیرنه وه بو ی، که هه رخو ی پی ی به خشیون؟ که واته کاتیکی ئه وان له حاله تی سروشتدان، ئایا نه و هیان نه کردووه که زورجاران کاتیکی ئه و جه نگان هیان هه لگیرساندووه، به مه ترسییه کی گه وره تره وه کردوویانه، له به رنه وه ی که ریگه ی تریان له به رده م نه بووه به سه رکیش یکردن به ژیانیان ه وه، به رگرییان له وه کردووه که پاریزگارییکردن لی ی سوودی هه بووه بو یان؟. واقعیه ت نه وه یه که (ئه وان) هه موویان له سه ریانه که له پیناوی نیشتماندا بجه نګن، ئیتر نه وه خواستی هیچ کامیکیان نیه که له پیناوی خویدا بجه نګیت، ئایا باشترینیه، کاتیکی هه رکه سیکی له پیناوی ده سته به رکردنی بیوه ییخویدا، به ششیک له ومه ترسیانیه ی به رکه وه یټ که له حاله تی به ره وروبو نیدا، ناچاره که ته وای نه ومه ترسیانیه را له سه رخوینیتن .

جومگه ی پینجه م

((سه باره ت به مافی ژيان و مردن))

هه نـ دیک ئه و پرسیاره ده کهن که کاتیک تاکه کان مافی هه نسوکه و تکر دنیان به ژيانی تایبه تیان هه نیه، ئیتر چون ده توانن که خودی ئه م مافه که خاوه نی نین، بگوینزه وه بۆ (دهسته)؟ له وه ناجیت که چاره سه رکردنی ئه م پرسه گران بیټ، مه گهر له بهرئه وه نه بیټ که به شیوه یه کی چه وت فراژو و ده کریتن. چونکه هه موو مروئیک له پیناوی پاراستنی ژیانیدا، مافی سه رکیشیکردنی پیوه ی هیه. که واته ئایا کی وتویه تی که نه وه ی له تاو ئاگر له ده ریا یه که وه خوی فریده دات تاوانی خو کوشتن نه نجام ده دات؟ ئایا هه مان ئه م تاوانه ده دریته پال که سیك، که پیشنه وه ی به مه ترسی وه سه رکه وتنی ئه و که شتییه بزانیټ، که زریانیک ژیره و ژووری ده کات و ئه می تیادا له ناو ده چیټ؟

ئامانجی گرېبه ستنی کومه لایه تی، بریتییه له پاراستنی ژيانی گریده رهکانی، چونکه ئه وه ی که به دوا ی ئامانجه وه بیټ، به دوا ی ئامرازیشه وه ده بیټ و، ئه وه ی که ده یه ویټ له سه ر حیسابی ئه وانی دی، ژيانی خوی بپاریزیت، کاتیک که فه رمانیک پیویستی کرد، ئه و ا پیویسته نه میش ژيانی خوی بدات، یان کارگوزاریکات بوئه وان. له سه زنه مه را، ئه وه هاوولاتی نابیت که فه رمانبدات سه باره ت به و مه ترسییه ی که یاسا ده یه ویټ به ره و پرووی بکاته وه، کاتیکیش که (دهسته) - یان شازاده - م. ص — پییده لیټ: بهرژه وه ندییه کان ی ده ولټ واده خوازیټ که (تۆ) بمريت، ئه و ا پیویسته له سه ری که بمريت، له بهرئه وه ی که (ئه و)

ہہ تائیستا لہ ژیر سایہ ی ئہم ہہ لومہ رجدہ دا بووہ کہ ژیاوہ و، ئیتر
ژیا نیشی نیعمہ تیک نیہ لہ سروشتہ وہ و بہس، بہ لکو بہ خشر او یکی
مہ رجدارہ لہ دہ ولہ تہ وہ .

تارادہ یہ ک دہ کریٹ کہ لہ ہہ مان گو شہ نیگا وہ پروان ریٹہ ئہ و سزای
لہ سیڈارہ دانہ ی کہ بہ سہر تاوانباراندا دہ دریٹ: کہ واتہ بوئہ وہ ی نہ بیٹہ
قوربان ی بکوژیک، ئہ و مرو ئہ گہ ربووہ بکوژیک، رازیدہ بیٹ کہ ہمریٹ و
لہ سہرئہ مہش، مرو لہم گریبہ ستہ دا نایہ و یٹ کہ گیانی خو ی
بہ خشیت، بہ لکو دہ خوازیت بیپاریزیٹ و، ئیتر ئہ وہ لوژیکی نیہ
ئہ وہ بسہ پیٹ کہ گریڈہ رانی گریبہ ستہ کہ لہ کاتی پہ یوہ ندبوونیان
پیوہ ی، لہ ییری ئہ وہ دا بوو بیٹ کہ خو یان بہ پہ تی سیڈارہ وہ ہہ لواسن .
زیاد لہ وہش ہہ موو تاوانکاریک کاتیک کہ ہیرشدہ کاتہ سہر مافی
کو مہ لگہ، ئہ و ابہ نیشتمان یاخی و ناپاک دہ بیٹ، ، ئیتر بہ ہوی ئہ وہ ی
کہ یاساکانی نیشتمان لہ ژیر دہ نیٹ، لہ وہ را دہ وہ ستیٹ کہ بیٹہ
ئہ ندامیکی ئہ و نیشتمانہ، بہ لکو (ئہ و) جہنگی لہ سہر رادہ گہ یہ نیٹ،
ئہ و کاتہش ئیتر پاریزگار یکردنی دہ ولہت بہرہ لست دہ بیٹ دہ گہ ل
پاریزگار یکردن لہ و، چونکہ پیویستہ یہ کیکیان ئہ و ی دییان
لہ ناو بہ ریٹ. کاتیکیش کہ پہ نادہ بریٹہ بہر لہ سیڈارہ دانی تاوانکار، ئہ و
ئہ وہ ی وک دورژمنیک لہ سہر دہ کریٹ، تاوہ کو هاوولا تیہ ک، چونکہ
دادگای یکردن و بریار لہ سہر دہ رکردن، بہ لگہ و راگہ یاندنی ئہ و ہن
(کہ ئہ و)، گریبہ ستی کو مہ لایہ تی ژیر پیئاوہ و ئیتر بہ دوای ئہ وہ شدا
ئہ ندامیکی دہ ولہت نابیٹ، کاتیکیش کہ خو ی بہ ئہ ندامیکی دہ ولہت
دادہ نا، لانی کہم بہ پیئہ وہ ی کہ نشینامہ - إقامة - ی ئہ می ہہ بووہ،

نښه وا ئیتر وهك كه سيك كه به لگه نامه كهي ژیر پیناوه، پیو یسته مژده ی دور خستنه وهی بدریټی، یانوه کو مژده ی مردنی وهك نښه وهی كه دوز منی گهله، له بهر نه وهی كه دوز منی کی له مجوره كه سیکی مه عنه وی نیه، به لكو كه سیكه كه له بهر ام بهر کوڼه لگه دا ده جه نگیټ، مافه کانی جه نگیش، مافی له ناو بردنی تی کشکاوی داو ته سرکه وتوو .

لی له وانه یه بوتړیټ كه تاوان بار كړدن تاوان بار، بریټیه له کاری کی تایبته، باو ابیټ، لی، هم تاوان بار كړدنه هر گیز له لایه ن دهسته وه دهر نه چووه، نښه وه مافی كه چوون كه (دهسته) به خوی ناتوانیټ مومار سه ی بكاتن، ده توانیټ نه نجامدانیان به لایه نی دی ببه خشیټ . بیره كانم هه موو ها ونا ه نكن، لی له توانا مدانیه كه هه موویان له یه ككاتدا بخه مه پروو .

سهریاری نښه وهش له واقعدا زوری سزاكان، به هه میشه نیشانه ی لاوازی، یانوه كو كه مته رخه می حكومه ته، كه واته هر گیز هیچ موقیك نیه كه نه توانیټ وای لی بکړیټ بو هیچ شتیك دهستنه دات، نه گهر چیش زور چه تون و درنده یش بیټ، كه واته ش مافی كوشتنی هیچ كه سیكمان نیه، ته نانه ت نه گهر وهك نمونه به ندیش بیټن، ته نها نښه وه نه بیټ كه نه توانیټ به بی مه تر سپرا به یلړیټ ته وهو دهستی لی بهر بدریټ .

وه لی، سه باره ت به مافی لی بور دنی، یانوه كو مافی لی بور دنی تاوان بار لهو سزایه ی كه یاسا به سهرید اده ریده كات، یان داد گهر بیژننی لی ده كات، نښه وه به كه س تایبته نیه ته نها نښه وه نه بیټ كه له سهروو داد گهر وه له سهروو یاسا ویه، واته ته نها تایبته به دهسته وه، هه روه ها مافی (نښه) له مه دا به ته واوی روون نیهو، هه روه هاش نښه وه حاله تانه ی كه مافی

خوی تیا دا به کار ده هیتریت، زور ده گمهن، چونکه له ده وله تی کدا
 که به باشی حکومت پرانی بکړیتن، خه لکی که متر به سزا ده گه یه ندرین، نه ک
 به هو ی زور در چوونی لیبور دنه کان، به لکو له بهر که می ژماره ی
 تاوانکاران تیا یدا: له پراس تیدا کاتی ک ده ولت روو
 له هه لوه شان ه ویه ولا وازه، تاوانباران به ئاسانی ه ل دین. ئه وه بوو
 له ژیر سایه ی کو ماری رو مانیدا نه ئه نجومه نی پیران و نه کو نسو له کان،
 هه رگیز موماره سه ی مافی لیبور دنیان نه کردووه، به لکو ته نانه ت
 خودی (گه ل) یش هیچ لیبور دنیکی در نه کردووه، ئه گه رچیش
 که هه ندی کجاران فرمانه کانی — حکومت کان — م . ص — خوی
 هه لوه شان دو ته وه^(۱). که واته زور لیبور دنی، پیشبینی به وه ده دات
 که تاوانه کان خیرا وایان لیدیت که پیویست نه بن و هه موو تاکی کیش
 ده بینیت که نه وه به کو ی ده گات. لی (من) هه ست به وه ده که م که دل م
 ناهه نگی کی دی ساز ده کات و، پیئوسه که شم له ناو په نجه مدا گیر ده بییت،
 که واته بامشتومر کردنی ئه م پرسانه بو ئه ومروقه داد په روه ریه
 جیبه یلین که هه رگیز هه له ناکات و روژی کیش له پوژان هه ستنی
 به وه نه کردووه که نه و بو خوی پیویستی به لیبور دن بووه.

(۱) واته هه لوه شان دونه می فرمان و بریار مکانی گه ل. له لایه ن خویه وه — م . ص —

جو مگه ی شه شه م

((سه باره ت به یاسا))

تائیزه له سه ر بنه رته تی به لگه نامه ی کۆمه لایه تی ژیان و قهواره مان داوه ته دهسته ی دهسته لاتدار، ئیستاش ئه وه ی مه بهسته ئه وه یه که به هۆی ئامرازی یاسا دانهریه وه - التشریع -، جوله و ئیراده شی پێبدهین، چونکه ئه و کاره بنه رته تییه ی که به هۆیه وه ئه م ده زگایه پیکهاتووه و یه کیگرتووه، هیشتا ئه وه ی دیاری نه کردووه که (دهسته) له پیناوی مانه وه ی خۆیدا، پێویسته چ ههنگاوێک ههلبگریتن.

ئه وه ی که چاکه و بۆرژیمه کان گونجاوه، ههروه اش بۆ سروشتی شته کان به هه مانشیویه و، په یوه ندی به ریکه که وتنه مرویه کانه وه نیه. راسته که هه موو دادپهروه ریه که له خوا وه نده وه دیت و، هه ر ئه ویش کانگایه تی، وه ئی، ئه گه ر به مانزانیا یه که هه ر له دروستکه ره وه - واته خودا وه نده وه - م. ص - وه ریه گرین ئه و ئیتر نه به حکومه ت و نه به یاسا کان پێویسته که مان نه ده بوو، که واته سه باره ت به وه ی له ویدا دادپهروه ریه کی سه رتاسه ری هه یه و ته نها له عه قله وه هه لقولا وه، هه یج در دۆنگیه که بوونی نیه، ئی، ئه م دادپهروه ریه بۆ ئه وه ی که له نیوان خۆماندا بریاری له سه ریدهین، پێویسته که ئالوگۆرکراو بیئت، چونکه ئه گه ر مروییانه بروانینه شته کان ئه و له حاله تی نه بوونی دابینه گه ری کارکرده ییدا، یاسا کانی دادپهروه ری له نیوان مروکاندا، پووج و به تال

دهبن ، له بهر نه وهی که (نهو)^(۱)، جگه له خیر بو دلړه ق و شه پړش بو دادپه روهر، شتیکی دی چی ناکاتن، کاتیکیش که هم دادپه روهره له بهرام بهر هه موو خه لک، سهر په رشتیاری دهکات و، که سیش له بهرام بهر پرا پابه نندیه کی نابیت ، که واته بو به ستنه وهی مافه کان به نه رکه کانه وهو، گیرانه وهی دادپه روهری تائه وهی له نامانجه کانیدا جوو تبه ندیبت، نه واهه رده بیټ پریکه و تنه کان و نهو یاسایانه بوونیان هه بیټن . به مشیویه له حاله تی سروشتیدا کاتیکی که هه موو چتیکی هاو به شده بیټ، قهرزاری هیچ شتیکی نه وانه نابم که به هیچ شتیکی په یمانم نه داوه تی و، دانیش نانیم به وهی که هی نه وانی تره، ته نها نه وکاته نه بیټ که به قازانچ بوم بگرېته وه، لی، له حاله تی مه ده ندیدا باره که به وشيویه نیه، چونکه هه موو مافه کان به یاسا دیاری ده کریت . که واته له کو تاییدا یاسا چیه ؟ تا نه وکاته ی که نیمه به سده بین به وده ندهی که جگه له واتا میتافیزیکیه کان، هیچ زیاده یه که نه خهینه سهر هم وشه یه ، نه واینه وهی که لیک تی بگهین، به رده وامده بین له نارگو مینت و به لگه گه رایي و، کاتیکیش که دیاریمان کر دیټ ماهیه تی یاسای سروشتی چیه، نه وه وانا بیټ که تیگه یشتنیکی باشرمان ژبو ماهیه تی یاسای ده ولت ده سته و تیټ .

پیشتر (من) نه وه مرا گو تو وه که له نیو بابه تیکی تایبه تدا، هه رگیز ئیراده یه کی گشتی بوونی نیه و، له واقعیشدا هم بابه ته تایبه ته، یان له نیو ده ولت تدا ده بیټ، یان له دهره وهی، که واته نه گهر له دهره وهی پرا

(۱) واته یاساکانی دادپه روهری — م . ص .

بوو ، نهوا نهو ئیراده یه ی که (به نه م) بیانی ده بیټ ، هر گیز بو (نه م) نابیته گشتی و ، نه گهریش نهو بابه ته له نیو دهوله تدا بیټ ، نهوا ته نها به شیکی پیکده هیټ و له وکاته شدا له نیوانی گشت و به شه که یدا ، نهو په یوه نډیه دیته بوونه وه ، که هر دوو کیان دهکاته دوو بوونه وهری لیکجیا ، که (به ش) جه مسهریکی ده بیټ و ، گشتیش — به لیده رکړدنی خودی نه م به شه — جه مسهره که ی ترده بیټ . ئی ، گشتیک (که به ش) ی لیده رکړایټ ، هر گیز (گشت) نیه و ، له بهر نه وهش که نه م په یوه نډیه به راوه ستاوی ده مینیت ته وه ، نهوا شتیک له (گشت) بوونی نابیتن ، به لکو دوو به شی نایه کسانن ، نهوهش نهوه ی لیوه په یدانه بیټ که ئیراده ی یه ک لهو دوو جه مسهره گشتی نابیت ، هه مانشتیش سهارت به جه مسهره که ی تر .

وه ئی ، کاتیک که هه موو (گهل) ، ده بیټه پړساده نری خوی ، نهوا نهو ته نها دهر وانیته خوی و به س ، نه گهریش له ویډا ، په یوه نډیه کی بو خوی پیکه ینا ، نهوا نهوه له دیدیکه وه ده بیټه په یوه نډی بابه ته که به هه موویه وه و ، له دیدیکی تره وهر ، بابه ته که هه مووی ، به بی هیچ دابه شکردنیکي (گشت) ، له ویډا نهو ماده یه ی که پړساکانی بو داده نریټ ، گشتی ده بیټ ، هه وروک نهو ئیراده یه ی که پړساکان داده پړیټ . نه م کارهش بریتیه لهوه ی که به یاسا ناوزه دی ده کم .

کاتیک که ده لیم ئامانجی یاساکان هه میسه گشتی ده بیټ ، نهوا مه به ستنی (من) نهوه یه که یاسا وهک په یکهریک دهر وانیته سهر په رشتکراوان و ، له بو کرده کانیس ، وهک نهوه ی رووتن بن — نه بستراکت — م. ص — و ، هر گیزیش وهک نهوه ی تاکیک بیټ ، ناروانیته

مروځ و، نه بو کارښکی تایبه تیش وها دپروانیت. به مشیوهیه، که واته یاسا بریتیه : له وهی که یاسا بتوانیت بریار له سر هه بوونی ده ستیا وهرییه کان — امتیازات — م.ص — بدات، ئی ناتوانیت به ناو^(۱) بیان به خشیته که سیك و، هه روه ها له توانای یاسا دایه که چینگیلیك جوړا و جوړ له نیو ها وولاتیاندا چی بکاتن، به لکو ئه و ناسینه وانه ش — الصفات — م.ص —، که ریگه به تاکه کان ده دات سه ربه داربن — انتهاء — م.ص — بو ئه م چینانه دیاری ده کات، ئی، (ئه و) بو چوونه ناویان، ناتوانیت ناو له م و له و بنیت، هه روه ها ده توانیت حکومه تیکی پادشایه تی بو ماوه یی دابمه زینیت، ئی، نه ده توانیت پادشایه که ه لبرژیریت و، نه ناویش له خیزانیکی پادشایه تیش بنیت، به وشه یه که — ئه وه کورت ده کهینه وه و ده لئین — م.ص — : هه موو ئه و فەرمانگوزاری و بابه تانه ی که په یوه ستن به مه به سته گه لیك تاکیه وه، هه رگیز په یوه نډییان به ده سه لاتی یاسا دانه روه نیه .

له سر پوښنایی ئه م بیروکه یه، یه کسر ئه وده مان بو ده رده که ویت که ئیتر ئه وه پیویست نیه، پرسپاری ئه وه بکهین که کی مافی داپشتنی یاسا کانی هه یه، مادامه کی که ئه م یاسایانه کردارگه لیك ده رچوون له ئیراده ی گشتیه وه و، نه ئه وده ش که ئایا (ده سته) — یان شازاده — م.ص — مادامه کی نه ندایمیکی ده ولته، ئیتر له سه رووی یاسا وه یه و، نه ئه وده ش که ئایا له توانای یاسا دایه که زوردار و چه وسینه ر بیټ، مادامه کی مروځیک نیه که به رامبه ر به خو ی ناداد په روه ریټ یان زورداري

(۱) واته یاسا ناتوانیت که هیچکام له و ده ستیا وهریانه کی که ده یانه خشیته تاکه کان، به ناویانه وه بکات

خودی خوئی بیټ، ده په یوه ند به وپرسه ی که چوڼ مروځ، هم نازاد و هم ملکه چی یاسا کانه، پرسیکی بی نه نجامه، مادامه کی که (نهو) - واته یاسا کان - م.ص -، جگله تو مار به ند، یان راگه یان دنی ئیراده کانمان (؟؟!! - م.ص) چتیکی دی نین .

هه روه ها نه وه ش رو ونده بیته وه که له بهر نه وه ی یاسا، هم گشته بندی ئیراده و، هه میش گشته بندی بابه ته که، کوډه کاته وه، که واته نه وه ی مروځیک، با هه رکه سیک بیټن، له خو یه وه را فه رمانی پیډه دا، هه رگیز نابیته یاسایه ک، چونکه هه تا کو نه وه ش که فه رمانه را (یان دهسته) له بابه تیکی تایبه تدا فه رمانی پیډه دات، هه روه ها نابیته یاسایه ک، به لکو ده بیته فه رمینامه یه ک - مرسوم - م.ص - و، هه روه ها نه وه نابیته کاریک له کاره کانی فه رمانه وایی به لکو کاریک له کاره کانی دادگه ری - القضاء - م.ص - .

که واته له دیدگای منه وه، هه موو نه وه ده وله تانه ی که یاسا کان حوکی ده کن، با شیوه و فورمی ئیراده که ش هه رچیه کبیټ، نه وه به کو مار یی هت ناولیډه نیم : چونکه ته نها له سیسته میکی ئاوه ادا به رژه ونه ندی گشتی، حوکم ده کات و، کاروباری گشتیش کاروباری راستینه ده بیټ. که واته هه موو حکومه تیکی شه رعی، کو مار یی ه^(۱) و دواتر نه وه ش رو ونده که مه وه که ماهیه تی وشه ی حکومه ت چی ه ؟.

(۱) به م وشه ی ته نها نوږستو کراتیه ت یان دیموکراتیه تم مه به ست نیه، به لکو هه موو حکومه تی که به شیوه یه کی گشتی، ئیرادس گشتی دمیاته ریوه، بریته له یاسا یو نه وس که حکومت شه رعی بیټ. نه و ا پیو یستنا کات که ده گال فه رمانه و ادا تی که ل بیټ. به لکو پیو یسته بیته پشتیوانیکس نه و. ناله ویدا خودی پادشایه تی - وک ریټیک - م.ص - دبیته کو مار ی. نه وش له نوسرا وهی دواترماندا دیته روونکرده وه .

له راستیدا، یاساکان به واتی دیاریکراویان، چتیځ نین جگه له
 مهرجگه لیک بو یه کیټی مه دهنی و، گه لی ملکه چی ئهم یاسایانه ش،
 پیو یسته که هه رخویان دانهری بن، چونکه تهنه اکه سانیک که له
 ریځخستنی کوټه لگه ی مه دهنیدا به شدارن، مافی دانانی مهرجه کانی ئهم
 کوټه لگه یه یان هیه، لی، چون ریځکیان دهخن؟ ئایا ئه وه به
 ریځه وتنیکی هاو به ش ده بیټ، به بو هاتیکی - الهام - م. ص - کتوپر؟
 ئایا ده زگا سیاسیه که، ئامیرکار - جهاز - م. ص - یکی هیه بو
 ئاشکرا کردنی ئه و ئیرادانه؟ که واته دیدگه رای و پیښبینیگه رای
 پیو یست بو ریځخستنی ئه حکام و بلا و کردنه وه ی پیشکاتی
 ئه وانه، له لایه ن چ که سیکه وه راده په ریټ چو نیش ده توانیټ که له کاتی
 پیو یستدا بیڼه ده رکردن - بیڼه ده رچوون - م. ص - - و؟ چو نیش بو
 ئه و جه ماوهره کویره ی که له زور جار اندا نازانیټ چی ده ویټن، له بهر
 ئه وه ی که به ده گمه ن نه بیټ نازانیټ که چی خیری ئه وی تیډایه، چون
 بو ئهم جه ماوهره ده لویټ که بو خو ی هه ستیټ به جیبه جی کردنی
 پروژه یه کی دژوارو تا ئهم راده یه مه زنی وه ک سیسته می
 یاسا دانه ری؟؟؟، له راستیدا (گه ل) به رده وام خوازیاری کامه رانیه، لی
 به رده وامیش ناتوانیټ که ئه وه ده ست نیشانبکاتن. ئیراده ی گشتی
 به رده وام خالیپکا و راسته، لی، بیرى رووناکگر، به رده وام ناراسته ی
 ناکاتن. له بهر ئه وه پیو یسته به رده وام کار له سهر ئه و هرا بکه ی
 که کاروباره کان وه ک راستینه یان بدیترین و، هه ندیک جاریش وه ک ئه وه ی
 که پیو یسته، ریځه یه ک دروست که له مشتومری ویدایه، به ئایدیای
 گشتی نیشاندات و، له فریوده رییه کانی ئیراده تایبه ته کان بیپاریزیټ

جومگه ی جهوتهم

سه بارهت به یاسا دانه ر

بو دوزینه وهی باشتین یاسایه کی کوټه لایه تی که ده گهل سروشتی نه ته وه کانداه گونجیت ، هه رده بیټ عه قلیکی زور باش که هه موو هه واهه وه سه کانی خه لکی ببینیت و دوو چاری هیچ که سیکیان نه بو بیټ و، هیچه یوه ندیه کی ده گهل سروشتی نیمه دانه بیټ، لی، قولایی نه و سروشته ماز پیبزانیت و به خه ته وهریشی سه ره به خو بیټ لیمان ، ده گهلنه وه شداییه ویټ که بایه خبداته به خه ته وهریمان و، دوا جاریش نه عه قله له کاتی که له پیش که وتنی سه رده مه کانداه، شکومه ندیه کی دوورگه را بو خوی ده پاریزیت ، بتوانیت له سه ده یه کدا کاریکبکات و له سه ده ی دواتر ^(۱) به ری بچنیته وه، به گوته یه کی تر هه رده بیټ خوداوه ندیک هه بیټ که یاساکان ده به خشیتته مروټ .

خودی نه وئارگو مینتکارییه ی که (کالیگولا)، سه بارهت به کردار، کارکردی ده کرد ، (نه فلاتون) سه بارهت به ماف، کارکردی ده کرد ، ژبو پیناسه کردنی مروټی مه ده نی، یان پادشایه تی که له کتییی (حوکم) هه کیدا به شوینیدا ده گه را ، ئارگو مینتی له سه ر نه وه ی ئایا نه گه ر راسته که هه بوونی پادشای مه زن، ده گمه نبو بیټ، که واته سه بارهت

^(۱) گهل، ته نه ا نه وکاته ناوبانگ په یدا دیکات که نه ستیری یاسا دانه ر که ده دست ده کاته دیار نه مان ، که س نازانیت به دریزایی چند سه ده یه که سیستی (لیکورگوس) به خه ویری بو نه سپارتیه کان فراهه مکردوو ، پیشنه وری که له هه موو ولاتی یوقاندا بینه جیکه ی ملانی .

به کاری یاسا دانهری مه زن چی ده گوت ریت ؟ یه کهم - واته پادشای مه زن -
 م. ص - - ده بیت له سر هه نگاوی نهو په ند ونمونانه ی که دوه م بو ی
 وینه ده کات بروت . کاتیک نه م - واته یاسا دانهر - م. ص - - ، نهو
 میکانیکیه که نامیر داده هیئت ، یه کهم نهو کارگره یه که پارچه کانی
 پیک - - ده ده نیئت و ده نیئت - - اژو یتن . س - - ه روک
 کو ماره کانیش ، ه روک (مونتسکیو) ده لیئت ، له له دایکبونی
 کو مه لگا کاند ، نه وانه که دامه زراوه که بونیاده نیئن و ، پاشانیش
 به شوینی خو ی ، نهو نه م دامه زراوه یه یه که سه روک کو ماره کان
 بارده هیئت و چیده کاتن .

نهو ی که بویری ده ستدانه ریک خستنی گه لیك بکاتن ، پیویسته هه ست
 به وه بکات که نهو له وه دا خه ریکی گو پینی سروشتی مرو قایه تیه ،
 خه ریکی وه رگو پینی هه موو تاکیکه ، له که سیك که به خودیتیه که ی ،
 گشتیکی ته و او و گوشه گیر پیکده هیئت ، ژبو به شیک له گشتیکی
 گه وره تر له خو ی ، که (نه م) تاکه و ، به مشیوه یه ، ژبان وقه واره ی خو ی
 له وه وه را وهره گریئت و ، گو پینی پیکه اته ی مرو
 له پیناوی به هیز کردنی داو ، خستنه جیی هه بونیکی پاشبه ندیی و مه عنه وی
 له جینگه ی هه بوونیکی مادی و سه ربه خو ، که هه موومان له سروشته وه را
 وهرمانگرتوه .

به کورتی ، بوئه وه ی که مرو قه هیزه تایبه تیه کانی لیدامالدریئن ،
 پیویسته هیزگه لیك نامو پیی پیببه خشریئن که به بی یارمه تی نه وانی تر
 ناتوانیئت ده کاریانبه نیئت . هه رکاتیکیش که هیزه
 سروشته کانی ، مردوو و له به ریه که هه لوه شاو ه بن ، نه واهیزه وهرگیراو -

به ده سته اتوو ده کان — م. ص — ه کان ، مه زن و پته و گير ده بن و ، دامه زراوه كه ش تو كمه تر و ته و او كار تر ده بښت ، به جوړيك نه گه ر بښت و هه موو هاوولا تيه ك چتيك نه بښت ، نه و ا ناتوانيت كه به بي هه موو نه وانی تر چتيك بكاتن و ، نه و هيژه ده سكه و توه له گشتيش ، يه كسان يان گه وړه تر ده بښت له كو ي هيژه سرو شتیه كانی هه موو تاكه كان ، نه و كاته ده توانين بليين : كه ياسا دانان گه يشتوته دوا ته و او كاريه ك — الكمال — م. ص — كه له توانيدا يه پيړا بگات .

له ده و له تدا ، له هر روويه كه وه بړوانيته ياسا دانر ، وه ك كه سيكي ناناسايي وه نه ژمار ديت و ، نه ته نها له رووي بليمه تيه ك كه هيه تي ناوا هيه ، به لكو ته نانه ت له رووي پله و پايه شيه وه (نه و) له سهرو و هه موانه و هيه ، هه روه ها (نه و) ، نه پو ستي داد گه ري — قضاء — و نه فه رمانږه وايي ، نه نجامده داتن . به لكو بونيادي كو ماري ده هي نيت ته بوونه وه و ، كه چي خوشي به شيك ناييت لي . چونكه پا يه ي ياسا دانر ، پا يه يه كي به ها داروله پي شتره و ، به هيچ جوړيك رووي هاوبه شي به حكومه تي مرو ييه وه نيه . چونكه فه رمانگوزاريه كي تايبه ت و سه ر مهنده و ، هيچ چينيكي هاوبه شيش له نيواني و نيوان ده سه لاتي مرو يي — دا ، نيه ، چونكه نه و ه ي كه ده سه ته لات به سه ر مرو قدا ده سه — پي نيت ، ناتوانيت كه ده سه — ته لات به سه ر ياسا كانيش دابسه پي نيت و ، پيچه وانه كه شي هر راسته ، نه گينا به ده ر له وه ، ياسا كاني (نه و) ده بښته نامر از گه ليك بو رازي ك ر دني ه و او وه وه سه كاني و ، به زوريش جگه له دري ژه داني نادا دپه روه رييه ك ، هيچ ده رهنجاميكي دي ناييتن و ، هه رگيزيش سه ركه و توه ناييت

له وهی که بتوانیت ریگریټ له وهی که مه به سته تای به تیه کانی ، پیروزی کاره که ی بگوړیت و گنده لټکاتن .

کاتیک که (لیکورگوس) ، یاسا گه لیکی به خشیه نیشتیمان که ی ، نه واه له وهی به دوور که وتنه وه له مولکداریتی ده سپیکرد ، چونکه نه ودهم له زوړ به ی شاره گریکی به کاند ، یاسای باو - عرفا الساند - م . ص - - و ابو که دانانی یاساکان بدرینه بیانیه کان و ، بو زور جاریش کوڤاره نوییه کان له نیټالیا ، نه م نه ریته یان گرتو ته بهر ، هه روه ها کوڤاری (جنیف) یش ، په نای بردو ته بهر نه وه و به وهش بارودوخی ^(۱) باشتربووه ، (رؤما) ش له گه شترین سهرده می میژووی خویدا ، پانتاییه ک بووه بو جوړه ها تاوانکاری هه لقولاوی دیکتاتوریت وستهمکاری ، به جوړیک که خو ی له سهر لیواری تیاچوون دیوه ته وه . له بهر نه وه یه که هوردوک ده سه لاتی یاسا دانهری وفه رمانډه وایی ، له نیو ده ستي یه ک گروپدا کو کردو ته وه .

له کاتیکدا که خودی ده فرمانډه واکه (Decmviros) ، هه رگیز نه چونه ته ژیر کارتیکردن به مافی کارکردن بو پیشخستنی هیچ یاسایه ک به ناره زووی ده سه لاتیان ، نه واه (به گهل) یان ده گوت : هیچ چتیک له وانه ی

(۱) نه وانه ی که تنه ها وه ک زانیایه کی لاهوتی داندمین به (کالښ) دا - هیمايه بو (جوړ کالښ) رابه ی بزاقی ریفرمگر نه نایینس ده دکانی ناو راست له نه وړپا - م . ص - - . نه واه بلیمه تی (نه و) پیته ازان . نووسینه وه می کارمه قلایه کانمان ک - - - (نه و) له دانانی به شیکس که وره ی د به شادربووه ، پیش - - - نیارکردن نه و ریفرمه نایینیه ش به ه - - - نه دازمیکه ی شاناییکردنیه تی ، تاکاتیکیش که خو ووستی نیشتمان ونازادی تیا ماندا جو ش ه بیتن ، نه واهه رشوړشیکس که زه من بتوانیت له باو وړنایینس نیتمه دابه ریای بکاتن . نه وابه رده واه یاده ورس نه م پیاوه مه زنه ش هه رگیز لای نیتمه ، به دا وایی لیخو شپوونی هاوکاتدسیت .

که ئیمه پیشنیاری ئیوهی ده‌که‌ین، به‌بی دلبه‌ندیتان نابیت‌ه
یاسایی. ئه‌ی پۆمانیه‌کان بائیوه‌خۆتان دانهری ئه‌و یاسایانه‌بن که
به‌خته‌وه‌ریتان فه‌راهه‌مه‌که‌ن .

که‌واته‌ پئویست ناکات که‌نوسهری یاساکان، هه‌یج مافیکی یاسادانه‌ری
هه‌بیت و، خودی گه‌لیش، کاتیك بیه‌ویت ، ناتوانیت که‌ ده‌ستبه‌رداری
ئهم مافه‌ بیت، که‌ ناتوانیت بگوازیت‌ه‌وه‌ ، له‌به‌رئوه‌ به‌پیی به‌لگه‌نامه‌ی
بنچینه‌یی، جگه‌ له‌ئیراده‌ی گشتی چتیکی دی نیه‌ که‌ تاکه‌کان پابه‌ند
بکاتن، ئیمه‌ش هه‌رگیز ناتوانین جه‌خت بکه‌ین له‌وه‌ی که‌ ئیراده‌یه‌کی
تایبه‌ت جوتبه‌نده‌ به‌ ئیراده‌ی گشتی، ته‌نها دوا‌ی تیپه‌پرکردنی نه‌بیت
به‌پروسه‌ی ده‌نگ له‌سه‌ر دانی له‌لایه‌ن گه‌له‌وه‌ ، لی‌رده‌ا ده‌بیت ئاماژه
به‌وه‌بده‌م که‌ پیشتریش ئهم راستیه‌م گوتووه‌، لی‌ دووباره‌کردنه‌وه‌ی بی
سوود نیه‌ .

به‌مشیه‌یه‌یه‌، که‌پیکه‌قه‌را له‌پروسه‌ی یاسادانه‌ریدا، دووچت ده‌بینین
که‌وا ده‌رده‌که‌ون ته‌باو کوک نه‌بن، یه‌که‌م: کرده‌یه‌ک له‌سه‌رو توانای
مرو‌قایه‌تیه‌وه‌و، دووه‌میش ده‌سه‌لآتیک له‌پیناو پراکتیزه‌کردنیدا ،
که‌چتیک نیه‌ باسبکریتن .

لی‌رده‌ا دژواریه‌کی دی هه‌یه‌ که‌شایانی بایه‌خپیدا‌نه‌، ئه‌ویش بریتیه‌
له‌وه‌ی ئه‌و فه‌رمانه‌وه‌ایانه‌ی که‌ده‌یان‌ه‌ویت به‌زمانی خو‌یان بو‌ خه‌لک
بدوین، نه‌ک به‌زمانی (ئه‌مان) ئه‌وا ناتوانن تیاینبه‌گه‌یه‌نن، چونکه‌
هه‌زارجو‌ر بیر هه‌یه‌ که‌ که‌وه‌رگی‌رانیان بو‌ زمانی گه‌ل کاریکی ناسته‌مه‌،
هه‌روه‌ها ئه‌و تی‌روانینه‌نه‌ی که‌ زیاده‌پو‌یی ده‌کریت له‌گشتاندنیان و
ئامانجه‌ زۆر دووره‌کانیش ، پی‌زانینیان له‌سنورده‌رده‌چی‌ت، چونکه‌

هه موو تاکیک ته نه ائه و به شه له بهر نامه ی پړی می ده سلا ت پیده زانی ت وئاره زو ولی ده کاتن که ده گهل بهر ژه وندی تای به تیدا ده گونجیت و، دژوارانه ش، به گرنګی ئه و به فه پریانه ده زانی ت، که به شی ئه و و به هو ی ئه و بی به شکر دنه بهر ده وامه ی که یاسا به سوو ده کان به سه ری دا ده یسه پی نن .

بو ئه و هه ش که گهلک تازه پی ګه یشتو ، چیژ له پرهنسیه بنچینه ییه دروسته کانی سیاست وهر بگری ت و له بونیاد نانی ده ول ته دا په پیره وی له ری سا بنچینه ییه کان بکات ، ئه و ا هه ده بی ت که مه دل ول، بی ته دال و رو حی کومه لایه تیش بجی ته سه ره وه - یان پی شه وه بگری ت - م. ص - ، ئه و ده ول ته ی که پی ویسته له چی کړ دنی پړی مه که خو ی بی ت ، به لی پړی مه که خو ی و، مرو ګه لیش وه کچو ن پی ویسته، ئا وه ها له بهر ده م یاسا کاندابن . به مشی وه یه، که واته پی ویستی هک له وی دا ده بی ت : له بهر ئه وه ی که یاسا دانه ر، نه ده توانی ت هی ز و، نه ئار ګو می نتکاری ده کار به نی ت، که واته له سه ری ه تی که په نابهری ته بهر جوړی کی دی له ده سلا ت که ده کری ت به بی زه بروزه ګ بهر یوه بری ت و، به بی زو رکاری، باوه ره ی نراو بگری ت .

هه ربه و ده لاله تانه بووه که باوانی نه ته وه کان له هه موو سات وشوینی کدا، به خاتری داوای کومه ککړ دن، وادار به په نابردنه بهر هاتنه ناو وه ی ئاسمان بوونه و، کاره عه قلانی ه کانی خو یان ګه راندو ته وه بو خودا وه ند، تائه وه ی ګه لان وادار بکاتن که ملکه چی ئه و یاسا یانه ی سروشت بن که هاو ویننه ی یاسا کانی ده ول ته ت، وه ک ملکه چی ئه و - مه به ست له ده ول ته - م. ص - ژبو یاسا کانی

سروش ت، دانیش بنین به ودها که هه مان نه وتوانایه ی که
چیکه ری مروفه کانه، چیکه ری شارده وله تیشه ، هه روه ها ئازادانه
ملبدنه نه و یاسایانه ی که لایه نداریی به رژه وه ندیه گشتیه کانه .

نهم عه قله سه رمه نده ی که ده چیته سه روی پیزانینی خه لکانی
ئاسایی ، بریتیه له وعه قله ی که یاسادانه ر حوکمه کانی خو ی،
له سه رده می نه مره کانداییداده نیتن، تا نه وه ی به ده سه لات ی خودایی
سه رکردایه تی نه وانه بکاتن که حکمه تی مروفایه تی ^(۱) ناتوانیت
جیگه یان پی له قبکاتن ، ئی ، هه موو مروفیک مافی نه وه ی نییه که
خودا وه ند وا لیبکاتن که بنا خاوتنیت و، کاتیکیش که خو ی به وه پرگیږی
گوته کانی (نه و) بناسینیت، خه لکی باوه ر پیتی بکاتن ^(۲) . که واته رو حی
یاسادانه ری مه زن، بریتیه له و موعیزه یه ی که پیویسته په یامه که ی
(نه و) سه لمینیت ، که واته له توانای هه موو مروفیکدایه که له به رد
تابلوگه لیك نیگار بکاتن ، یانوه کو نیو کاریک - ناوېژیوانیک - م. ص - -
بو په یام - Oracle - بکړیتن ، یان پاگه نده ی په یوه ندیه کی نهینی
به خودا وه ندیکه وه بکاتن ، یانوه کو بالنده یه ک رابهینریت بو نه وه ی
فیری به گویدا چرپاندنی بکاتن ، هه یانیش دیتنه وه ی ئامرازگه لیك
به دناو ی دی، بو نه وه ی (گه ل) ی پیله خسته به ریتن . له راستیدا نه وه ی

(۱) ماکیا قلیس ده لیت (راسته که داپژرترکی یاسا ناساییه کان نییه . که تیایدا که ل په نای بو خودا
نه بر دیت . له بهر نه ووس یاساکان به بن نه وه ورنه ده گیران، چونکه له ویدا یاسا که لیك زور هه ن که
فرمانه واکان یان لیژانه کان دیزان و له خویدا هه کارگه لیکیان نیه که بتوانیت نه وانی دس باوس
پیبه نیتیت . (نامه ی تیوتس ایفوس - نوساوی یه که م - جومگس یازدهم) .

(۲) واته نه ووس که سانیك پروپاگه نده ی نه وه بکه ن که سرگیږنیان رافه که ری خودا وه ندیکن - م .

جگه له وانه نه توانیت چتیک دی بکاتن، نهوا له توانیدا ده بیټ ، تاوه کو
 نه گهر بهر ټکه وتیش بی، کوډه لیک گه ورځ له ده وری خوئی گرد بکاته وه — لی
 هه رگیز ناتوانیت که ده سه لاتیځ دابمه زینیت، به لکو خیرا ده گهل
 تیا داچوونی خوئی کاره که شی بهر و نه مان ده چیت —. له بهر نه وهی که
 شوډه ندی مایه پوچ، په یوه نډییه کی په تېوو پیڅده هیښیتن ، که واته
 چتیک نابیت که بهر ده وام لیزانینی ^(۱) (نهو)، دادگوزر و په واکاتن . له
 راستیدا شهریه تی یه هودی هیشتاکونی هه رماوه و ، شهریه تی ((
 محمد)) ی کوپی (ئیسما عیل) یش، که ماوهی ده سه دهیه حوکی
 جیهان ده کاتن و، هه تا ئیستاش هه ر ه وائی مه زینیتی نهو پیا وانه
 ده داتن که دایانسه پاندوه ، له کاتیکیشدا که گومرایی فله سه فه ^(۲) ،
 یانوه کو گیانی لایه نډاری کویرانه، جگه له کوډه لی نوشته بازی
 به خته وهر ، چتیک تریان تیا به دی ناکات ، نهوا سیاسه تی راستینه
 سه رسامه بهو بلیمه تیه مه زن و به هیزییه ی که سه ر په رشتی دامه زراوه
 بهر ده وامه کانیان ده کاتن .

له هه موو نه مانه وهر، ده گه یه نه وهی که ده گهل (وارپورتن —
 Warburtan) دا، بلین که له لای ئیمه سیاست وئاین نامانجیکی
 هاو به شیان هیه، به لکو له ناو بنه رته تی نه ته وه کانداهه ر یه کیکیان وهک
 نامر ازیک، سوود بهوی دیان ده گه یه نیټ .

(۱) له ته واولی نه و مرگیزانه ددا چه مکی (لیزانین) له بهر امهر (حکیم) هه ر بهی ده کار هیئاوه .

(۲) واته لوتبه رزی یان خو به گه وره زانی فله سه فس — م . ص — .

جومگه‌ی هه‌شته‌م

((سه‌باره‌ت به گه‌ل))

هه‌روه‌کچۆن که نه‌ندازیاریکی بیناسازی، زه‌وی ده‌پشکنیت و هیژی خوراگرتنی ده‌دوژینه‌وه. — یان ئاشکرای ده‌کات — م. ص — — پیشنه‌وه‌ی که بینایه‌کی گه‌وره‌ی له‌سه‌ره‌را دروس — تکریدی، ئاو هه‌اش ماموستایه‌کی لیژان هه‌ریه‌خۆی، ده‌ستنداته نووسینی یاساگه‌لیک باش، به‌لکو پیشنه‌وه، ده‌ستده‌کاته‌پشکنینی نه‌وه‌ی که نه‌گه‌ر نه‌و گه‌له‌ی که له‌پیناویدا نه‌و یاسایه‌ دانه‌نریت، توانای هه‌لگرتنی باره‌کانی نه‌وپروسه‌یه‌ی هه‌یه، له‌به‌ر نه‌م هۆیه‌ بوو که نه‌فلاتون، رته‌ی دانانی یاساگه‌لیکی کرد بو (ئه‌رکادییه‌کان — Arcadien) و (قورینییه‌کان — Qyreniens) چونکه ده‌یزانی که نه‌وانه ده‌وله‌تمه‌ندن و شان نانییه‌ ژیریه‌کسانی : له‌به‌ر نه‌م هۆیه‌ش بوو که له‌(کریت)^(۱) یاساگه‌لیک له‌بارمان دیت و، هه‌روه‌ها خه‌لگه‌لیک خراپیش، هه‌روه‌ها (مینوس — Minos) یش، نه‌یتوانی که گه‌لی (کریت) له‌ژیر یاساگه‌لیک چاکدا ریکبختن، چونکه نه‌وان به‌خۆیان شه‌روبه‌دبون .

له‌پاستیدا هه‌زاران نه‌ته‌وه له‌میژوودا هاتوونه‌ته‌پیکهاتن که هه‌رگیز له‌قوناغه‌ی زێڕینییه‌کانیاندا نه‌یان توانیوه یاسا له‌باره‌کان له‌سه‌رخۆیان راگرن ، ته‌نانه‌ت نه‌و نه‌ته‌وانه‌ش که توانیویانه نه‌وه بکه‌ن ، نه‌وه ته‌نها بو‌ماوه‌یه‌کی زۆر که‌م بووه .
که‌واته گه‌لانی‌ش وه‌ک تاکه‌کان^(۲) له‌لاویتیاندا نه‌بی‌ت، گو‌یرایه‌ل نابن و، به‌چوونه‌پیشی ته‌مه‌نیش، ئیتر به‌که‌لکی چاکسازی نایه‌ن و ، نه‌وه‌کاته‌ش

^(۱) دوهرگه‌یه‌که ده‌که‌وێته‌ سه‌ره‌ ده‌ریایه‌کانی یۆنانه‌وه له‌ ده‌ریای سپی ناوه‌راستدا — م. ص ....

^(۲) له‌ چاپی (۱۷۸۲) دا هاتووه : ((زه‌ره‌ی گه‌لان و هه‌روه‌ها تاکه‌کانیش .....)) .

ڪه خون هريته ڪان جيگيرده بن و بريا ره پيشتره ڪانيش ره گداده ڪوتن ،
 هه ولدان بو چا ڪرديان ^(۱) ترسناڪ و ڪاريڪي به فيروچو و دهبيت ،
 به لڪو (گهل) هيح هه وليڪي رزگار ڪردني له ناخوشي هه ڪاني رانا گريٽ ،
 هه روهڪ نه هه نه خوشه گهوڙ و ترسنو ڪانهي ڪه هه ده گهل ديتني
 پزيش ڪندا پشته مليان ديتنه له رزين .

هه روه ڪچون نه هه خوشيانهي ڪه سهري مروڙ گيڙ ده ڪن ، به مهش
 ياد ڪردنه وهي رابردوي ليده سيني نه وه ، ناوهاش راسته ڪه هه نديڪار له
 ميڙوي دهوله تيڪدا ريڪده ڪه ويٽ ڪه هاتني سهرده مگه ليڪ توندوتيري ،
 شوڙشگه ليڪ له گهله ڪانياندا به ريا ده ڪاتن هه روهڪ نه وهي ته نگرهه گه ليڪ
 ديار يڪراو به سهه هه نديڪ ڪه سيدا دههينيٽ و ، بهو شيويهه ش له
 دهرونيديا ڪينهاته وه له رابردو و جيگهي بير چوونه وه ده گريٽ و ، نيتر
 نه وه دهوله ته هي ڪه جهنگه مهردميه ڪان — The Civil War — م . ص — —
 ليڪي بلاو ڪردو ته وه ، له وانهيه ڪه سهه له نوئي له سهه دار و پهردوي
 نه وه جهنگانه له دايڪيبيته وه و ، به دهريازبووني له چنگي مردن زيندويٽي
 لاويٽي وه ريگريته وه . نه وه حالي (نه سپارته) بوو له سهرده مي ( )
 ليڪوگورس (دا ، هه روهه هاش حالي (روما) له دواي نه وه پادشايانهي
 ڪه هه ريڪيڪيان به (تاركوين — Tarquin) ناودهه برا
 و ، هه روهه هه مهه حالي هه ريڪ له هو له بندي و سويسريه ڪاني نه هه
 سهرده مهه مانه ، دواي دهه ڪردني ملهوپان له ولاته ڪانيان . لي نه هه

(۱) وانه چاڪرديان نه وه خو و نهريت و بريا — نه ڪام — رانهي . ڪه پڪيان داکوتيه و سهه قامگير

پوداوگه له چټیکي دهگمهنن، نه وانه جیاکاریه کن، هه میسه هوکاریان دهگه پښته وه ژبو دسټوری تایبته به ده وله تیکی دیاریکړاو. به لکو ده کریټ که دوو جار ان له میژووی گه لیکدا پوونه داتن. چونکه (گه) کاتیک له حاله تی هه مه جیه تدابیټ، ده توانیت که خوئی نازاد بکاتن، لی کاتیک که توانا و وزه کانی مه دهنیه تی پینامینیت، نه و توانای نه وهی نامینیت، که واته له وکاته دا پشیویه کان ده توانن ټیک پر مینین، به بی نه وهی که نه یتر له توانای شوړش که اندابیټ ژبیانی نوی بکاته وه، نیت هر نه وه نه ددهش که کوټوبه نه دده کانی لیکن ترانان، په رتوبلاو ده بیته وه و بوونیکي نامینیت، نه وکاته شیان وردتر بلین، نیت دواي نه وه پیویستی به سهرداریکه نه ک فریاد پرسیک. نه ی گه لانی نازاد یخواز باهر دهم نه په نده تان له بیر بیټ: که ده لیت (ده توانریت که نازادی وه ده ست بخریت، لی، نه گهر له ده سته درچوو، نه و هه رگیز ناتوانریت که وه ده ست بهینریتته وه).

نه ته وه کان، هه روه مړوځان، خاوه نی نه و قوناغی پیگه بین و خودرینماییهن، که پیویسته پیش نه وهی بچیته ژیر ریکرده یی یاسا کانه وه، پیږا بگاتن. لی، له لای هندی که گه نه قوناغه به رده وام بهوشیویه نیه که پیزانینی ناسانیت، خو نه گهریش ده پیشپرا بکهوین، نه و هه وله کانمان به خوږا ده پرواتن، چونکه هندی که له گه لانی خاوه نی هه مان سهره تای په یدابوون و، هندی کی تر به دواي ده سده دا پیږا ده بن. له راستیدا روسه کان له بهر نه وهی که پیشتر پیشکاتی خوئی مه دهنی بوونه، نه و هه رگیز نابنه مه دهنی، (بو ترس) یش به خوئی خاوه نی بلیمه تی لاسایي کردنه وه بووه، وه لی بلیمه تی واقیعی نا

، واته نه وهی که بتوانیت هه موو چتیک له هیچ درووست و چیبکاتن .
چونکه هه ندیک له و کارانه ی کردوونی چاکبوون، وهلی زوربه یان
له جیگه ی خویدا نه بوون، (نهو) گه له که ی خو ی وهک گه لیکی درنده
ده بیینی و، نه وئاگاییه ی نه بووکه به وپله یه له پیگه یین — خود توانایی —
م. ص — ، بگات که تیایدا مه ده نیبیتن و، له کاتیگدا که گه لی روسی
ته نها بو جهنگ راده هینا، هه ولی به مه ده نیکردنیشی ددها .

به مشیوه یه، (بوترس) یش، ده ویست که له هه روسییه که ئه لمانی و
ئینگلیزییه که چیبکاتن ، له کاتیگدا که ده بو بیانکاته روس ؟ نه وه بوو
رئی ده گرت له وهی که سه ره پرشتکراوانی هه رگیز ببه نه وهی که
ده یان توانی ببن ، نه وه ش به باوه پینیه نیانیا ن به وهی که نه وان به کردنه ی
هیچ نه بوونه، چونکه نه وهی که (نهو) ده یکرد، هه مان نه وچته بوو
که په روه ده که ریکی فره نسی، به دروستکردنی فیخرخاوزه که ی^(۱)
ده یکردن، به وجوړه ی که له مه او وهی مندالیتیدا
گه شاوه بییتو، ئیتروای نه وه هه رگیز چتیک نه بیت شایانی باسکردن
بیت. ئیمپراتوری روسان، له ییری تیکشکانی نه وروپا دایه، وهلی
نه وه خو یه تی که له سه ره ده ستنی نه وانی دی تیکده شکیت .
(تاتار) هکان، که به پاشبه ند و هاوسی (روس) هکان داده نرین ،
واپیش بینه ده کریت که ببه سه ره داری نه و ئیمپراتوریه ته و سه ره داری
ئیمه ش به یه که وه ، وای بو ده چم که نه م شو پرشه هه رپویداتن چونکه
هه موپاشاکانی نه وروپا، ده ستیان له نیوده ستنی یه کناوه تا روودانی نه وه
خیراتر به کن .

(۱) هینایه بو (تلمیذ)ی عربی ، واته له قوناعی خویتندن سه ره تاییدا — م. ص — .

جومگە ي نۆھەم

(سەبارەت بەگەلى "پاشكۆ")

ھەرۋەكچۆن سىروشت، لەپىكھاتنى بالايىدا پەيكەرئىكى باشى داۋەتە مۇۋە^(۱)، بەجۇرىك ئەگەر لەو سنورەپرا، كەمتر يان زىاترىيىتىن، ئەوا يان كەرتەوزل دەردەچىت، ۋەيان كورتەبالا. سەبارەت بەدەۋلەتتەش رەچاۋى لەھەمان سنورىكى ئەۋھاباش كىردۈۋە، كەبتوانىت لەپىكھاتنىدايىگاتى، تاۋەكو نەئەۋەندە گەرەترىيىت، كەباش نەتوانىت فەرمانرەۋايى بەسەردابكات ۋ، نەئەۋەندەش بچوك، بۇئەۋەى بتوانىت بۇخۇى پارىزگارى لەخۇى بكات. كەۋاتە لەھەموو دەزگايەكى سىياسىدا سنورىكى بالاي ھىز ھەيە، كەئەۋ دەزگايە ناتوانىت تىپەرەيكاتن، بۇ زۇرجارانىش بەھۋى زىادەپۇيى لەمەزنىتىدا، لىيى دور دەكەۋىتەۋە، چەندەش كەپايەل ۋ پەيۋەستەگى كۆمەلایەتى فراۋاتىر بىيىن، ئەۋەندە ئەۋ پەيۋەندىە خاۋدەبىتەۋە. بەشىۋەيەكى گشتى، دەۋلەتى بچوك پىژەيىانە بەھىزتر دەبىت لەدەۋلە تىكى گەرە.

لىرەدا بۇ سەلماندىنى دروستى ئەم راستىە گشتىە، ھەزار بەلگە

ھەيە :

(۱) لەۋىرگىزانە غەرىبىيەكەيدا زاراۋىس (الرجل) بەۋاتەس (پىۋا) ھاتۋە، نەز ئەۋ ھەم بەراست نەزانس.

چۈنكە لەۋىدا نوسەس دانراۋەكە ھىچ سەبەستىكى دىكارھىتانس جىندىس نەبۋە تا (سەن) يان (نيز)

يه كه م : له مه ودا دوره كاندا ئيراده دوو كه رترده بيټن ، ههروه كچون كه
 كيش له جه مسهري بهر زكه ره وه يه كي - رافعة - دريژتردا قورسده بيټن ،
 ههروه ها چه نده جه مسه ره كانيش زياد بكاتن ، نه وه نده تيچووني
 زياترده بيټن ، له بهر نه وه ي هه موو شار يك پيش هه موو چتيكي دي
 ده زگاي كارگيري خوي ده بيټن كه گهل خه رجي هه كان ي له نه ستو
 ده گريټ ، بو هه ر ناوچه يه كيش كارگيري هه تي خوي ده بيټن ، ههروه ها
 نه ميش ، گهل خه رجي هه كان ي ده كي شينتن ، پاشانيش بوهر ولايه تي ك
 به هه مان شيوه ، دوا جاريش حكومه ته گه وره كان و نوينه راني پادشايه تي
 كه چه ند پله يان بهر ز بيته وه پيوسته نه وه نده به ده ستبلاويه وه پارو
 پوليان بده يني ، نه و يش بهرده وام له سه ر داها تي گه لي دامار ده بيټن
 و ، له سه ره موو نه وان ه شپرا ، نه و كارگيري هه تي هه ديټن كه هه موو
 ده پلي شين نيته وه . كه واته نه م بارگرا ني هه زوران ه بهرده وام هي ز و تواناي
 سه ر په رشتكرا وان به فيرو د ه داتن ، له جيا تي نه وه ي كه هه موو نه م پرژمه
 جو را و جو رانه ، حكومي كي با شتر يان بكن ، حاله تيان خراپ تر ده بيټن
 له وه ي كه ملكه چي يه ك پرژم بونا يه . له حال يكي ناو ها شدا داها ت و
 سه ر چا وه يه كي وا ناميني ته وه كه به توان ريټ به ره نگاري
 پرو دا وه له نا كا وه كان ي پي بكري ته وه و ، كا تي ك ده وله تي ك به مه به ست هه ولي
 وه ده خستني داها ت گه لي ك ده دات ، نه وا بهرده وام له كه ناري كه وتنه ناو
 مالو يراني هه كي سه ر تا سه ري دانه بيټن .

نه وه ش هه موو چته كان ني ه ، چونكه كار هه كه هه ره له ودا نايټ
 كه حكومه ت كه م دينامي كي وسست بيټن له سه پان دني ملكه چبوون
 له بو ياسا كان و ، ريته دان به به دكاري يه كان و هه له سه نگان دني دلره قيه كان و

پیشگرتن له روودانی نه و پرېوژه یا خپګه رایبانه ی که له وانه یه له جیګادو وره کاند ا روویداتن ، به لکو (ګه ل) خوښه ویستی که مترده بیټ ژبو نه و سهرکردانه ی که هرګیز نایاندینیټ و ، بو نه و نیشتمانه شی که له دیدګای نه ودا ، ده ګه ل هه موو جیهاندا یه کسانده بیټ و ، ژبو نه و هاوولاتیانه شی که زوړ به یان به لای نه مه وه بیګانه دهن . ته نانه ت خودی یاساکان ناتوانن ته بابن ده ګه ل هه موو نه و ژماره زوړه له ویلایه تی جیاوازدا ، که هه ریه کیکیان موړکی جیاوازی خو ی هیه و ، له ژیر سایه ی دوڅګه لیک ناو و هه وای نا کوک به یه کدا ، ده پړیټن و به وپییه ش ناتوانیټ که بهرګه ی شیوه ی خودی حکومه ته که بگریټ .

له سهر نه مانه وده را ، ده لپن که یاساګه لی جوړاو جوړ ، ته نها په شیوی و نا نارامی له نیوان ګه لاند ا چیده کاتن ، چونکه کاتیګ که له ژیر به یداخ ی خودی سهرکرده کاند ا ده ژین و ، له سهر په یوه ندیی به رده وامده بن ده ګه ل یه کدیدا ، هه ندیکیان خو ده ګویزنه وه بولای هه ندیکی دییان ، یانوه کو هاوسه ریټیرا پیکده هیئن و له بهر نه وه ش که ملکه چی خونه ریټګه لیکی ترن ، له بهر هه موو نه وانه ، هه رګیز نه وه نازانریټ که نه ګه ر له راستیدا که له پووره کانیان مولکیان بیټ یان نا . که واته به هره کانیان ژیرګل دهنریټ و ، چاکی و به فه پرییه کان فه راموش ده کرین و ، به دی وخراپیه کانیش به بی سزا ده میننه وه ، له وکوډمه لګه یه له خه لک که هه ندیکیان هه ندیکی دییان ناناسن و ، ده سه لاتیکی کارګیږی بالاش له یه ک جیګادا ګردیان ده کاته وه . کاتیکیش نه و سهرکردانه ی که له ژیر قورسایي بارګرانیه کاندان ، به خو یان ناتوانن کاروباره کان راپه پرنن ، نه و نه وکات نه وه فرمانبه ره کان دهن که حکومی ده و له ترا ده کهن .

دو جاریش ئه و کار کردانه - اجراءات - ی که بۆ پاراستنی دهسهلات گشتیپرا، پیویسته له بهر بگیریتن و ههروه هاش زۆر ئه فسهری دورددهستیش، هه زده کهن خۆیان بدزنه وه لێی، یانوه کو خۆیان به سهردا به سه پینن، به لێ ئه م کار کردانه هه موو ئه و بایه خپیدانه گشتیان پرا ده مژیت - یان لوش ده داتن - م. ص - -، که واته ئیتتر چتیکیان ژبۆ به خته وه ری گهل، لێرانا مینیتته وه و، به ئاسته میش ئه گهر تۆزیکیان بۆ بهر گریکردن لیبمینیته وه. به مشیویه زیاده خه رجیه کان ^(۱) جهسته ی ئه و ده زگایه ده کروژن که به به راورد ده گهل ده ستوره کهیدا، زیاده پۆیی له قه به و گه وه ریداکراوه، ئه و له ژیر قورسای خودی بارگرا نیه کانیدا ده پوخیت و تیکده هاریت .

له لایه کی دی ده ولت هه رده بیته که بناغه یه کی دیاریکراو بۆخویرا دابینبکاتن، به خاتری فه راهه مکردنی پتهوی و بهر خۆدانی له بهرام بهر ئه و زه مینه رزانه ی که دو چاری ده بیته، ئه و هه ول و ته قه لایانه ش که نا چار ده بیته بیداتن به خاتر پشتگریکردنی خۆی، چونکه هه موو گه لان هیزیکه ره تکه ره وه یان ^(۲) هه یه که به رده وام پال به هه ندیکانه وه ده نیته که له دژواری هه ندیکه دیاندا هه لسو که وتبکاتن، به و پیه ش له سه رحیسه بابی هاو سه یکانی هه ره وه گیزه لو که که ی (دی کارت)، به ره و پا و انخوازی ملده نیته. به مشیویه ش، زۆر نا بات که به یه زه کانیا ن، دوو چاری هه لלוوشین ده بن و، زۆر به که میش

(۱) له ناخواتنی میللانه ی لایخۆماندا دهوتریت دهسهلات نه و نه ده (سه یرو سه فاس زۆره . واته سهیران و

سهردان و بابواردنه کانی هیتده زۆرن . به جۆریک که جهسته ی گه لای «اکروژیه» - م. ص - .

(۲) نامه ی به و هیزه ی که نه و یسترا و و نه قراتلیکراوه ، به حوکمی نیوه وکی شه ره نگیزبانه ی -

یه کیکیان ده توانیت پاریزگاری له مانه وهی بکاتن، مه گهر ئه وهی ده گهل همواندا، خوئی بخاته نیو هاوسهنگ کردنیکه وه که واکات تارادهیه که له هه موو جینگه یه کدا پهستان و فشار به یه که کسانین. له وانه وهرا، بومان درده که ویت که هوگه لیک فراوانخوازی ده خوان و، هوگه لیکیش هاتنه وهیه که و، به دیهینانی گونجاوترین قهواره یه کیش ژبو پاریزگاری کردنی ده ولت، له نیوان هم، یان نه و ده ولتدا، بریتی نیه له که م به هریی سیاست .

به شیوه یه کی گشتیشرا، ده کریت بلین که به لگه کانی گروپی یه که هم، ته نها دره کی و پرژه یین و، ده بیت ملکه چی به لگه کانی گروپی دوهم بن، که ناو خوئی و رهان، یه که م شتیکیش که پیویسته کار بو به دیهاتنی بکریت، بریتیه له زیاتر پشت به ستن به ودا هاتانه ی که شانشینیه کی په لویو فراوان، فه راهه می ده کاتن، ده گهل نه وشدا ده ولت گه لیکمان دیت که به شیوه یه کی پیکهاتوون که پیویستی داگیرکردن، چووه ته ناو خودی ده ستوره که یه وه و، به خاتری مانه وهشی، ناچاره که به بی پچران و وهستان فراوان بیتن، له وانه شه که له سر هم به خته وهریه پیویسته، زور ده ستخوش که ریش له خوئی بکاتن، ده گهل نه وش که سه باره ت به چرکه ساتی داپوخانی بی نه ملاوئه ولای، له کو تای ی فراوانیونیدا نامارزه یه کی وی بداتن .

جومي دههم

"سه بارهت به گه له" "پاشکوکان"

دهتوانين هردهزگايهك له دوو روهو پيوانه بکين ، نهوانيش بریتين له فراواني روبهري ولات و، ژماره ی دانیشـتوانهـکهـی و، له نیوان هم پيوانه و نهو پيوانه شدا، په یوه نډیه کی گونجاو هیه بو نهوه ی دهولت مهزنیټی راسته قینه ی خوی بدریټی. له راستیدا نهوه کهسانن که دهولت چیده کهن و نهوه زه ویشـه که خوراک ده داته کهسان ، کهواته هم په یوه نډیه سه بارهت به وهیه که زهوی به شي خوراکدانی دانیشـتوانهـکهـی دهکات و، هـروهـا نهـوه ندهـش دانیشـتوانی تـیادا بیټ که زهوی بتوانیت پيداويستییه کانیان دابینبکات . چونکه به سه رپه رشتیاری هم خوگونجاندهیه، که دهوا دهولت ته تیک به دانیشـتوانیـکی دیاریکراوه وه، دهتوانیت دوا ئاستیک له تواناداری ئیداره بکاتن ، له بهر نهوه ی نه گهر له ویدا زیاد لهوه ی پیویستی بیټ زهوی هه بیټ ، نهوا نهوکاته پاسه وانی کردنی تیچوندار ده بیټ و، چاندنیشی - کشتوکالکردنی - م.ص - به شیوه یه کی تهواو دابین نابیت و، به ره همیش زیاد له پیویستی ده بیټ و، لهوه شدا هوکاري کهوتنه ناو جهنگه بهرگریه کان، دیته به ره له دابوونه وه. نه گهریش دهولت نه مهنده ی نه بیټ که به شی بکاتن، نهوا له پیناوی پرکردنه وهو تهواو کردنی پيداويستییه کانیان، ده بیټ کهوا ، ملکه چی پیزانینی هاوسیکانیټی، هوکاري کهوتنه ناو جهنگه بهرگریه کانیش ئالیره دایه ، چونکه

هه رگه لیک ئه گهر به حکومی بارودوخه که ی جگه له هه لبرژاردن له نیوان جهنگ و بازرگانیدا ، ئیتر ریکاریکی دی له بهردهمدا را نه بیتن ، ئه و له خویدا بیهیزده بیئت و که کاروباریشی له سه هواسیکانی را و له سه هروداو هکانرا دهو سستی ، ئه و هه رگیز هه بوونیکی کورت و نه سه روت نه بیئت چتیکی تر به سه رنابات ، که واته ئه و ، یان ئه و ته هیت تیکده شکینیت و ، به و هه ش باری خوی ده گو پیت و ، یان ئه و ته ملکه چی هی تر ده بیئت و ، ئه و کاته ش نابیتته چتیکی جیگه ی باس و ، هه ربویه که ش ناتوانیت که ئازادیی خوی را بپاریزیت ، مه گهر یان به هیزی گچکه کان ، یانوه کو به هیزی مه زنگه رای .

له پووی ژماره ییه وه ، له تواناماندا نیه که پرژه یه کی دیاریکرا و له نیوان فراوانبوونی زهوی و ژماره ی دانیش تواندا ، که هه ریه کیکیان ئه وی دیان ته واده کات ، دابنن ، ئیتر ئه وه چ به هو ی هه بوونی ئه و جیا وازیانه وه بیئت ، که له ئه دگاره کانی خاک و پله ی به پیتی و سه روشتی به ره مهاته وه کان و کاریگه ری ئاو و هه وادا هه ن ، یان وه کو به هو ی ئه و جیا وازیانه وه بیئت که تیبینیان ده کهین له شیمای دانیش توانه کهیدا ، ئه وانه یان که له ولاته به پیته کاندان که متر به کارده هیئن له چاو ئه وانه ی که له ولاته ووشکو برنگه کاندان . هه روه ها پیویسته که پره چاووی دوا پرژه وه که مترین پرژه یه که به پیتی له ژناندا بکهین ، بو ئه وه ی که زهوی ده توانیت بیداته دانیش توان و بوئه وچه نده یه ش ، که یاسادانه ر به هیوا یه له دامه زراوه کانیدا ، به شدارییان بکاتن ، به جوړیک نابیت که ده سته لاته که ی له سه ره ئه وه بونیاد بنیت که ده یبینن به لکوله سه ره ئه وه که پیش بینیان ده کاتو ، ئه وه ش ئه وه نده ی که نابیت له سه رباری ئیستای دانیش توان

بو ه ستي ت ، نه وهنده له سهر نهو حاله ته را بو وه ستي ت كه پيويسته به شيويه كي سروشتي پيپرابگاتن، دوا جاريش هزار بو نه له وي دا بووني هه يه كه تيايدا رووداوه تاك گه ريبه كان له جيگادا داوايده كاتن يان ريگه ي پيبداتن روبه ريگ زهوي بگريته وه زياد له وه ي كه وا دهر ده كه وي ت پيويسته . به مشيويه يه كه مروؤ

له ولاته شاخاوييه كاندا زور بلاو ده بيتته وه — په لده هاوي ت — م.ص —
 —، به هوي نه وه ي كه به رو بو مه سرو شتيه كان ي وهك دار سته نه كان
 وله وه پرگاكان، كاري كه مريان پي ده وي ت و ، به هوي نه وه ش كه نه زمونه كان
 فيرمان ده كاتن كه ژنان تياياندا زياتر به پيترن ^(۱)، تا وه كو ولاته
 ده شتييه كان ، له وي وه وه ش كه جگه له روبه ريكي كه م نه بيت ئيتر روبه ري
 ليژايي فراواني تيا دانيه ، نهو روبه ره كه مه ش تاكه روبه ريكه كه بو
 كشتوكال پيويسته پشتي پي به سترين ، به پيچه وانه ي نه وه ش
 له كه ناري ده ريا كاندا ده تواني ت كه له ناوچه گه ليك ته سكا
 بگير سيي ته وه ، ته نانه ت نه گه ريش لماوي يان به ردين بيتن ، له به رنه وه ي
 كه راو كردن تيايدا ده تواني ت خه لكي كو بكاته وه بو به رپه رچدانه وه ي
 چه ته كان ^(۲)، ژلايه كي ديش له به رنه وه ي كه له ريگه ي دامه ز راندني ^(۳)
 كو لوني ه كه نه وه پزگار كردني ولات له دانيشته وانه زياده كه ي ئاسان ده بيتن

(۱) هيمايه بو پيتر بووني پرۆسه ي زويزي ژنان له ناوچه شاخاويانه دا تاو كو ناوچه ده شته كييه كان —

م.ص — .

(۲) مه به ست له چه ته كان ي ده رياه (قراصة البحر) — م.ص — .

(۳) واته زويه داكيپر كاوسكان ي، يان ولات و ناوچه داكيپر كاوسكان ي پرۆسه ي داكيپر كاري ي ده ولته

كو لوني ه لايسته كان — م.ص — .

بۆ پێکھێنانی ھەرگەلیک پێویستە کە مەرجێکی دی بۆ ئەو مەرجانە ی سەرەوەر زیاڵ بەکەین ، کەناکریت جگە لەخۆی بەھێچ مەرجێکی دی بگۆردریت ، کەچی بەبێ ئەویش ئەوا ھەموو ئەو مەرجانە بێ ئاکام دەبن ، لەبەر ئەوەی ئەو زەمەنە ی کەتیایدا دەولەتێک پێکدەخريت ھەروەک ئەو زەمەنە ی کەتیایدا تیپێک^(۱) چێدەکریتن، بریتییە لەو ماوەیە ی کەتیایدا دەزگا کە توانای بەرخۆدان ی کەمترە و تیکرمەندیشی ئاساترە . چونکە لە راستیدا لە ھالەتی ئازاوە ی وەھا دا دەتوانريت زیاتر خۆراگیری بکريت، تاوەکو ماوەیە کە خاوبوونەو تیایدا پیاوێک و ھەرکەسێک بایەخ دەداتە شوین و جیگای خۆی - پلەو پایە - م.ص - تاوەکو بایەخدانی بەو مەترسیە ی کە دەورە ی داوہ ، ئیتەر ھەرنەوێندە ی دەولەت لە ماوە ی ئەم تەنگژە یە دا توشی جەنگێک یان برسیتییە ک یان وەکو ئازاوە یە ک بیتن، ئیتەر بێنە ملالو بۆ خۆی دەروخیتن .

لەوانە یە کە بەدریژایی ئەو ھالەتە تەنگژاویانە ، حکومەتگەلیک زۆر دامەزرا بیتن، وەڵی پێشنەوہ ، خۆدی ئەم حکومەتانە بوون کە دەولەتیان لەوکاتانە دا روخاندوہ ، کاتیک کە کەسانی پاوانکار ئەو پەشیویانە دەروژیئن، یانەو کە بەردەوام لە چاوەروانیی پودانی دا بن ، تائەوہ ی لەگەرمە ی ترس و سامی گشتیدا، ئەو یاسا تیکرمینانە پیاو بەکەن، کە ھەرگیز گەلیک کە خاوەن جەستە و دلیکی جیگیر بیتن، ناتوانيت وەری بگریتن ، کە بەھۆیە وەجیاکاری لەنیوان کاری یاسادانەر و کاری ملھوپان دەکريت .

(۱) مەبەست لە تیپێک سوپاییە . کە بەرامبەر ی (الکتيبة) ی، مەبەییە - م.ص - .

ڪه واته ڪام گه لهيه ڪه ٻو ياسا دانان، له باردهيٽ — نه رڻي دهبيٽ —
 م.ص — ؟ ٺهويه ڪه دواي ٺهوهي له سر بناغهي بنه چه يان
 به رڙه وندي، يان وهڪو ريڪه وتنڪ، ده بينيٽ ڪه وا گريڻ دراوي
 يه ڪيٽيه ڪه، هيشتاڪه نه چوٽه ژير رڪيفي راستينه ي ساڪان و،
 هيشتاڪوني خاوهن خونه ريت و باوه رگه ليڪ پوچي
 له ناخداچه سپونيه، ٺهويه ڪه ترسي نيه له چونه ژير بارگرانيه ڪاني
 په لاماريڪي له ناڪاو و، ٺهويه ڪه بهي ٺهوهي خوي بناخته
 ڪي شمه ڪيشي هاوسيڪانيه وه، به ته نيا ده توانيٽ له بهرام بهر هه مووياندا
 خورابگريتن، يانوه ڪو يه ڪيڪيان ده ڪار بهينيٽن بو
 بهر په رچدان وهي ٺهوي ديان، ٺهويه ڪه هه مونه نداميڪي ده توانيٽ ڪه بو
 هه موان ناسراوبيٽ به جورڪ ناچار يه ڪ بوني نابيٽ بو ٺهوهي ڪه
 ڪه سيڪ نه توانيٽ بچيٽه ژيري، بدريٽه ملي ته نها ڪه سيڪه وه ٺهويه
 ڪه له توانايدا يه بهي گهلاني دي هه لڳات و گهلاني ديش بتوان ڪه بهي
 ٺه (۱) هه لڳه و، ٺهوهي ڪه نه ده وله مهندهو نه نه داره و، بوخوي
 ده توانيٽ خوي ڀا دابين بڳاتن، دوا جاريش: ٺهويه ڪه پتهوي گه ليڪي
 ديڙين ده گهل دانه وه ڪاني گه ليڪي نويدا پيڪهه ڀا ڪو بڳات وه .

(۱) نه ڪر دوو ڪه لي هاوسيني يه ڪه هين و يه ڪيڪيان نه توانيٽ ڪه بهي ٺهوهي هه لڳاتن. نه وا
 نه م دهنه بو يه ڪه ميان زور گراند سبيٽ و بو دوو سيش زور م ترسيدار، له محاله تشدا هه موو نه ته وه به ڪي
 ليزان به خيرا يي هه ولس خوي دماته ڪه بو رزگار ڪردي نه ته وه ڪه دي له م پاشڪويه تيه . نه وه بو
 ڪوماري (قلا سڪال) ڪه مارو دراوي له ناو نيمه راتوريه تي مڪسيڪيدا . بهي (خون) هه لڪردي
 پيتا شتر بو. تانه ولس له مڪسيڪه ڪاني پڪريتن، يانه ولس رازي بيٽ به خورا يي ايتيان و سبگريٽ چونڪه
 ليزانه ڪاني نه م ڪوماره له پشت نه و پيا و ته وه ته ليه ڪي دانراويان دهديت، بويه ڪه نازا ديي خويان
 پاراست . دوا جاريش نه م دهوله ته ڪچڪو ڪهيه بووه نامرازيڪي ويران بوون و تيڪرمانس نه و
 نيمه راتوريه ته مهنه يه ڪه ده ولس دابوو . واته نيمه راتوريه تي (مڪسيڪي) — م.ص — .

له راستيدا نه وهی که کاری ياسادانه ر دژارد هکاتن، بریتی یه له وهی که پیویسته تیکی پرمیڻیت، زیاتره له وهی که پیویسته بونیا دینیت، نه وهش که تانهم ئاسته سه رکه وتن دهگمن دهکاتن، بریتی یه له ئاسته می دیتنه وهی سادهیی سروشت به درانه پالی دهگل پيدا ویسته کانی ڪوٺه لگا، له راستيدا فراهه م بوونی نه م مهرجانه به یه که وهرا، زور زحمه ته ، له بهر نه وهی که ده بینین ده وله تگه لیکی که م، پیکهاتنیکی چاک پیکهاتوونه .

دهوله تانیکی له نه وروپادا هه ن، که هیشتا له بارن بو ياسادانان وه ک دورگه ی ڪورسیگا، نه و نازایه تی و خوراگریه ی که نه م گه له نازایه یان فیړکرد که چون نازادیی خوی بسه نیته وه و بهرگری لیبکاتن ، هه روه ها ناماده شیان کرد بو هه لکه وتنی نه و پیاوه لیژانه ی - حکیم - م. ص - ی که فیړی پاریزگار یکردنی نه و نازادیه ی بکاتن ، له راستيدا هه ستيکی ناو خویم به وه هه یه که روژیک دیت نه م دورگه بچوکه هه موو نه وروپا سه رسام بکاتن .

"جومگه ی یانزه دههم"

(سه بارهت بهرژيمه ته شريعیه جياوازمکان)

ئەگەر ئاخوتن لەمەر چاکو خیری مروشان بکەین، کە ئامانجی
هەموو سیستەمیکی یاسادانەراییه، ئەوا رێک دەبینین کە لەم دوو
مەبەستە سەرەکیەدا خشتەبنده: یەكسانی و سەربەستی ،
سەربەستی، ئەگەر نەبێت، ئەوا بە بەهانی پاشکویهتی تایبەتی
بەشیک لەهیزی کوډمه لگهی لێرا دەسیندریت و، یەكسانیش، تەنها
لەهەبوونی سەربەستیدا، دەتوانیت هەبێت.

پێشتر، زانیمان کە سەربەستی مەدەنی چیه، لێ سەبارەت
بە یەكسانی، دەبێت بڵێن کە نابێت وا لەم وشەیه بگەین کە هەموو
تاکەکان لەباری هیژ و سامانەوه ، بەتەواوی وەك یەك و یەكسان،
بە لکو مەبەست ئەو یه کە (هیژ) رووتکراو یه لەهەر زەبروزەنگیک و تەنها
بە پێی یاسا کاری پێدەکریت، سەبارەت بە ساماندارییش نابێت کە هیچ
کەسیک ئەوە نەدە دوولەتمەندی بێت کە بتوانیت هاوولاتیەکی دی بکړیت و،
نابێت هیچ هاوولاتیەکیش بگاتە ئەو رادەیه لەنەداری، کە ناچار
بەخودفروشی بکاتن، بۆگەیشتن بەو ئامانجەش، ئەوا دەبێت
کە _____ هەتوانا داران لەکەلە کە کردنی سامان و
سەپاندنی قەلەمەرە و بیاندا، لایەنی دادپەروری بگرن و، نەدارانیش
لەئارەزووخوازی و چاوچنۆکیاندا، میانرەوبن .

هەندیک دەلێن کە ئەم یەكسانیە تەنها وەهمیکە لەو هەمەکانی
هیواخوازی و، بەکردهوه ناتوانریت بوونی هەبێت، لێ ئەگەر دڵپەرقی
کاریک بێت، بواری لێدەر بازبوونی نەبێت، ئایا ئیتر ئەو دەرەنجامە
دەبێت کە لایەنی کەم پێویست بە پێکخستنی نەکات ؟ کەواتە لەبەرئەو ی

که بهر دده وام هیږی چته کان، ریک بهره و تیڅرمانی یه کسانى ملده نیټ ،
 ئه و ا ئیتر پیویسته که هیږی یاسا دانه ریش، بهر دده وام بهره و
 پاریزگار یکردنی بجیتن .

لی له هه موو پږیمیکى چاکدا، پیویسته ئه م ئامانجه گشتیانه
 راست بکړینه وه، له هه موو ولاتیځدا، بهه ځوی ئه و په یوه ندیانه وه
 که دده مه زړین، چ له بارودوځی نیوځوییه وه بیټ، چ له ریځه ی موړکی
 دانیشتوانه وه بیټ، پیویسته که له سه ر بناغه ی ئه م په یوه ندیانه وه پرا، ژبو
 هه موو گه لیک، باشتړین پږیمیک له پیڅه اتن دیار یبکړیتن، نه ک ته نها له بهر
 خودی ځوی به لکو له بهر ئه و ده ولته ی که جیسره نجیټی. بو نمونه ش
 نه گه ر هاتو خا که که ی وشکه لاتو و ناریک بوو، یانوه کو ولاته که ځوی
 بو دانیشتوانه که ی زور ته سک بیټ ، ئه و پیویسته روو له پیشه سازیی و
 هونه ر بکړیتن، که ده کړیت ئالوگوږی بهر هه مه کانیا ن به که ره سته خوراکیه
 نات ه و او ده کان بکړیت و، به پیچه وانه وش، نه گه ر ده شتی ده ولته مه ندو
 لا پالی به پیت هه بوونه و، نه گه ریش له زه ویه کی باشدا، دانیشتوانه که که م
 بوون، ئه و ا هه ر ده بیټ که بایه خ بهره و کشتو کال بجیت، که ده بیټه ځوی
 زور بوونی ژماره ی دانیشتوان و دوور که وتنه وه له و پیشانه ی
 که ده بنه ځوی چولبوونی ولات له دانیشتوانه که ی و، کوکړدنه وه یان
 له ناوچه گه لیک که مدا^(۱). نه گه ریش ولاته که پیڅه اتیټ له که نارگه لیک
 دریژبو وه و چاک ، ئه و ا هه ر ده بیټ که ده ریا که ی به پا پوړ و که شتی
 پر بکړیته وه و، بایه خبریټه بازرگانی و که شتیوانی، هه ر ئه مه شه

(۱) مارکیز دارجیستون "دلایت که لکه کانی بازرگانی دهره کی به شتیویه کی کشتی سودیکى
 دروینه نه بیټ، نه و ا چتیکی دى بو ولات - شانشین - ناداته دست ، نه وش له وانه یه که هه ندیک
 که س و به لکه هه ندیک شاریش ده ولته ندبکاتن، لن هه ر هه موو نه ته وه، هیچ چتیکی لیټه
 دستناکه ویټ و خالی که لیش بهه ځویه وه - واته بهه ځوی نه و بازرگانیه وه - م.ص.، چیتړ نابیت .

که ژیا نیکی بوژاوه، وه لی کور تماوه، ده سسته بهرده کات. ههروهانه گهر ولاته که، که نارده ریاکانی بهردین و دووره ده سستین و، ژبوکه شتیوانی ده ستنه داتن، نهوا دانیش توانه که ی ناچارده بن خه ریکی راوه ماسی بن و به ژیا نیکی نیمچه کوچه ریانه رازی بین و، به وهش ژیا نیکی هیمنتروله وانه شه به دلنیا یه وه باشتر و، زیاتر به خته وه رانه تربژی تن. به کورتی له پال ئهم پرنسیپه بنه پرتیه ها و به شانیه نیوان هه مواندا، هه موو گه لیك له خویدا خاوهن نهو فاگته ریه، که نهو پرنسیپه که له به شیوه یه کی تایبته پیکده خات و، واشده کات که یاسا دانراوه که ی هه ر تایبته به خوئی بیت. به مشیوه یه ش ئاین له رابردودا به لایه نی جووه کانه وه و له سه رده می نویشدا به لایه نی عه ره به کانه وه، بریتی بووه له ئامانجیکی سه ره کی، به لایه نی نه سینیه کانیش هوه (ویژه) ئامانجیان بووه و، نه سپارته کان جهنگ ئامانجیان بووه و، بازرگانیش ئامانجی قرتا جه کان و، (صور)^(۱) یه کان بووه و، رودیسیه کانیش که شتیوانی ئامانجیان بووه، نه سپارته کان جهنگ ئامانجیان بووه و پو مانه کانیش چاکه خوازی ئامانجیان بووه، دانه ری (پوچی یاساکان) یش به نمونه گه لیك زوره وه، شاره زایی یاسا دانه ریانه ی دهر خستوو که پژییم به ئاراسته ی هه موو ئهم ئامانجانه ئاراسته ده کاتن.

له راستیدا نه وه ی که به رده وام پیکهاته ی ده وله تیك مکومده کات، بریتییه له ره چاوکردنی خوونه ریته کان به ووردی، به جوړیک که په یوه ندیه سرو شتییه کان و یاساکان به ها و نا هه نگیه کی ته وا و به رده وامیه وه، له هه مان پنته کاندای پیکرا ده گهن و تاراده یه کیش چتیکی دی له کاری ئهم یاسایانه نابیت، جگه له مسوگهر کردن و

(۱) مه به سته له شارین (سور) لوبانه که ده که ویته که نارده ریای سپی ناو است - م. ص -

هاورپيکړدن و هه لسه نگانندنی ئه و په یوه نډیانه. لی، نه گهر
 یاسا دانه رثا مانجه که ی نه پیکا، وهکنه وهی پرهنسیپیک جیواز له و
 پرهنسیپیه ی که له سرو شستی چته کانه وهر، دارشته ده بیټ ،
 په پره ویده کاتن، به جوړیک که له کاتی کدا پرنسیپیکیان بهرو کویله یه تی
 ملده نیټ، پرنسیپیه که ی تریان بهرو سهر به سټی ، یان وهکو یه کیکیان
 له سهر سامان داری راده وه سټیټ و، ئه وی دیان له سهر دانیش تان،
 یه کیکیان له سهر ئاشتی، ئه وی دیان له سهر داگیرکاری. ئیمه ده بینین
 که یاسا کان له وکاته دا به شیوه یه کی هه سټیپینه کراو، ده سټی
 به لاواز بوون کردووه و، ده سټوریش به گهنده لېوون، ده زگا کانی
 ده وله تیش له سهر پشیوی به ردووه ام ده بیټ، تاوه کو ورده ورده دانه پرمین
 یان دینه گوړین، ئه وکات سرو شستی تیکنه شکاوی حکومت، خو ی
 دوو باره ده کاته وه .

(جومگه ي دوانزه دهه م)

"دابه شکر دني ياساکان"

له پيتاوي پړكڅستني هه مواندا، يانوه كو داني به ده ولت، به شيوه كي باشر كه له توانا داييت، رايه لگه ليك هه ن كه پيوسته له بهر چاو بگيريت يه كه م : كاري ده زگا كه به ته واو كار تي كړ دني له سه رخوي، واته په يوه ندي هه موو به هه موانه وه، يانوه كو په يوه ندي فرمانه روا به ده ولت ته وه، نه م په يوه ندي هه ش هه روه ك دواتر ده يبينين، له په يوه ندي لايه ن و جه مسره نيوكاره كان پي كه اتوه . نه و ياسا يانه ي كه نه م په يوه ندي هه را ري كده خه ن پييان ده گوترييت ياسا سياهه كان، هه روه ها ناوي ياسا بنه رته يه كانيشي لپرا ده نرييت و، نه وه ي كه نه م ياسا يانه كه كيم بن چتيكي بي پاسا و نيه ، چونكه نه گهر له هه موو ده ولت تي كدا جگه له تا كه هو كاريك يان نامرازيكي باش بو پړكڅستني ، نيتر هو كاري دي نه بيت، نه و نه و گله ي دايه يناوه پيوسته كه پابه ندي بيت و كاري پيوه بكاتن ، لي نه گهر نه و رښه ي كه هيه، خوي خراپ بيت ، كه واته نيتر بو چي نه و ياسا يانه به بنه رته ي دابنيين كه پيشده گرييت له نيوان نه م ، يان وردتر بلنيين ناهي ليت كه (نه م) چاك ده رچيت ؟ ژلايه كي ديش، هه رچونيك بيت، (گهل) به رده وام خوي سه ركار ده بيت له گورپني ياسا كانيدا، ته نانه ت نه گهر يش باشرين ياسا يه ك بن، له بهر نه وه ي نه گهر نه و خوي بخوازييت و خوشحال بيت به وه ي كه زهره ر له خوي بداتن ، كه واته نيتر كي مافي هيه كه پيلي بگرييت .

رایه ل، یان په یوه نندی دوو ه میښ، بریتیه له په یوه نندی نه د نامه کان ده گه ل په کدیدا و، په یوه نندیان ده گه ل ه موو ده زگا که دا. ئه م په یوه نندی به ش له بهر گرته ی - اعتبار م. ص - په که م دا، پیو یسته که زور گچ که بیټ و، له بهر گرته ی دوو ه میښ دا ئه و نه دی له توان د ابیټ، پیو یسته که وره بیټ، به جوړیک که ه موو هاوولا تییه که له کاتی که دا که ده گه ل شاری سیاسیدا، له سر په یوه نندیه کی دوو ر مه و دایه، ئه واده بیټ ده گه ل ه موو ئه وانه ی تر دا ته و او سر به خو بیټ. ئه و ده ش کاری که که بهر ده و ام به ه مان ئا مپازی که وه پیکر ده ده بیټ، چونکه له ویدا، جگه له هیزی ده ولت که سر به سستی نه د نامه کان پرا چیده کاتن، ئیتر هیزیک ی دی نیه، یاسا مه د نه یه کانیش، له م په یوه نندیه ی دوو ه مه و ه پرا، د اړشته ده بن.

ده توانین که له جوړی سی ه می په یوه نندی نیوان مرو ؤ و یاسا پرا بپروانین، ئه ویش بریتیه له ملکه چنه کړدن ژبو سزادان، ئه میښ د اړشته ی یاسا جه زائی ه کانه، که له بنه پرتدا سزای ه موو یاسا کانی دیه، زیاتر له وه ی که جوړیک ی تایبه ت بیټ له یاسا کان.

ئهم سیجوره، له یاسا کان جوړی چواره میښیان بو زیاد ده کریټ که له ه موویان گرنگ تره و، بریتیه له یاسایه ی که نه له سر بهر د نه خشیند ریټ و، نه له سر برؤنز، به لکو له دلی هاوولا تیاندا و، پیکه اتنی راستینه ی ده وله تیشر، چیده کاتن و، ه موو پوژیک هیزگه لیک ی نوی به ده سته د خاتن، ه روه اش کاتی که یاسا کانی دی پیرده بن، یان ده کوژینه وه، ئه و ا ئه م، یان پایه کان پرا ده جولینیټ، یانوه کو ته و او یان ده کاتن و، له پوخی پژی مه کهیدا، پاریزگاری له گه ل ده کاتن و،

ورده وورده ش له جيگاي هيڭزي ده سولات هيڭزي نه ريته كانرا، داده نيٽ،
 مه به ستم له مورك و خوونه ريته كانه، به تاي به تيشش راي
 گشتي، كه لقيكي نه ناسراوه لاي سياسي تمه داره كانمان، لي،
 سر كه وتني هه مووياسا كانى ترى پيو به ستراره : ئه وه ئه و لقيه كه
 ياسا دانهرى مهن، له پيكا تيدا بايه خى پي ده داتن، له كاتيكا
 واده رده كه ويٽ كه (ئو) ته نها بايه خ به ريگ خستنگه ليك تاي به ت ده داتن،
 لي له واقيع دا چا تيك ني ه،
 جگه له كوله كه كانى ته نيشتى سه ربانى بينايه ك، له كاتيكا كه عورفى
 به ردى نيوكار و ريك، دارشته و بونيانهرى سه رخانى بونى ادى
 كۆمه لايه تين، كه ورده وورده پهي دانه بن، كليلى پته وى (ئو) پيك ده هيئن.
 ئه و ياسا سيانه ي كه قورمى حكومه ترا پيكد ده هيئن، برى تين له وده سته
 جورا و جورانه ي ياساكان، كه په يوه ندييان به بابته تى تويزينه كه مانه وه
 هه يه .

نوسراوډی سیټهم

((پیش ناخاوتن له سر شیوه جیا جیاکانی حکومت ، هه ولده دین و اتای دروستی ئه و شیوه یه له (حکومت) دیاری بکهین ، که تانیستا به ته و اوډتی روون نه کراوډ ته وه))

جومگه ی یه کهم

(به شیوه یه کی گشتی سه باره ت به حکومت)

سه انجی خوینه نهر بوئه وه راده کیشم که پیویسته ئه م جومگه یه به بایه خه وه بخویننه وه ، (من) بو ئه وان هـش — یان ئه وان هـی — که نایانه ویت چا وکراوه و ناگادارین ، تاکه پیتی کیش له هونه ری تیگه یانندن نازانم (!) .

بو په یدابوونی هه موو کاریکی نازادانه ، دوو هوکار هه نه ، که له پرودانیدا یارمه تیده دن ، یه کهه میان / بهرجه سته یی - معنوی - م. ص - که بریتییه له و ئیراده یه کی که ده ستنیشانی کرداره که ده کاتن و ، دوو هه میش مادییه : واته ئه وه یزه کی که جیبه جیئی ده کاتن ، چونکه کاتیك به ره و ئامانجیک ده روم ، ئه واه سه ره تا ، پیویسته که خواستی چوونبویم هه بیتن . دوو هه میش ده بیتن که هه ردوو پیم ، بولای بمباتن ، ئه گهر گوټیک ^(۱) بیه ویت رابکات و هه روه ها که سیکی شوخ وشه نگیش ^(۲) نه یه وه ویت رابکاتن ، ئه واه له هه ردوک حاله ته که دا ، هه ردوکیان له جیگه کی خویاندا ده میننه وه ، ده زگای سیاسیش هه مان پالنه رو هاندهری هه یه .

(۱) هیمایه بو که سیکی ده ستوپا شکاو ، یان نیقلیج ، که به هیچجوریک تواناس رویشتنس نیه - م. ص - .

(۲) هیمایه بو که سیکی زیت و له شولار ریک و به گور... - م. ص - .

ههروهها دهتوانین له نیوان هیژو ئیراده دا، جیاکاری بکهین ، بهجۆرێک که ئه میان به ناوی دهسه لاتی یاسا دانهری و، ئه وی دیان به نیوی دهسه لاتی کارگیریه وه ده بیټ ، چونکه به بی یارمه تی ئه و دوو دهسه لاته،هیچتیک نه پێده کات تیا یاندا و نه پیویستیشه ریکاتن .

پیشتر دیتمان که دهسه لاتی یاسا دانهری تایبته به گه له و، جگه له و، تایبته به هیچ چتیک دی نابیت، به پیچه وانه شه وه ئاسانه که له و با وه پرو پرهنسیپه دانپیانراوانه ی پیشه وه ^(١)، ئه وه پرابیینین که ناکریت دهسه لاتی کارگیر، تایبته مندی کۆمه لیک کهس نه بیټ، به و پییه ی -

یان به وناسیه نه ی - م.ص - که ئه و کۆمه له یه، یاسا دانهر، یان فه رمان په روا بن ، له به رنه وه ی که ئه م دهسه لاته له کردار گه لیک تایبته نه بیټ پیکناهیتن ، ئه و کردارانه ش، هه رگیز له تایبته مندی یاسا نابیت و، به و پییه ش ئه ویش مه به ست له یاسایه - م.ص -، له کاری ئه و

فه رمان په وایه نابیت، که کرداره کانی جگه له وه ی یاسایی بن، ناکرین چتیک دی بن. که واته پیویسته که هوکاریکی تایبته بو هیژی گشتی را پیکبهین - ریتن و بونی هه بیټ، که به پیی ئاراسته گه ریه کانی ئیراده ی گشتی، یه کیده خاتن و ده یجولینیتن و، خزمه تی په یوه مندی ده ولته به فه رمان په واره ده کاتن و، ئه وه ی که یه کیتی رۆح به جه سه ته وه له مرو فدا ده ی کاتن، ئه میش تاراده یه که له که سیټی گشتیدا ده ی کاتن. له ده ولته دا ئاهمه یه هوکاری هه بوونی ئه و

(١) مه به ست له و پیرۆ با وهری پرهنسیپانه ی دانهری نوسرا و مکیه، که تانه و جیکایه فرلا و وکراون و

حکومه ته ی که به بی هیچ پاساویک، (ئهو) و (فرمانږهوا) تیکه لده کریتن، له کاتیدا که (ئهو) جگه له نوکهریکی، چتیکي دی نیه ^(۱).

که واته حکومت چیه ؟ بریتیه له دهزگایه کی نیوکاری نیوان سهرپه رشتکراوان و فرمانږهوا، له پیناوی په یوه ندی ئالوگوږ کراوی نیوانیان و، راسپیږدراوه به جیبه جیگردنی یاساکان و وه کویه ک پاریزگاریکردن له نازادی مه دهنی و سیاسی . ئندامانی ئهم دهزگایه به جیگر - والی - م.ص -، یان پادشاکان واته دهسه لاتداره کان، ناوزده دهکریت و دهزگاکهش هه مووی پیی دهوتریت شازاده - میر - م.ص - ^(۲) له سهر ئانه مه بووه، ئهوانه ی وای بۆده چوون، که ئهو رهفتار و هه ئسوکو ته ی که بۆخوی و به گویره ی خوی، ملکه چی سهرکرده کانی ده بیتن، ههرگیز بریتی نیه له گرېبه ستيک، ئهوانه زور له سهر راستی بوونه . چونکه ئهو ههرگیز، جگه له سپاردنی فرمانکارییه ک له لایه ن فرمانږهواوه و به و فرمانبرانه ی راییده کهن، چتیکي دی نیه، به جوړیک به ناوی ویه وه، ئهو فرمانکاریانه ^(۳) مومارسه ده کهن که مومانه خوازی له سهرپا پیگردون و، ههر ئه ویش ده توانیست دیاریبیکاتن و راستیبیکاته وه - گوږانکاری تیادا بکاتن م.ص -، ههرکاتیکیش ویستی لییانر اېسه نیته وه، دیاره ئه وهش له بهر ئه وه ی که ملکه چکردنیکی

^(۱) مه بهست له چوونه خزمهت بوون و نوکهریونی فرمانږهوايه ژبو حکومت - م.ص - .

^(۲) له بهر نه سهریه که له (بندقیه) ناوی خاوه نشکو ی شازاده ده نریت له نه نجوه منی حکوم، ته نانه ت کاتیکیش که (دوق) هاو به شی تیادا نه بیت .

^(۳) واته : فرمانبران له واقعیدا به ناوی فرمانږهواوه مومارسه ی کرده بیانه ی فرمان و کارمکانی دهسته لاکهرا، ده کهن - م.ص - .

له مجوره پیچه وانه ی سروشتی دهزگا کو مه لایه که یه و به ئامانجی
یه کیتییه که ش ناکوکه .

به وهستان له سه ره ئه وانه ، ده توانم ناوی حکومت، یان ئیداره یه کی
بالا، له سه ر موماره سه ی شه رعیانه ی ده سه لاتی کارگیرپرا، بنیم و،
ناوی شازاده یان جیگر،^(۱) یان ده سه لاتدار، له سه ر ئه وکه سه، یان ئه و
دهزگا راسپیږدراوه ی ئه م ئیداره یه پرا بنیم .

له به ره ئه وه ی که ئه و هیزه نیوېژیوانه - نیوکار - م.ص - انه ی، که
په یوه ندییه کانیان، په یوه ندی هه موو به هه مووان، یان په یوه ندی
فه رمانږه واه ده و له ته وهرپا، پیکده هیئن، له حکومتدا بوونیان هه یه و
ده توانریت که ئه م په یوه ندییه ی دوا ییان بنواندریت به و په یوه ندییه ی
نیوان جه مسهره به رده وام هاو هیزه کان. که نیوه ندییتی گونجاویان بریتیه
له حکومت. که واته حکومت ئه و فه رمانانه را له فه رمانږه واه
وه رده گریت که بو گهل ده ریان ده کاتن و، بوئه وهش که ده ولت
له هاوسه نگیه کی دروستدا بیټ ده گهل هاوسه نگی هه مواندا، ئه واه
پیویسته له ویدا یه کسان ی هه بیټ له نیوان ده رنه جام، یانوه کو ده سه لاتی
حکومت له خویداو ده رنه جامیک، یانوه کو ده سه لاتی ئه و هاوولاتیانه ی
که ژلایه کی فه رمانږه وان و، ژلایه کی دی سه رپه رشتکراوون ، سه ره پای
ئه وهش به بی تیگدان ی ریژه که، ده سته جی ناتوانین که هه چکام له م سی
تخوبه ده سته کاری بکه یین، چونکه ئه گهر فه رمانږه واه بیهه ویت که حوکم
بکاتن، یانوه کو ئه گهر جینشین ده یهه ویت یاساکان ده ربکاتن، یانوه کو

^(۱) زار اوس (جیگر) م له بری (والی) سه ره بی به کاهیتاوه، که تاتیستاش له ده سه ی نویین و ناخواتنی

کور دیدا، هر (والی) به کار ده یتریت - م.ص - .

ئەگەر سەرپەرشتکاروان رەتی ملکەچبوون و گوپرایەلی دەکەنەو -
ئەوا گرژی و پەشیوی جیگای رژیمداری دەگرتەو و، ئیتەر هین
وئیرادەش بە هاوناھەنگی کارناکەن - بەمشێوەیەش دەولەتی
لیکھەلۆەشاو، لەنشێویەکانی سەرکوئەگەرایی، یان لەنازاوگەراییدا،
تیکدەروخیت .

دواجاریش، کاتیەک کەلەنیو ھەموو پەییوەندییەکدا، تەنھا
نیوەنجیەکی پێژەیی بوونی ھەیە، کەواتە ھەرودھا تەنھا یەک حکومەتی
چاکی لەتوانادابووی ناو یەک دەولەتیش بوونی دەبێت. لێ، لەبەرئەو
کە ھەزارەھا روداو ھەیە کەدەتوانیت پەییوەندییەکانی گەلیک بگوپیتن،
کەواتە لەتوانای حکوماتە جوړاوجۆرەکاندا نابێت، کەنەک ھەر بۆگەلە
جوړاوجۆرەکانیش دەستبداتن و چاکبێتن، بەلکو تەنانت ھەرودھا
بۆیەک گەلیش لەکاتی جیاوازا .

وەک ھەولێک بۆ دانی بیروکەییەک لەسەر ئەو پەییوەندییە جیاپانەکی کە
دەتوانیت بەسەر ئەم دوو ئاستە دوورەدا، زالییت، وەک پەییوەندییەک
کەدەرپێنی ئاسانتربێت، بەژمارەکی گەلەکان، نمونەیک دەھینمەو .

باوای دابنێن کەدەولەتێک لەدەھەزار ھاوولاتی پیکھاتوو، کەواتە
وەک کو مەلی و دەزگایی نەبێتن، ئەواناتوانن لەفەرمانرەوا بپروانن، لێ
ھەموو کەسیک بەو پێیەکی کەسەر پەرشتکاروێکە، وەک تاکێک
لێدەرپرواندییت و، بەمشێوەیەش بوونی فەرمانرەوا بەلای تاکێک
لەسەرپەرشتکاروانەو، ھەرودک بوونی دەھەزارە بەلای یەکیکەو - یان
یەکەو - م.ص - ، واتە بەرکەوتەکی ھەموو ئەندامێکی دەولەت
لەدەسەلاتی فەرمانرەوایی، تەنھا ھیندەکی بەرکەوتەکی یەکیکە

له ده هـزار، سـهـر بـاري ئـهـو هـي كـه بـه تـهـو اوي ملكه چـيرـا
 ده بـيـتن. ئـهـگـه ريش (گـل)، له سـهـد هـزار كـه س پيـكـهـا تـيـت، ئـهـو ا حـالـه تي
 سـهـر پـهـر شـتـكـرا و ان ناگـوړـيـت و، هـر و هـا هـمـو و يـه كـيـكـيـش د هـچـيـته
 ژيـر بـاري د هـسـه لـا تي هـمـو و يـا سـا كـا نه و، ئـهـو له كـا تـيـكـدا د هـنـگـي —
 كـه بـه رـا د هـيـه ك هـا تـو ته و هـيـه ك، تـا و هـك بـه شـيـك له سـهـد هـزار ي لـيـهـا تـو و — له و
 كـا ر تـيـكـر د نـهـي كـه لـه كـا تي دانـا ني ئـهـم يـا سـا يـا نه د ا
 هـي بـو و، د هـجـا ر كـه مـيـكـر د و و. له كـا تـيـكـيـش د ا كـه بـه رـد و ا م د هـنـگـي يـه كـيـك
 له سـهـر پـهـر شـتـكـرا و ان، هـر و هـك خـو ي د هـمـيـنـيـت، رـيـژ هـي فـهـر مـا نـر هـو ا،
 بـه پـيـي ز يـا د كـر د نـي رـيـژ هـي د ا نـيـشـتـو ا ن ز يـا د د هـكـا تـن، له و هـشـر ا ئـهـو
 د يـتـه د ر كـه چـه نـد ه ژ مـا ر هـي د ا نـيـشـتـو ا ن ز يـا د بـكـا تـن، ئـهـو نـد ه پـا نـتـا يـي
 نـا ز ا د ي كـه مـد هـيـنـيـت و گـر ژ د هـبـيـتـه و .

كـا تـيـك كـه د هـلـيـم رـيـژ هـك ز يـا د د هـكـا تـن، ئـهـو ا مـه بـه سـتـم ئـهـو يـه كـه بـه و ه
 له يـه كـا سـا ني^(۱) د و ر د هـكـه و يـتـه و، بـه مـشـيـو هـيـه له تـيـگـه ي ئـهـنـد ا ز هـيـدا —
 engineering concept — چـه نـد ه كـه رـيـژ هـك گـه و ر هـتـر بـيـت، ئـهـو نـد ه
 له تـيـگـه ي هـا و بـه شـگـه ر ا يـيـدا — the socialist concept — رـيـژ هـك
 كـه مـد هـبـيـتن، چـونـكـه له حـالـه تي يـه كـه مـد ا رـيـژ هـك هـ و هـك چـه نـد
 لـيـيـد هـپـرو ا نـد ر يـتـو، له د هـر و هـي د هـسـتـكـه و ت — هـا تـو د هـسـت — م. ص —
 د يـتـه ئـه ژ مـا ر كـر د ن، له حـالـه تي د و هـمـيـشـد ا، كـه و هـك چـو نـيـه تي يـا ن هـا و و يـنـه بـو ن
 — التـمـا ثـل م. ص — لـيـيـد هـپـرو ا نـر يـت، و هـك پـلـه ي و يـكـچـو و، د يـتـه ئـه ژ مـا ر و
 نـر خـا نـد ن .

(۱) واته چنه رېژيس دانېشتوانې د هـولـه تـيـك، يـا ن هـر قـهـو ا ر يـه كـي د هـسـه لـتـد ا ر، زـوړ بـيـت، نـهـو ا نـهـو نـد ه
 بـه د يـهـيـتـا نـي يـه كـسـا نـيـش د وړ كـر د هـبـيـتن — م. ص — .

به هر حال، چنده په يوه نډی ئیراده تایبه ته کان به ئیراده ی گشتیه وه که مېکاتن، واته پله ی ویکچوونی نیوان ویرژه و نه ریت ویاساکان، که مترده بیتن. هه روه ها پیویسته که به ه مان ریرژه هیزی سرکو تکر دن - به و اتای ویرژه دانی - مرص - - زیاد بکاتن، به و پییه ش بو ئه وه ی که حکومت چاک بیتن ئه و پیویسته چنده که گهل ژماره ی زور تربیت ئه ویش ریرژه ی هیزی زیاتر بیتن .

ژلایه کی دیش، له کاتیځدا که فراوانکردنی ده ولت، بواریکي بواریکي فراوانتر له فریودهری - الاغراءات - م. ص - و له ئامرازه کانی خراب ده کار هیڼانی ده سه لات که یان ژبو شه ونخونانی ده سه لات ی گشتی، دابینده کاتن، ئه و ائیر واپیویسته دکات که چنده پیویسته بیتن که حکومت، بو دستراکشانی به سر گهلدا به هیز بیتن فهرانر ه واش، به شوینی خوی بو دستراکشانی به سر حکومتدا به هیز بیتن. (من) لیړه دا ناخاوتن له هیزیکي ره ها ناکه م، به لکو له هیزیکي ریرژه یی بو هه موو به شه جوړا و جوړه کانی ده ولت . له م په یوه نډیه دوو سه ریه شپرا ، نه وه دیته دهر که ریرژه ی به رده وامی نیوان هه ریه که له فهرانر ه و او میر وگهل، هه رگیز خوسه پیڼی نیه ، به لکو دهره نجامیکي پیویسته سروشستی ده زگا سیاسیه که یه و، هه روه ها ئه و بونیاد له سه رپرانراوه یه، که: تا کاتیځ که یه که له جه مسهره دووره کان، واته گهل، وه که سه رپه رشتکراویځ، جیگیره و به یه کیڼی نویندراوه ، ئه و هه موو جاریک دهره به ره - دال - م. ص - دوو سه ریه که، زیاد یان که مده کاتن، دهره به ره ئاسانه که ش به ه مان ریچکه، زیاد یان که مده کاتن، به و پییه ش ئاستی مام ناوه نډیش ده گوړدریت. نه وه ش

نه ومان بۇ روونده کاته وه که پیکهاته ی هیچ حکومتیک نیه، که تاک و رها بیتن، به لکو ده کریت له سروشتدا، حکومتیک جیاواز، به هینده ی هه بوونی ده وله تگه لیک جیاواز له گه وریدا، بوونی هه بیتن .

نه گهریش یه کیك، گالته بهم رژیمه ی من بکات و ریگه به خو ی بدات بلیت : که به پای (من) بۇ دوزینه وه ی ئەم پیرژه مامناوه ندیه و پیکهینانی ده زگای حکومت، جگه له ده رهینانی رهگی چوارینه یی ^(۱) ژماره ی (گه ل)، چتیکی دی پیویست نیه، ئەوا ئەو وه لامه ی وی ده دم که لیره دا (من)، ئەم ژماره یه ته نها وه نمونه ده هینمه وه، له بهر نه وه ی که ئەو په یوه ندییانه ی که گفتوگویان له سهر ده که م ته نها به ژماره ی مروکان نایه نه پیوانه، به لکو به شیوه یکی گشتی، بهو چهنده کرداره ی که به ژماره یه کی زوری هوکاره کان یه کده گریتن، ده پیوریتن، سهرباری نه وه ش (من) بۇ ده رخستنی ده برپردراوه ئەندازه ییه کان، خوازه ی که مترین وشه یه کم کردوه که توانرابیت، ده گه لئه وه ی که بی ناگانیم له وه ی که چهنده به رجه سته ییه کان - الکمیات العنویه -، ناتوانریت به پیوانه ئەندازه ییه وردبینیه کان، پیوانه و هیندکاری بکرتن .

له واقیعدا، حکومت له وینه گچکه کراوه کهیدا، بریتیه له وه ی که ده زگا سیاسیه که، له وینه گه وره کراوه کهیدا پیکده هینیتن، که واته (ئهو) که سینکی به رجه سته ییه، که خاوه نی ئەدگار گه لیک دیاریکراوه و، ههروه که فرمانر هوا چالاکه و وه ده وله تیش نیگه تیقه، ده شکریت که ژبو په یوه ندگه لیک ویکچووی دی شیبکریته وه، که به دوایدا لیوه ی ریزه یه کی نوی، دیته دروستبوون و، ههروه اش له م پیرژه یه وه، هاوینه ی

سیسته‌می دادگاگان، ریژیه‌کی‌دی دیته‌دروستبوون. به‌مشپوهیه تا‌کو ده‌گه‌ینه ئاستیکی مامناوه‌ندی، که‌شایانی دابه‌شبوون نیه، واته‌بو یه‌ک سه‌روک یان ده‌سه‌لاتداریکی‌بالا، که‌له‌م نیوه‌نده به‌دوای‌یه‌ک‌دا هاتووه‌دا، بتوانینن وه‌ک یه‌کی‌تی نیوان زنجیره داشکاوه‌کان و زنجیره ژماره‌کان ^(۱) مه‌زنده‌ی بکه‌ین.

بوئه‌وه‌ش که‌به‌جو‌راو‌جو‌ربونی ئه‌م تخوبانه‌ش نه‌شله‌ژین، ته‌نها به‌وه‌نده به‌سده‌یین که‌وابروانینه حکومت که‌ده‌زگایه‌کی نویبیت له‌ده‌وله‌ت‌دا و، له‌گه‌ل و فه‌رمانه‌وا جیابیت و، له‌نیوان ئه‌م وئه‌ویشدا، نیوه‌ند یان نیو‌بژیوانیک بیتن.

لی، لی‌ره‌دا له‌نیوان ئه‌ودو‌وده‌زگایه‌دا — گه‌ل و حکومت —، ئه‌و جیاوازیه سه‌ره‌کییه‌هیه، که‌بریتیه له‌وه‌ی ده‌وله‌ت له‌خویدا هه‌یه، لی، حکومت به‌بی فه‌رمانه‌وا، بوونی نابیت، له‌سه‌ره‌مه‌شرا، ئیراده‌ی باوی حکومت، نابیت یانه‌کو پیویسته که‌جگه له‌ئیراده‌ی گشتی، یان یاسا، چتیکی‌دی نه‌بیت و، هیزیش ته‌نها بریتیه له‌هیزی گشتیرا به‌چه‌قبه‌ندی‌کراوی و، ئیت‌هر ئه‌وه‌نده که‌خوارزا کاریکی ره‌هاو سه‌ربه‌خو له‌خویه‌وه‌را به‌ئیریتن، تا‌وه‌کو په‌یوه‌ستی گشتی، ده‌سته‌دکاته‌خا‌وبو‌ونه‌وه ئه‌گه‌ریش له‌دوایدا، ئیراده‌یه‌کی تایبه‌تی زیات‌رچالا‌کتر له‌ئیراده‌ی فه‌رمانه‌وا، ژبو‌خوی به‌ئینیته‌بوون، ئه‌وا به‌خاتری سه‌پاندنی گو‌پرایه‌لی ژبو ئه‌م ئیراده تایبه‌ته، هاته‌سه‌ر ده‌کاره‌ینانی ئه‌وه‌ی که‌له‌ده‌سته‌تیدایه له‌هیزی گشتی، به‌جو‌ریک که‌تاراده‌یه‌ک له‌وی‌دا دوو فه‌رمانه‌وا بیته‌ئاراوه، یه‌کیکیان

^(۱) دوو زاراوه‌ی بیرکاریین — م. ص. —

به مافبوونیه وه و، ئه وی دییان به کرده بوونه وه، ئیتێ ده سته جی، یه کیتیه کۆمه لایه تیه که داده پمیت و ده زگا سیاسیه که ش هه لده وه شیتته وه .

ده گه لئه وه شداو، بوئه وه ی که ده زگای حکومت ژیانیکی راستینه ی هه بیتن، که له ده زگای ده وله تیرا جیا بکاته وه، هه موو ئه ندانه کانیش بتوانن که به هاونا هه نگیه وه کاربکه ن و ده گه ل ئه و ئامانه شدا که له پیناوی دا هاتۆته دامه زانندن، پیکبکه ون، پیویسته که (منیکی تایبه تی - م. ص -) ^(۱) هه بیتن که بریتیه له هوشیاریه کی هاوبه شی نیوان ئه ندانه کان ی، هیژیک، ئیراده یه کی تایبه ت که به هویه وه به ره و پارێزگاری کردنی ده چییت. ئه م هه بونه تایبه ته را، هه بوونی کۆبوونه وه گه لیك و ئه نجومه نه کان و ده سه لاتیك بو ده ستاوی ریکردن و چاره سه رکردن و مافه کان و نازناوه کان و ئه و ده ستیا وه رییانه ی که ته نها تایبه تن به حکومت و، واده کات که پۆستی داده ریش - الحاکم - م. ص -، زیاتر پێژدار تربیت به و پێژه ی که دژوار بیتن ، بارگرانیه کانیش به شیوه یه که ده بن که له پێگه ی پیکه ستنی ئه م گشته پاشکویه ی گشتداین، به جوړیک که هه رگیز زیاده سنووری خوی، له پیکه اتنی خوی پیکه اته ی گشتیرا نه گوړیت، به رده و امیش ئه و هیژه تایبه ته دیاریکراوه ی که بو پارێزگاری له خویه تی، جیا بکاته وه له و هیژه گشتیه ی تایبه تکراره بو پارێزگاری له ده ولت . به کورتیه که ی به رده و ام ده بیتن له پیناوی گه لدا، ئاماده بیتن که حکومت بکاته قوربانی، نه که به پێچه وانه وه، واته گه ل بکاته قوربانی حکومت .

(۱) له ده قه بنه پته که دا، ئه و ده و که وانه یه نیه . به پیویستمانی که بو ئه و چه مکه ی دا بنیم - م .

ژلايه كى ديش، هەرچه نده كه ده زگاي دروستكراوى حكومت، خوئى دروستكراوى ده زگايه كى دروستكراوى ديهو، ئه گهر راستبيتن بليين كه جگه له ژيانىكى خوازراو و وه رگيراو و پاشكۆبه ند، (ئهو) چتيكى دى نيه، ئه وا ئه مه ريگه ناگريتن له وهى كه له توانايدايت تاراده يه ك و، به جوړه زينده گيه ك - دينا ميكيه تيك - م. ص - كاريكات، يان خيرايايه كاريكات و، تاراده يه كيش خاوه نى ته ندروسيته كى توكمه بيتن. دوا جاريش بيئه وهى كه راسته وخو له نامانجى پيكهاتنى خوئى لايدايت، ده توانيت به گويزه ي ريگه وشيوازي چيبوونى كه ميك ليپرا دووربكه ويته وه .

له بهر ئه وهى كه په يوه ندييه جوړو جوړه كانى كه پيوسته له نيوانى حكومت و ده زگاي ده وله تدا پيكبيت، به گويزه ي ئهو په يوه ندييه راگوزاريى وتايبه تيانه ي كه به هويانه وه خودى ئه م ده وله ته ده گويزت، هه موو ئهو جياوازيانه را دروستده كاتن ، چونكه زورجار ئهو حكومه ته ي كه له خويدا به چاكترين حكومت داده نريتن، ده بيته خراپترينيان ، ئه گهر په يوه نديه كانى به پيى خه وشه كانى ئهو ده زگاسياسيه ي لاداريى، نه گويزتن .

جومگه ي دوهه م

پره نسيپيڪ كه ڪوٺه گه ي شيوه جياوازه ڪانى حڪومه ته

بـ پرون ڪردنه وهى هو ي گشتى جياوازي نياو حڪومه ته ڪان، بهه مان شيوه ي كه له نيوان (دهسته) وده وٺه، جياوازي ڪرد، لهيره شدا له نيوان هه ريه كه له (دهسته) و (گه) و (حڪومه ت — بهو ناو نيشانه ي كه هيڙى ڪار ڪرد وه —)، جياوازي ده ڪه ين .

دهز ڪا ي ده سه لاتداران، ده ڪريٽ كه له زور ترين يان كه م ترين ژماره ي نه ندانمان پيڪرا پيٽن ، چونكه تيبينى نه وه ڪراوه كه چهنده ژماره ي گه زور بوويٽ ، نه وه نده په يوه ندى فهرمانڀروا به سه ريه رشتڪراوانه وه گه وره بوه ، به پياوانه يه ڪي پيشتر زانراو ، ده توانين هه مان چتيش سه باره ت به په يوه ندى نيوان حڪومه ت و فهرمانڀروا بيڙين .

به لام ، كه باره كه به مجوره بيٽ، ڪو ي هه مو هيڙى حڪومه ت ، هه رگيز ناگورپيٽن ، به ڀر چاو ڪردنى نه وهى كه به رده وام نه وه هيڙه هيڙى ده وٺه ته: به جورپيڪ نه وه ڀرا ديته ده ست، كه ژبو به ڀيوه بردى نه ندانه تايبه تيه ڪانى، چهنده له هيڙى خوى ده ڪاريڪا تن ، نه وه نده بو ڪار ڪردن له به رڙه وه ندى هه موو گه، نه وه هيڙه ي كه ده مينيتيه وه، كه مده ڪا تن .

كه واته چهنده كه ژماره ي نه ندانمانى حڪومه ت زور بن ، نه وه نده حڪومه ته كه لاوازه بيٽ و، له به رئه وه ش كه نه هم ڀيسايه بنه ڀر تيه، بويه كه هه ولى زياتر ده دم كه پرون ڪردنه وهى زياترى ويده مى .

ده توانین که له کهسی دهسه لاتداردا^(۱)، سستی ئیراده ی ته واوله یه که جودا و جیاواز ، جیاکاری بکهین :

یه کههم : ئیراده ی تایبته به خوئی، وهک تاکیک که ته نها پوه و بهرژه وهند و سوودی تایبته تی خوئی ملده نیّت . دوههم : نهو ئیراده هاوبه شه ی نیوان دهسه لاتداران، که ته نها گریدراوی بهرژه وهندی حکومت وه، ده توانریت پییوتریت ئیراده ی دهزگا و، به لای حکومت وه گشتیه و به لای دهوله تیشه وه که حکومت به شیکی پیکده هیئت ، تایبته ته . سییه میش: ئیراده ی گهل، یانوه کو ئیراده ی فرمانره وایی (یان دهسته)، که بریتیه له ئیراده یه کی گشتی، چ سه بارهت به دهولهت که به گشتی دیته دانان و، چ سه بارهت به حکومت که به به شیکی له گشت، دیته دانان .

له سیسته میکی یاسادانه ری ته وادا ، پیویسته که ئیراده ی تایبته وتاکی، پووچ و به تالبیتن و، ئیراده ی دهزگای تایبته به حکومتیش، به ته واده تی پاشکوییت و، به دوا ی نه وه شدا ئیراده ی گشتی، یان ئیراده ی فرمانره و، پیویسته که به دهوام بالاده ست بیت و ته نها بنکه ی هه موو ئیراده کانی دی بیتن .

به پیچه وانه وشه وه، نهم ئیراده جوړاوجوړانه ، به پئی رژی می سروشتی، چه نده چه قبه ندییان زیاد بیت، نه وهنده چالاکیان زیاد ده بیت و، له سه ره نه مهش به دهوام ئیراده ی گشتی، لاوازتریان ده بیت و، به دوا ی

^(۱) زاراوه ی دهسه لاتدار لیرده له بهرامبر (الحاکم) ی عه رسیه که دا، دهکار مهیتاوه. لیرده داسه نجس خوینه رانی هیژا پونه و مراد سکیشم که له و مرگ پرا نه فارسیه که دا. دسته وازه ی (هه رنه ند امیکی حکومت) دهکار هاتوو. هه روه ها هیما به وه دهکم که له م جو مگه یه دان زاراوه ی ناوبرا و. ده له ته به هه مونه ند امیکی دهسته لاتداری نیود مرگای حکومت . . م . ص . .

(۴) به‌و‌ات‌ان‌ا‌ی‌ش د‌ی‌ت‌.ل‌ج‌ی‌گ‌ا‌ک‌ا‌ن‌ی د‌ی‌ش‌دا، ب‌ه‌ه‌م‌ا‌ن‌ش‌ی‌و‌ه، د‌ی‌ا‌ر‌ه س‌ه‌ر‌د‌م‌ی ن‌و‌س‌ی‌ن‌ی ن‌ه‌م د‌ا‌ن‌ا‌و‌ی‌ه س‌ه‌ر‌د‌م‌ی‌ک ب‌و‌ه، ب‌ه‌ر‌ا‌د‌ه ر‌ی‌ژ‌ی‌م‌ه‌ک‌ی ل‌ه‌ب‌ر‌چ‌ا‌و، ن‌ه‌ی پ‌ؤ‌س‌ت و ک‌ه‌س‌ا‌ی‌ه‌ت‌ی‌ا‌ن‌ه ت‌ی‌ا‌ی‌د‌ا ب‌ا‌و‌و ب‌ا‌ل‌ا‌د‌ه‌س‌ت‌ب‌و‌ن‌ه، ه‌ه‌ر‌ب‌ی‌و‌ه‌ک‌ه (ر‌ؤ‌س‌ؤ) ل‌ه‌م د‌ا‌ن‌ا‌و‌ی‌ه‌د‌ا ز‌ؤ‌ر د‌ک‌ا‌ر‌ب‌ه‌ی‌ت‌ا‌و‌ه، ل‌ی‌ د‌ک‌ر‌ی‌ت ب‌ؤ د‌و‌ا‌ی ن‌ه‌ی س‌ه‌ر‌د‌م‌ه ب‌ه‌ت‌ا‌ی‌ب‌ه‌ت ل‌ه‌ن‌ی‌س‌ت‌ا‌د‌ا، ن‌ه‌ی ز‌ا‌ر‌ا‌و‌ی‌ه د‌ه‌ل‌ا‌ل‌ت ی‌ی‌ت ب‌ؤ ت‌ا‌ک‌ر‌ا‌ک‌ا‌ن‌ی ل‌ه (س‌ه‌ر‌ؤ‌ک و خ‌ا‌و‌ن‌ب‌ر‌ب‌ا‌ر‌ا‌ن‌ی س‌ی‌ا‌س‌ی و د‌م‌س‌ل ت‌د‌ا‌ر‌ا‌ن‌ی‌د‌ی) - م . ص - .

به ئیراده ی گشتی بووه ، له م ئیراده ی گشتیه چالاکی زیاتر نابیت و ،
 بواریش بو ئیراده تایبه ته که چو ل ده کاتن ، تائه وه ی له ته وای
 هیژیدا بمینیتته وه . به مشیوه یه ش ، ئه و حکومتیه ته ی که به رده وام
 خاوه نی هه مان هیژی ره هایه ، دیته نرمترین باری هیژه ریژه ییه که ی ،
 یان کارتی کردنه که ی .

ئه م په یوه ندیانه به دیه یئراون و ، هه روه ها به هه بوونی ئیعتبار
 گه لیکی دیه وه که له پشتگیری کردندا به سوودن ، بو نمونه ئیمه ده بینین
 که هه مووده سه لاتداریک له ده زگایه کدا زیاترین چالاکیه کی هیه تائه وه ی
 هه موو هاوولاتیه ک له ده زگاکه دا پیکیده هیئت و ، به دوا ی ئه وه شدا
 ئیراده تایبه ته که ئه وهنده ی که کاریگری له سه ر کارو کرده وه کانی
 حکومت هیه ، ئه وهنده له سه ر هه لسه و
 که وته کانی فه رمانه روا (ده سته) ، نیه تی ، چونکه هه موو ئه ندامیکی
 حکومت تاراده یه ک و به رده وام فه رمانیکی له حکومته که دا پیدراوه ،
 یان پیسپیردراوه ، له کاتی کدا که هه موو هاوولاتیه ک ئه گه ر به جیا
 وه ریانگرین ، هیچ پو ل و فه رمانیکیان له فه رمانه روا یه تیدا نیه ، یان
 پیکناهینن . ژلایه کی دیش ، چه نده که ده ولت فراوان تربیتن ، ئه وهنده
 هیژی راسته قینه ی زیاده کاتن ، ئه گه رچیش که ئه م هیژه ، به هو ی
 فراونبونیوه زیادناکات : لی ، کاتیک ده ولت که وه کوخو ی ده مینیتته وه
 و ، ژماره ی ئه ندامانی حکومتیش ، بیئه ندازه زیاده کاتن ، ئه و
 حکومت هیژیکی راستینه ی گه وره تری له وپرا ده ستناکه ویت ،
 له به رئه وه ی ئه م هیژه بوخو ی ، هیژی ده ولته ، که به رده وام پیوانه که ی
 به یه کسان ی ده مینیتته وه . به مشیوه یه ش هیژی ریژه یی حکومت ، یان

چالاکیه که ی، که مده هیئت، بیئوه ی که هیزه ره ها و راستینه که ی
بتوانیت زیاد بکاتن .

ههروهائه وه ی که چه نده ژماره ی کاری سپیردراوه کان، زیاد بکاتن
ئوه نده به پروه چونی، یان ئه نجامدانی کاره کانیش هیواشده بیتن ،
چتیکی جه ختلیکراوه و ئه وهش که زیاد له پیویست بایه خبریته
عه قلهوازی، ناییته هوی سه رکه وتنیکی ته واو، دهر فته کانیش
له ده سته چن، زورجاریش زیاده پوی له ئالوویرکردن و ده ستاو
ده سترکدن، بهری ده ولت به فیروده باتن .

پیش که میک ، ئه وه سه لماند که چه نده ژماره ی ئه ندامانی
حکومهت (ده سته لاتداران)، زیاد بکاتن، ئه وه نده ده سه لاتی حکومهت،
خاوده بیته وه، پیشه وهش ئه وه سه لماند که چه نده (گه ل) زوریته،
ئوه نده پیویسته هیزی سه رکوتکردن زیاد بکاتن ، که لیوه ی
ئوه دهره نجامه په ی داده بیته که په یوه ندی ده سه لاتداران به حکومه ته وه،
پیچـهـ وانه ی په یوه نـدی سه ره رشـتـکـرا وانه به
فه رمانه واره (ده سته)، واته چه نده که بارستایی (ده سته) زیاد بکاتن
ئوه ندesh له سه رکومهت پیویسته که چه بنده تربیته ، به شیوه یه ک
که له چاو زیاد بوونی ژماره ی دانیش توانی ولت ، ژماره ی کارمه ندانی
حکومهت ده بیته که مبکریته وه .

ده گه لئه وه شدا، لیژدها (من) ته نها ئاخواتن له هیزی ریژه یی حکومهت
ده کم، نه که له سه ره ته واوکردنی ده سه لات ته که ی ، چونکه وه پیچه وانه وه
چه نده که ژماره ی ده سه لاتداران زوریته، ئه وه ندesh ئیراده ی ده زگا که
له ئیراده گشتیه که نزیکده بیته وه ، له بری ئه مهش، ههروه ک پیشتر گوتم

که خودی ئیراده ی ئهم دهزگایه، له ژیرسایه ی یهك دهسه لاتداردا، جگه له ئیراده یه کی تایبته، چتیکی دی نابیت. به مشیوه یه یه که نه وه ی ژلایه ك دهستمانده که ویت، ژلایه کی دی له دهستی ده دهین، به وهش لیها تووی یاسادانه، له زانی نی دیاریکردنی نه و پنته ی که تیایدا ئیراده و هیزی حکومه ته که، یه کده گریتن، ده بیته و ه میکی به رده وام له هاو پکیه کی ئالوگو پکراودا و، له گونجاوترین په یوه ندیی ده و له تدا .

جومگه سيههم

((دابه شکردني حكومه ته كان))

له جومگه كانی پيشودا، دیتمان كه بوچه به ژماره ی نه و نه دمانه ی كه لیراپيكدیتن، جياوازی له نیوان جوړه جياوازه كانی حكومه ت وشيوه كانیدا، ده كه ين ، ئیتر له م جومگه یه دا، نه وه ده مينیته وه كه ببینن ، چوڼ نه وه نه نجامده دریټ ؟

فه رمانږه وا له ویستگه ی یه كه مدا ، ده توانیت كه به ده ستپاریزی و دلنیا خوازيه وه، ده سه لاتبداته سره ه موو گهل، يانوه كو به شی گه وړه ی ، به جوړيک كه له ويډا، هاوولاتیانی ده سه لاتدار، زوړترين له هاوولاتیانی تاکبه ند Individual —، نه م شيويه له حكومه ت پییده وتریټ دیموكراسيه ت .

يانوه كو ده توانیت كه حكومه ت له نیوده ستي ژماره یه كي كه مدا گیربه ندبكاتن ، به جوړيک كه له ويډا هاوولاتیانی تاکبه ند زوړتر ده بن له ده سه لاتداران، نه م شيويه پییده وتریټ ئورستوكراتيه ت، دواچاريش ده توانیت كه حكومه ت له نیوده ستي ته نها یه ك ده سه لاتداردا، چه قبه ندبكاتن، كه هه موو نه وانه ی دی ده سه لاتیان له وه وه وهر بگرن. نه م شيويه سيه ه مه كه زوړترين شيوه بلاوه كانی ده سه لات، پییده گوتريټ پادشايه تی، يانوه كو حكومه تی پادشايه تی .

پیویسته تیبنی نه وه بكه ين كه هه موو نه م شيوازانه ، يان لانی كه م، نه و دوانه ی یه كه میان، شایانی كه م و زیادکردن ، به لكو تاراده یه ك له هه لسو كه و تکر دندا، نازادییه كي فراوانیان هیه ، چونكه، يان

وه کی دی بلین به شیوه یه که دیمو کراسیه ت ده توانیت که هه موو گهل
 بگریته خو، یان نه ونده به رته سکبیت که نیوه ی بگریته وه، هه روه ها
 ئورستو کراتیه تیش به جیگه ی خو، ده توانیت که له گرتنه خویدا بو
 نیوه ی گهل، خو ی بینیته وه یه که، تائه وه ی بیته سه رکه مترین ژماره یه که
 که له توانا دابیت، به بی دیاری کردن. ته ناهت خودی پادشایه تیش
 شایانی جوړیک له دابه شکردنه، نه وه بوو که (ئیسپارته) به رده وام و
 به حوکمی ده ستوره که ی، دوو پادشای هه بووه، هه روه ها هه روه که
 نه وه ی که له ئیمپراتوریه تی پومانیدا دیتمان، که له یه ککاتدا، چهند
 نه باتیره یه کی هه بووه، که هه ندیک جارن به یه که وه گه شتوته (۸)، نه وه
 به بیننه وه ی بتوانین بلین که ئیمپراتوریه ته که دابه شبووه. به م
 شیوه یه یه، پنتیک هه یه که له لایدا ده توانین بلین، به وه ی که هه موو
 شیوه یه که له شیوه کانی ده سه لات، تیکهل بهوشیوه یه ده بیتن که به دوایدا
 دیتن، به جوړیک ده بینین که حکومت ته نها له ژیرنهم سی ناوه یدایه که
 له راستیدا شایانی چنده یه جیاواز له شیوه ده بیتن، به ونده ی
 که له ده ولته که دا هاوولاتیان هه بیتن.

به لکو، له ویدا له وه ی زیاتر هه یه : به وه ی که خودی نه م حکومته،
 له هیندیک پوه وه، له توانایدا ده بیتن که بوچهند به شیک ی دی
 دابه شبکریتن، به شیکیان به ریگایه که به ریوه ببریت، به شه که ی دیش،
 به ریگایه کی دی، نه وا ده توانریت که له م سی شیوه تیکه نه وه،
 شیوه گه لیک ی ناویتسه کراوی دی، بیته به ره م که هه موو یه کیکیان
 به شوینی خو، شایانی دابه شبوونه ژبو هه موو شیوه ناسانه کانی
 دی.

له هه موو سه رده مه كاندا مشتومرو پيله بازيه كي زور، دهرباره ي
چاكترين شيوه كانی دسه لات بهر يوه چوو، به بي ره چاوكردنی نه وهی
كه هه ريه كيك لهو شيوانه له حاله تيكي ديار يكر اودا، چاكترين دهن و،
له حاله تگه ليكي ديда خراپترين .

كه واته نه گهر پيوستبيتن ژماره ي دسه لاتداره به شدار بووه كان
له دهوله ته جوړ او جوړه كاندا، پيچه وانانه ده گهل ژماره ي هاو لاتياند
هاورپيه ك بيتن ، نهوا نه وه، نه وه ي به دوا داديتن كه به شيوه يه كي گشتي
حكومه تي ديموكراتي ، بو دهوله ته گچكه كان گونجاو ده بيت و،
نورستوكراتيه تيش له دهوله ته مامناو هنديه كان ديْت و، پادشايه تيش
بو دهوله ته گه وره كان گونجاو ده بيتن ، نه وه ش ريسايه كه، كه راسته وخو
له پرهنسيپه كه وه^(۱)، وهرده گيريت و وده سته خريت، لي، چون بتوانریت
نه ژماري نه و دوخه جيا وازانه بكریتن كه دهنه هو ي جياكار ييه كان ؟.

(۱) واته له پرهنسيپي دابه شكر دنی حكوماته كانه وه - م . ص . -

ئو گه له ی که هر گیز ده سله لات خراب ده کار ناهینیت، ئه و
 ههروه اش سهر به خویش The independent خراب ده کار ناهینیتو
 ، ئه و گه له ش که به رده و ام به چاکی ده سله لاتداری ده کات، ئه و پیوستی
 به و نه ناییتن که حکوم بکریتن .

ئه گهریش ده سته واژهی - گوټراوه ی - م . ص - دیموکراتیه ت ،
 به هه مو و اتایه کی ور دیه وه ، وه ر بگرین ، ئه و ده بینین که هر گیز
 دیموکراتیه تی راستینه ، بوونی نه بووه و ، هر گیزیش بو نی ناییت ،
 چونکه ئه و ی که پیوانه ی سیسته می سروشتیه ، ئه وه یه که ژماره
 گه وره که ، ده سله لاتداری بکاتن و ژماره گچکه که ش ده سله لات کراو بیټ
 و ، ناتوانین پیشبینی ئه وه بکه یین که هه مو و گه ل پیکه را و ، به رده و ام وه ک
 چاودیریک له سهر کاروباره گشتیه کان بمینیتته وه و ، به ئاسانیش
 ده توانین ئه وه ببینین که ناتوانریت له پیناوی ئه ودا لیژنه گه لیک دابنریت
 به بی گوټرانکاری له شیوه ی ئیداره که یدا .

له واقیعا و له باری پرهنسیپه وه ، له و باوه رده ام بتوانم بلیم که کاتیک
 فرمانه کانی حکومه ت له نیوانی چهند ده زگا و دیوانیکدا دابه شبووه ،
 ئه و زو و یان درهنگ ، که مترین ژماره یان ده سته گریټ به سهر
 گه وره ترین ئه ندازه ی ده سله لاتدا و ئه گهر چیش ئه وه به هو ی ئاسان
 راپه راندنی ئه و کارانه وه بیټ که به سروشتی دوخه که ده یانگه یه نیته
 ئه وه .

ژلایه کی دیش ، له سهر ری به دیهینانی حکومه تیکی له وجوره چهند
 دژوارییه ک بوونیان هیه ؟ یه که م ده و له تیکی زور گچکه ده خوازیت
 که گه ل تیا یدا به ئاسانی بو هه مو ان بریتته ریوه و ، هه مو و هاوولاتیه کیش

تيايدا به ئاساني هه مووهاوولا تياني دي، بناسيٽ. دوه ميش
 ساديهيه ڪي گهره له مورڪ و ويژهنه ريتي دهسته لاتداردا، دهبيته هو
 ريگه نه دان به په لپه لبووني ڪاروباره ڪان و، چونه نيو مشتومري پرسه
 نالوڙه ڪانه وه - گريگويڙه ڪانه وه - م. ص - . سيهه ميش: له نيوان
 تاڪه ڪانيدا، له لايهني يه ڪساني و له لايهني بودجهي
 سامانه وه، جياوازييه ڪي هينده له بهرچاو، بووني نه بيتن، چونڪه به بي
 يه ڪساني له سامان، يه ڪساني له مافه ڪان و له دهسه لاتدا، ناتوانيٽ
 ڪه ماوه يه ڪي دري رتر برده و امبيٽن .

دوا جاريش، پيويسي ته ڪه تاڪه ڪاني گهل، هينده بايه خ به ماڪياڙگه راڻي
 و خوشبويڙي نه دن و، هه روه هاش بودجهي تايبهت به وانه، تابتوانيٽ
 ڪه مبريٽه وه، چونڪه ماڪياڙگه راڻي له سنور دهرچوو، هاندهري
 به دهسته نياني سامانه، به وپييهش، ماڪياڙگهري، هه ساماندار و هه
 نه دارا گندهل و بوگه نه ڪاتن، يه ڪيڪيان به خاوه نمولڪبوون و،
 نه ويديانيش به فريوخواستن، يان له ناخي به سامان بووندا، به مشيوهيه
 نه و خونه ريتي ماڪياڙگهريه، مروڙه واليده ڪات تاوه ڪو به خاتري
 خوپه رستي و سهيرانگهري، نيشتيماي خوي بفروشيٽن، هه روه ها
 هاوولا تيان به روه له خوباي بوون و گهوڙي و ميگه لي ڙيان بردنه سهر،
 ده باتن و، هاوولا تيانيشرا له دهولت دهستيٽ و، تائه وهي هه نديڪيان
 بڪاته ڪويله ي هه نديڪي دييان و هه مووشيان بڪاته ڪويله ي
 هه واهه وهه ڪانيان .

نهمه ش نهو هوښه په که وایکړدوه نوسه ریځی به ناوبانگ ،
چاکه خوازی، بکاته پرهنسیپی کوڼارییه ته^(۱) ، چونکه هه موو نه
مه رجانه، به بی چاکه خوازی، توانای مانه وه یان نابیتن، لی نه بلیمه ته،
به هوښ نه وهی که جیاکاریه پیوښتی هکانی کارکرد نه کړدوه ،
زورجاران له بوچوونه کانیډا، داخران یاوهری بووهو، هه ندیکجاریش
ناسوږوونی، وه لی ، ناروښنی له گوتاریډا، وایلی کړدوه که بیئاگابیت
له وهی که به یه کسان بوونی توانای ده سته ی ده سته لاتدار،
له هه موو جییه کدا، به واتای نه وه دیت که خودی پرهنسیپه که ش پیوښته
که له هه موو ده و نه تیځی چاکدروست بوودا، بوونی هه بیتن ، به لکو
له راستیدا به پله گه لیځ جیاواز به پیی شیوهی حکومت ته که . بابو نه وه ش
زیاد بکهین که حکومتیځ نیه زیاتر له حکومتی دیموکراتی، یان گه لی
که تاهم ناسته به ره وړووی - یان له به رده م - م . ص - جهنگه
مهر دمی هکان و په شیویه نیو خوښی هکاندا بیت، له به ره نه وهی که هیچ
حکومتیځ نیه به هه مانشیوهی توند ملنان و به ردوام بوونی (نهو)،
ملبیت ژبو گوږانکاری له شیوهیداو، هیچ حکومتیځیش نیه که وهک
(نهو)^(۲) تاهو هی له جیگای خویدا جیگیرا بمینیت ته وه، زوریک له وریایی
و نازایه تی داوا بکاتن. له به ره نه وهی که به تایبه تی له مجوره ده ستورانه دا،
هاوولاتی پیوښته که به هیزو پاپته و بیټ و، هه موو پوژیک، له ناخی
دلیه وه، نهو گوته یه بلیت، که یه کیځ له خاوه نشکو باشه کانی^(۳)

(۱) هیمایه ژبو (نه فلان تون) - م . ص -

(۲) مبه ست له حکومتی دیموکراتی وگه لیه - م . ص -

(۳) بریتیه له ناو نشکو - Palatin ی پوسن و باوکس پادشای پولونیا و دوقی (اوبرین).

پۇلۇنيا دەيگۆت ((من ئازادىيەكى ھاوبەندى ترسم، پىباشترو
پەسەندترە، لە ئاشتىيەكى ھاوبەندى كۆيلەيەتى)) .
ئەگەربىتو گەلىك لە خوداكان ھەبىتن كە ديموكراتيانە حكومى خۇي
بكاتن ، ئەوا حكومەتيك خاوەن ئەم ئاستە لە پۇشتەگەرى بەكەلكى
مروۋ نايەت .

جوگه ی پېنجه م

((سهاره ت به ئورستو کراتیه ت))

لیـره دا دووکه سی گوزاره ییمان^(۱) هـنه که یه کیکیان به ته وای
له وی دیان جیاوازه، نه وانیش: حکومت و فرمانره و (دهسته) ن،
له دهره نجامیشدا دوو ئیراده ی گشتی: که یه کیکیان په یوه سته به هـه موو
هاوولا تیا نه وه و، نه وی دیش ته نها به نه دمانی ئیداره که وه. به مشیوه یه
وسه رباری نه وه ی که حکومت و دکنه وه ی خوی ده یه وه ییت، ده توانییت
ئاسایشی ناو خو دیسپلینرا بکاتن، نه واهرگیز به ناوی فرمانره و او،
واته به ناوی خودی گه له وه نه بییت، ناتوانییت که به رهنگاری (گه ل) بکاتن،
نه مهش نه وه یه که پیویسته ههرگیز ژیرمان نه چیتن.

حکومه ته به راییه کان، ئورستو کراتیا نه حوکمی خویان کردوه،
نه وه بوو سه روک خیزانه کان، له نیوان خویاندا ده ستگوړکی کاروباری
گشتیان کردوه و، لاوانیش به بی ئاسته نگی که سه ری خویان ژبو
ده سه لاتی نه زمونه که دانه وانـدوه. ئالیره وه بوو
که ناوه کانی {ریشسپی و سه ری گه وره و شیخ و به سالآچوان}^(۲)،
هاتونه ته دهرکه وتنه وه و، تائیستاش هه مه جیه کانی نه مریکای باکور،

(۱) گوزار یی، له بهرام بهر (مهنوی) بهر ییدا، دسکار مهینا وه - م. ص - .

(۲) نه وچه مکانه ن که له نیو پیکهاته و کوښه لایه تی و هوز که ریبه کاند له بهرام بهر که سانی بهر برس و

خاوه نبر یان کور دگوته نی (قهه پوشتو) دا دسکار دین - م. ص - .

له پوڅگاري نه مړماندا خوږيان حوكمي خوږيان دهكهن و، كاروباريشيان به باشتريښ شيوه به پړيوه ده چيټ .

وه لي، هه رنه وهنده كه نايه كساني ونه وجياوازيانه ي كه له پړيښه كه وه درده كه ون، جيگاي جياوازيه سروشتيه كانړا ده گريته وه، ئيتر سامانداري وه يږ^(۱)، له ته مه ن په سه ند ترده بن وئورستوكراتيه تيش ده يټته هه لېږاردنې، له به رنه وه ي كه دواچار و به گوازنه وه ي ه يږ ده گهل مولك وكه لوپه له كاندا، له باوانه وه بو پوله كان، ئورستوكراتيه تي خيږانه كان خشتبه ند ده كات، ئيتر حكومه تيش ده كاته بو ماوه يي و، له به رنه وه شه ده بينين كه له نه نجومه نې پيراندا نه د امانيكې ته مه ن بيسټ سالي هه نه.

كه واته له ويډا سي جوړ له ئورستوكراتيه ت هه نه : سروشتي و هه لېږاردني و بو ماوه يي. يه كهه ميان بو گه له سه ره تا ييه كان ده سته داتن و، سي هه ميش خراپ تريني هه موو حكومه ته كانه، لي دو هه ميان باشتريښانه ..... كه بريتيه له ئورستوكراتيه ت به واتي راسته قينه ي .

سه رباري نه دگاري - ناسينه ي - م . ص - جوداخوازيانه ي له نيوان هه ردووك ده سه لات ه كه دا، نه م حكومه ته ئورستوكراتيه ته، به هه لېږاردني نه د امانه كانړا ده ناسريته وه^(۲)، چونكه له حكومه تي گه ليډا هه موو هاوولاتيان ده سه لات داره كان ده يښه بوون، لي، له ژماره يه كي كه مدا

(۱) له راستيدا وشه ي . Optimates - له لاس پيشينه كان به واتي به يږ ترديتن. نه كه باشتريښ .

(۲) مه به ست له جوړي ده موي حكومه تي ئورستوكراتيه - م . ص - .

گيره بنديان ده كهن و، به هه لېژاردنيش نه بښت نابنه ده سه لاتدار^(۱).
 نه ودهش ئامراز يكه كه بهو نه ندازه يه ي ئه سپارده خوازي و زانست و
 نه زمون و هه موو هوپه كاني په سه ندكاري دي، كه ده بښته هو ي سه ركه وتني
 تاك و به ده سته يني ريژ، جيگه ي هه لسه نگاندي گشتي ده بښت،
 بهو نه ندازه يه ش ده سه لات عه قلانيانه بهر يوه ده بري ت .

له سه رو نه مانه شه وه، نه وا كو بوونه وه كان به ئاساني پي كدين و
 كاروباره كانيش به شي و ه يه كي باشتر مشتم پر كاري ده كر ين و،
 كاره كانيش به سي سته ميه كي زياتر و بايه خدار تر را ده په ر ين و
 پا يه دار بووني ده ول ته تيش له لاي بي گانه كان، له ريگه ي پير گه لي كي
 خانه دان، زياتر به ره وسه رده چي ت، تا وه كو له ريگه ي نوينه راني كي ترو و
 ريسوا، كه ه يچ ناو بانگي كيان له كار باشي و زير ه كي نيه .

كورت ه ي گو تن نه و ه يه : كه باشترين و سروش تيرين رژيميك، نه و
رژيمه يه كه تيايدا ژير ترين كه سانيك حوكمي خه لك بكن ،دياره كاتي ك
كه نه و دنيا ييه بووني ده بښت له و ي كه نه و ژيرانه، نه گهر پشتي
خه لكه كه ش بشكي نن ، نه وا له پيناو ي بهر ژوه وند ياندا يه^(۲).

^(۱) ژور گرنگه، كه شي و ي هه لېژاردني ده سه لاتداران به ياساكان ري ك ب خه ي ن : چونكه ناتوانين
 كه به دوو ربين له كه و تنه ناو نور ستو كراتي بو ماو ي ي. له ريگه ي به جي ه ي ش تني وه به حوكومت، هه روه كه
 به لاي نه ي هه ر دوو كو ماري (بن دقيه و بين) وه. رويدا، نه و بوو كه يه كه ميان له دي زه مان وه
 هه لو شاه وه، و هلن دوو هه ميان هه تاني ستاش به هو ي ليزاني ي بي هاو تاي نه نجوه ي پيرانه كه ي وه
 ماو ته وه، نه وش بر ي تيه له جياكار ييه كي ژور شكوه ندانه و مه تر سيدا رانه .

^(۲) ژور گرنگه، كه شي و ي هه لېژاردني ده سه لاتداران به ياساكان ري ك ب خه ي ن : چونكه ناتوانين
 كه به دوو ربين له كه و تنه ناو نور ستو كراتي بو ماو ي ي. له ريگه ي به جي ه ي ش تني وه به حوكومت، هه روه كه
 به لاي نه ي هه ر دوو كو ماري (بن دقيه و بين) وه. رويدا، نه و بوو كه يه كه ميان له دي زه مان وه
 هه لو شاه وه، و هلن دوو هه ميان هه تاني ستاش به هو ي ليزاني ي بي هاو تاي نه نجوه ي پيرانه كه ي وه
 ماو ته وه، نه وش بر ي تيه له جياكار ييه كي ژور شكوه ندانه و مه تر سيدا رانه .

که واته پيويسته به هيچ شيويه ک، سوود له فهرانگه تايبه تهاکان
 وهرنه گريئت و، ده هزار که س بو کاريک تهرخان نه کريئت که سه د که س
 ده توانن به باشتري شيوه نه نجاميبدن . لي، پيويسته تيبيني نه وهه
 بکهين که ليړه دا به رژه وهندي ده زگا که، به که م کردنه وهی ناراسته کردني
 هيژه گه ليه که ده سپيده کاتن، ناراسته کردنیک که به پيی نيراده گشتيه که
 بيت و، ناراسته يه کی دی، که ناکريئت بخريته نه ولاوه، به شيکی هيژی
 کارگيري، له ياساکان ده سينيت .

به لام ، سه بارت به کاروباره تايبه تيه کان، نهوا له ده وله تيکی زور
 گچکه دا و، لای گه ليکی زور سه ره تايی و، زور ريک وراستيش ،
 پيويسته راسته وخو به دواي جيبه جيکردنی ياساکاندا، نيراده گه ليه که
 نه يه تن ، هره وک له حاله تي ديموکراتيه کی باشداهيه . هره وهاش
 پيويسته که نه ته وه نه وهنده گهره نه بيتن به جوریک که هه موو سه رکړه
 خو ته رخانکړدوه کانی ده سته لاتکردنی، بتوانن برياری بايکو تکردنی
 فهرانپروا دهر بکه ن و ده سته دنه سه ربه خو بوون، تا له کو تايدا خويان
 بينه سه رکړ . لي، نه گهر نورستو کراتيه ت چاکه گه ريه ک که متر له هی
 حکومتی گه لی داوا بکاتن ، نهوا هره وهاش زياتر له چاکه گه ريه
 تايبه ته کانی داوا کاتن ، وک دادپه روه ری له نيوريزه کانی ده وله مه ندان و
 باوه رخوازی له لای نه داران ، چونکه ليړه دا واده ده که ویت که
 يه کسانيه کی توکمه و ورد له شويینی خویدا نابيتن ، به لکو له
 (نه سپارته) ش، په پره ويلينه کراوه .

ده گه نه وه شدا نه گهر نه م شيويه، نه اندازه يه کی دياريکړاو
 له جياوازی، له ساماندا پيويسته کاتن . نهوا به شيويه کی گشتی،

به دنياييه وه بوئه وه يه كه ئيداره كردنى كاروبارى گشتى، به وانه
 بسپيردرىت كه له توانا ياندايه زياد له كه سانى دى، كاتى خويانى ژبو
 ته رخانبكه ن. كه واته به پيچه وانه وه، گرنگ ئه وه يه كه هه لبراردن – choos
 يكي پيچه وانه، رووبداتن، كه هه نديكجاران گه ل فيرى ئه وه بكات كه له
 بويرى و نه به زى مرقدا، هوكار گه ليك گرنگتر له ده وله مهندي هه نه، ژبو
 په سه ندكردن .

جومگهی شه شه م

سه باره ت به پادشایه تی

ئیمه تائیستا حکومه تمان، وه که سیکی بهرجه سته یی و کۆمه لی لیپروانیوه، که به هیزی یاسا، یه کخراوه و، له دهوله تیشدا به سه ر ده سه لات ی کارگیریه وه راستگره. ئیستاش له سه رمانه که هه موو ئه م ده سه لاته کوکراوه ی ده سه لاته که - م. ص -، له نیوده سته یی که سیکی سروشتی، مرقیکی راستینه دا، لیپروانین، که هه رخوی به ته نها به گویره ی یاساکان، مافی ده کاره یانی هه یه و، ئه مه ش ئه وه یه که به حکومه ت، یان پادشا، ناودیژی ده که یین.

چونکه ته واو به پیچه وانه ی ئیداره کانی دییه وه ^(۱)، که تیایاندا بونه وه ر - کائن - م. ص - یکی کۆمه لی، یان ده سته یی نوینه ری تاکیک ده کاتن، له م ئیداره یه دا، تاکیک نوینه ری بونه وه ره کۆمه لیه که ده کاتن، به جوریک ئه و یه کیته یه بهرجه سته ییه ی که حکومه ت پیکده یینیت، له هه مانکاتدا بریتیه له یه کیته یی مادی و، به شیوه یه کی سروشتی هه موو ئه و تایبه ته ندییانه ی که یاسا به کۆششیکی زۆر، له و ییدا کۆیده کاته وه، به کوکراوه ی له میشدا هه یه.

به مشیوه یه شه که ئیراده ی گهل و ئیراده ی حکومه ت وه یزی گشتی ده ولته ت و، هیزی تایبه تی حکومه ت، هه موویان وه لامده ری یه که هۆو دنه درده بن و، هه موو جو لینه ره کانی ئامیره که له هه مان ئه و ده سته دا

^(۱) مه به ست له دوو ده سه لاته که ی دییه، واته دیموکراتیه ت و ئۆرستۆکراتیه ت - م. ص -

ده بن ، هه موو چټيکيښ بؤ هه مان ئامانچ دهرواتن . که واته له ويدا ، به هيچ شيو هه ک نه و بزافگه له بهر هه لستکاره ی که هه نديکی ديان تيکده پرينن ، بوونی نيه و ، هه روهاله توانا شماندا نيه ، پيش بينی نه و بکه ين ، که کامه جوړ له وده ستوران ، يان وردتر بلين ، چ جوړه د ستوريک هه يه ، که تيايدا کوششيکی زورکهم ، کاريکی زورگه وره بهر هه مده هينيټن . له راستيدا نه و وينه يه ی (نهر شميدس) که به بيدهنگی له سر که ناریک دانيشتووه و بيهيچ خو مان دو کردنيک ، که شتيه کی زورگه وره بهر و لای خو ی راده کشيت ، له تيروانيڼی (من) دا خاوه نشکويه کی کارامه دهنو ينيټن که له نوسينگه که ی خو يه وهر ، ده ولته فراوانه که ی حکومده کاتن ، به شيو هه ک کاتيک وا دهرده که ويټ که دانيشتووه ، هه موو چټيک ده جو ليټيټن . لی نه گهر له ويدا هه رگيز حکومه تيک زورچالاک نه بيټن ، نه و هه رگيزيش حکومه تيک ، که تيايدا ئيراده تايبه ته که ده سه لاتيکی فراوانی ده بيټت و به ئاسانيه کی زياتره وه زانده بيټ به سر ئيراده کانی ترده بونی نابيټن ، به راستی هه موو چټيک بهر و هه مان ئامانچ دهرواتن ، لی ، نه مانجه ره ها نيه و بريتيه له ئامانجی خو شی گشتی ، هيژنی ئيداره ش ، هه رنه وده که خو ی هه لوه شانده وه ئيتر زهره ر به ده ولته ده گه يه نيټ .

پادشاکان ده يانه ويټ که حوکميکی ره ها بکه ن و ، دهنگيکی قوليش ، ئاگايان ويده دات به وه ی باشريڼ ئامرازيک بونه وه ی که و ابن ، بريتيه له به ده سته يانی خو شه ويستی گه له کانيان . نه مان پرهنسيپه زورجوانه ، به لکو له هه ندي رووشرا ، زور راسته ، لی به داخه وه به رده وام له دهر واری پادشاکاندا ، جيگه ی گالته جاريه . نه وه ش گومانی تيدانيه ،

که ئه و دهسه لاتهی کهله خوشه ویستی گه لانه وه دیتن ، مه زن ده بیتن ، وه لی ، راگوزاری و مه رجدار ده بیتن ، هه رگیزیش پادشا کان با وه پری پیناکه ن ، که واته باشترین پادشا کان ده یانه وه یت به توانا بن له ئه نجامدانی ئه وه کاری که خوازیارین و سته میش له گه ل بکه ن ، به بیئ ه وه ی واز له فه رمانه وه ای به یئن : به یه وه دیشه که وانه ده ریکی سیاسی ، ئامۆژگاری ئه وه یان بکاتن که له به ره ئه وه ی هیزی گه ل ، هیزی ئه وانه ، ئه و ئیتر به ره وه وندی مه زنیان ئه وه یه که گه ل پی شکه و توو بیئ - گه شه سه ندو بیئ - م . ص - هه روه ها ژماره ی زۆری ئیت و خاوه ن سامانی ک بیئن : چونکه ئه وان زۆر به باشی ده زانن که ئه وه کاریگه ری که وای نا بیئن . چونکه به ره وه وندی که سی تیان بری ته له وه ی : که گه ل لاوازی ئیت ، داما و بیئ و ، هه رگیزیش له توانایدا نه بیئ به ره وه پویان بکاتن .

(من) له سه ره ئه و گریمان ه ی که ده لیت سه ره په رشتکراوان به رده وام به ته واوی ملکه چن ، دانه دیم به وه ی ئه و کاته به ره وه وندی حکومت ئه وه یه که گه ل به هیزی ئیت ، بو ئه وه ی ئه م هیزه له لای هاوسی کانی سامی کی پی به خشی ئیت ، به و ئه ژماره ی که ئه وه هیزه ، هیزی خویه تی ^(۱) ، وه لی ، له به ره ئه وه ی که ئه م به ره وه وندی ده وه کی و پاشکو یه و هۆردوک گریمان ه که ش دژ به یه کن ، که واته سه روشتی ده بیئ که حکومت و پادشا کان چاکتری و په سه ندتری بده نه ئه و په رهنسی په ی که راسته وخۆ زۆرترین سودی وانی تیدا یه . هه ره ئه مه ش بوو که (سامو ئیل) ، به هیزه وه بو عیبرانی هه کانی به رجه سه ته کردو ، هه ره ئه مه ش بوو که (ماکیا قلیلی) ،

به ئاشکرا کاری ده کرد بۆ روونکردنه وهی، چونکه کاتیك (ئهو)، وای نیشاندهدا که وانه پیشکەش پادشاكان ده کاتن، مه زنتین وانه شی ده دایه گه لان، به مشیوهیه کتییی میری ماکیا قیللی نوسراویکی پیروژه لای کو مارییه کان^(۱).

ئیمه له په یوه ندیه گشتیه کانه وه ئه وه مان دیت که پادشایه تی ژبو ده ولته گه وره کان گونجاو نییه و، ههروه اش له میانی لیتۆژینه وه مان بو، له خویدا ده بینین که وه هانیه. چونکه چهنده که کارپیدراوانی ئیداره گشتیه که زۆربن، ئه و ئه وهنده په یوه ندی حکومت به سه ره رشتکرا وانه وه که مده کات و، له یه کسانى نزیک ده بیته وه، به جوړیک که ئهم په یوه ندیه ده بیته یه، یانه کو خودی یه کسانى له دیموکراتیه تدا. ئهم په یوه ندیه ش بوخووی چهنده که ده ولته هاوکاریت له پته و بوونی رایه له کانیدا، ئه وهنده زیاده کاتن و، به لکو کاتیك که حکومت له نیوده سستی یه که سدابیتن، ئه و ابالانسى ئه و ریژه یه ده گاته ئه و په پری مه و دای، که واته نه گهر بو شایى نیوان حکومت و گهل

(۱) بۆ چاپ (۱۷۸۲) نه مه زیاده کرا وه: ماکیا قیللی پیاویکە سه ره راست و هاوولانیه کی چاک بووه: لن. به هۆی هۆگرى ژبو بنه ماله ی (مه دیتش) له بارودۆخى تیکشکانى نیشتمانه کهیدا، ناچار بووه که خۆشه و یستى خۆى بۆ نازادى وشاریت. هه لێ زاردنیشى بۆ ئه و پالنه وانه کپکرا وه، به خۆى به سه، بۆ ده رختنى به سه ته نه یته که ی، ههروه ها به ره واد کردنى پرهنسییه به نه ره تییه کانى له کتیبى (میر) کهیدا به پرهنسییه کانى له گۆترا و کانى له سه ر (تیت لیف، Tite - Live) و میژووی وى له سه ر فلۆرهنسا. نه وه ده سه له ی تیت که نه م سیاسیه بیرقووله، هه تانیستا به خستى ته نها له خۆ یته رگه لیک سه ربیتى وگه نه ئدا هه بووه. دادگاى پاپاویه تیش، به یه کجاری نه وکتیبه ی پته درا و کردووه. سه رم به وش ناسه رم: چونکه روترین ویته گرتنیکى که نه ئلى وى. مه به ست نه و دادگایه. م. م. ص. له راستیدا ویته گرتنى نه م بووه.

گه وره بوو، نهوا نهوکات په یوه نندی دولته به هاوولاتیانه وه له نیوده چیتن، که واته له پیناوی به ره له اکر دنی نهو په یوه نندیه شدا هه رده بیت که پله و پایه گه لیک نیوکار- واته کارمندان - هیواخوازین . بونه وهش خانه دان و پیاوچا کانیک بینه که لک لیوهر گرتن، بهم باره شه وه له وهه موو چته، هیچیان ژبو دوله تیکی گچکه گونجاو نین، چونکه هه موو نهو پله و پایانه، دهنه هوئی تیکو پیکدانی .

وهلی، نه گهر حوکمکردنی دوله تیکی گه وره، گران بیتن، نهوا حوکمکردنی به ته نها یه که س گران تره و، هه موو مروقیکیش دهنایت چ روده داتن، کاتیک که پادشا جیگره کانی خوئی دهنیت .

که واته له ویډاخه وشیکی گه وه ری هه یه و، هیچ دهر بازبوونیکیش لیئی نیه، نه م خه وشه به رده وام حکومت پادشایه تی له پله یه کی خوارتری حکومتی کو ماریدا دهنیت، نه وهش بریتیه له وهی که له مهی دوا یی اندا، تاراده یه ک وای لی دیت که دهنگی گهل، هه رگیز بو نیو هنده بالاکان به رزنه کریتته وه، مه گهر ته نها به هوئی که سانیک پونا کبیرو به توانا وه نه بیت، که نازایانه نهو کاره ده که ن: نه وه له کاتیکدا که نه وانه ی له پادشایه تیه کانداه وروله دهبینن، بو زور جارن، ته نها بریتین له گه نده له گچکه کان و ده هو بازان و ^(۱) پیلانگیپر گچکه کان، که به هوئی نهو خولیا پروپوچانه وه یان له دهر واردا، ده گه نه پوسته به رزه کان و، پاشانیش هه نه وه نده که ده ستیان دایه کاره کانیان، نیتر گیلین ژبو جه ماوهر دیتته دهر که وتن، گه لیش له م هه لبرارده دا - The choos - زور له پادشا وخواه نده سته لات، که م هه له تره، نا له به رنه وه شه

(۱) مه به ست له خه لکانی چاله لکه ن و داو نیرومی ناو دسه لات و حکومته کانه - م . ص .

که زور به ده گمهن له وهزاره تی حکومتی پادشایه تیدا، که سیکی خاوه ن بویری راستینه بوونی ده بیټن، به هه مان نه ندازه ی که له لوتکه ی حکومتی کوماریدا پیاوړکی گیل هه بیټن. هه روه ها کاتیک ریکه وتیکی به ده گمهنی روزگار، جله وی کاره کان له حکومتی پادشایه تیدا، که به هو ی نه وپوله به دکار و خراپه له خه لکی ئیدارییه وه، خه ریکه تیا ده چیټن، ده داته ده ست یه کی که له وانه ی که بو ده سه لا تکر دندرو سترکرون، نه و امرؤ له وینه ما ریفورمگه رایبانه ی نه و به ته وای سهرسام و حه په ساو ده بیټن، نه و کاته ش کاره کانی ده بیټه قوناغی کی میژوی له ژبانی ولاته که دا.

بوئه وه ی بتوانیټ که ده وله تیکی پادشایه تی، حوکمی کی باشبرکیټن، نه و اهه رده بیټ که مه زنی و فراوانیه که ی گونجاو بیټ ده گهل توانا کانی نه وه ی که حوکم ده کاتن. له راستیدا ده سته به سه را گرتن له حوکم کردن ئاسانتره، چونکه به بهر زکهره وه یه کی - رافعة - گونجاو ده توانیټ که به یه که په نجه جیهان هه لته کی نیټ، لی بوچاودی ریکردنی پیویستی به هه ردو و شانی (هه رقل) هه یه. هه رچه نده ش که قه باره ی ده ولت بچوکیټ، نه و پادشاش به رده وام وایلی دیټ که زور گچکه بیټ، کاتیکی ش و به پیچه وانه وه وا روو ده دات که ده ولته که، بو سه رو که که ی زور گچکه بیټ، که نه وه ش کاری که زور به ده گمهن روو ده داتن، نه و هه روه ها حوکمه که ش واده بیټن، له بهر نه وه ی سه رو که کاتیک به رده وام خه ریکی به دیه ټنانی هیوا گه وره کانیټی، بهر ژه وه ندییه کانی گه له که ی ژبیرده چیټ، سه ره نجامیش به هو ی خراپ که لکوه رگرتنی له توانا کانی، نه و زهره ی زیاتر ده بیټ له زهره ی پادشایه که نه و

توانا کاربانه ی نیه . که واته نه گهر راستبیت بلین، نه وای پیویسته که قهله مړه وی هر پادشایه که له ده ستنیکي ده سته لاتکر دیندا ، به پینی توانا کانی دیار یی بکړیتن، له کاتی که دا توانا و لویه شاووه ییه کانی نه نجومه نی پیران خاوه نی پیوانه و کار کردگه لیک جیگیره ، ده وله تیش ده توانیت که سنوریکي جیگیری هه بیتن، به باشی ئیداره بکړیتن .

زیانی هه ره زوری ده سه لاتی تاکه که سی، بریتیه له له ده ستنانی نه و زنجیره به ندیه به ده وامه ی که له هره دوک سیس ته مه که ی تردا، په یوه ندیه کی نه چپر او ه پیکده هیئت، چونکه کاتیک که پادشایه که ده مریت، نه وای پیویسته که پادشایه کی دی بیته شوینی ؟ له بهر نه وه ی که هه لبراردنه کان ریگه به هه بوونی ماوه گه لیک دابرانیی تر سناک ده داتن، که به ده رنن له ناژاوه و وروژاندنه گه وره کان. نه گهریش هاوولاتیان له سر نه اندازه یه که له پاکي و سه رپاستیه که نه بن، که زور به که می ده گه ل نه م حکومته دا ده گونجیت، نه وای گه نده لی و زور بو هینانیشی بو زیاده بیتن، بو که سیکیش که ده وله تی کریوه، زور قور سده بیت که نه میس به شوینی خوی ده ولت نه فروشیتن و، نه وای پاره یه ی که به هیزه کان به زور له ویان سه ندوه، نه میس به زور به لاوازه کانی نه بژیریته وه . به مشیوه یه ش زوویان درهنگ، هه موو چتیک له ژیر سیبه ری ئیداره یه کی ناوه هادا ده خریته بهر کرپین و فروشتنه وه ، و له ویشدا ئیتر نه و ناشتیه ی که له ژیر سایه ی پادشاکاندا ده بنه خاوه نی، خراپتر ده بیتن له ناژاوه ی نه و ماوانه ی که تیایدا ته ختی ده سه لات به تاله .

بو دوربوون له م خهوشانه چي نهجامدراوه ؟ له خيزانگه ليک
 دهستني شانکراودا تاج کراوته ره چهلکي و، سيسته ميک ژبو
 ره چهلکگه رايي دانراوه، که بهووي مردني پادشاکانه وه، ري له هر
 ناکوکيه که ده گريست سهره لبداتن . نه وکاته نهو سيسته مه
 به جيگرته وهي خهوشه کاني ماوهي سهره پرشتيکردن، له شوييني
 خهوشي هه لبراردنه کان، نارامييه کي روا له تي به سهر نيداره يه کي ليژاندا
 په سهند ده کاتن و ، گيانبازي نه وهي که سهر وگه ليک مندا ل و درنده و
 په ککه و ته، له سهر خه لکي بن، به سهر کيشمه کيشي هه لبراردني
 پادشاکه کان، په سهند ده کاتن . نيتر نه ودهش له بهر چاونه گيراوه، که
 به مشيوه خودو چارکردنه ي مه ترسيه کاني نالته رناتيף - جيگريکاري -
 م.ص - واده کين که هه موو دهر فته کان له در زمان کوپکه ينه وه .
 له راستيدا نهو وشه يه ي که (دنيس Denis) ي لاو، هينا يه پرو، زور
 ليژانانه بو، کاتيک که باو کي له سهر کار يکي نابه جي، سهر زه نشتي
 ده کرد، باو کي پييده گوت: ((نایا (من) ره فتاريک وه هام کردووه، تا وه کو
 تو بهوشيويه بهر هنگارم بيت !))، وه لامی کوپه ش: ((ناخ ! مه گهر باو کي
 نيوه پادشانه بووه ؟)) .

هه موو دوخه کان بو پياويک که بوحو کمکردني نهواني دي،
 بهر زکراوه ته وه ، ديت بهر ده ست ، نه ودهش ژبه ر بيبه شبووني
 له داد په روهري و ليژاني . وه که ده گوتريست کو ششيکي زور ده دريت بو
 نه وهي پادشا گچکه کان، فيري هونه ري ده سه لا تکردن بکري
 و، واشده ر ناکه ويست که نه م فيرکردنه، سوديان پي بگه يه نيت، چونکه
 له وانه يه و اباش تريست که ده ست بکريست به فيرکردني هونه ري گوپرايه ليان

مه زنتړين ئه و پادشايانه ش كه ميژوو نه مري كردونه هرگيز له پيناوي دهسه لاتكردندا چينه بوونه، له بهر نه وهی كه دهسه لاتكردن، زانستیکه كه مرو دواي ئه وه نه بیټ كه زوری لیږا فیږبوویټ، هرگيز ناتوانیت كه مترین جله وړا له دهس تنیټ و، وهرگرتنیشپرا، به گوږپرایه لی زورترده بیټ له وهرگرتنی به فرمانكردن - نه مركردن - م.ص - .

ناجیگری حكومه تی پادشایه تی له نهجامی ئه م كه مهینانه یه له خوگرتویدا - دهس ته ندی - م.ص - كه واته ئه و كه جاريك ئه م ږنگایه ده گرېته بهر و، جاريكی دیش، یه كيكی دی، به پیی موركی پادشای دهسه لاتدار، یان كه سه دهسه لاتداره كان، ئه و نه ده توانیت به دواي ئامانجیكی جیگړدا، زور بږوات و، نه له سر نه ریتیکی لوژیکیشپرا، ده توانیت بمینیته وه: هر ه لگه پړانك به رده وام واده كات كه ده ولت له پره نسپیكه وه ژبو پره نسپیكی دی و، له پړوژیه كه وه ژبو پړوژیه كیدی، جولوبیتن - ناجیگریبتن - م.ص -، ئه و د ش باریكه له و حكومه تانه ی دیدا، كه تیایدا به رده وام پادشا هر خویه تی، هیچ جیگه یه كي نابیتن. هه روه ها به شیوه یه كي گشتی، ده بینین كه نه گهر له ده رواردا ^(۱) نه قامی زیاتریټ، تاكو له نه نجومه نی پیراندا، ئه و له م نه نجومه نه شدا، لیزانی - حيكه ت - م.ص -، زیاتر هیه تاوه كو له ده روارداو، كو مارییه كانیش به دیدگه لیك زور جیگیر و به دواچونیكی باشتردا، به دواي مه به سته كانیان ده چن، له كاتیکدا كه هه رشورشیك له ناو وه زارهدا، شورشیكی له ناو ده ولتدا، لیپهیدا ده بیټن، له بهر نه وهی كه نه و پره نسپیپه هاوبه شه ی نیوان هه موو وه زارته كان و، به لكو

(۱) مه به ست له كوڅكی حكومرانی پادشایه تیه - م.ص - .

تاراده یه کیش نیوان هه موو پادشاکان، بریتیه له ناکو کببون به پیشینه گهری له هه موچتیکدا . هه رو هاش له خودی ئه م په یوه ندی له ده ستدانه وه، ئه و سه فسه ته زانراوه ی سیاسیه پادشاییه کان، چیده بیټن، که بریتیه له وهی ته نها به به راورد کردنی حکومتی مه دهنی به حکومتی خیزانی و، پادشا به خاوه ن خیزان ، به س نابن، ئه وه ش هه له یه که پیشتر دراوه ته دواوه، به لکو هه رو هابه سه خاوه ته وه هه موو چاکیه کانی، که ده توانریت پیویستی پیی بیټن، ده دهنه پال ئه م ده سه لاتداره و گریمانه ی ئه وه ش ده کن که به رده وام پادشا، ئه وه بیټن که پیویسته ببیټن : ئه وه ش گریمانه یه که، که به هو یه وه و به راییا نه، حکومتی پادشایه تی به سه ره ره حکومتیک تر داپه سه نه دتر ده بیټ ، له به رنه وه ی بیټه ملاوئه ولا به هیژ ترینی حکومته کانه و هه رو هاش بوئه وه ی که ببیټه باشت رینیان، هیچی که منابیټن، جگه له ئیراده ی ده زگایه که که زورتر گونجاو بیټ ده گهل ئیراده گشتیه که دا .

وه لی ، ئه گه رپادشا که، به سه روشتی خو ی که سیکی نادرست بیټ و به ده گمه ن بوونی هه بیټ، هه روه ک (ئه فلاتون) ده لیټن^(۱)، ئه وا چه ندجار ده بیټ، که سه روشت و به ختی، بو تاج له سه رنانی، باش به رده ستبیټن و، ئه گه ریش په روه رده ی پادشایه تی، جگه له وه ی گهنده لیا نبکاتن، چ ده ر نه جامیکی دی نه بیټن ، ئه وا پیویسته چ هیوا یه کمان هه بیټن له زنجیره یه که له و پیاوه به دوا ی یه کدا ها توانه ی که بو حوکم کردن، له به ر فیژ کردن و په روه رده کرنیکی بالاد بوونه ؟ تیکه لکردن له نیوان حوکمی پادشایه تی و حوکمی پادشا، ئه وه به خو ی بریتیه له به ده سټی خو

خوږاخستنه هه لوه . كهواته بو ته وهی بزانیڼ كه حكومت له خویدا چیه ، نهوا پیویسته له سایه ی پادشاكورتین و دلږه قه كانه وه لیږا پروانیڼ ، چونكه نهوان وهك ته وهی كه ههڼ ، دهسه لات دهگرنه دهست ، یان ته وهی كه دهسه لات وایان لیږه كاتن .

نهم گرفتانه له دیدیبینی نوسه ره تیوریه كانماندا ، ون نه بووه ، لی ، نهوان هه رگیز پیوه پرا خه ريك نه بوونه ، كهواته هه روهك ده لیڼ ، چاره سه ره كه بریتیه له گوږپرایه لیكردن به بی پرته و بو له . خودا له توره بوونیدا پادشاخراپه كان ده نیړیت و ، پیویستیش ده كات كه له ناسمانه وه پرا سزایهك وه رگرن ، گومانیشی تیډانیه كه نهم گوټنانه بو گوښكردنی ئیدیاكان ، کاریگه ره ، لی نازانم كه نه گه رگوټاردان له سه ر تریبیونه كانه وه پرا ، زیاتر گونجاوتر نه بیټن له به راپوړتكردنی له كتیبیكي سیاسیدا . چیش بلیڼ سه باره ت به و پزیشكه ی كه به لیڼی موعجیزه كاری ده دات و ، كه چی هه موو كارامه یی وشاره زاییه كه شی نه وه یه كه هانی نه خوشه كه ی بدات كه خوږاگریټن ؟ .

باش دهزانیڼ كه له سه رمانه دهسه لاتیکي خراپرا ، له سه ر خوگرین كاتیك كه ده بیټ به توشمانه وه ، لی ، پرسه كه له په یداكردنی دهسه لاتیکي باشدايه .

جومگه ی جهوتهم

سه بارهت به حکومته تیکه له کان

هه رگیز و بهواتای وشه، حکومتی ساده و ساکار بوونی نیه ، چونکه ههرده بیئت که تاکی سهرکرده - سهرۆک - م.ص - ، دهسه لاتدارانیکی پاشبه ندی هه بیئت، حکومتی گه لیش پیویسته که سهرۆکیکی هه بیئت. ئابه مشیویهیه که بهردهوام ده بیئت له دابه شکاری دهسه لاتی کارگیریدا، پله به ندییه که له ژماره گه وره کانه وه ژبو گچکه کان هه بیئت، ده گهل ئهم جیاوازیه شدا ژماره گه وره کان، جاریک په یوه ستن به گچکه وه و جاریکی دیش، گچکه په یوه سته ده بیئت به گه وره که وه .

هه ندیکجار دابه شکارییه کی یه کسان، له ویدا ده بیئت، ئیتر ئه وه چ له وکاته دا بیئت که به شه پیکهینه ره کان، له حاله تی پاشکویییه کی ئالوگوپرکراودا ده بن، هه روه ها ئه وه ی له حکومتی ئینگلته رادا بوونی هه یه، یانوه کوچ له وکاته دا که هه موو به شیکی دهسه لاته که سه ره خۆده بیئت - لی به شیویه کی ته واونا - هه روه که له حاله تی (پولونیا) دا، ئهم شیویه یی دوا بیان خراپه ، له به ره ئه وه ی هه رگیز یه کی تی له حکومته که دا، بینا نا بیئت و ده و له ته که ش تیایدا له پرایه ل به ندیی - په یوه ستداریی - م.ص - بیبه شه .

که واته، کامه جوریان په سه ندتره : حکومتی ساده، یان حکومتی تیکه ل؟ ئه مه پرسیاریکه جیگه ی مشتومریکی گه وره یه له نیو سیاسیه کاندای، هه رده بیئت به هه مان ئه وه لایه ی که پیشتر

سه ربارت به هم موو شیوه یه کی ده سه لاتکردن، وه لامم ویدا یه وه،
وه لامی ویدریته وه.

حکومه تی یه کپارچه له خویدا له بهرئ وه ی که یه کپارچه یه، باشتړین
جوړی حکومته کانه، لی، کاتیڅ که ده سه لاتی کارگیری به شیوه یه کی
ته واو په یوه ستنا بیټ به ده سه لاتی یاسا دانه ریه وه و گوږپرایه لی نابیتن،
واته کاتیڅ که توانا داری حکومت له بهر امبر توانا داری
فرمانړه وادا، سه روترده بیټ له وه ی نیوان حکومت و(گهل) دا هیه،
ئه وا پیویسته که به دابه شکردنی ده سه لات، کاربریټ بو
چاره سه رکردنی ئه م نارځیکه ی که له م پرژه یه دایه، ژبه رئه وه ی
که ده سه لاتی هم موو به شه کانی حکومت، له چا و
سه رپه رشتکراوان، هیژو توانای که مترنابیت، وه لی، دابه شکردنی
توانا داری، ئه وه پیویستده کات که ئه و گشته له بهر امبر فرمانړه وادا،
خاوه ن هیژیکه ی که متریتن. یان وه کی دی بلین له کاتیڅدا که
دابه شکردنی ده سه لاته که، که م هیژتری ده کاتن، وه که ئه وه ی که
پیکه وه رابیتن، ژه مبه ری فرمانړه وادا.

هه روه ها، به دانا نی ده سه لاتدارانیڅ — کاربه ده ستانیڅ — نیوکار،
کارده کریټ ژبو دوورکه وتن ه وه له هه مان ئه و زیانه، ئه م کاربه ده سه
نیوکارانه، پیکه اته ی یه کپارچه یی حکومترا ناهیننه گوږپین، به لکو
ته نهاده بڼه هو ی به دیهینانی وه کیه کی و هاوسه نگی له نیوان هوردووک
ده سه لاتی کارگیری و یاسا دانه ری و به لکو له پاراستنی مافی
هه رکامیکیان. له و کاته شدا حکومته که تیڅه لاو، نابیت به لکو له نیوان

هيڙي ٿيو ڏوڏو دسته لاته دا ، دسته لاتي ڪي يه ڪسان و وه ڪيه ڪ
ديته بوونه وه .

هروه ها ده ڪريٽ به ٿامرازگه ليڪ ويڪچوو ، ٿم زيانه دڙه - دڙه زيان -
م . ص - پهي پي بهرين ، ڪاتي ڪيش ڪه حڪومه ته ڪه تاراده يه ڪي زور
هه ٿوه شاوه ده بيتن ، ٿهوا هه رده بيت دادگاگه ليڪ ڙبو چه قبه ندرني
دابندريتن . ٿه مش لهه موو ديموڪراتيه ڪاندا به پيوه ده چيٽن . ڪه واته
لهه حاله تي يه ڪه مه ڏا حڪومه ته ڪه دابهش ده ڪريٽ بو لاواز ڪرني و ،
لهه حاله تي دووهه ميهشدا بو به هيڙ ڪرني دابهشده ڪريٽ . چونڪه
لهه حڪومه ته ساده ڪانيشدا ، هوڙدوڪ ٿاسته ٿهوپه پريه ڪي هيڙ و لاوازي ،
بونيان هيه ، لهه ڪاتي ڪدا ڪه شيوه تي ڪه لڪراوه ڪان ، هيڙي ڪي
مامناوه نديرا ده ڏهه ده ست .

جومگه‌ی هه‌شته‌م

سه‌بارته به‌وه‌ی که هه‌رده‌سه‌لاتیک بۆه‌موو ولاتیک گونجاوینیه

له‌به‌رنه‌وه‌ی که ئازادی به‌ریکه، که له‌هه‌موو ژینگه‌کاندا به‌ره‌م نایه‌تن، که‌واته له‌ده‌ست هه‌موو گه‌لانی‌شدا نابیتن، وچه‌نده‌ش له‌م باوه‌په‌ی که (مۆنتسکیۆ) دایناوه، تی‌پرامینن، ئه‌وه‌نده هه‌ست به‌راستباری ده‌که‌ین و، چه‌نده که به‌ره‌ه‌ستی بکه‌ین، ئه‌وه‌نده به‌به‌لگه‌گه‌لیک نویوه، بوار بۆ بریار له‌سه‌ردانی خوشده‌که‌ین.

له‌هه‌موو حکومه‌ته‌کانی جیهاندا، که‌سی گشتی، بی‌نه‌وه‌ی چتیک به‌ره‌مه‌به‌یئتیت، ده‌کار ده‌هیئتیت، که‌واته له‌کوێوه‌را، ماده ده‌کاره‌ینراوه‌که به‌ده‌ست ده‌هیئتیت؟ له‌کاری ئه‌ندامه‌کانیه‌وه‌را. ئه‌وه‌کاری زیاده‌ی تاکه‌کانه، که پێویستی جه‌ماوهر به‌ره‌م ده‌هیئتیت و، له‌مه‌شه‌وه‌را ئه‌وه دیته‌ده‌ست، که حاله‌تی مه‌ده‌نی ناتوانریت بمیئتیه‌وه، ته‌نها به‌ئهن‌دازه‌ی ئه‌و زیاده‌یه‌ی کاری خه‌لکی نه‌بیت له‌پێویستیه‌کانیان.

هه‌رواشه، ئه‌م زیاده‌یه له‌هه‌موو ولاتانی جیهاندا وه‌ک یه‌ک نیه، به‌لکو له‌زۆریک ولاتدا، زۆر زۆره و له‌ولاتانیکی دیدا که‌مه‌و، له‌ولاتگه‌لیکی‌شدا هه‌رنیه و، له‌هه‌ندیک ولاتیشدا نیگه‌تیقه. ئه‌م په‌یوه‌ندیه له‌سه‌ر به‌پیتی ژینگه‌که و جووری ئه‌وکاره‌ی که‌زه‌ویه‌که ده‌یخوازیت و سروشتی به‌ره‌مه‌هاتوه‌کانی و هی‌زی دانیشتوانه‌که‌ی، راده‌وه‌ستیت و، له‌سه‌ر زۆری، یان که‌می ده‌کاره‌ینانی پێویستیان و، له‌سه‌ر هوکارگه‌لیک و یکجۆی دی له‌پیکهاتنی ئه‌و په‌یوه‌ندیه‌دا کارلیکه‌ره.

له لایه کی دیش، هه موو حکومت هه کان یه ک سروشتیان نیه، چونکه هه یانه، کهم یان زور به لادار تره، هه روه ها جیاوازییه کان له سهر ئه م پرهنسیپه ی دیش، بونیاده کریت: که بریتیه له وه ی چه نده که باجه گشتییه کان، له سهر چاوه کانیا نه وه دورترین نه وه ندهش قورس و گران ده بن. ئه م بارگرا نیه که به چه ندی تی سه پیندر اوه کان نایه ته پیوانه کردن، به لکو له سهر نه و ریگه یه ی که پیویسته بیگریته بهر، تاوه کو بگریته وه نیو نه و دهسته، که لیوه ی دهرچووه و، کاتیکیش که ئه م سووپه - گهره - م. ص - خیراده بیټ، له سهر بنچینه یه کی دروست داده مه زیټ، نه و نه و کاته دانکه، زور بیټ یان کهم، گرنگ نایټ، چونکه نه وه هه ر گه له که به رده وام ده وله مه ند ده بیټ و، به رده وامیش باری مادی به باشی دهروات به ریوه و، به پیچه وانه شه وه نه گهرچیش نه وه ی که گه ل دهیداتن، کهم بیټ، نه و کاتیک که نه م که مه ی هه رگیز بوی ناگه ریته وه، به رده وام به وهرگرتن - العطاء - م. ص - ژیرپی دهنریټن، نه و کاته ش هه رگیز ده ولت، ده وله مه ند نایټ و، گه لیش به رده وام، نابروا ده بیټن.

له سهر نه وه، نه وه پیکدیټن که تاوه کو ماوه ی نیوان گه ل و حکومت، زیاده بکاتن، نه وه نده باجه کان قورستر ده بن. به مشیوه یه شه که له دیموکراتیه تدا، گه ل بارسوکر ده بیټ و، له پړژی می ئورستو کراتیشدا باره کانی زیاتر ده بیټ، لی، له پادشایه تیدا قورسترین بار، دیته کو لی. که واته پړژی می پادشایه تی ته نها بو نه ته وه ده وله مه ند ه کانرا گونجاوه و، ئورستو کراتیه تیش بو ده وله تانی کهم سامان و، هه روه ها رو بهر بچووک و، دیموکراتیه تیش بو ده وله تانی ده وله مه ند و هه ژار.

له واقيعدا ، چهنده ئيمه لهم ڪاره تيڙامينين و وردبينه وه، ئهوا له نيوان دهوله ته نازاده ڪان و پادشايه تيه ڪاندا^(۱)، جياوازي ده بينين، به مشيوهيه: له دهوله تاني نازاددا، همموو چتيڪ بو بهرزه وهندي گشترا ده ڪارديتن ، لي، له پادشايه تيه ڪاندا ئهوا هيڙه گشتي و تايبه ته ڪان ئالوگوڙ ڪراوده بن و، هر ڪاميڪيان به لاوازي ئهوي دييان زياده ڪاتن . له ڪوتايشدا له جياتي ئهوي ڪه ده سه لاتي سر ڪوتگهري، بوئه وه ڪومي سر په شتڪراوان بڪاتن ڪه به خته وه ريان بڪاتن، ئهوا (ئهو)، بيده رتانيان ده ڪاتن، تاوه ڪو بتوانيٽ ڪوميان بڪاتن .

به وهستان له سره ئه وهش، له هر هر ڀيٽڪدا، هو ڪارگه ليڪ سروسشي بوونيان ههيه، ڪه به هو يانه وه ده توانين شيوهي ڪومه ته ڪهي ديار يي بڪهين^(۲) و، به لڪو ته نانهت جوري ئهوا دانيشتوانهش ديار بڪهين ڪه پيوسته تيايدا بڙين. ئهوا شوينه وشڪو برنگانهي ڪه چهند ههوليان تيا بدرت به رهه ميڪي واي نابيت، پيوسته ڪه به نه چينراوي بميننه وه، يانوه ڪو جگه له درنده ڪان، ڪه سي دي، تيايدا دانه نيشيت. ئهوا جيگايانهش ڪه ڪار ڪردني خه لڪ تيايدا، ته نها ئهوي ليوه دينيته در ڪه زور پيوستبتي، پيوسته ڪه به گهلاني بهر بهري نيشته جي بڪريتن و، هه موو سياسي تيڪيش تيايدا، له ڪردنه هاتودهيت - impossible م. ص. . ئهوا جيگايانهش ڪه تيايدا به رهه مي ڪار ڪردن، ته نها به شي بهر ڪردنه وهي خواسته ڪاني ده ڪاتن، ئهوا نه بو نيشته نيپووني گهلاني نيمچه درنده گونجاون، له بهر ئه وهي ڪه پهيدا بووني هر شارستانيه ڪ

(۱) مه بهست له دهوله ته شانشينه ڪانه - م. ص. .

(۲) ڪه راندنه وهي شيوهي نه وه سه لاتي ڪه هيڙي ڀينگه ڪه رايد ڪي شيت - م. ص. .

لەسەر ئەمجۆرە سەر زەمىنانە ، لەتوانادانىيە . لى ، ئەو سەر زەمىنانەش ،
 كەزىيادەكار تىيائىندا ، زۆر زۆرىيەو ، بەرامبەر و يەكسانە ، ئەوانە دەبىت
 بەگەلانى ئازاد تايىبە تېكرىن ، ئەوانەش كەتيايىندا زەوى چىنراو ، بەپىت
 و بەرھەم زۆرە و ، رووبەريان فراوانەو ، لەبەرەمبەر كاريكى كەمدا
 دەستكەوتى زۆر دەدەنە دەست ، ئەوا پىويستە كە بەگەلانى
 تايىبە تېكرىن كە حەزىيان لەو يەك حوكمى پادشايەتيايان ھەبىت ، تاو ھەو
 زىيادە دەستكەوتى سەرپەرشتىكرىوان ، بۆ خەرجى رابواردنەكانى پادشا
 بىتە تەرخانكردن ، چونكە واباشترە كە حوكمەت ئەم زىيادىيەرا بىرئىت
 ، تائەو ھى تاكەكان پەر شوبلاوى بگەنەو ھ - يارى پىيىكەن - م . ص -
 دەشزانم كە جياكارگەلىك ھەنە ، لى خودى ئەم جياكارىيانە ، لايەنگرىي
 لەبنەرەتە رىئاسىيەكە دەكەن ، بەو ھى كە زوو ، يان درەنگ ، ئەو شۆرشانە
 بەرھەم دىنىت كە كاروبارەكان دەگىرنەو ھ بۆ سىتەمى سىروشتى .

بەردەوام پىويستە جياوازی بگەين لەنىوان ياساگىشتىيەكان و ، ئەو
 ھۆكارە تايىبەتيايە ھى كە كاريگەرييان راستدەكەنەو ھ ، كەواتە كاتىك
 تەواوى ناوچەكانى باشوور حوكمەتى كۆماریيان تىيادا پىيادەبىت و ،
 باكورىش ، ھەمووى دەولەتگەلىك سەر كوتگەر بىت ، ئەوا راست دەبىت
 كە بەكار تىيكردى ئىنگە ، سەر كوتگەرى بۆ وولاتەگەر مەكان گونجاو
 دەبىت و ، بەر بەر يەتیش بۆ وولاتە ساردەكان گونجاو دەبىت ، سىياسەتى
 لىزانەش ، بۆ ناوچە نىو ھەراستەكان دەستدەداتن . ھەروەھا لىرەدا
 ئەو ھەشەم بەخەيالىدا دىت كەدەگەل داننان بەم پەرەنسىيەدا ، دەكرىت كە
 پىلە بازىيەك دەربارەى پراكتىزەكردنەكەى بورژىندىرئىت : چونكە
 لەوانە يە بگوتىت كە وولاتگەلىك سارد ھەن ، كەچى زۆر دەولەمەند و ،

ولآتگه لیکی باشوریش زور برنگن ، لی، ئەم گرفته تەنها لەلای ئەوانە
گرفته کە کارە کە بە سەر هەموو رووەکانیدا هەلناگیرنەو . کەواتە
هەروەک پیشتر گوتم، هەردەبێت هۆکارەکانی کار و هیز و دەکارهێنان
و... هتد لەبەرچاوبگرین .

باوای دابنێن کە دوو پارچە زەوی یە کسانن: یەکیکیان (۵)
بەرەمدینێت و، ئەوی دییان (۱۰)، کەواتە ئەگەر دانیشتوانی
یە کە هەمیان، (۴) دەکاربھێنن و، دانیشتوانی دوو هەمیش (۹)، ئەوا
زیادە ی بەرەمھێنانی یە کە هەمیان، (۵|۱) دەبێت و، زیادە ی
دوو هەمیشیان (۱۰|۱) دەبێت. لەبەرئەوێش کە پە یوھندی نیوان هۆردووک
زیادە کە، پە یوھندییەکی پێچەوانە یە، کەواتە ئەو زەویەش
کە تەنها (۵) بەرەمدینێت، دوو ئەوھندی ئەو زیادە یە دەدات، کە زیاد
دەبێت لەو پارچە یە (۱۰) بەرەمدینێت .

وەلی، پرسە کە هەرتەنها پرس ی بەرەمیکی دووھێندە کراو نیە و،
بەشیوھ یەکی گشتیش باوەرناکەم یە کێک هەبێت بویری بکات بە پیتی
ولآتە ساردەکان، بە بە پیتی ولآتە گەرمەکان یە کسانبکاتن. دەگەلئەوێشدا
با گریمانە ی ئەو بکەین کە ئەم یە کسان یە بالادەست بیت ، واتە بمانە ویت
کە بەرەمی {ئینگلتەرە} لەبەرەمبەر {سەقەلیە} دا ، لە تەرازو یە کدا
دابنێن و، {پۆلۆنیا} ش ژھەمبەری {میسر} . ئەگەر بەرەو باشوور
بچینە ناوھە ، ئەوا {ئەفریقا} و {ھیند} دەبینن و، ئەگەر بەرەو
سەرەو ی باکووریش چوینە ناوھە ، ئەوا بە یە کجاری چتێک بەدی ناکەین.
کەواتە بە گریمانە ی راستی یە کسان ی بەرەمھێنان لە دوو ولآتی
یە کە هەمدیاندا، چ جیاوازییە ک لە کشتوکالدا بە دیدە کەین، کە لە

{سه قه لیه} تووکاری، یان چاندنی زهویه ک، چالکردنی کی که می زهویه که زیاتر، چتیکی دی پیویستی تناکات و، چه ندهش چاندنی زهوی له {ئینگاته ره} پیویستی به رهنجی زیاتره؟! له سهرئه مه شپرا، کاتیک که زهویه که بوپیدانی هه مان به ره مداریی، هاوکارییه کی زیاتر داواده کات، نه واهه رده بیټ، به پیویسته گی که زیاده که، که متر بیټن .

سه رباری نه وهش، باتییینی نه وه بکهین، که ریژهی ده کارهینانی که ره سسته ی خوارده مه نی له لایه ن خه لکی ولاته گهرمه کانه وه، زورکه متر له هی خه لکی ولاته سارده کان، چونکه ژینگه ی یه کهه میان، ناوه ها له خه لکه که ی ده خوازیت، که ژبو پاراسیتنی ته ندروست میان مپانه وین: نه ورو پاییه کانی ش ده زانکه نه گهر به و سیسته مه په پره وکراوه ی وار دنیا نه وه له ولاته گهرمه کاند ا بژین، نه واهه موویان دوو چاری سکچوون و به دهه رسی ده بن، واته هه موویان به هو ی (دوستتاریا) و خراپه هر سکر دنه وه دینه له ناوچوون. هه روه ک {شاردان} ده لیت: ((به به راورد ده گهل ئاسیاییه کاند ا، ئیمه ئازه لگه لیکن، که نیبالیزهین، گورگین. هه ندیکیان میانپه وی فارسه کان ده گهریننه وه، ژبو نه وه ی که ولاته که یان که مپایه خده داته کشتوکال، به پیچه وانه وه (نه ن) له و با وهره دام که ولاته که یان ماده ی خوارده مه نی که متر تیا دایه . له به رنه وه ی پیویستی دانیش توانه که که متره بو ی . نه گهر به اتباییه، میانپه ویان له خوارده مه نی دا به هو ی برینگبوونی ولاته که وه بوایه وه، نه و اجگه له ونه دارانه ی که می ک ده خون، که سی دی تیا دا نه ده بو، له کاتی کدا که هه موویان به شیوه یه کی گشتی، که مده خون، نه و واده بوو که ریژهی خواردن، له هه موو هه ری می کدا

به پټی به پیتی هر یمه که ، زیادو کهم بکاتن ، له کاتیځدا که نه و
میانړه ویه له خوار دندا له هه موو ناوچه کانی شانشینیه که دا ، به یه ک
شیوه باوی هیه . ئیرانیه کان له شیوازی ژیانیان زور رازین و ، ده لټن
که به سه بومرو تا پروانیتته رهنگی ده موچاویان و ، ئیتر بوی ده رکه ویت
که تاچ ئاستیک له رهنگی ده موچاوی مه سیحیه کان چیتره . به راستیش
رهنگی پیستی فارسه کان ، هر یه که ، چونکه پیستیان جوان و نهرم و
لوسه ، له کاتیځدا پیستی نه و نهرمه نانه ی بندهستیان ، که وه ک
نه وروپیه کان ده ژین ، زبره و پره له زیبگه و جهسته شیان قه له و و دوگنه .
تاوه کو له هیلې یه کسانیرا^(۱) نزیکو هین ، نه وه ده بینین که مروغان
بودر یژده دانی ژیان ، که متر به لای خوار دندا نار هزوویان هیه ، به جوړیک
واده رده که ون که هیچ گوشت ناخون و ، خوار دنی به رده و امیان بریتیه
له برنج و گه نمه شامی و نیشایه ، بو نمونه له ولاتی هندستان ملیونان
مروغ ، خوار دنی هر یه کیکیان له روژیکدا قرشیکی^(۲) تینا چیت و ،
ئیمه ش له خودی نه وروپادا جیاوازیگه لیک هه سستیځکراو له دل بو بردن -
حه زلیکردن - م . ص - له نیوان گه لانی باکور و خه لکی خواروودا ،
به دیده که یین . له وانه یه که نه وه ی ئه لمانیه ک به یه ک ژهم ده یخواتن ،
ئیسپانیه ک به هه شت روژ بیخواتن ، هه روه ها له و ولاتانه شدا که خه لکی
تیا یاندا ، زور شه رهنگیز و به به لان ، که شخه یه تی ژبو کاروباریکی
ده کاره یینانی ده گوړیتن . به مشیوه یه له ئینگلته ره میزی خوانه کانیان
به بابته تی گوشت ده رازیتته وه ، له ئیتا لیاش به گول و شه کره مه نی^(۳) .

(۱) نمازیه بو نه و هیله ی که کوژ زووی دسکاته دووبه شه وه - م . ص - .

(۲) بچوکتین یه که ی پارسی ده کاره یینراوه له وول تانیکس وک (سوریا لوبنان .....) وک (فلس) ی

جارانی پارسی عیراق - م . ص - .

(۳) مه به ست له بابته تی شیرمه نی وک بسکیت و چورک و برمه و هتد - م . ص - .

هه روه ها که شخه یه تی جلوه رگیش، هه مان جیاوازیگه لیک دهرده خاتن ،
 نه وه ته له و ژینگانه ی که تیا یاندا، وهرگوږانی وهرزه کانی سال،
 خیراوتوندکاره، خه لکی جلوه برگی ساده و باشتربه کارده هیئن و، له و
 ولاتانه شدا که خه لکی ته نها بو جوانکاری بهرگده پوښن، به جوړیک
 نه وه نده ی که بو خوده رخسټنه بو که لکوه رگرتن نیه ، خودی
 بهرگه کانیش بابته تیکی که شخه یه تی ده بیټن . بو نمونه له (ناپولی) ^(۱)
 هه مووړوژیک، ده بینین خه لکی له (پوزیلیپی Pousilippe) سهیران
 ده کهن و، به بی گوره وی چاکه ته نایابه دریزه کانیا ن هه لکیشاوه ، هه مان
 چتیش سه باره ت به بیناو خانوه کان ده چه سپیت، چونکه کاتیک
 خه لکی ترسی که شو هه وایان ناییت نیتر هه موو بایه خیان ده چیتسه سر
 رازاندنه وه و که شخه چیتتی، بو نمونه له (پاریس وله ندهن)، هه زده کهن
 له گهرمی و نارامیدا بژین، که چی له (مه درید)، بایه خده دهنه سالونه
 گهره کان ، که هیچ دهربا - Window - م.ص - یکی نیه که دابخریت،
 بویه که هه روه که نه وه ی له کونه مشکیکداین تیایدا ده خه ون .

خواردنی ولاته گهرمه کان چیژدارترن و خوراکیتره ^(۲)، نه مه ش
 جیاوازی سیه مه که هه رده بیټ کاربکاته سر دووه میان، چونکه
 له نیټالیا بوچی خه لکی نه وه اندازه یه له سه وزه ده خون ؟ له بهر نه وه ی لای
 نه وان باشه و خوراکیه و تامیشی خوشه ، له فهره نساش سه وزه وات
 ته نها ده گهل ئاوداوه که خوراک ده کار دیټ ، به جوړیک له سه رخوانه کان
 بایه خی پینا دریټ ، ده گهل نه وه شدا به شیک له زه وی داگیر ده کات و، لانی
 که میش، هه مان رهنجیک که له کشتوکالدا ده دریټ نه میش - واته

^(۱) نیټا شاریکی سره کی نیټالیا یه، پیشتیرش، په کیکیووه له میرنشینه به ناو بانگه کانی نیټالیا

- م.ص -

^(۲) له بهر امهر (مغذی) هه رییدا ده کاره هیټاوه - م.ص -

سه وزه وات - م. ص - دهیبه ویتن. نه زموونیش دهریخستوه که گهنمی باکووری نه فریقیا ، نه گهرچیش له گهنمی فهرنسا که م پته و تربیت ، ریزه یه کی زیاتر له نارد دداته ده ست ، ههروه ها گهنمی فهرنسا به شوینی خوئی ، له گهنمی باکوور^(۱) ، ناردی زیاتر ده داتن . له هه موو نه مانه وهر ، ده گهینه نه و دهره نجامه ی که پله به ندیه که هاوشیوه - هاویننه - م. ص - بوونی هه یه . که به شیوه یه کی گشتیرا ، به هه مان ناراسته له هیلی یه کسانیه وه به ره و به سته له^(۲) تبیینیده کریت و ، له سهر نه مه شه وهر ، نایا ناهه قیه که ناشکرانیه که له به ره مهینانیکی یه کساندا ، نه اندازه یه کی که مترسان له خواردن بیته ده ست ؟ .

ده توانم که ژبو هه موو نه م ره پیشچا و گیراوه جوړا و جوړانه ، پیشچا و گیراویکی دی ، زیادبکه م که لیانیه وهر ها توت ته دهر ، لی ، توکمه تریان ده کاتن ، نه ویش بریتیه له وهی که ولاته گهرمه کان که متر پیوسیتیان به دانیشتوانه تاوه کو ولاته سارده کان و ، ده توانن که ژماره یه کی زیاتریان خوړا کداریکه ن . نه مهش کاریکه که به رده وام زیاده یه کی چه ندبه رامبه ر به قازانجی ده سه لاته سه رکوتگه ره که پیکده هیئت . چونکه ، چه نده که هه مان ژماره ی دانیشتوان روبه ریکی گه وره ترپا داگیربکاتن ، نه وهنده شوپشه کان دژوار ترده بن ، له به ره وهی نه به خیرایی و نه به په نهانی ناتوانریت که ده ستگوپکی - نالوگوپ - م. ص - نه نجام بدریتن ، له به ره وهش به رده وام ، وائاسانتره بو حکومت که نه خشه و پلانی شوپشگیران ناشکرا بکاتن و ریگه ی ها تووچویان

(۱) مه به ست له باکووری نه وروپایه - م. ص -

(۲) ناماژیه به به سته له کی باکوور و باشوری کوئی زوری - م. ص -

لېڭگىرىتن : لى، چەندە كە ئەندامانى گەلىك، ھەندىكى لەھەندىكىپرا
 نىزىكىيىتە ھە، ئەۋەندە تواناى حكومت بۇدەستدرىژىكردنەسەر
 دەستەلاتى ئەۋان ، كەمدەيىتە ھە ، سەركرەكانى شوپشيش، دەتوانن
 كە بەھەمان ئەۋ دۇنيايىيە ھە، كەپادشا لەئەنجومەنەكەيدا بىرۇپا
 ئالوگۇرپەكاتن ، ئەمانىش لەژورەكانيانە ھە بىرۇپا ئالوگۇرپەكەن،
 ئىترجە ماۋەرىش بەخىرايى دەتوانىت لەگۇرەپانە گشتىيەكاندا كۆيىتە ھە،
 ھەروەك كۆبۇونە ھەى سەربازەكان لەسەربازگەكانياندا . كەۋاتە
 جياكارى - ناسىنكارىيى - م.ص - حكومەتتىكى ملھوپ، برىتيە لەۋەى
 كە لە رۇبەرگەلىك فراۋاندا ھەلسوكەۋتدەكاتن و، بەيارمەتى پىنگەلىك
 كۆلەكەيە ھە كەخۆى دروستىدەكاتن، تاۋەكو مەۋداى درىژىيىتە ھە ۋەك
 قولى بەرزكەر ھە^(۱)، ئەمىش ھىزى زىاددەكاتن، كەچى بەپىچەۋانە ھە
 ھىزى گەل، تاۋەكو چەقبەند نەيىت، كارىگەرنايىتن
 و، بەبلاۋبۇونە ۋەشى، ۋەك پاشماۋەى ئەۋباروۋتەى كەلەسەرزەۋى
 پەخشەۋەبۇە، گەردگەرد نەيىت دانانگىرسىتن، ئەمىش دەرەۋىتە ھە و،
 ۋندەيىتن . بەمشىۋەيە ئەۋ ۋلاتانەى كە دانىشتۋان كەمترن دەبنە
 زۇرترىنى ئەۋ ۋلاتانەى كە ژبۇ ملھوپى دەستدەۋن : ئازەلە جەستە
 پەتكەرەكانىش، لەبىبابانەكاندا نەيىت بونيان نىە .

(۱) نەمە ناكۆك نىە دىگەن ئەۋەس پىشتىرگۇتۋەس لە(نوسراۋىس دوۋەم - جۈمگەى نۆھەم). سەبارەت
 بەخراپىيەكانى دەۋلەتە گەھرىكان، چۈنكە لەۋىدا مەبەست لەدەسلەتلى حكومت بۋەۋە بەسەر
 نەندامەكانىپرا، لەكانىكدا لىرەدا مەبەست لەھىزى دەۋلەتە لەسەر سەرپەرشتىكرائانى. نەندامە پەرشو
 بلاۋەكانى ۋەك پىنگەلىك كۆلەكەيى راژس دىگەن بۇ راستەۋخۇكاركردنەسەر خۇدەى نەۋ
 نەندامانەۋ. بەم شىۋەيە كە دىرژى باسكى بەرزكەر ھەۋەكە لەيەكىك لەدالەتەكاندا لاۋازىيەكى بۇ
 پىكدەھىيىت ۋەدالەتلى دىشدا بەھىزىس ۋى. دىرەمخاتن .

جومگه ی نوٲه م نیشانه کانی حکومتی چاک

که واته کاتیٲ به شیٲوه یه کی ره ها ، پرسیار ده که ین باشترین حکومت کامه یه ؟ نه و ا ئیمه پرسیار ٲک فراژو ده که ین ، که به و نه اندازه یه ی دیار ین ه کراوه چاره سه ری نیه ، یانو ده کو نه گهر بمانه ویت ، به و نه اندازه یه ی که له بارو دوٲه ره ها و ریژه ییه کانی گه لاند ، ٲیکه اته گه لیٲک له توانا دابوو - به سه ردا ٲاشکاو - م.ص - بوونی هه یه ، چاره سه رگه لیٲکی چاکیش بوونی هه یه .

که چی کاتیٲ که پرسیار ده که ین که نه و نیشانه یه کامه یه که به هوٲیه وه ده توانین نه وه بزانی که گه لیٲک حوکمیٲکی باشده کریٲ یان خراپ ؟ نه و ا نه و کاته پرسیار که به نا ٲاسته یه کی دی ، ده بیٲت و ، واده بیٲت که بتوانریت که وه لامیٲکی دروست به م ٲرسه ویدریتته وه . لی (نه وه) هه رگیز چاره سه ر نا کریٲت .... له بهر نه وه ی که هه ری که به ریگه ی خـو ی ده یه ه ویت چاره سه ری بکـاتن . له حکومتی ٲادشایه تیدا ، سه ری په رشتکراوان ده ستخوٲشی له ئاسایشی گشتی ده که ن و ، هاوولاتیانیش ، له حکومتیٲکی دیموکراتیدا ، له نا زادی تاکه کان ده ستخوٲشی ده که ن . گروپی یه که م ، دابینگه ری - **insurance** - ٲوولی په سه ندتر ده کات و ، نه وی دیش ، ئاسایشی که سه کان ، گروٲیٲک حکومتی توندوتیژ ئامیز ، به باشترین جوړ و ، نه وی دی ، لایه نگری له وه ده کات که بریتی بیٲ له حکومتی چاوله هه له ٲوٲش و نه رمونیان ، نه م ده یه ه ویت که تاوانه کان سزایان هه بیٲت و ، نه وی دی ، ده یه ه ویت

له رودان و که و تنه وهی خوبپاریژت، یه کیڅ، وای لاباشه که له لایه ن
هاوسیځانه وه، خاوه ن سامیځ بین ،که چی نه وی دی، وای پیباشه
که له لایان نه ناسراو بین و، له کاتیځدا که یه کیڅ به نالو ویرکردن به پاره وه،
دلخوښه، نه وی دی، دا وای نان بو گهل ده کاتن. که واته ته نانه ت نه گهر
خه لکی، له سهر نه م پنتانه و پنتگه لیځ دی هاوشیوه یان، ریځبکه ون،
نایا نه وکاته له چاره سهر که نریکتر ده بین ؟ مادامه کیش له چه ندیتی
به رجه سته ییبه کاندای پښودانگی دیاریکراو نیه، که واته ته نانه ت نه گهریش
له سهر نیشانه که ش ریځبکه وین ، نه واله سهر ریژه به ندی -
نه ندازه گیری به که - م.ص - چوڼ ریځبکه وین ؟؟.

نه ز به رده وام له لای خوډه وه، سهر سام به وهی که تانه م راده یه خه لکی
نیشانه یه کی ساده را، نکولی لیځکاتن، یانوه کو له سهر ریځکه که و تن
له سهری، نیاز خراپه کیان ه بیټن. که واته نامانچ له دهرزگایه کی سیاسی
چی به ؟ بریتیه له پاریزگاری له نه ندامه کانی و خو شگوزه رانیان . نه و
نیشانه یه ش کامیه که زیاتر جه خت له پاریزراوی بوون
وخو شگوزه رانیان ده کاتن ؟ له زیاده بوونی ژماره ی نه ندامه کانی و
نه وکوډه له یه ی که حکومرانیان ده کاتن . که واته له تویرینه وه له سهر نه م
نیشانه یه، پیویستناکات نه ونده دوور پروین، که جیځای پیله بازی بیټن،
چونکه نه گهر هه موو بارودوځه کان یه کسان بوون، نه واه نه و حکومتی
که له ژیر سایه یدا، به بی نامرازگه لیځی دهره کی و، ره گه ز نامه گوړین و
دانانی کو لو نیله کان^(۱)، ژماره ی دانیش توانی زیاده ده کاتن، بی هیچ
گومانیک باشتیرین جوړی حکومت ته کانه. نه و حکومت ه ش که له ژیر

^(۱) مېهست له ولاته داگیرکراو سکاڼه، که له قوڼاغی بزاڅی کو لو نیالیدا، راسته وځو له لایه ن

دوله ته کو لو نیالیسته کانه وه، دهاته ده داگیرکردن و دسه لاکردن - م.ص -

سایه یدا ، (گهل) کهم دهکات ،یان به ته واری رو له فه و تان ده بیټ ، نه وه خراپ ترین حکومتیځ ده بیټ . ئیستاش نهی کارامه کانی نه خشه دانان وژمیر یاری ، ئیتر نوبه ی ئیوه یه ، تا به ینرینه ژیر لپرسینه وه و نه اندازه گیری سامانه کانتان و پیوانه کردنتان .^(۳)

^(۲) پټویسته که به هه مان پرمسییه وه ، فرماندین به سرنه و سرنه سامانه ی که شایانی په سنده کاربن ، به لایه نی به ره و پټشو و نی نه ژادی مروقیه وه ، نیمه ژور دلبه ندوسه رساموین به و سهرده مانه ی که پټشکه و تنی و پټو ه هونه رکانمان تیا داده دیتن ، نه و به ی قولبوونه وه له بابه تی نه یټی کلتوره که ی و بن لپروانین له کاریگره ی شومی **Id aqud Imperitos humanitas nocabatur , cum pars sevitilis esset.** نایاله دیکه ته ی کتیه وه نه و به رڼه و سندی به یها و تیا به نابین کواله دانره کان دهکات بینه زمان ؟ نه خیر چند بتوان له ودا ناخو و تنبکه ن ، نه وانه و راستنیه که هه موو چټیک به شیتوس سروشتی خوی دهروات له ولاتی که داکه سهرامی پټشکه و تنوگه شه کردنی ژمارس دانیش توهانه ی که دهکاتن ، هه ره وها نه وه بهس نیه که داهاتس هونه ری که سه ده زار لیره بیتن ، بو نه ووس که سه ده ده که ی به یاشترین سه ده م بیته دانان . پټویسته که بایه خدینه خوش گوزرانی سه ده م نه ته وکان به تیا به تیش به و دهرواتنه ی که ژماریان زوره زیاتر له بایه خدانمان به خوشی روا ته تیا نه و دنیاخوازی سه ده ده کان . له وانه یه که به سه ده لک - زو قم - م.ص - چند ده ری که تی که داتن ، لن به ده گمن ده بیته هوی بلا و بوونه و نی برسیتی . که واته شو شه کان و جهنگه ناو خوییه کان ، سه ده ده کان ژور ده ترسیټیت ، لن به لای راسته قینه بو نه وگه لانه پیکناهیتیت که ته ناته دتوان بینه خاومنی ماویه کی پشو خوشی ، له کاتی که داکه که نا کوکی و دوو به رمکی له سرنه و نی کی ده بیته مله و نی داهاتو نی ، له نارادایه . له راستیدا که شه کردن یان مهینه تیه راستیه کانی ، له داله ته به ده واهه که یه و سراهی ده بیتن ، چونکه کاتی که هه موو چټیک به پلش او نی و وردوخا شوون له ژور دسه لاتی قیله کردندا ده سیټیه وه ، نه وانه وگاته هه موو چټیک له کار ده که ویت - بیکه لک بوون - م.ص - ناله وگاته دایه که سه ده ده کان به سه ده سته وه دتوان گه لان تی کو پټکبدن **Ubisolutudinem faciunt Pacem oppellant** - کاتی که ش که دهره کییه کانی سه ده کار ده وره کان ، شانشینی فره مناسی ده لره زانده ، قه شمی پاریس ده چوو نه نیو به لره مان و خنجه ری که ش له نیو گیر فانیدا بوو ، لن ، نه وه نه بووه ریگر له به ده ده نه و نی که گه لی فره منسا به خته وهر بژیت و له تیر و ته سه لیدا شهریف و نازادانه ، زیاده دکان . له کو نیشدا ولاتی گریک - یونانی کو ن - م.ص - له ناو که ره ی که سه ده رشکی ټنترین جهنگدا پټشده که و تن " له کاتی که داکه که سه ده رتاپای ولات له خه لکی نا پوره ی ده سات ، خو ټینی کی ژور دهر ژاو ، هه ره وک (ماکیا قیلی) کو تویه تی ، که کو تریه ده کان - هټمایه بو حکومه ته کو تریه ده کان - واده ده که و ته له نیو شه و کو شتار و ده به ده کردندا به هټی ده بوون " چونکه چاکه خو ازبی ها و ولاتیان و پټو ه و هونه ریان و سورک و سه به خو ټیان ، کاریگره ریان زیاتره بووه له تو که ده بوون و یه که ستیدا ، نا وکو کاریگره یی و کاری تی که دونه کانی هه موو نازا وه و دوو که رت بوونه کانی لاواز کردنی . له راستیدا پشوی که لیک که م.ناخ خه لک ده جولیتیت و (نازادیش زیاتر له ناشتی کار دهکات ژبو پټشکه و تنی جو The quality . م.ص -)

دهسته لاتى خۆى خاوده کاته ته وه، لى ئهم پيشکه وتنه پيچه وان هيه، له کرده نه ها تو وه. له واقيعدا هه رگيز حکومه ت خۆى ناگۆریت، مه گه ر کاتيک که وزه به فیرۆچو وه که ی، به هیز لیپراوی به جییده هیلیت، ئیتر ناتوانیت که بیپاریزیت. هه روه ها کاتيکیش له سه ره ولیژبوونه وه ی له ده ستدانی هیژدا ده بیّت، ئه واده بیّت هیژی خۆی به ته واوی چه قبه ندکات و، که واته کاتيک که وزه ده ست به خاوبوونه وه وسستیده کاتن، ئه واهه ره ده بیّت نو ی و گه ربه ندی بکه ین، ئه گیان ئه و ده ولته ی که پاراستنی کۆمه لگه ی پیراسپیردراوه، له بنه وه را ده ستده کاته پوخان و داته پین.

حاله تی هه لوه شان وه ی ده ولت، ده کریّت به دوو ده سترازه پووبداتن : یه که هم : کاتيک که پادشا وازده هی نیّت له ده سه لاتکردنی ده ولت به گویره ی یاساکان و ده سه لاتى فه رمانه را پاوانده کاتن . ئاله ویّدا گۆرانیکی بی وینه روده داتن ، به وه ی که نه وه حکومه ت نابیت، که دیته وه یه ک - گرژده بیّته وه - م. ص - به لکو ده ولت ده بیّت، مه به ستم ئه وه یه که ده ولته ی گه وره هه لده وه شیّته وه، لیوه ی و تیایدا، ده ولته یکی دی له نه ندامانی حکومه ترا پیکده هی نیّت، که به لایه نی هه موو گه له وه، چ نیه جگه له مله وپو سه رکاریکی وی^(۱)، به جوړیک هه رئه وه نده که حکومه ته که فه رانه راوی پاوانکرد ، ئیتر به لگه کۆمه لایه تیه که ده سپردیته وه و ئه وها وولاتیه ئاسایانه یش — که به راستی ده گه پینه وه بۆ باوه شی ئازادییه سروشتیه که یان —، له سه ر گویرایه لی و ملکه چبوون واداره کریّت و ئیتر پابه ندی نابن .

هه روه ها، هه مان چت روده داتن ، کاتيک که هه ریه که له نه دمانی حکومت به تهنیا نه وده سه لاته پوانده کهن، که وه که ده زگایه که نه بیټ ، نابیت مومارده سپرا بکن ، نه وده پيشيلکاریه کی یاساکانه و، له وه ی یه که م که مترنیه و، هه روه هاش ناژاوه و هوسه یه کی گه وره تر ده نیته وه . که واته له ویدا، نه گهر راست بیټ که بلین، به و نه دانه یه ی که کار به ده ستانی حکومتان ده بیټ ، به و نه دانه یه ش حکومت بوونی ده بیټ و، نه و ده ولته ش که له حکومت، که متر تووشی دابه شکاری بووه ، له ناو ده چیت یانوه کو شیوه ی ده گوریتن .

کاتيک که ده ولته هه لده وه شیته وه، نه و خراپ ده کاره ی نانی ده سه لات — به هه رجوریک بیتن — ناوه باوه که ی ناژاوه، وه رده گریټ، نه گهریش به رده و امین له جیا کاریدا، نه و دیموکراتیه ت ژبو هوسه گهریتي هه لده وه شیته وه و، نرس — توکراتیه تیش ژبو نولیکار شیه ت^(۱) نه وده زیاده که م که پادشایه تیش ژبو مله وپی هه لده وه شیته وه ، لی، نه م ده رپر دراوانه ناروون و ته مومژاویه و لیکنده وه ی زیاتر داواده کاتن .

فه رمانږه وای مله وپ، به واتا هاتووه ناوه که ی — ده کاره اتووه که ی — م.ص — بریتیه له و پادشایه ی که به بی گویدانه دادپه روه ری و یاساکان ، به زه بروزه نگنایمیزی ده سه لات ده کاتن و به واتایه کی وردتر نه و که سه یه — تاکه یه — م.ص — که بی نه وه ی مافی هه بیټن، ده سه لاتی پادشایه تی له ده ستيخویدا مولده کاتن. نه مه ش نه و واتایه یه که گریکه کان له وشه ی

^(۱) نولیکار شیه ت بریتیه له ده سه لاتی ره هاس پادشایه تی — م.ص — .

(ملهور) پرا تیده گه یشتن، نه وه بوو نه وان، بیجیاوازی، له سهر چاک و خراپی، له و پادشایانه یان دنا که ده سه لاته کانیا ن نا شهرعی بوون^(۱). به مشیوهیه ش هوردوک ملهور پوا وانکار، دو وشه ن که به ته وای ده لاله ت له یه ک و اتاده کهن . وه ک لیانی ناوی جورا و جور له سهر کاروبار گه لیك جورا و جور، ناوی فرمانره وای ملهور ده نیم له پوا وانکاری ده سه لاتی پادشایه تیو، فرمانره وای سهر کوتگه ریشه پوا وانکاری ده سه ته ی ده سه لاته ادا ر، که واته فرمانره وای ملهور، بریتیه له و که سه ی که نایا سایانه ده سه لاته پرا به ده سه ته وه گرتووه، وه ی، یاسایانه ده سه لاته کاتن . سهر کوتکاریش، بریتیه له وه ی که خوی له سهر ویا ساکانه وه دانه نیئت به مشیوهیه ش ده کریئت که ملهور، سهر کوتگه ر نه بیئت، لی سهر کوتگه ر، هه میشه ملهور ده بیئت .

^(۱) ملهوره کان بریتین له وانه ی که به ژوی هیئز، ده ستیانگرت به سهر نه و شاره نه دا که نازادیان له ده سه لته . (کورنیلوس نیپوس، له کتیبی "میلیتادس" که یدا). راسته که و "نهرستو" له (Mor.de Nicom., l.VIII, c10) یدا. به وه ملهوری له پادشا جیاد مکرده وه، که یه که هم ژبو به ژوه و مندی تاییه تی خوی ده سه لته د مکتان و. دووه هه میش ته نها ژبو به ژوه و مندی سهر پر شتکراوانی "لی ژوبه ی دانه رکان به شیوه یه کی گشتی به و اتایه کی ته وای جیاواز، له وشه ی ملهور ده دویتن . به تاییه تیش هه وه که له کتیبه که ی (نه کزونه ژوه) هه و بناوی {Hieron} ورا، بومان دهر ده که ویت، که و له سهر نه و جودا کار بییه ی (نهرستو) ورا. نه وه دپته ده ست که له سهر متای دروست بونه وه - مه به ست له دروست بونی مروه - - م. ص - تانها ژ، ناتوانین که بلین پادشایه ک بوونی هه بوو بیئت - مه به ست له و ته رزه یه له پادشا که {نهرستو} ناخاوتنی لی کړدوه - م. ص - .

جومگه يانزه هه م

سه بارهت به مردني دمرگاي سياسي

ٺهوه ٺهوه ليڙهنگه سروشتي و حه تميه يه كه ٺهوه حڪومه تانه ي
باشترين پيڪهاتيان ههيه، بوي داده خزين، كهواته كاتيڪ كه (ٺهه سيارته
و پوما) له نيوچوونه، ئيترچ دهوله تيڪ ده توانييت به مانه وه ي
سه رمه ديانه ي هيوابخوازيٽ ؟. ٺهه گريش بمانه وي كه په يكه ريكي
هه ميشه يي چيپكهين، ٺهوه پيوسته هه رگيز وابير نه كهينه وه كه
سه رمه دي بيت، كهواته بوٺه وه ي كه سه ربكه وين پيوسته كه هه ولى
نه كرده بووه كان نه دهين و، ٺهوه نده له خوبايي نه بين كه پته وييه كه بدينه
كارى مروٺ، به جورتيك كه خودي كاروباره مرويهه كان نه چنه ژيڙباري .

دهزگاي سياسي هه روهك جهسته ي مروٺ، هه رله چركه ساتي
له دا يكه بوني وه ده سته ده كاته مردن و له خودي دا، هويه كانى له ناو
چوونپرا هه لگرتووه، لى، ده كريت كه بو هه ريه كيكيان پيڪهاتنيكي
توكمه تر، يان كه م توكمه تر هه بيت، كه ماويه كي دريژتر يان كورتر،
تواناي پاراستني وي هه بيت. له راستيدا چيپووني مروٺ له ده سته كردي
سروشته، كه چي چيپووني دهوله ت، له به ره مي كارامه ييه وه يه، كهواته
دريژبوونه وه ي ژيانى مروٺ، په يوه ندى به خويانه وه نيه، به لكو ته مه ن
زوري ژيانى دهوله ت، بو دواسنوريك كه له توانا داييت، له سه ر ٺهوه وان
راهه وه ستيٽ — به پيدانى وي باشترين پيڪهاتنيك، كه له توانا داييت
بكريتن — راسته ٺهوه دهوله ته ي باشترين پيڪهاته ي ههيه ، هه رده بيت

روژنیک، بیته کوټاییهاتن، وهلی، ټه گهریټو روداوکی چاوه پروان
نه کراوی به سه ردهانه یهت که پیشکاتی خوئی ده بیته هوی
له ناوچوونی، ټهوا له هوویان زیاترپا ده ژیتن.

پره نسپی ژیان له ناو ده سه لاتی فهرانپه وایدایه و، ده سه لاتی
یاسا دانه ریش بریتیه له دلی ده ولت، له کاتی که ده وه عه قلی
ده سه لاتی کارگیریه که فهران به هه موو لایه نه کان ده کات جو له بکه نه،
ده شکریت، یان وه کی دی بلین، ده شبیت که عه قل دو چاری
نیفلیجی بیت، دواي ټه وهش که سه که هه رزیندو بمینیت، هه روه
مروقیکی که وژپا بمینیت و بژیتن، لی، ټه وکاته ی که دل له نه نجامدانی
فهرانه کانی ده که ویتن، نیتر گیانه وه ره که ده مریتن. ده ولت هه رگیز
به یاسا کانه وه به رده وام نابیت، به لکو به ده سه لاتی یاسا دانه ریه وه،
چونکه یاسای دوینی، نابیته پابه ند بو ټه مړو، لی، بیده نگي —
نقه نه کردن — م. ص — به رازیبوونیکی نیو ټا خنی
داده نریت، فهرانپه واش له سه ریه تی که به رده وام لایه نگیری ټه و یاسایانه
بکاتن که ره تیاننا کاته وه — نایان سرپته وه — م. ص — ټه وه له کاتی که ده
که ده توانیت بیان سرپته وه. هه ر ټه وه ندهش رابگه یه نیت که بو جاریک
ده یه ویتن^(۱)، ټه وه ټه گهر نه یسرپته وه، به رده وام ده یه ویتن.

که واته بوچه، ټه م هه موو ریزه مان بو یاسا کوټه نه کان هه بیت ؟ ټه وه
له بهر خودی ټه م هوی، چونکه هه رده بیت که ټیمه باوه ر بکه ین به وه ی
که به رزترین — پایه دارترین — م. ص — نیراده گه لیک پیشین بوونه، که
توانیویانه به دریزایی ټه م ماوه یه پاریزگاری له مانه وه یان بکه نه — واته

(۱) واته بو یه کجار نه و یاسایانه بویتن — م. ص — .

مانه‌وه‌ی ئه‌ویاسایانه - م.ص - ، چونکه ئه‌گهر فهرمان‌پر‌ه‌وا با‌وه‌ری
 نه‌بی‌ت به‌وه‌ی که‌ئه‌ویاسایانه به‌رده‌وام به‌گونجا‌وی ما‌ونه‌ته‌وه ، ئه‌وا بو
 هه‌زار جا‌ران ده‌بوو که‌ده‌یس‌رینه‌وه . ئه‌مه‌ش ئه‌و هۆیه‌یه‌ که
 یاسا‌کان ، له‌جیا‌تی ئه‌وه‌ی که‌لا‌واز بن ، ئه‌وا به‌رده‌وام له‌هه‌موو ده‌وله‌تی‌کی
 باش پیکهات‌ودا هی‌زی نو‌ی و ده‌ست‌دینن و ، واش‌ده‌کاتن که‌لایه‌ندار بوون
 ژبو سه‌رده‌مه دی‌رینه‌کان ، روژ له‌دوای پوژ ، هی‌ری‌زلی‌نان‌بی‌تن ، ئه‌وه
 له‌کاتی‌کدا که‌ یاسا‌کان لا‌واز و بی‌هی‌ز ده‌بن ، هه‌رکاتی‌ک که‌زه‌مه‌ن
 به‌سه‌ریان‌به‌ری‌تن و ، ئه‌مه‌ش ئه‌وه ده‌سه‌لمینی‌ت که‌ ئی‌تر له‌ویدا
 ده‌سه‌لاتی‌کی یاسا‌دان‌ه‌ری بوونی نابی‌ت و ده‌وله‌تیش ئی‌تر نا‌ژی‌تن .

جومگه‌ی دوانزه‌ده‌هه‌م

ده‌سه‌لاتی فه‌رمان‌ده‌وا چۆن خۆی ده‌پاریزی‌تن

کاتی‌ک که فه‌رمان‌ده‌وا جگه له‌ده‌سه‌لاتی یاسادانه‌ری، هی‌زیکی دی ناییت، ئە‌وا به‌یاساکان نه‌بی‌ت کارناکاتن و، له‌به‌رئه‌وه‌ش که یاساکان، چتی‌ک نه‌ین جگه له‌کرده راستیه‌کانی ئیراده‌ی گشتی، ئە‌وائیتر له‌تواناییدا ناییت که کاربکاتن، مه‌گه‌ر ئە‌وکاته‌نه‌بی‌ت که (گه‌ل) کو‌ده‌بی‌تن. له‌وانه‌یه به‌سه‌رسامیه‌وه بگوتری‌ت (گه‌ل) به‌گردکراوه‌یی))، ئای ئە‌وه چ بی‌روکه‌یه‌کی وه‌همیه ! ئە‌وه له‌مه‌رودا وه‌همیه، لی له‌هه‌زار سال له‌وه‌وبه‌ره‌وه، ئاوها نه‌بووه، که‌واته ئایا سروشتی مرو‌ف گۆ‌ردراوه ؟.

لی، له کاروباره به‌رجه‌سته‌یه‌کاندا سنوره به‌رده‌سته‌یه‌کان — له‌توانادا‌بوه‌کان — م.ص — که‌م ته‌نگه‌به‌رتن له‌وه‌ی که ئی‌مه بو‌ی ده‌چین، ئە‌وه‌ش که‌وای لی‌ده‌کات که ته‌نگه‌به‌ری‌ت بریتی‌ه له‌بی‌هیزی و، ده‌روونخراپی و بی‌روکه پی‌شینه‌کانمان، چونکه له‌پیاوه مه‌زنه‌کاندا هه‌رگیز ده‌روونه پی‌سه‌کان جی‌ی با‌وه‌رنابن ! چونکه کو‌یله‌خه‌سی‌نراوه‌کان، به‌ناوه‌ینانی وشه‌ی ئازادی به‌گالته‌جاریه‌وه بزه‌ده‌یانگری‌ت .

بالبه‌رامبه‌ر ئە‌وه‌ی که‌ده‌کری‌ت روب‌دات، چاوکراوه‌یین ، ناشچمه‌سه‌ر لی‌کو‌لینه‌وه له‌کو‌ماره‌گری‌کیه‌ی دیرینه‌کان، لی، وای بو‌ده‌چم که‌کو‌ماری رۆ‌مانی، ده‌وله‌تی‌کی مه‌زن‌بووه، شاری (رۆ‌ما) ش شارێکی

مه زنبوه، به ودي كه دوا ئا مار كاريه ك له رومادا، به لگه كاري له سه ره به ووني (۶۰۰) هه زار هاوولا تي چه كدار كړو و، له سه ر ئاس تي ئيمپراتوريه ته كهش دواسه رزميري نه و ريژه يه له هاوولا تي چه كدار گه شتو ته (۶) مليون هاوولا تي، نه و بهي نه ژمار كړدني سه ر په رشتكراوان، به واتاي ده ستوپيوه نده كان، واته هاوولا تيانې پله دوو - م . ص - و، بياني و ژنان و كوران و كويله كان .

ئيتړ نه و گرفته كه له وانه يه نه توانين مه زنده يي كه ين - له پيش چاو خومانيدابنيين - م . ص -، ده بيت نه وه كامه بيت كه به شيويه كي دوباره به ووه، ژبو كوي دانيش تواني نه وشاره و ناوچه كاني ده ورو به ري سه رشورده كاتن ؟ كه چي ده گه لئه وه شدا هه مووي چهند هه فته يه كي كه م تينه ده پهرې كه تيايدا هه موو گه لي رومي كوده كرايه وه، به لكو بوچه ند جاري كيش كوده كرانه وه، ئيتړ هر مومار سه ي مافي فرمانره وايي نه ده كرا، به لكو به شيكيش له مافه كاني حكومت . نه وه بسو كه كاروبار گه ليك ده ستنيشانكراو چاره سه رده كران و، له كيشه گه ليكيش ده ستنيشانكراودا، دادوهرې ده كرا و، به جوړيك كه به زوري نه و گه له هه مووي، وا درده كه وت كه به وئنه دازه يه هاوولا تيه ك بيتن، به وئنه دازه يه ده سه لاتداريك بيتن .

به گه پرانه وهش بو ماويه كه مينه كان له ميژووي نه ته وه كاندا، ده بينين كه زور به ي حكومه ته ديړينه كان، ته نانه ت پادشايه تيه كانيش، وه ك حكومه ته كاني { مكدونيا و نه فرنجه } نه نجومه ني ويكچوويان هه به ووه، ئيتړ پرسه كه هه رچيه ك بوبيت، نه و نه واقيعيه ته ي كه هيچ پيله بازي هه لئاگريت، هه موو كوسپه كانرا تيكد هه شكينيت، كه واته له كائينه وه بو كرده بوو، درنه نجامه كه م باش ديته به رچاو .

جومگه ی سیانزدههههه

(دهسه لاتی فه رمانهوا چوّن خو ی ده پاریزیتن)

— پاشبه ند —

ئهوه بهس نیه که گه لی کو بۆوه ، به جاریک پیکهاتنی دهوله تی دیاریکردیّت ، به پیدانی ره زامه ندی خو ی له سه ر کوّمه لیک له یاساکان : هه ر ئه وه ش بهس نییه که حکومه تیّک به رده و امپرا بونیادنا بیّت ، یانوه کو که بو یه کجاری مافی هه لبرژاردنی دهسه لاتدارانی دابیّت ، چونکه سه رباری ئه و کو بۆونه وه جیاکاریانه ی که حاله ته کتوپریه کان دهیخوازیّت ، پیویسته که له ویدا کو بۆونه وه گه لیک جیگیر و نه گوژ و ، خو لی هه بیّت ، که هیچ چتیّک نه توانیّت بیئا کامیان بکات و ، نه دواشیان بخاتن ، به جوړیک که له روژی دیاریکراودا و به هیزی یاسا ، گه ل بانگهیشتی کو بۆونه وه بکریّت ، ئه وه بیئه وه ی ئیتر پیویستی به هیچ بانگهیشتکردنیکی رواله تی دی هه بیّت .

وه لی ، ته نها و جگه له م کو بۆونه وه یاساییانه ، به و به رواه دیاریکراوانه یانه وه ، ئه و هه ر کو بۆونه وه یه کی دی گه ل ، که له لایه ن ئه و دهسه لاتدارانه وه که خولیای ئه و هه ن و به گویره ی بنه رته بریار له سه ر دراوه کانیش نه بیّت بانگهیشتی ژبو نه کرابیّت ، ئه و به ناشه رعی داده نریّت ، هه روه ها هه موو ئه و چتانه ی تیایدا به کار ده بن ، ره تکرار ده بن ، ژبه ره ئه وه ی که خودی فه رمانی کو بۆونه وه که پیویسته له یاسا وه ده ربجیّت .

دووباره بوونه وهی زور، یان که می ، ئەم کوټوونه وه شهرعیانه ، ئەوه په یوه سته به ره پیشچا وکړاوه گه لیک واوه ، که مروځ ناتوانیت سهاره ت پیان ریښایه کی دیاریکړاوه دابنیت . به شیوه یه کی گشتی هر ئەوه ونده ده توانین بلیین که ئەوه ونده ی حکومت هیژدار بیتن ، ئەوه ونده له سهر فرماړه وای پیویسته که ده رخستنی خو ی زیاتر بکاتن .

له وانه یه پیمبوتریت که ئەمه ده کریت بو یه ک شار چاکبیتن ، لی، چ بکریتن کاتیک که ده ولت له یه ک شار زیاتر بیت ؟ نایا ده بیت ده سه لاتی فرماړه وای بیت دابه شکردن ، یانوه کو پیویسته له یه ک شاردا چه قبه ند بکریت و هه موو شاره کانی دی، ملکه چ بکرین ؟

وه لآم ئەوه یه که پیویسته نه ئەمه یان بکریت و نه ئەوه شیان ، یه که م ده سه لاتی فرماړه وای سادیه و یه کگرتوه و ناکریت دابه شبکریتن، مه گره به تی کړماندن و له پله و ئاستی دوه میشدا ، ناکریت که شاریک هه روه ها نه ته وه یه کیش، به شیوه یه کی نایا سای بیت ده ستوپپوه ندی شاریکی دی، ژبه رئه وه ی که جه وه هری ده زگای سیاسی له سهر پایه ی گونجانندن له نیوان فرمانداری و نازادی جیگیره ، هه ریه که له وشه کانی سهر پر شتکړاوه و فرماړه وای، ده گهل یه کدا په یوه نندیه کینزیکیان هه یه و ، بیروکه ی هه ردو وکیشیان له یه ک وشه دا که هاوولاتیه به یه کړا ده گهن .

هه روه ها ئەوه و له آمه ش ویده دم که یه کخستنی چه ند شاریک له یه ک شاری سیاسیدا ، به رده وام زیان به خشه و ئەگر بمانه ویت که ئەم یه کخستنه کارکرد بکه ین ئەوه پیویسته که هیوا پراو نه بین له دوور که وتنه وه و خو پاراستن له و خراپیه سروشتیانیه کی له یه وه پرا دینه په یدابوون و ، پیویستیشه که هه رگیز خراپ ده کار هیئانه کانی ئەوه

دوله ته گه وړانه ی که تهنه ده یانې ده ویت دوله ته گچکه کان بونیاد بنیښ، له نه ستوی خو نه گرین و چاو لینه که ین . لی ، چوڼ کار بکریټ بوڼه وهی نه وهنده هیڅ بدریت به دهوله ته گچکه کان که بتوانن له بهرام بهر دوله ته گه وره کاندې بهر خودان بکه ن ؟ هه روه کچوڼ له رابردودا شاره گریکیه کان بهرام بهر پادشا مه زنه که، بهر خودان یان کردووه، هه روه هاش هه روه که له م دوا ییانه دا هه ریه که له (هوله ندا و سویسرا)، بهر ننگاری مالی نه مساوی بوڼه .

وله ی ، نه گهر نه مانه ویت که دهوله ته ژبو سنوره ریکه که ی ته ننگه بهر بکه ی نه وه، نه وا هه روه ها ئامراز کار یی کمان له بهر ده ست ده می نیټن : که بریتیه له وهی هه رگیز ری به هه بوونی پایته خت نه ده ین و، کار له سه ر نه وه بکه ین که حکومت به ده ستاوه ری - جیگو پکی - م . ص - له هه موو شاریکدا بیته دانان و، هه روه هاش بو چاو خشاندن به سه ر کاروباره کانی ولاتدا، به شیوه یه کی خولبه ندی کوڼه وهی تیادا ببه ستریت .

هه روه ها پیو یسته ولات ناو ده ان بکریټه وه و دانیش توه نه که ی
به یه کسان ی نیشته نی بکریټن و، موماره سه ی هه مان نه و مافانه بکریټ
که تیادا بوونی هه بووه و، گشتانندی خوشگوزهرانی و ناسوده یی
بکریټن . به مشیوه یه یه که دهوله ته، به هیژترین دهوله تی که ده بیټ
که له توه اندا بیټ هه بیټ و، با شترینیشیان ده بیټ له دهسته لاتکردندا،
بائه وهش وه بیرخو مان به ییننه وه که دیواری شاره کان تهنه له
داروپه ردوی خانوه ویرانووه کانی گونده کان نه بیټ پیکنایه تن .
چونکه له هه موو نه و کوڅکانه ی که ده بینم له پایته ختدا بهر زده بنه وه، وا دیته خه یالم که ولات به ته واوی و هرگوږدراوه بو کوڅکه لیټک .

جومگه‌ی چوارده‌هه‌م

دهسه لاتی فه‌رمان‌ده‌وا چوټ خوی ده‌پاریزیت

— پاشبه‌ند —

هه‌رکاتیک گهل به‌شیوه‌یه‌کی شه‌رعیده‌سته‌ی ده‌سته‌لاتداری پیکه‌ینا،
 نه‌وا هه‌موو ده‌ستتیوه‌ردانیکی حکومه‌تی راگیراو وده‌سه‌لاتی دادوه‌ری
 — قه‌زانی — م. ص — له‌حاله‌تی هه‌لپه‌ساردندا ده‌بیټ و، که‌سیش وه‌ک
 که‌سی گه‌وره‌ترین ده‌سه‌لاتدار، ده‌بیټه‌که‌ترین هاوولاتیه‌ک که
 پیروزکراو و پاریزراو بیټن. ژبه‌رئه‌وه‌ی کاتیک که‌که‌سی بنه‌رپه‌تی بوونی
 ده‌بیټ نه‌وا ئیتر نوینه‌ریکی نامینیت‌ه‌وه. سه‌رچاوه‌ی زوربه‌ی نه‌و
 په‌شیویانه‌ی که‌له (رؤما) دا له‌سه‌ندی‌کای هه‌لبژیردراوه‌کانی گهلدا
 به‌رپابوون، له‌راستیدا بریتی بووه له‌فه‌راموشکردن یان پینه‌زانیی نه‌م
 ری‌سایه، له‌وکاته‌شدا کونسوله‌کان جگه‌له‌سه‌رکرده‌کانی گهل چتیکی
 تر نه‌بوون، پاریزراوانی گه‌لیش چ نه‌بوونه جگه‌له‌گوتاربیژان^(۱)،
 نه‌نجومه‌نی پیرانی‌ش هه‌رگیز چتیکی شایانی باس نه‌بووه.

نه‌م ماوانه‌ی هه‌لپه‌ساردنی ده‌سته‌لاته‌کان، که‌تیا‌یاندان
 به‌پادشاکاندا ده‌نریت، یانوه‌کو پیویست دانبریت به‌بوونی یه‌کیکی
 له‌و به‌رزتردا، له‌راستیدا بو پادشا، سامدار نه‌بوو. نه‌م سه‌ندی‌کیانه‌ی
گه‌لیش — که‌بریتی بوون له‌قه‌لغان و هی‌زی به‌رپه‌رچی حکومه‌ت و

^(۱) تارادیه‌ک وه‌ک گونجاندیک به‌و واتایه‌ی که‌له په‌رله‌مانی به‌ریتانیدا ده‌دیته‌ نه‌م ناوه — مه‌به‌سته
 له‌ناوای گوتاربیژانه — م. ص — له‌راستیدا نه‌و ویکچوونه‌ی که‌له نیوان نه‌م فه‌رمانگوزاریانه‌دا
 هه‌بووه، دوو به‌رمکیه‌کی له‌نیوان کونسوله‌کان و پاریزمان له‌گهل ناوت‌ه‌وه (له‌نیوان نه‌نجومه‌نه
 که‌لیه‌کاندا) کاتیک که‌له‌وو ده‌سه‌لاتیکی دادوه‌ری هه‌لپه‌ساردراوه.

دەنگاسىياسىيەكە — لەراستىدا ھەموو كاتىك جىگەى ترس و سامى
 ەسەركردەكان بونە: لەبەرئەو ھەركىز درىغيان نەكردو ە لەلايەنى
 بايەخدان و نەپىشگىرى و نە لەدروستكردنى ئاستەنگ و، لەلايەنى
 بېرەلەينەكانىشيانەو ە ژبو ەوور ەاگرتنى ھاوولەتيان لىيان — واتە لەو
 سەندىكاگەليانە — م. ص —، كاتىكىش كە ئەو ھاوولەتيانە چاوتىر
 ەترسنوك و بى نرخ و زياترەودالى پشوو، ەن تەو كو ئازادى، ئەو
 ئاتوان لەبەرامبەر ەو ە چوو ەسەريەكانى حكومەتدا زور خورابگرن و،
 تائەو كاتەش كە ەزى بەرخودان بەمشيو ە و بەبەردەوامى زياد
 ەكەتن، ئەو ەسەلاتى فەرمانرەوايى لەكوتايەدا ەپرەويتەو ە زۆرەى
 شارە سىياسىيەكانىش دادەرمين و پيش كاتىخوى لە ناو ەچن .
 ەلى، لىرەدا ەسەلاتىكى نىوكار ەيە كە ەندىكجار دىتە نىوان
 ەسەلاتى فەرمانرەوايى و حكومەتى خۆسەپىنەريەو، بۆيە كە
 پىرەستە ئاخوتن لەسەر ئەم ەسەلاتە بكەين .

چوښته یې ښاغلی ده چيگره دکان يان نوښته دکان

هه رڼه وهندی که راڅه گوزاری گشتی، نه بېوه ټامانج و سهرقال بوونی
سهره کی هاوولاتیان و راڅه کردنیان به پووله کانیانه وه، په سهندترکرد
له راڅه کردن به که سه کانیانه وه، ئیتر نه وه نده نابات که ده ولت نزيك
له دارماندنې ده بیته وه . نه گهریش که له سهریانییت بهرو جهنگ برؤن ؟
نه واپولداره کان ده سنده که نه به کریگرتنی سهریازان و بوخوشیان
له ماله کانیاندا ده میڼنه وه^(۱)، نه گهریش له سهریانبوو که له نه نجومه نه
گشتیه کاذا به شداربن ؟ نه واپوښه و کاره نوښته رگه لیک بوخویان
هه لده برژرن و، بوخوشیان له ماله کانیاندا به خوشراحتی ده میڼنه وه،
دوا جاریش له زوری راده به دهری ته مدلی و پوول و داراییه وه، نه واپه
کویله یی ته کومه لگه پرا، ده خه نه نیو ده ست نه و سهریازانه وه، به جوریک که
له بو نیشتیان، سهریازگه لیکیان ده بیته و نوښته رگه لیکیش ده کړنه وه
پوښه وهی ده نگیان ویندنی. له بهر نه وهی که سهرکردنه سهر بازارگانی و
هونسه و خراپو کردنه قازانج و خوشگوزهرانی، بریتین له و
کاره بارانه یی که راڅه گوزاریه که سیه کانیان به پوول گوزیوه ته وه .
به مشیوه یی، که یه کیکیان — مه به ست له وجوره هاوولاتیانه، له به شیک
له قازانجه که یی وازده میڼیت تاوه کو به ناره زوی خوی زیادی بکاتن و،
توش خیرا له وبارده ده بیته گوتی که له پچه گه لیک — زنجیرگه لیک — م.ص

(۱) کورده گوتنه یی به دواړه شقی لینیداده نیش — م.ص — .

– نه گهر بیتو له جیاتی کار، پوولیک بدهیت . وشه ی دارایی هاوتای وشه ی کوپله یه و ، له ده ولت – شارد، هیچ کریاریکی نه، له بهر نه وهی که له کوټه لگه یه کی ئازاد دا، له راستیدا هاوولاتیان به بازووی خوین کاره کانیان نه بنامده دن، نه که نه وهی که به پارو پوول نهو چته را بکه ن. که واته نه وان زور له وه دور ترن که بو هه له اتن له نه بنامدانی نه که کانیان ، پارو را بدن ، به لکو خوین دهنه پالنه ری که نه وه کاره را نه بنامده دن . (من) دور له بیر – The Idea – م. ص – زانراوه کان ، باوهرم وایه که کاری سوگه ریانه، که متر ناکوک و بهر هه لسته ده گه ل ئازادیدا تاوه کو باجه کان .

تاوه کو پیکه اتنی ده ولت باش تربیت ، نه وهنده له لای هاوولاتیان کاروباره گشتییه کان بالاده سترده بن به سهر کاروباره تایبه ته کاند و، به لکو کاره تایبه ته کان زور که مترده بن، له بهر نه وهی که کوی خوش به ختی و به خته وهری هاو به ش، که له بهر که وتی هه مووان ده بیت، زور مه زتر له خوش به ختی و به خته وهری تایبه تی هه وه که ده ستیده که ویتن و، ئیتر تاک پالنه ریکی بوگه ران به دوا ی بهر ژه وه ندیه تایبه تی هه کاند، لانا مینیتن .

که واته له ده ولت – شاریکدا، که به باشی ده سه لاتداری ده کریتن، هه موو یه کی که خیرا به ره و نه نجومه نه گه لیه کان، راده بیتن، که چی له ژیر سایه ی حکومتی کی خراپدا، که سی که نابینن چه زبکات که یه که هه نگا ویش بنیت بویان ، له بهر نه وهی که سی که نابیت که بایه خبدات به وهی که تاییدا له گوړییه ، به لکو واش پینشبینی ده کریتن که ئیراده ی گشتی تیایدا پیاده نابیت و دوا جاریش بایه خدانه نیوما لیه کان ، هه موو

چتيکړا په لکنيش دهکاتن . به مشيوه يه ش ياسا باشه کان دهنه هوې
چنبوونی ياسای باشتړ ، خراپه کاننيش دهنه هوې خراپتر .

ئيتړ هرئوه نده يه کيکيان سه بارهت به کاره کانی دهولت ، بليت : چ
په يوه ندي به منوه هيه ؟ نه وه ئيتړ هرده بيت نه ژماري نه مان و
تياچون بو نه وده ولته را بکړيتن .

له راستيدا پوکانه وهی خوشه ويستی نيشتي مان و چالاکبون له
به رژه ووندي تايبه تی و ، گه وره يی دهولته کان و داگيرکاری و خراب
ده کاره يانی ده سولات ، بوونه هوې چولبونو ، يان ته ختبونو ريگا
بو گه يشتنی جيگر ، يان نوينه رانی گه له به نه نجومه نه کانی نه توه .
نهمه ش نه وه يه که له هندی و لاتدا هندی بويړی ده که نه به چینی
سيهم ناوره دی بکه نه و ، بهم شيوه يه ش به رژه ووندي تايبه تی ، بو
دوچینی پله يه و دوو حه لاکرا و ، به رژه ووندي گشتيش ، بو چینی
يان پله ی سيهم مایه وه .

له بهر ه مان نه و هو يانه ی ، که واده کات فهرانر ه وایی شایانی
ده ستلي به ردان بوون نه بيت ، ناشتوانريت که نوينه رایه تی بکړيتن ،
چونکه به شيوه يه کی بنه رته ی (نه و) ، بریتیه له کوله که ی ئیراده ی گشتی
و ، ئیراده ی گشتيش به هيچ شيوه يه ک نانويتریت : که واته يان
بریتیده بيت له خودی خوې ، يانوه کو چتيکی دی نابيتن ، واته ليرده
نيوه راستی نيه . بهوپنيه ش جيگره کانی گه له نوينه رانی گه له نين
و ، ناشکريت که و ا بيتن ، ژبه رنه وه ، نه وان چ نين جگه له قوميسه رانی^(۱)

(۱) مېه ست له وکسانه يه که له لايه ن که له وه سر په شکن بو راپه راندنی کارو باره کان ولات واته

(ټه و) ، له توانایاندا نیه که به یه کجاری ده ست له چتیک پابده ن ، له بهر نه وهی هه موو یاسایه ک که گهل ره زامه ندی له سر نه بو بیت ، ټه و نیو ه پوک به تالده بیت ، واته به هیچ شیوه یه ک ناییته یاسایه ک . که واته کاتیک گه لی بهریتانیا واده زانیت که نازاده ، ټه و زور به هه لدا چووه ، چونکه (ټه و) ته نها له کاتی هه لېژاردنی ټه ندامانی په رله ماندا نازاده ، ئیتر هه ر ټه و نه ندی هه لېژاردنی ټه وانه ته و او بوو ، ټه و (ټه م) ده بیته کویل یه ک به لکو ناییته هیچ چتیک ، له راستیدا له ماوه کورته کانی نازاد بوونیدا ، به سوو دوه گر تنیک ی نادروست له شیوازی ده کاره یانی وی ، بو نازادیه که ی ، ټه و ده رخست که مافه کانیشی هه مان ټه و چته ن که له ده ستنی بداتن .

بیرو که ی نوینه ران نوییو : له حکومتی فیو دالیه و هرا پیمانگه یشتووه ، ټه و حکومت ته زورداره سه خیفه ی که تاییدا جوړی مرویی به ربارده و ناوی مرو قیش تاییدا ری نه دراوه ، یان ژه هراویه . که چی له پادشایه تیه کان و له کوماره کو نه کاند ، گهل هه رگیز نوینه رانی نه بووه ، به لکو مرو ق ته نانت نه شی زانیوه ټه م وو شه یه چیه و ، له کاره زور بیها و تاکانی (روم ا) ش ، کاتیک که پاریزه ره کانی گهل ، زور پیروز بوون ، ټه و ده بووه که به خه یالی مرو قدا نه هاتووه ، که توانای ټه و ده هه بیت فه رمانگوزاریه کانی گهلرا ، پاوان و داگیر بکه ن و ، ټه و ان هه رگیز له گهر مه ی ټه و گه رده لوله گه وره یه ی روداوه کاند ، هه ولیان نه داوه که له خویانه و هرا تاکه یه ک راپرسی گه لی تیپه ریئن و ببه زینن . ده گه لئو ه شدا بائو په شیویه ی که هه ندیک جار ان جه ماوه ر به ریای ده ک اتن پیش بینیکه ین ، هه روه ک

له سهر دهمی (گراکووسی بنه ماله دا) دا، روویدا، ئه وه بو کاتیک به شیک
له هاوولاتیان، به هوئی ئاپوړه ی خه لکه که وه، له سهر سهر بانه کانه وه
دهنگی خوږیان ددها .

کاتیک که راستی و نازادی، هه موو چتیک ده بن، ئه واله ئه ستوگرتنی
دژواری و زهره روزیانه کان، چتیک نابیتن . چونکه گه لیک که لیزان
ویرمه ندبیتن، ئه و میانه وه ی له کاره کانیدا، پشتگوینا خاتن: هه روه کو
نموونه ی رومه کان، که ریگه ی به جیبه جیکه رانی یاسا کانی ددها، که
ئو وه بکه ن که پاریزه ره کانی نه یانده توانی که بیکه ن و ، له وه ش
نه ده ترسان که جیبه جیکه رانی ده سه لاته که ی، ئاره زوو بکه ن
له نوینه رایه تی کردنیدا .

وهلی، بو ږوونکر دنه وه ی ئه وه ی که چوڼ هه ندیک جار پاریزه رانی گه ل،
نوینه رایه تی ئه ویان کردو وه، ئه وه نده به سه ئه وه بینینه
پیشچاوی خوږمان که چوڼ حکومت نوینه رایه تی (دهسته) ی کردو وه،
به هوئی ئه وه ش که یاسا چ نیه، جگه له ږاگه یان دنی ئیراده ی گشتی،
که واته ئیستائه وه روونه که ناکریت گه ل له ده سه لاتی یاسا دانه ریدا،
نوینر دراوبیتن، لی سهاره ت به ده سه لاتی کارگیږی که جگه له وه ی
هیژیکي جیبه جیکه ری یاسایه ، نه ک هه ر ده کریت، به لکو پیو سیستیشه
که گه ل تیایدا نوینر دراوبیتن . ئه وه ش بوږمان دهرده خات که ئیمه
به ووردبینی کردنی کاروباره کان ، چهند نه ته وه یه کی که م ده بینن که
یاسایان هه بیت، به هه ر حالیش ئه وه جه ختلیکراوه که پاریزه رانی
گه ل، ئه گه ر هیچ به شیکي ده سه لاتی کارگیږییان نه بوايه، ئه و هه رگیز
نه یانده توانی که به پیی مافه کانیان نوینه رایه تی گه لی ږومانی بکه ن،

له و ئه ركانه ی پښان سپیږدراوه، مه گهرته نها به پاوانكردنی مافه كانی
نه نجومه نی پیران.

گریكـــــــــــــــــه كان هـــــــــــــــــه ركارك كه بیانوییســـــــــــــــــه تايه نه نجامیبدن
، نه وایه كسه رنه نجامیانده دا ، نه وخه سلته و نه دگاروش به هوئی نه و به و
كه نه م گه له ، به رده وام دانده پرا له كو بوونه وه كانی گۆږه پانی گشتی و
له ژینگه یه كی میانږه ودا ده ژیا و هه رگیزیش نه و ونده دلږه ق نه بووه كه
كوپله كان هه ستن به كاره كانی و به رده وامیش نازادییه كهی، كاری
پوژانه ی بووه . كه واته كاتيك مروڤ هه مان نه و جیاكاری و نه دگارانه ی بو
نه مینیتته وه، كه واته چوون ده توانریت پاریزگاری له هه مان نه و مافانه
بكاتن ؟ له سه رنه وه شپاده لپین كه ژینگه سه خته كان پیداو یستی
زیاتریان ده ویت ^(۱)، چونكه بو ماوه ی شهش مانگی سال، ناتوانریت له
گۆږه پانی گشتیدا كو بو نه وه بكریت و، زمانه لاله كانیش ناتوانن
كه له هه وای كراوه دا گو یبیسستی گو تنه كانیان بن و ، ئیتر زیاتر
بایه خده ونه نانپه یداكردن تاوه كو نازادییان و، له نه داری زیاتر
ده ترسن، تاوه كو كوپله یه تی.

چی ؟ ئایا به پشتبه ستن به كوپله یه تی نه بیټ، ناكړیت كه نازادی
بپاریزریت ؟ له وانه یه نه و دووږه به یه كیشبگه ن ، كه واته هه ركامیكیان
زیانی خو ی هه یه . نه ره ی هه رگیز كه له سروشتدا نایان بیټن و
كو مه لگای مه دهنیش جگه له خو ی زیاتره له هه موان .

(۱) چاولیكردنی رابواردنی و ناسكی ژبانس خوره لایه كان، له ولاته ساردكاندا ، به واتای هه بوونی
ناره زووس دهسكه و تنس هه مان كو توبه نده كانیان دیت " بهلكو هه ره وها به واتای ملكه چكردن بو نه م
كو تو به ندانه ، به پتویسته كی زیاتره له وان .

كهواته له بارودوځگه ليك ليكه وته يى ئاوه ادا، ناتوان ريت كه تيا ياندا
 پاريزگارى له ئازادى بگريتن ، مه گهر له سهر حيسابى ئازادى ئهوانى دى
 نه بىت و، به جورى كيش كه هاوولاتى به ته واوى تيايدا ئازاد نابىت،
 ئهوه نه گهر له دواسنورى كويله يه تيدا نه بىت. ئه مه دوځى (ئه سپارته)
 بووه، لى، سه بارهت به ئيوه، ئه ي گهلانى هاوچه رخ، ئه وا كاتيك
 به هيچ شيوه يك كويله تان نابىت، به خوتان كويله ده بن ، چونكه ئيوه،
 ئازادى ئهوانتان كرده قورىانى ئازادى خوتان و، زورزياده لپيويست
 بهوله پيشترييه ي خوتانه وه ده نازن، ئه وا (من) ترسنوكى زياتر، تيا به دى
 ده كه م، تاوه كو مروځايه تى .

ئەز بە هيچ شيوه يه كه نه مه به ستم له هه موو ئه وانه ئه وه يه كه پيويسته
 كويله هه بىت و، نه ئه وه ش كه مافى كويله كردن پيويسته ببيته مافيكي
 شهرعى ، له بهر ئه وه ي كه به لگه م له سهر پيچه وانه ي ئه وه داناوه، لى،
 ته نهائه وه ده ليم كه بوچه نه ته وه گه ليك نوى ، كه واده زانن ئازادن كه چى
 نوينه ره كانيان هه لده بزيترن ، بو چيش كه گهلانى پيشين نوينه ريان
 نه بووه ، ئيتر هه رچيه كه له گوڤى بوبىت ئه وا گه ليك، له و چركه ساته ي كه
 نوينه رانى خوى ده ستنيشان ده كات، ئه وا ئازاد نامينيته وه، به لكو ئيتر
 بونيكيشى نابىت.

وه لى، كاتيك به بايه خه وه تويزينه وه له هه موو چتيك كراوه ئه وا ئيتر
 به دواى ئه وه، وانابيينم كه (ده سته) كاتيك ده توانييت
 تواناكانى خوى پياريزيت وموماره سه ي مافه كانيبكاتن، كه ده وه لته —
 شاره كه، زورگچكه بيتن. لى، ده توانين بلين كه نه گهرگچكه ش بىت
 ئه وكات ده كريت كه به هوى ده وه لته تانى تره وه ببيته ژيتركونترولكرده وه؟ وه لى

باشە لەوە دانیه . لەدواتریشدا ئەوە روون دەکەمەوه ^(۱) که چۆندەکریت
لیکبەندی بکریت لەنیوان هیزی دەرەکی گەلیکی گەوره و ئاسایشی
ئاسان و پزیمیکی باش لەدەولەتیکى گچکەدا .

^(۱) نەمە نەویمە که لەدوادوای نەم دانراوەدا ، دەسەویت دەستى بەدەمن کاتیک که لەناخاوتنم لەسەر
پەڕیوندیە دەرەکیەکان . دەرەمە یەکتیەکان — فیدرالیەکان — م.ص — نەوش بابەتیکى زۆر
نوێیە و هیشتا پەرسنپەکانى پێویستیان بەپێر لەسەردانە .

جومگي شانزده هم

دامه زراندي حڪومت هه رگيز گريڻه ست نيه

دواي باش جيگيرڪردني دسه لاتي ياسادانهري، دهمينيتهوه سهر دامه زراندي دسه لاتي کارگيري به هه مان ريتم ، له بهرئه وهش كه نهو دسه لاته کارگيري به كه به کرده تاهه كانرا نه بيت كارناكات، له قوري دسه لاتيكي دي نيه، نهوا به شيويه كي سروشتي ليلى جوداده بيت^(۱)، نه گريش له تونادابوايه كه (دسته)، بهو نه دگاري كه دسته لاتداره، دسه لاتي كارگيري له دسته ابيتن، نهوا ماف و کرده كان بو سنور وراهيهك، تيكل دهبون كه له تواناماندا نه دهبو ياسا له نياسايي جيا به كينهوه و، دهزگا سياسي كهش - كه به مشيويه تيكيويكپراو وشيواو دهبو - به خيراوي ده كه وته داوي، يان وردتر بلين دهبوه نيچيريكي نهو زه بروزهنگه كه له دثرا دامه زراوه .

له بهرئه وهش كه هه موو هاوولتيان به پي گريڻه ستي ڪڙمه لايه تي يه كسانن ، كه واته نهوهي كه پويستبوو پيگههرا كار كرديكهن، هه موويان پيگهههرا ده توان برپاري له سهربدن له بري نهوهي كه هيج كه سيك مافي نهوه نه بيتن كه داوا له يه كيكي دي بكاتن نهوه نه نجامبدانن كه خوي نه نجامي نه داوه . له راستيشدا نه مافه به خوي كه ژبو ژيان و جولهي دهزگاي سياسي - يان دهزگا سياسي كه - م.ص - چهندي بيتن

(۱) واته دسه لاته كارگيري به كه جوداده بيت له دسته لاته ياسادانهري به كه - م.ص - .

نۆرىك وای بۆ دەچوون که پرۆسەي ئەم دامەزراندنە ، بریتی بوو لە گریبەستیک لەنیوان گەل و ئەو سەرکردانەي که بۆ خۆي هەلیبژاردون و، بەپێی ناوەخنەکەشی ئەومەرجانە لەنیوان هەردوکلادا، دیاریدەکران که یەکیکیان بۆ دەسەلاتکردن پابەندرا دەبوو، ئەوی دیشیان ژبو گویرايەلی،یانووەکو ملکه چي . من باوەری تەواوم بەو هەیه که دەگەل (من)دا، دینەسەرئەو دانپیانانەي که ئەو پێگەیهکی سەیره ژبو گریبەستکردن و ، دەگەلئەو شدا بابزانين که ئەوتیوریە لایەنگیری هەیه .

دوهم: چټکي پښتړا زانراوه، يان ئاساييه، که گريښه ستي گهل به تاکه ليک کرده يی، کاريکي تايبه ته، له ويوه ئه وه ديته ده ست که ئه و گريښه سته نه ده توانيت که ياسايي بيتن و نه کاريکيش ده بيتن له کاره کاني فرمانره وایي - ده سته - و، به وپيښه ش ناشه رعي ده بيتن .

سیاسیەم : تاکه یاسای بریار دەر له سه رهۆردووک لایه نهی

گریبه ستکار، بریتیه له یاسای سروشتی، بسه بی هه بوونی هیچ

دابينگهريهك — **insurance** — ژبو پا به نديبووني ئالوگۆرکراويان ،
ئەوئەش ئەوئەيه كه حاله تي مه دهني له ههرياريكدا، يان به ههري شيويهيهك
بيت داويه ته دواوه . له بهرئەوئەش كه ئەوئەي هيژي له نيو دهستداهيه،
به ردهوام ههريخوي سهركاري جي به جيكردينشه، ژبه ههريديك،
به كردهيهك دهليين ((گريڻه ست)) كه تيايدا لايهك بهو لاهي تر دهلييت :
هه موو چتيكي خومت ده ده مي بهو مه رجهي له وسامانه ي كه دلت
دهيخوازييت وله وئەي كه هه ته، بيدهيته من .

له ده وئەتدا ته نها يهك گريڻه ست هه نه ئەويش بريتيه له گريڻه ستي
هاوبه شي و ههري ته نيا ئەم گريڻه سته شه كه وهلامي هه موو
گريڻه سته كاني دي ويده داتن وبه هايرانده كاتن، له توانا شماندانيه
كه ره چاوي ئەوئەبكهين كه ههري گريڻه ستيكي ڪۆمه لايه تي ترهه بييت وناكۆك
نه بييت بهم .

جومگه ی جه فده هم

سه باره ت به دامه زرانندی حکومت

که واته پیویسته له کامه گوشه وه ئه وه له سوکه وه ته نیشان بده دین که له وراوه حکومت، دیته دامه زراندن ؟ سه ره تا هره ده بیت تیبینی ئه وه به کین که ئه م هه له سوکه وه ته ئاویتیه، یانوه کو له دوو هه له سوکه وه تی دی، پیکهاتوه که بریتین له : دانانی یاساو، جی به جیکردنی.

له میانی هه له سوکه وه تی به که میان، (دهسته) بریارده دات، یان راست تر بلین، دانه نیت به وهی که له ویدا ده زگایه کی حکومی دامه زراو، له سه ره ئه م، یان ئه وشیه به بوونی هیه و، رونیشه که ئه م هه له سوکه وه تی یاسایی ده بیتن .

له میانی هه له سوکه وه تی دوو هه میشیانه وه، (گل) ناوده نیت به ئه وه سه رکردانه ی که حکومت دامه زراوه که یان پیده سپیریت و، لیره دا پیویسته ئه وه به بلین که ئه م ناو لینانه یاسایی نیه، له بهر ئه وهی که کاریکی، یان کرده یه کی تاک لایه نیه، به لکوته نهاته واو که ری به که میانه و، فرمانگوزارییه کیشه له فرمانگوزارییه کانی حکومت .

که واته گرفت و کۆسپه که، بریتیه له تیگه یشتنی ئه وهی که پیش ئه وهی حکومت بوونی هه بیت، چون چوونی ده توانریت کاریک له کاره کانی را وه ده ستبه ویتن و، چونیش ئه وه گه له ی که جگه له فرمانره وا، یان سه ره پرشتکار چتیکی دی نابیتن، چون له بارودوخ گه لیک ده ستنیشانکراودا، ده بیته پادشایه ک یان ده سه لاتداریک.

لیږه دا هره وها جاري کی دی، یه کیڅ لهو خه سلته ته سهیرانه ی دهرگا
سیاسیه که، که به هیوه له نیوان پرؤسه بهر و آله ت نا کو که کاند
لیکگون جانندن ده کریت، روپا مال پر و ده که یین . چونکه (نه وه) به گورانیکی
کتوپر له فرمان پر و اییه وه ژبو دیموکراتیه ت، ته و او ده بیتن، به جوریک
ها وولاتیان، که بوونه ته ده سه لاتدار له کرده وه گشتیه کانه وه ژبو
تایبه تیه کان و، له یاسا خوازییه وه ژبو جیبه جیکاری، راگوازا و ده بن و،
نه وه ش به بی هیچ گورانکاریه کی هه ستنیکرا و، ته نها به په یوه ندیه کی
نوی له نیوان گشت وگشتدا. نه م گورانکاریه له په یوه ندیدا، هرگیز
کارامه ییه کی تیوری نیه و به س، که له کارکردندا هاویننه ی نه بیت :
چونکه له په رله مانی بهر تانیدا هه موو روژیک روده داتن، به جوریک که
نه نجومه نی گشتی **The Holl consul** له بونه گه لیڅ دیاریکرا ودا ،
سه ره وژیر ده بیته وه ژبو لیژنه یه کی گه وه، تائه وه ی به شیوه یه کی
باشتر پرس و مه سه له کان بینه گفتوگو و تاو تو یکاری. به مشیوه یه ش
له نه نجومه نیکی فرمان پر و اییه وه، که وه کنه وه ی له ساتیکی به سه ر
چو ودا بو بیت، ژبو لیژنه یه ک و به س، و مرده گوډریت، به جوریک که
به دوا ی نه وده دا، (نه و) به و نه دگاره ی نه نجومه نیکی گشتیه، سه باره ت
به وه ی که وه ک لیژنه یه کی گه وه یه کلاییکردونه ته وه راپور تیڅ بوخوی
پیشکه شده کات، سه رله نویش به ناویکی (نوی) وه ده ستئا وهری —
ده ستگوږکیکردن - م. ص - ده کاتن، که پیشتر له ژیرناویکی دیدا بریارم
له سه ر دابوو .

یه کیڅ له جیا که ره وه تایبه ته کانی حکومتی دیموکراتی، بریتیه
له تواناداری بهر ه لدا کردنی له واقعیدا، هه رته نها به هه ل سوکه و تیک

له ئیراده ی گشتیه وړا و، پاش بهر مه لدا بوونیشی، یانوه کی دی، بلین پاش هاتنه ئارای ئه م حکومته کاتیه، ئه گهر بهوشیوه و تهرزه بیتن که رایه کان^(۱) له سهریرا پیکهاتوون، ئه و له دهسه لاتکردندا ده مینیتیه وه، یانوه کو ئه وه ی به ناوی فهرانر و او وه، ئه و حکومته را داده مه زینیت که یاسا بریاری له سهر داوه. به مشیویه ش هه موو چتیک وه ک بنه رت و ریوشوینه له بهر گیراوه کان، به ریوه چووه و ده چیت. که واته به هیچشیویه ک و ریگه یه کی دی و، به بی ده سته ردار بوون له و پرهنسیپانه ی که پیشتر سه لماند مانن، ناکریت که حکومت بیته دامه زانندن .

جومگه ی هه ژده هه م

نامرازه کانی رینه دان به ده ستریزیه کانی حکومت

وهك لایه نگیریهك بو جومگه ی شانزه هه م، له م روونكر دنه وه ئه وه را دیته ده ست، ئه وه هه لسو كه وته ی كه حكومه ترا داده مه زینیت، هه رگیز بریتی نیه له گریبه ستيك، به لكو یاسایه كه ئه وان هه ش كه شه ونخونی له سه ر ده سه لاتی كارگیریی ده كه ن، هه رگیز سه ركارانی گه ل نین، به لكو فه رمان به ره كانین و، هه ركاتیك بویستریت ده توانریت دابنرین و لابرین و، مه سه له كه ش به لای ئه وان هه وه هه رگیز مه سه له ی گریبه ستيكاری نیه، به لكو گوپرایه لی و ملكه چیه و، ئه وانیش به پشت به ستيان به وه فه رمانگوزاریانه ی كه ده ولت له سه رییانی ده سه پینیت، چتيك ناكه ن، جگه له وه ی كه وهك هاوولاتیهك فه رمانه كانیان به جیده هیئن، بیئه وه ی كه به هیچ شیوه یهك مافی تاوتویكردن مەرجه كانیان هه بیئت . كه واته كاتیك ئه وه پوده دات، كه (گه ل) حكومه تیکی بۆما وه را دابمه زینیت، ئیتر چ ئه وه ی پادشایه تی بیئت له خیزنیكد، یان وه كو ئه رستوكراتی بیئت له چینيك له هاوولاتیان، كه واته ئه وه ی له وه وه را پییه له ده سیتن، یان له به رخوا ی داده نیت بریتی نیه له پابه ندیهك له لای خو یه وه، لی، ئه وه بریتیه له وه شیوه كاتییه كه به ئیداره ی ده داتن، تائه وكاته ی كه به شیوه یهكی دی، ده خوازیت یان هه ز به ریکخستنه وه ی ده كات .

راسته كه وا به رده وام ئه م گوپرانکاریانه ترسناكن و به هیچ شیوه یهك نابیت كه ده ست له حكومه ته بونیادنراوه كه بدریئت، مه گه ر كاتیك

ڪه ده گهل به رڙه وهندي گشتيدا به رهه لستد بڻن، لي، نه م وريايه خوي پراسيبيڪي بنه رتيه له سياسته تا، نه ڪ پراسايه ڪي ياسايي بڻن و، دهوله تيش نه وهندي ڪه پابه نده به به جي هيشتنن ده سه لاتي سه ربازي له نيوده ستي سه ر ڪرده ڪانيدا، نه وهنده پابه ندي به به جي هيشتنن ده سه لاتي مه دهنن له ده ستي رابه ر ڪانيدا، هه روهه هاهه وهش راسته ڪه له حاله تي ڪي ناوهادا له توانا ماندا نيه ڪه به بايه خي ڪي زوره وه تي بي ني هه موو روا له تڪاريه خوازاوه ڪان بڪه ين رڙو جياوازي ڪردن له نيوان هه لسو ڪه و تي ڪي ياسايي و شهرعي و بزاو تي ڪي يا خبو و، له نيوان ئي رادهي تي ڪراي گهل و داوا ڪاريه ڪاني ده سته يه ڪ. چونڪه به تا يبه تي لي ره دايه ڪه نايي نه وه بده ينه حاله ته بي زراو و ريسوا ڪه، ته نها نه وهي ڪه له ته نگرين چوارچيو هي ياسا دانه بڻن، ناتوان ريي لي پرا پينه دراو بڪرين، هه روهه اش هه رله م پابه ندي وهيه ڪه پادشا، يان مير، رڙو پاراستني ده سه لاته ڪهي نه دگاري ڪي مه زرا به ده سته خاتن، نه وهش بي گوي دانه گهل و، بي نه وهش ڪه بتوان ريي بگوتريي ڪه (نهو) واته مير - م ص - نه وه پرا داگيرو تالان ڪردوه، چونڪه ڪاتي ڪ ڪه (نهو) وايدهرده خاتن ڪه جگه له مافه ڪاني ئي تر چتي ڪي دي نيه، نهوا زور ناسان ده بيي بوي ڪه فراوانيا نيكات و به به هانهي **The Argument** - م. ص - خوشي گشتيشه وه، نهو ڪو بونه وه تا يبه تڪراوانه هي گه رانده وهي پريمي دروست، ري نه دراو بڪاتن، به جور ڪ ڪه له بيده نكي و نقه نه ڪردني ڪ، ڪه هه رخوي ري لهواز هي نانيان ده گريي، يان لهو سه ري چيانهي ڪه هه رخوي ده يان ڪاتن سودمه ند ده بيي، بو نه وهي دانپي ناني نه وانهي ترس، بيده نكي ڪردون به قازانجي خوي بشكي نه وه

و سزاي ئهوانه ش بداتن كه بويىرى بيژتن و ئاخاوتن دهكهن . ئاله سهر
 ئهم ريتيم و ده سترازه يه بوو كه (ده) ده سه لاتداره كه - **Decemvirs** -
 م. ص - دواي ئه وى له سهره تادا بو ماوه ي ساليك هه لبريژدران و پاشان
 بو سالي دووه ميش له پوخته كانياندا به رده وامبوون، ئيتر هه ولياندا
 به شيويه كي به رده وام ده ست به ده سه لاته كانيانه وه بگرن، ئه وه ش
 به ريئه دان به كو بو نه وه ي ئه نجومه نه گه ليه كان، له به رئه وه ي كه هه موو
 ده سه لاته كانى جيهان، ئه گهر بو جاريكيش پوخته ستنى هيژى گشتيان
 كه و ته ده ست، ئه وا زو يان درهنگ، به م ريگا ئاسانه پاوانى ده سه لاتى
 فه رمانه وايى دهكهن.

ئو كو بو نه وه خوليانه ي - سوپيانه ي - م. ص - كه پيشترپا ئاخاوتنم
 له سه ركردن، هه رئه وان كه بتوان له م شه رو به لايه به دووربن، يان
 روودانى دوا بخه ن، به تايبه تيش پيوست به وه نه بيت كه بانگه يشتى
 كو بو نه وه يه كي فه رميانه بكرين، چونكه له و كاته دا حكومه ت، بو ئه وه ي
 كه راسته وخوو راشكاوانه، به وه تاوانبار نه كرينت كه ياساي پيشيلكرده
 و دوژمنى گه له، ئيتر جگه له وه ي كه پرينه گرينت له كو بو نه وه ي
 ئه وه نجومه نانه ريگه يه كي دى له به رده مدانيه ^(۱).

ده سته كاربوونى ئهم كو بو نه وان هه ش كه جگه له پاراستنى په يمانه
 كۆمه لايه تيه كه - م. ص - هيچ ئامانجيكى ديان نيه، به رده وام
 پيوسته كه به دو پيشنيار بينه پيكهاتن، كه به هيچ شيويه كه ناتوانرينت
 بسپردينه وه و ههركاميكيشيان به دهنگ بو داني نه بيت، ناكريت كه
 پياده و گوزه ر بيتن:

(۱) واته ريگيرى له كو بو نه وان هه بكتن - م. ص - .

یه کهم : نه گهر هاتوو فەرمانږه وا (دهسته)، خوازیاری ده سستیووه گرتنی
 هم شیوه حکومتی نیستا بیت .

دوهه میش : نه گهر هاتوو گل، نیستاکه خوازیاری به جیښشتنی
 ئیداره بیت له نیوده سستی نه وانه ی راسپیږدراون به له نه سستیوگرتنی
 بارگرانی ودرژواریه کان.

لیږدها گریمانه ی نه وده کهم که له و باوه پردام سه لماندومه، که بریتیه
 له وهی هیچ یاسایه کی بنه رته ی نیه له ده ولته دا، که نه توانیت پوچ
 و بینا کام بکړیت، ته نانه ت خودی به لگه نامه کوډمه لایه تیه که ش، چونکه
 نه گهر وه کو تیکرای هاوولاتیان به ریکه وتنیکي هاو به شیان، بو
 ه له وشاندنه وهی هم به لگه نامه یه کوښینه وه، نه وانه وکاته ناتوانین
 گومانمان هه بیت له وهی که به شیوه یه کی زور شهرعیانه ه له وشاوه ته وه،
 ته نانه ت {گورتیوس} باوه وپی وایه که هر یه کیڅ ده توانیت لادات،
 یان بجیته دهره وهی نه و ده ولته تی که خو ی نه دنامیکه تیایدا و
 به دهرچوونی له ولات^(۱)، نازادی سروشتی و پاره وسامانی خویرا
 وهر بگریته وه، یان به ده سته یښتیه وه. که واته ش له سه خه فاته وهیه که
 نه وهی هاوولاتیه که به ته نها دیکاتن، هه موو هاوولاتیان پیکفه را نه توانن
 بیکه ن .

(۱) مړوډ بو څو د زینه وه له کارمکه و را کړدن له راژمکړدن نیشتمانه کهس. له و کانه دا که پیوستی
 پیته تی. ولات به جینا هیلتیت. چونکه له کاتیکس ناو هادا، هه لمانن کاریکس تاوانگه ری ده بیت
 وسزاس له سر ده بیت، که واته (نه و) کوښه کیرو ته ریک نامیتیه وه، به لکو هه لیتن.

نوسراوې چواره هم

جومگه ي يه که م

نيراده ي گشتي به رده واهه و له کارناکريتن

مادامه کی که کومه ليک که س پيکه قهرا خويان به يه که ده سته يان
 دوزگا داده نيڼ، که واته ته نها يه که نيراده ش بووني ده بيت، که ده رښته
 نيو ئاړاسته ي پاريزگار يکردني هاوبه ش و ئاړاسته ي
 خوشگوزه راني گشتي. له ويدا يه که هه موو هو يه کاني ديناميکيه ت
 له ده وله تدا، به هيژ و ساده را ده بيت و، پرهنسيپه بنه پرته کانيشي روون
 و پرشن گدار ده بن. که واته هه رگيز به رژه و هندگه ليک نه گريس و
 وناکوکيان نابيت به لکو به رژه و ندي هاوبه ش له هه موو جيگايه کدا
 روون دهر ده که ویت و، بو دهرک پيکر دنيشي جگه له هه ستي کی
 ته ندروست، چي دی پيوست نيه. که واته ئاشتي و يه کيتي و
 يه کساني له سياسه تدا، دوزمني ئه وپه پرگزين، يان راستر بلين،
 زياده پوين له کاري ميشکدا^(۱)، چونکه له خشته بردني که ساني
 ساده و سه رراست، به هو ي ئه و ساده ييه يانه وه، کاري کی دژواره. که واته
 هه رگيز فيل و ئارگو مينته نه خشين دراوه کان، له خشته يان ناباتن،
 ته نانه ت ئه وان له وپله و ئاسته له ده به نگی و سه رمه ستي نين، تاوه کو
 له خشته بيريڼ. کاتيک له لای به ختيا رترين گه لي جيهان، که ده بينين کومه ل
 و گروهه جوتيا رييه کان، له ژيرسايه ي کونه دار به پرويه کدا کاروباري

(۱) مهبست له کاري زمينه واته کاري مقلی - م. ص - .

دهولت پیکده خن و به ژیرییه وه پیگهی ژیانیان گرتوته بهر، که واته ئایا له تواناماندایه که پریبگرین، یان راستر بلین، بیژنه کهینه وه له وزیاده پوییه ی گوشرکردنی نه ته وه گه لیک دی، که وایان لیده کات و پرای لیها تویی ته وایان له هونه رو ده ستره نگینیدا، که چی هیشتا به خته وه رو دوشدا ماوبن .

دهوله تیک که به مشیویه حکوم بکریت پیویستیه کی زور که می به یاساکان هیه و هه رکاتیکیبش که پیویستبکات یاساگه لیک نوی در بچیت نه واه ئه م پیویسته گیه گشتکراو ده بیت، نه وهش که یه که مجار پیشنیاریده کاتن چتیک ناکات، جگه له گوزارشتکردن له وهی که هه موان هه ستیانینیکردوه و ، ئه م کارهش نه چاوبه سستکردن و فرتوفیل پیوستده کات و، نه ئه و زمان پاراویهش، بو ئه وهی که نه وهی هه موو له هه وئی سه ره گر تنیدا بوون به شییوهی یاسا بیته خوگرته وه، له بهرئه وهی که ئیتر هه ریه کی که نه و متمانه یه ی هیه که نه وانی دیش وه که نه و ره فتارده کهن .

که واته نه وهی که ئارگو مینگه ران له خشته ده بات ، کاتیک که ته نها دهوله تگه لیک ده بینن که له بنه ره ته وه را به خراپی پیکهاتووه، بریتیه له وهی که (نه وان) هه ست به ئاستهنگی و نه کرده بوونی پاریزگاریکردن له سیاسه تیکی هاوشیوه ده کهن تیایدا . کاتیکیش نه و گه وژیتیان دیت به خه یالایاندا که هه موو فیل باز و ده ووبازیکی شاره زا، یان وته بیژیکی کارامه، دهیه وهیته خه لکی له ندهن و پارسیسی پی باوه رداربکاتن، نه واه گالته یان دیت و ، نه وه نازانن که {کرومویل} نه گهرله {برن} ده رکه وتایه ، نه واه له لایه ن گه له وه راپیچی کاره دژواره کان

دهکرا^(۱) و، {دی بوخوړی} دوڅیش نه گهر له لای خه لکی {جنیف} بهاتایه ته دهرکه و تنه وه ، نه وانه یه کی باشیان ویده دا .

که چی کاتیځ هاو بهندی کوډمه لایه تی د سته دکات به شیبوونه وه و دهوله تیش به لاوازی ، کاتیځیش بهر ژه وه ندیه تایبه تیه کان د سته دهکانه کار تی کردن له سهر گهره کان ، نه وانه وکاته بهر ژه وه ندی گندهل ده بیټ و بهر ه لستکار انیشی بو په یدا ده بن ، ئیتر کوډه نگیش بال به سهر دنگدانه کانا ناکیڅیټ ، یان وردتر بلین، له دنگدانه کانا کوډه نگی په یدا نابیټ و، دو بهر کی و نا کوکیه کانیش بالاده سته دهن و هر گیزیش دیدوړا باشه کان بهی دنگ و هرا و شه ره قسه، تیپر نابن.

دوا جاریش کاتیځ که دهوله ت دهگاته لیواری مالویرانی و تنه له وینه یه کی و همی و تیځشکاودا نه بیټ بونیرا نامینیټ و ، رایه لی کوډمه لایه تیش له دلی ه مواندا دهیچریت و ، دزیو ترین و پوره شترین بهر ژه وه ندیه کانیش بهو پهری چه په لیه وه له بهرگی پیروزی بهر ژه وه ندی گشتیدا ، خوده رازینه وه ، نا له ویډا ئیراده ی گشتی لال ده بیټ و خه لکیڅ دوا ی نه وه ی که ه مویان به پالنه ر گه لیځ شار او وه ، وه نه وه ی هاوولاتیانن ، سهر کرده یی ده کرین ، ئیتر ناتوانن گوزارشت له دیدوړا کانیان بکه ن ، هه وه نه وه ی که له وه و پیش دهوله ت به هیچشیوه یه ک بوونی نه بوو بیټ و، کاریش ده کریت بو راگوزهر کردن و

(۱) هیمایه بو سرباز که کانس، یان زیندانه کانس که کاری سخته یان تیادا به چی د دهیتریت به سهر نه وانه ی که سزای د ورخته وه و کاری سخته کردن، یان زیندانی کردن و کاری سخته کردن د دهیتریت به سهریادا - م . ص - .

په‌رده‌پو‌ش‌کردنی پو‌شوین‌گه‌لیک^(۱) نار‌ه‌وا که ج‌گه له‌به‌ر‌ژه‌وه‌ندی تایب‌ه‌ت، هی‌چ مه‌به‌ست و ئامان‌جی‌کی دی له‌پ‌شته‌وه‌را نی‌ه، به‌ل‌کو وه‌ک ساخ‌ته‌کردنی‌ک به‌نی‌و یا سا‌کا‌نه‌وه.

که‌واته ئایا له‌وانه‌وه ئه‌وه دیت‌ه‌ده‌ست که ئیراده‌ی گ‌شتی له‌نی‌و براب‌یت و گ‌هن‌ده‌ل‌کراب‌یت؟ نه‌خ‌یر، چون‌که (ئ‌ه‌و) وه‌ک ئه‌وه‌ی هه‌یه به‌رده‌وام جی‌گیره و پا‌کر‌ژه، ئی، بو‌ئیراده‌گه‌لیک دی، مل‌که‌چ‌ده‌بی‌ت که به‌سه‌ری‌دا ز‌ال‌ده‌بی‌ت.

له‌به‌رئ‌ه‌وه‌ی هه‌موو یه‌کی‌ک له‌وانه‌ی که‌هه‌ستا‌ون به‌په‌سه‌ند‌کردنی به‌ر‌ژه‌وه‌ندی خو‌یا‌ن به‌سه‌ر به‌ر‌ژه‌وه‌ندی ها‌وبه‌ش‌دا، ئه‌وه باش ده‌بین‌ن که نا‌توا‌ن‌یت به‌ته‌وا‌وی لی‌پ‌را جیا‌ب‌کر‌یت‌ه‌وه، که‌چی رو‌لی (ئ‌ه‌و) — مه‌به‌ستی له‌ئیراده‌ی گ‌شتی‌یه — م. ص — له‌زیان‌پی‌گه‌یا‌ندنی‌گ‌شتی‌دا که بان‌گه‌وا‌زی به‌ده‌سته‌ئینانی‌ده‌کات‌ن، به‌لای ئه‌وه‌وه هی‌چ چ‌تی‌ک نی‌ه چون‌که به‌جیا‌کاری‌ی ئه‌م ف‌ه‌ره تایب‌ه‌ته‌ئ‌ه‌وا (ئ‌ه‌و) به‌ته‌وا‌وی له‌پینا‌وی سو‌ودی تایب‌ه‌تی خو‌یدا، ف‌ه‌ری گ‌شتی ده‌و‌یت‌ن، به‌هه‌مان ئ‌ه‌و هی‌زه‌ی که ئ‌ه‌وی دی له‌پینا‌ویدا ده‌یدا‌تن ته‌نا‌ه‌ت کات‌یک‌یش که‌ده‌نگی خو‌ی به‌پاره ده‌فرو‌ش‌یت ئ‌ه‌وا پ‌ری‌س‌کی، یا‌ن س‌ک‌لی ئیراده‌ی گ‌شتی له‌خو‌یدا نا‌کو‌ژین‌یت‌ه‌وه، به‌ل‌کو‌هه‌ول‌ده‌دات که‌گو‌ی به‌وه‌نه‌دات‌ن. به‌ل‌کو ئ‌ه‌و هه‌له‌یه‌ش که (ئ‌ه‌و) ده‌یکا‌تن بریت‌یه‌له‌وه‌ی که (ئ‌ه‌و) شی‌وا‌زی پ‌ر‌سیاره‌که ده‌گو‌ر‌یت و وه‌ک ئ‌ه‌وه‌ش وه‌لام‌ناداته‌وه که‌لی‌یدا‌وا‌کرا‌وه، به‌جو‌ر‌یک (ئ‌ه‌و) له‌بری ئ‌ه‌وه‌ی به‌ده‌نگ‌دان‌ه‌که‌ی ب‌لی‌ت: که بو‌ ده‌ول‌ه‌ت به‌سو‌ده، ده‌لی‌ت بو‌ ئ‌ه‌م که‌سه یا‌ن پار‌ته، ئ‌ه‌وه به‌سو‌ده که ئ‌ه‌م دید‌ورا‌یه په‌رده‌پو‌ش‌ب‌کر‌یت.

(۱) مه‌به‌ست له‌بۆ‌نه‌ر‌سییه‌کا‌نه‌ واته — المناسبات الرسمية — م. ص — .

به مشیوهیه ش له کوبونه وه کاند، یاسای سیسته می گشتیش ، وا نابیت
 که تیایدا پاریزگاری له ئیراده ی گشتی بکړیت، به نه دازه ی کارکردن
 بوئوه ی که به رده وام لیپرسراوبیت و به رده وامیش وه لام ویداتن .
 لیږده دا بیړوکه گه لیک زورم ه نه که پیویسته سه باره ت به مافی
 دهنګدانی ساده ، بیانده م به سره موو کاریک له کاره کانی فرمانږه وایی
 ، نه ویش بریتیه له ومافه ی که هیچ چتیک ناتوانیت له هاوولاتیانپرا
 بستینیت و ، هروهاش سه باره ت به مافی دانی پا و ، سه باره ت به و
 پیشنیارکردن و دابه شکردن و تاوتویکاریه ی که به رده وام حکومت
 چاودیریه کی گوره ده کات که تنها به نه دنامه کانی را نه بیتن ، به که سی
 دی نه داتن ، وه لی ، نه م بابه ته گرنگه ، تویتینه وه یه کی سه ربه خو
 ده خوازیت ، چونکه ناتوانم ه موو نه وه ی که هه مه له م لیتویتینه وه یه مده
 بیلیم .

جومگه‌ی دووهه‌م

سه‌باره‌ت به‌ده‌نگدان

له جومگه‌ی پێشودا ئه‌وه‌مان بو‌ده‌رده‌که‌وێت ئه‌و شیوازه‌ی که کاروباره‌گشتیه‌کانپرا پی‌ چاره‌سه‌رکراوه‌، ده‌کرێت که تاراده‌یه‌ک هێما به‌ندییه‌ک مسو‌وگهرمان وێداتن سه‌باره‌ت به‌حاله‌تی مو‌رالی ئه‌وێستاو، بێ‌وه‌یی ده‌زگای سیاس‌ی. چونکه تاوه‌کو هاوویکی و گونجاوی له‌کۆبونه‌وه‌کاندا پیاده‌بی‌ت — واته‌ تاوه‌کو رایه‌کان له‌کۆده‌نگیه‌وه‌نزیکنه‌وه — هه‌روه‌هاش ئه‌وه‌نده ئیراده‌ی گشتی بالا ده‌ستده‌بی‌ت، وه‌لی، مشتومره‌دریژه‌کان و دوکه‌رتبوون و هه‌راکان، هه‌والی به‌رزبوونه‌وه‌ی به‌رژوه‌ندیه‌ تایبه‌تیه‌کان و سه‌ره‌ولێژبوونی ده‌وله‌تان وێده‌داتن. ئه‌و کاره‌ که‌م رونتر ده‌رده‌که‌وێت، کاتی‌ک که دووچین، یان زیاتر، ده‌رباری پیکهاتنی ده‌بن، وه‌ک به‌گزاوه‌ و ره‌شوکیه‌کان له‌ پۆما، که‌ دوه‌ره‌کیه‌کان بو‌ژو‌رجار سه‌ندیکاگه‌لیه‌کانی توشی ده‌پاوکی کردووه‌، ته‌نانه‌ت له‌گه‌شت‌ترین رو‌ژانی کۆماره‌که‌دا . به‌لام، ئه‌م جیاکارییه‌ زیاتر روا‌له‌تیه‌، تاوه‌کو راستینه‌ بی‌ت، چونکه به‌هۆی ئه‌و ده‌رده‌هاوبه‌نده‌، ده‌زگای سیاس‌ی — ئه‌گه‌ر ئه‌و گو‌تنه‌مان راستبی‌تن —، دوو ده‌وله‌ت له‌یه‌ک ده‌وله‌تدا ده‌بینین و، هه‌موو ئه‌وه‌ش که بو‌هه‌ردوکیان به‌یه‌که‌وه‌، راستنابی‌تن ئه‌وا بو‌یه‌کیکیان به‌ته‌نها، راستده‌بی‌تن. له‌واقه‌یشدا ته‌نانه‌ت له‌و ولاته‌نه‌ی که توندترین ده‌نگ و هه‌راش بوونی هه‌بووه‌، ئه‌گه‌ر ئه‌نجومه‌نی پیران ده‌ستی وه‌رنه‌دا بی‌ت و نه‌ها تبی‌ته‌ناوه‌وه‌، ئه‌وا راپرسیه‌ گشتیه‌کانی گه‌ل، به‌رده‌وام

بهیښه نگی و نارامی به پړوه چوونه و، به به ده سته پنیانی زوړینه ی ره های
د ه ن گ ه ک ا ن ، له ک ا ت ی ک ی ش د ا ک ه ه ا و ل ا ت ی ا ن چ ت ی ک ن ی ن ، ج گ ه ل ه خ ا و ه ن ا ن ی
ی ه ک به ر ژ و ه ن د ی ، ئ و ا گ ه ل ی ش ج گ ه ل ه ی ه ک ئ یر ا د ه ، چ ت ی ک ی د ی ن ی ه .

له و س ه ر ی ت ر ی با ز ن ه ک ه ش ه و ک و د ه ن گ ی ه ک د ی ت ه د ه س ت ، ئ ه و ه ش ک ا ت ی ک
ک ه ه ا و ل ا ت ی ا ن د و ا ی ک ه و ت ن ه خ و ا ر ه و ی ا ن ب و ن ی و ک و ی ل ه ی ه ت ی ئ ی ت ر
ن ه ئ ا ز ا د ی ا ن ب و د ه م ی ن ی ت ه و ه و ن ه ئ یر ا د ه ش ، ئ ا ل ه و ی د ا ی ه
ک ه ل ه ژ ی ر س ا ی ه ی ت ر س و ک ا س ه ل ی س ی د ا ، م ر و گ ه ل ر ا ی خ و ی د ه گ و ر ی ت ژ ب و
ه ل ه ل ه و ه ل ی ه ر ی ن ب و ه ا ت ن ه س ه ر ی س ی ا س ی ه گ ه و ژ ه ک ا ن ی ا ن ،
ئ ه و ا د ه س ت ن ا و ه ر ی و ئ ا ل و گ و ر ، م ا ی ه پ و چ و ب ه ت ا ل د ه ب ن و ج گ ه ل ه پ ه ر س ت ن و
ن ه ف ر ه ت ک ا ر ی چ ت ی ک ی د ی ر ا ، ن ا م ی ن ی ت ه و ه . ل ه ر ا س ت ی ش د ا ئ ه م ه ئ ه و ر ی گ ه
ب و گ ه ن و چ ه پ ه ل ا ن ه ی ه ب و و ک ه ل ه ژ ی ر ب ه ی د ا خ ی د ا ئ ه ن ج و م ه ن ی پ یر ا ن ی ر و م ه ک ا ن
ل ه ژ ی ر د ه س ل ا ت ی ئ ه ب ا ت ی ر ه ک ا ن ی ا ن د ا ر ا ی خ و ی ا ن د ه ه ی ن ا ی ه د ه ر خ س ت ن ه و ه .

ب ه ل ک و ه ن د ی ک ج ا ر ی ش ئ ه م ح ا ل ه ت ه ل ه ژ ی ر س ا ی ه ی ی ه د ه ک گ ه ل ی ک پ ی ک ه ن ی ن ا و ی د ا ،
ر و و ی د ه د ا ، ئ ه و ه ب و و { ت ا س ی ت } ل ه م ا و ه ی د ه س ل ا ت ی { ئ و ت و ن - Othon } د ا
ت ی ب ی ن ی ئ ه و ه ی ک ر د ، ک ه ئ ه ن د ا م ا ن ی ئ ه ن ج و م ه ن ی پ یر ا ن ، ک ا ت ی ک ب ه ن ه ف ر ه ت ک ر د ن ،
د ا ب ا ر ی ن ه س ه ر { ف ی ت ی ل ی ی و س } ، ئ و ا ل ه م ا ن ک ا ت د ا و ب ه د ه س ت ی خ و ی ا ن ه ر ا ی ه ک ی
ت ر س ن ا ک ی ا ن د ه ن ا ی ه و ه ، ت ه ن ا ن ه ت ئ ه گ ه ر ئ ه و ه ر و و ی د ا ب ا ی ه ک ه ی ه ک ی ک ی ا ن ب ب و ا ی ه ت ه
س ه ر ک ا ر ی ک ، ئ و ا ن ه د ه ت و ا ن ر ا ب ز ا ن ر ی ت ک ه ه ر ی ه ک ی ک ی ا ن چ ی د ه ل ی ت :

ل ه م د ه ر ی ر د ر ا و ه ئ ه و پ ر ه ن س ی ه ب ن ه ر ه ت ی ا ن ه ر ا د ی ن ه د ا ر پ ش ت ن ک ه ب ه گ و ی ر ه ی ا ن ،
پ ی و ی س ت ه ر ی گ ا و ش ی و ا ز ی ئ ه ژ م ا ر ک ر د ن ی د ه ن گ ه ک ا ن ر ی ک ب خ ر ی ت و ه ه ر و ه ا
ب ه ر ا و ر د ی ر ا ی ه ک ا ن ی ش ب ک ر ی ت ، ب ه ش ی و ه ی ه ک ی ا ن ر ا س ت ت ر ب ل ی ن ب ه و پ ی ی ه ی ک ه و ا
گ ر ا ن ، ی ا ن ئ ا س ا ن ن ی ه ک ه ئ یر ا د ه ی گ ش ت پ ر ا و ، م ه و د ا ی ز ی ا د و ک ه م ی ل ی ژ د ا ر ب و و ن ی
و س ه ر ه و ل ی ژ ب و و ن ی د ه و ل ه ت ، پ ی ب ز ا ن ر ی ت .

ليړه شدا جگه له ياسايه ك به تهنيا، شتيكي دي نيه، كه به سروشتي خوۍ،
 رهامه ندييه كي كومه لي ده خوازيټ، ئه مهش برتييه، يان وردتر بلين،
 ئاهمه يه گريبه سستی كومه لايه تي، له بهرئو وي كه يه كيټي مه دهنې برتييه
 له وگريبه ستانه ي جيهان كه زورترين ه لېژاردينان ه يه، له بهرئو وش ه موو
 مروقيك له بهرئو وي كه له داك ده بيت نازاده و خوۍ سهركاري خوۍه تي،
 كه واته هيچ كه سيك و به هيچ نارگومينت و به هانه يه ك بيت، ناتوانيت كه به بي
 برياري خوۍ، خو ملكه چكاتن، چونكه دادوهرې به وي كه كوپر كويله يه ك
 به كويله يه تي له داك ده بيت، برتييه له دادوهرې كردن به وي كه وهك مروقه
 له داك نابيت .

كه واته ئه گهر له كاتي گريبه سستی كومه لايه تيدا، بهر ه لستكارانيكي هه بوونه،
 ئه واهو واته يه نيه كه بهر ه لستكارييه كه يان، گريبه سته كه ي به تالكرديت،
 به لكو هه رنه وهنده وهریده گوريت بيئو وي كه بچنه ناوي، له بهرئو وي ئه وانه
 له نيو هاوولا تياندا نامو و نه ناسراون. كاتيكيش كه ده ولت دادمه زريت، يان
 دامه زراوده بيت، ئه واهو دانيشتن تيايدا به واته ي رازييون ديت پي، چونكه
 دانيشتن له هه ري ميكا ده بيت له ملكه چيه ك بو فهرمانږه وايي^(۱).

به دهرېش له م گريبه سته به راييه، ئيتر دهنكي زورينه، بو هه موو ئه واني دي،
 پابه ندكراوده بيت، (ئهو) - مه به ست له و دهنكه زورينه يه - م. ص - ده بيت
 ته واهو كه ريكي خودي گريبه سته كه، ئي، يه كيك له وانه يه بپرسيت: چون
ده كريت كه مروقه نازاد بيت و له هه مانكا تيشدا ملكه چي ئيراده گه ليك بيت

^۱نهمه بهر ده واهم پيويسته سهارت به ده ولت يكي نازاد، بيت ته تيگه يشتن. له بهر نه ووس هه ربه ك له خيزان و
 مولكه كان و نه بوني په ناگه يه كو پيويسته كي و زهر روزنگ. هه موونه مانه، ئلايه كي دي. ده واهو
 كه به بي ويستي خوۍ، مروقه را له ولت يكا، بهيئنه و. له ویشدا، تنها مانه و - دانيشته كي - م. ص -
 يه تي، كه نيتر رهامه ندي يان هه ووشاندن ووس (ئهو) له سهر گريبه سته كه ناسه پيټيت.

که ئيراده ي وی نيه؟ چون ده کريست که به ره هئستکاران ئازادبن و

له هه مانکاتيشدا ملکه چي ياساگه ليک بن که له سه ري نه بوونه؟

وهلامی ئه و پرسيارانه، وا ويده ده م که وه ک پيويست فراژونه کراون، چونکه هاوولاتی له سه ر هه موو ياساکان رازی ده بيئت، ته نانه ت له سه رئه وه ش که به بی ويستی ئه و مؤله تي دراوه تي، به لکو له سه رئه وه ش که سزای ده دات، کاتيک که بویری ژيرپينانی يه کيکیان بکات. له راستيدا ئيراده ي جيگيري هه موو ئه ندانه کانی ده ولت بريته له ئيراده ي گشتي، چونکه به پيی (ئه و) - مه به ست له ئيراده گشتيه که يه - ئه وان هه م هاوولاتين و هه م ئازاديشن^(۱). کاتيکيش له ئه نجه مهنی گه ل پيشنياری ياسايه ک ده کريست، ئه و ئه وه ي که لييان داوا ده کريست ته نها هه رئه وه نييه که پرهما نه دي، يان ره تکرده وه ي خويانی له سه رپا بدن، به لکو: يه که م، ئه وه ي ئه گه ر که به ئيراده گشتيه که، که ئيراده ي خويانه، کۆک و ته بابيئت، هه موو يه کيکيش کاتيک که ده نگی خوی ده دات له و باره وه، يان وه کی دی بليين، رای خوی سه باره ت به مه ده ليين.... به پيی ده نگه کان ئيراده ي گشتيرا راده گيه ندريئت. کاتيکيش، ئه گه ر رای به ره هئستکار به سه ر رای مندا، سه ربکه ويئت، ئه و ئه وه ده لالت له هيچ ناکات، ته نها له وه نه بيئت که (من) هه له بووم و ئه وه ش ئه وه ي که (من) به ئيراده ي گشتيم مه زنده ده کرد، وانه بوو، ئه گه ريش به اتايه رای تايبه تي (من) سه ربکه وتايه، ئه و ئه وه م ده کرد که نه مده ويست بيکه م، ئه و ده مه ش ئازاد نه ده بووم .

(۱) له (جه نه و) - کاتي خۆس يه کيکبووه له ميرنشي نه به نيوبانگه کانی ني تاليا - م . ص - له سه ر رووکار ي به نديخانه کان و له سه رکه له پچه ي زيندانيه کان، نه م وشيه ئازادي **Libertas** - ده بيندار. پراکتيزه کردنی نه م دروشمه له خويدا جوان و په وايه. چونکه له راستيدا و له هه موو ده ولت تيکدا، چه تونه کان نه بيئت نه و ئه که سی دی نيه که ريگرييئت له به رده م ئازادبوونی هاوولتياندا، نه گه ريش له تواناداييت که هه موو نه وانه له زيندانه کار سه خته کاند به نديکريين. نه و ئه وکات هه موو خه لکی به ته واهه تي ئازاد ده بوون .

له پراستیدا نه وه، نه وه ده خوازیت که هیشتا هه موو تایبه تمه نډییه کانی ئیراده ی گشتی هه رله حاله تی زورینه دا بن: کاتیکیش له وه ده وه سستیت که نه وه بیت، نه وا نه وکاته ئازادییه ک نامینیتته وه، ئیتړ نه و تیمه ش که سهر به ندی ده بیتن، هه رچیه ک بیت .

کاتیکی له پیښه وه نه وه م روونکرده وه که چوڼ له ده ستئاوهریه گشتیه کاندا، ئیراده تایبه ته کان جیگای ئیراده ی گشتی ده گرنه وه، به ته واوی نه و ئامرازه زانستیانه ی خو پاریزی له م سنوور به زانده م نیشاند او ده و به یانکرده وه، هه روه ها دواتر سه بارت به وه ش ئاخواتن ده که م . ئی، له په یوه ست به ژماره ی پیژهیی نه و ده نگانه ی که پیویستن بو راگه یانندنی نه م ئیراده یه، نه وا هه روه ها نه وه م داو ده ته ده ست که به هوییه وه ده توانریت ده ست نیشانبکریت . له پراستیدا جیوازی له یه که ده نگدا، یه کسان ی ده نگه کان له نیوده بات و، یه که به ره لستکاریش، کو ده نگ ی له ناو ده بات، ئی، له نیوان یه کسان ی و کو ده نگیدا، دابه شکاری گه لیکی نایه کسان هه نه، که ده توانیت به پیی حاله تی ده زگا سیاسیه که و پیویستیه کانی، بو هه موو یه کیکیانرا نه م ژماره یه دیاریبکات .

له پریکڅستنی نه م په یوه نډیانه دا، دوو پرهنسیپی بنه پرتی گشتی هه نه که سوو ده مند: یه که میان: بریتیه له وه ی که تاو ده کو ده ستئاوهریه کان گرنگ و ترسناک بن، نه وا نه وه نډه پیویسته نه و رایه ی که سهر ده که ویت له کو ده نگیه وه نزیک بیت، نه و ی دیش، بریتیه له وه ی که تاو ده کو پرسه وروژاو ده که خیراییه کی زیاتر داوا بکات، نه وه نډه پیویسته که جیوازی ده ست نیشانکراو له دابه شکردنی رایه کاندا، ته نگ بکریته وه“ که چی له و ده ستئاوهریانه ی که پیویسته یه کسهر ته واو بکریت، نه وا یه که ده نگ ی زیاده، پیویسته به سبیتن. واش بو م ده رده که ویت که پرهنسیپی یه که م، زیاتر بو یاسا کان گونجاو تره و، دو هه میش زیاتر بو پاپه پانندنی کاروباره کان گونجاو تره، ئیتړ هه رچیه ک هه بیت، نه وا به تی که لکردنیان، باشرین ریژه یه ک بونیاد ده نریت که ده توانریت له پیناوی ده رکردنی برپاره کاندا ببه خشریتته زورینه.

جۈمگەي سىتھەم

(سەبارەت بەھەلېزاردەنەكان)

سەبارەت بەھەلېزاردەن پادشاۋ دەسەلاتدارەكان، كەھەرۈك گۆتم، برىتىن لەكرەگەلېك ئاۋىتەبۈۋ، بۆكاركردن تيايدا، دوۋرېگە ھەن، كەبرىتىن لەدەستنىشانكردن و تىروپشك. ئەم دوۋرېگەيەش لەھەر كام لەكۆمارە جياجياكاندا بەكارھاتوۋن، تائىستاش ھېشتا لەھەلېزاردەن (دۇق) لەبەندوكىە، لەناۋىەككردنىكى زۆر ئالۇز لەنيۋانىاندا دەبينىن .

(مۆنتسكىۋ) دەلېت: كەدەنگدان بەتىروپشك لەسروشتى ديموكراتىيەتە. مەن رەزامەندەم لەسەرئەۋە، ئى، ئەۋەچۆن دەبىت؟ بەردەوام دەبىت و دەلېت^(۱): تىروپشك برىتىيە لەرېگەو شىۋازىك لەھەلېزاردەن كەزەرەر بەكەس ناگەيەنېت، چۈنكە (ئەۋ) بۆ ھەموو ھاۋولاتىەك ھىۋايەكى بەجى - **The alijhal hope** - م. ص - بۆ راژەي نىشتمانەكەي بەجىدەھىلېت، ئى، ئەم ھىۋانەش، ۋەرگىراۋ و جىدل نىن.

ئەگەر تىبىنى ئەۋەكەين كەھەلېزاردەن سەركرەكان يەككە لەفەرمانگوزارىيەكانى حكومەت، نەك لەفەرمانگوزارىيەكانى فەرمانرەۋايى - دەستە، ئەۋا دواتر دەبينىن كەبۆچە رېگاي تىروپشك، زۆرتىنى ئەۋ رېگايانەيە كەلەسروشتى ديموكراتىيەتە، بەجۆرىك كەچەندە، يان وردتر بلېن بەۋ ئەندازەيەي كەكارەكان تيايدا كەم پلۇرالىزەتريېت، ئەۋا ئەۋەندەۋ بەۋئەندازەيەش ئىدارەكە باشتردەبىت .

فەرمانگوزارى دەسەلاتدار، لەھەموو ديموكراتىيەكى راستىنەدا جياكارى و ناسىنەيەك نىە، ئى، ئەسپاردەيەك، يان كارسپاردەيەكى سەختە، كەبەرەستى

^(۱) ھەبەستى لە (مۆنتسكىۋ) يە - م. ص - .

ناتوانښت پيش يه کيکي دی، به سهر يه کيکدا بسه پيندریت . چونکه هره به ته نها ياسايه که ده توانيت ئه م نه سپارده يه بسه پينيتنه سهر نه وکه سه ي که تيروپشکه که ده که ویتنه سهری، چونکه له بهر نه ووی که به لایه نی هه موانه وه، مه رجه که يه کسان ده بیت و، ده ستنيشانکردنیش به هيچ ئيراده يه کی مرویيه وه په يوه ستناييت، که واته له ویدا پراکتيزه کردنيکی تايبه ت، که گشتيه تی ياسا، تيک و گنده ل ده کات، بوونی نيه .

له ئورستوکرatie تدا، پادشا، پادشاړا ده ستنيشانده کات و، حکومه تيش به خوی پاريزگاری له خوی ده کات و ليړه دايه که ده نگدان به ته وای له شوینی خوی ده بیت .

له پراستيدا نمونه ی هه لبرژاردنی دوق له بندوکيه، لایه نگیری له م جياکاریيه ده کات، نه که تيک پرماندنې، چونکه ئه م شيوه له ناويه ککراوه، له حکومه تيکی تيکه لاودا گونجاوه . که واته، هه له يه که حکومه تی {بندوکيه} به حکومه تيکی ئورستوکرati راستينه وه نه ژماريئين و دابنيئن، چونکه نه گهر (گهل) تيايدا، هيچ به شيکی له حکومه ته که دا نه بیت، نه و ا چيني خانه واده کان - النبلاء - م. ص - به خوی بریتی ده بیت له (گهل)، نه ویش بریتيه له کوډمه ليک له نه دارانی (بارنابوتي **Barnabotes**) که به هيچ شيويه ک چاوی به هيچ پوستانکی ده سته لات ناکه ویت وله خانه واده که يشی ته نها نازناوی نيوه پوک به تالی فه رمانډه و او، مافی به شداريکردنی له نه نجومه نه گه وره که دا هيه و، له بهر نه وهش که نه دمانی ئه م نه نجومه نه گه وره يه، ژماره يان زوره، هه روه ک ژماره ی نه دمانی نه نجومه نه گشتيه که مان له (جنيف)^(۱).

(۱) دياره له کاتي نوسيني نه م داتراويه دا روستو له شارې جنيف ژباڼې به سه برده - م. ص - .

كەۋاتە ئىتەر ئەندامە ناۋدارە كانى، دەستياۋەريان زىياترىيە لە ھاۋا ۋا تىيە
رەشۋىكە كانى لاي ئىمە. ئەۋەش جەختلىكراۋە كەبۇر ۋا زىيەتى^(۱) جنىف،
سەرەپاي ھەببۇنى جىياۋا زى توند لەنىۋان ھۆردوك كۆمارە كەدا، بەتەۋاۋى و
زۆر بەۋردى ھاۋىيىنە چىنى بەگزا دەى جنىقە، دانىشتۋانى
ۋا تەكەشمان، ھاۋىيىنە، يان دانىشتۋانى شارو گەلى بندۇكى دەنىۋىن و،
جوتيارە كانىشمان، سەرپەرشتىكراۋانى زەۋىيە وشكە (ناۋخۇكانى بندۇكىيەپرا)
دەنىۋىن: دواجارىش لەەر لايەنىكەۋە پروانىنە ئەم كۆمارە، بەبى
رەچاۋ كەردنى بارستايىيەكەى، ئەۋا حكومەتەكەى لە حكومەتەكەمان زۆرتەر
ئۆرستۋىكراتى تەرىيە، تاكە جىياۋا زىش لىرەدا برىتە لەۋەى: كەمادامەكى
بەدرىژىيى ژيان، ھىچ سەرۋىكىمان نىيە، كەۋاتە ھەمان پىۋىستىشمان
بەتېرۋىشك نىيە .

ھەلبىزار دنى تېرۋىشك لەدىموكراتىيەتى راستىنەدا كەم زىياترە، بەجۆرىك
كەھەمۋان يەكساندەبن، چ لەمۆرك و بەھرەدارىيانەۋە بىت، يانۋەكو
لەپرەنسسىيە بىنەرەتەكەكان و سامانەۋەبىت، ئەۋا ۋاى لىبىدىت
كەدەستىشمان كەردن، يان وردىرلىن لەۋە نرىكەدەبىتەۋە كەبىتە كارىكى
ناگرنگ. ئى، (ئەز) پىشتەر، ئەۋەم گوت كەھەرگىز دىموكراتىيەتى راستىنە
بوۋى نىيە .

(۱) بۇرۇنقى زىيەت، بىر تىپلەپچىنى دەسەلاتدارى كۆمەلگەى سەرمایەدارى. ئەۋچىنەى بەھۋى خاۋەندار بىۋىيەۋە
بۇ خاۋەندارىتى ھۆكەمەكانى بەرھەمھىتان، لەسەرۋەندى روخانى دەسەلات فىۋدالى و ھاتنى دەسەلاتى
سەرمایەدايدا. ئىتەر ھەزۋە تەۋاۋى پىكەھاتۋە سەرخانىيەكانى تىرى كۆمەلگە لەدەستخۇدەگىرەت و
پاۋاندەكات. لى. لەپىش ئەم قۇناغەدا. بۇرۇنقى زىيەت لەقۇناغى فىۋدالىزەدا، چىنىكى شۇر شىگىرى
پىكەھىتاۋە بەھۋىكى دىۋەتەكەردنى سەرسەختانەى بۇ دەسەلاتى سىياسى — نابۋىرىچىنى فىۋدالى و
بەگزا دەكان — م. ص — .

کاتیځ له نیوان ده ستنیشانکردن و تیروپشکدا، له ناویه ککاری ده کړیت، نه و
پیوښته که یه که م، هه موو تواناکانی خوی له پرکردنه وهی نه و پوستانده
خشتبه ندبکات که به هره مه ندی تایبته، دا واده که نه، وه ک پوښته
سه ربازییه کان. هه رچی تیروپشکیشه، نه و بوئه و پوستانه گونجاوه که ته نه
هه ستنیکی ته ندروستی و دادپه ره ره ی و ده ستنپاکی، به سه بویان، وه ک کاره
داد و هرییه کان، له بهر نه وهی که نه م نه دگارانه له ده وله تیکی باش پیکه اتودا،
له نیوان هه موو هاوولاتیاندا هاو به شده بن .

له حکومه تی پادشایه تیدا، نه بو تیروپشک و نه بو ده نگدانیش، هیچ
جیگایه که نه، له بهر نه وهی که به پیی یاسا، پادشا هه رته نه خوی شازاده و
ده سه لاتداری تاک و ته نیایه، نه و ده ستنیشانکردنی هاوکارو
یا وهرانیشی، هه رته نیا تایبته به خویرا ده بیتن . که واته کاتیځ که دی سان
بر ی باوک پیشنیاری زیادکردنی ژماره ی نه نجومه نه کانی پادشای
فه رنه ساو هه لېژاردنی نه دنامه کانی، به ده نگدانی نه ینی کرد، نه وهی نه ده دیت
که (نه و) پیشنیاری گورپانکاری شیوه ی حکومت ده کات .

لیره دا نه و هم له سه رماوه که له سه ر شیوازو ریځای ده نگدان و نامارکردنی
له نه نجومه نی گه لدا، ناخاوتن بکه م، لی، له وانه یه له م پیوه نده دا، که میژووی
رژیمی رومانی، به وینه و شیوه یه کی رونه روه، راقه ی هه موو نه و پرهنسییه
سه رکیانه مان بوبکات که ده توانم بیان سه لمینم. خوینه ری هیژا، پیوښته
به ور دیه وه که میځ پروانیته نه وهی که چوڼ له نه نجومه نیکی پیکه اتوو
له (۲۰۰) هه زار که س^(۱)، کاروباره گشتی و تایبته ته کان، به پیوه ده چوون .

^۱ (له ده قه عربیه که دا — پیاو — به کار هیتر اوه. لن، وام به دروستزانی. نه و چه مکه جینه ربیه
ده کار نه هیتم، هه رچه نده بو نه و سه رده مانه و تاسه ده ی رابردوش، ته واولی نه و نه نجومه نانه له پیاوان
پیکه اتونه — م. ص — .

جومگەى چوارەم

(سەبارەت بە ئەنجومەنە گەلیەکانی رۆمان)

سەبارەت بە سەردەمە بەراییه‌کانی رۆما، هیچ شوینەواریکی ساغکراوەمان نیه، بە لێکو لیڤرەدا بە پوونی ئاماژە بەو دەدەم کە زۆربەى ئەو شتانەى کە دەگێڕدرێنەو بەریتین لە ئەفسانەکان^(١)، بەشیوەیه‌کی گشتیش، گەرنه‌گرتین بەشیکی پرشنه‌گداری کلتوری گەلان، کە بریتیه‌ لە میژووی دروستبوونیان، زۆرتیرینی ئەو شتانیه‌ کە لە بەردەستمان نیه، یان راستتر بۆین لەلامان ون.

لە راستیدا ئەزموونەکان هەموو رۆژێک ئەو هۆیانەمان پێراوە گەیه‌نیت کە شوێرشى ئیمپراتۆریه‌ته‌کانی لیوهر داڕشتە دەبیټ، ئی، کاتیك کە لەویدا ئیتەر گەلانیك نە ماییت کە بیته‌ پیکهاتن، ئەو ئیتەر بەکەمى نە بیټ لیكدانەو ه‌ی چۆنیه‌تى پیکهاتنیا نمان لەلانا بیټ، مەگەر مەزنەدە کردنیك کەم نە بیټ.

ئەو نەریتانه‌ش کە دەبیټین ماونەتەو و پیا دەشن، لانی کەم گەواهی ئەو دەدەدن کە خاوەن بنه‌رپه‌تیکن و لیڤرەدا خوونەریتیکیش هەنە کە بۆ ئەو بنه‌رپه‌تانه‌ دەگەرێنەو و ئەوانیش کە گەورەترین متمانه‌ لایه‌نگیریان لیڤه‌کات و بەهیزترین بەلگەش پشتگیریان لیڤه‌کات، پێویسته‌ کە زیاتر لە هەموو ئەوانی دی بەجەختلیکراو دا بندریتن. ئەمەش بریتیه‌ لەو پرەنسیپه‌ بنه‌رپه‌تیانه‌ی کە هەولمداو ه‌ پەیره‌وییان لییکەم، لەوکاتەدا لەشوین ئەو دەگەرپام کە چۆن

(١) ناوی رۆما کە پاگەندەى نەوسەمکریټ لە (رۆمۆلۆس) مەبیټ، یۆنانیه‌و بەواتاس (هیتەر) دیت و "هەر و ه‌ها ناوی (نۆما)ش ه‌ر یۆنانیه‌و بەواتاس (یاسا) دیت، کەواتە ئەم پەرمونەیه‌ رواله‌تیه‌ چەند بەهێزە لەنیوان دووناودا کە دوو پادشای یەکەمى پێشینه‌ى ئەم شارە ه‌یتاویانەو لەنیوان ئەوش کە نەنجامیانداو ه‌.

به هيزترين گهلانى سهر زهوى و لهه موويان زياتر ئازادتر، موماره سى ده سه لاتی بالايان ده كن .

دواى دامه زراندى رۇما، كۆماره دروستبووه كه، به تاييه تيش سويا دامه زراوه كى، لهه ريه كه له (ئه لپيه كان و كابىنيه كان) و بىگانانى دى پيكنده هاتو، دابه شى سى چينيش بووبوو، لهه دابه شكردنه و پرا ناوى هۆزه كانى وهرگرتبوو و، ههرهۆزى كيش لهه سى هۆزه، بۆ (۱۰) خيل -

Curles و ههرخيله ش بۆ (۱۰) تيره - **Decurles** - دابه شبوون، ههريه كيك له مانه ي دوايش سه ركرديه كيان بۆ دانرابوو، پييان ده و ترا (كۆريون **Curion**) و (ديكۆريون - **Decurion**).

له پالنه وه شدا لهه موو هۆزىك كۆمه ليه كه له (۱۰۰) ماين و ئه سپسوار وهرگيران و پييان ده گوتن يه كه سى سه د - **Centurie** - به جوړىك بۆمان دهرده كه ويته ئهه دابه شكردانه ي، كه له شاردا پيويستيان كهه م پييه بوو، له سه ره تادا شتىك نه بوون، جگه له دابه شكارىيه كى سه ربازى و، وه ئى، له وه ده چيته كه ئايرۆسى - غريزه - م.ص - مه زنايه تى واى له شارىكى بچوكى وهك رۇما كردبوو كه پيشووه خت رژيمنىكى گونجاو بۆ پايته ختىكى جيهانى ويداته خوئى .

لهه دابه شكردنه ي يه كه مه وه، خيرا زيانىك هاته ده ست و بريتى بوو له وه ي كه هۆزى (ئه لپيه كان - **Albuins**) ^(۱) و هۆزى (سابيه كان) ^(۲) به رده وام ههريه كيكيان له سه رحالى خوئى بمينيته وه، ئه وا هۆزى بىگانه كان ^(۳)، بپيچران له زيادبووندا بوون، به هۆى هاتنى به رده واميان وه بۆ رۇما، ئيتر ئه وه نده ي نه برد كه نهه هۆزه ژماره ي له هۆردوك هۆزه كه ي دى زياتر بوو، ئه و

چاره سه ره ش که {سيڤريوس - Servius} بۆنهم سنوره زانده ترسناکي ديتبويه وه، بريتي بوو له گۆراني دابه شکرده که، به شيويه که له شويني ئه و دابه شکرده سپدراره و که له سه ر بناغه ي ره گه زبوو، دابه شکرديکي دي دانا بوو، که له و جيگايانه وه وه رگيرابو و، هه موو هۆزک له شاره که دا بۆخوپرا پاواني کردبوو، له بری سي هۆزیش کردبويه چوار، که هه ريه کيکيان يه کيک له گرده کاني رۆمائي پاوانکردبوو، ناوي گردیشی له خوگرتبوو. به مشيويه ش کاتيک (ئه و) - مه به ست له (سيڤريوسه) - م. ص -، چاره سه ري ئه و نايه کسانيه ي شاره که ي ده کرد، هه روه اش خۆي دورخسته وه له وه ي که له داهاتوودا تيبیکه ویتو، بۆنه وه ش که دابه شکرده که به ته نها له سه ر جيگاگان نه بێت، به لکو هه روه ها له سه ر خه لکيش بێت، هه ربويه که گواستنه وه ي له گه رپه کيکه وه بۆ گه رپه کيکي دي له سه ر دانيشتوان رينه دراوکرد، هه رنه مه ش بوو که تيبکه لېووني نه ژادو به ره کاني پيشپيگرت. هه روه اش، يه که سه ديه کاني سواره کاني چه ند هينده کرد، به زيادکردني (۱۲) يه که ي دي بۆيان و، به هيشتنه وه ي ناوه کۆنه که بۆيان، ئه وه ش کارکرديکي ساده و ليزانانه يه که به هۆيه وه جياوازي نيوان دهسته ي سواره کان و گه ئي پېکردوه، به بيه نه وه ي بيه ته هۆي ناره زايي و گازه نده ي گه ل .

هه روه ها {سيڤريوس} پانزده هۆزي تري بۆ ئه م چواره هۆزه دانيشتوه ي شاره که زيادکرد، که ناويان ليزابوو هۆزي جوتياره کان، له به رنه وه ي له دانيشتواني گونده کان پيکه اتبوون و، له هه ري مه کانددا بۆژماريه کی به رامبه ر پييان، دابه شکران و، دواتریش کاريکرد بۆ هيناني (۱۵) هۆزي نوئي دي، به وه ش دواچار، گه ئي رۆماني دابه شبووه سه ر (۳۵) هۆز، ئه وه ش ئه و ژماريه بوو که تاکۆتايي کۆماره که به جيگيري مايه وه.

له و دوو که رتکردن و جياوازيکردنه ي نيوان هۆزه کاني شارو هۆزه کاني گوندان، کارلنککردنيکرا هاته به ره هه م، که ه ي ئه وه يه سه رنج و تيبيني بکريت،

له بهر نه وهی هر گیز وینه یه کی دی نیه، له بهر نه وهش که روما، شاریکه
له یه ککاتدا خاوه نی دوو خه سلته تی وهک پاریز گاریی کردنه له خوونه ریته کانی و
به گه شهی نیمپراتوریه ته که ی، هر چه نده واشده زانریت که هوزه شارییه کان،
خیرا ده سه لات و ده ستیا وهریه کانیاں بوخوړا پاوانکرد بیت و، نه و نده دشی
نه بردو و که هوزه گوندیه کانیاں ملکه چکرد بیت، ئی، له پراستیدا نه وهی
که رویدا و به ته وای پیچه وانه ی نه وهیه. نیمه ملان و ئاره زوخوازیی رومانه
سه رتاییه کان بو ژیا نی گوندنشین پیده زانین، نیم ملنانهش له وه وهر
دهر چوبو و که دامه زرنه ره لیژانه که یان، نیوانی ئازادی و کاره گوندی و
سه ریا زییه کانپرا یه کخستبو و، نه گهریش راستبیت بلین، که هونه رو
پیشه گهری و کوکردنه وهی دارایی و رژیم ی به ندایه تی^(۱)، بو شاره که
جیه یشتبو.

به مشیویهش، کاتیک که هه موو نیوداره کانی روما، له گوند بزین و زهوی
بچینن، نه و ئیتر ئاسایی ده بیت که پایه کانی کو ماره که له ویوه رانه بیت،
وهر نه گریت، له بهر نه وهش که نه محاله ته، بریتیه له حالی زور به ی به گزاده کان،
هر بویه که بو و جیگای ده ستخوشکری هه موو خه لکی: نه وه بو و که ژیا نی
ساده و پیروزی گوندیه کان، به سه ر ژیا نی تر سنو کانه و پوچی بو ژوازییه تی
رو ما دا په سه ندکرا. نه وهش که نه ده توانا له شاره که دایت، جگه
له پرولیتاریکی لیکه و ته، نه و ده بو و ها وولاتیه کی ریژدار، نه گهر ببوایه ته
جوتیاریک له کیلگه کاند، نه وهش خوی بی هو نیه، هه روهک {قارون
Varron} ده لیت: که بنچینه ی باوانی شهر یفمان له گوندا ندایه، جیگه ی
نه و پیا و به زه برو ئازایانه ی که له رو ژانی جه نگدا به رگریان لیده کردن و

^۱ اتم رژیم، نهنگاوتس یه که سی قوناعس کوپله یه تیه. که تیایدا کوپله له لای خاونه که سی. هیچ
ما فیکس نیه. هه بویه که ش وهک به ندیکس ره های خاونه که یه تی. له بهر یییدا — نظام الرق —
به کار دیت، نه یو کوپله یه که له زار اوس — رژیم به ندایه تی — چترم نه دیت — م . ص .

له روژانی ناشتیشدا دهبوونه دابینکه هرو نیهردهری
 پیویستهکانیان. {پلینوس} یش بهپتهوگریانهوه دهلیت: هۆزه گوندیهکان
 جیگهی ریزلینان بوونه، بههوی نهوپیاوانهی که پیکیاندهمینان، نهوه
 له کاتیکیدا که نهو ترسنوک و بدهلانهی دهویسترا روپه شبکرین، ملکه چانه
 دهگوازنهوه بۆ هۆزه شارییهکانو، کاتیکیش که {ئه بیوس کلودیوس} ی
 سایینی^(۱)، بۆجیگیربوون هاته رۆماو تیایدا بهوینه گهلیک له ریزلینانهوه
 پیشوازی لیکرا، له بهر نهوه بوو که ناوی خوی له هۆزیکی گوندیدا تۆمار کردبوو
 که دواتر نهوانهوه بووه نازناوی خیزانه که ی. دواجاریش له راستیدا هه موو
 پیروپه که کهوتنهکان دهخرانه نیو هۆزه شاره بییهکانهوه به هیچشیوهیه که
 نه دهخرانه هۆزه گوندیهکانهوه، به دریزایی هه موو میژووی کۆماره کهش،
 تاکه یه که وینه و نموونه بوونی نیه، له سه ره نهوهی که یه کی که له
 پیروپه که کهوتانه، نه گهرچیش بوو بیته هاوولاتی، بۆ هیچ پۆستیکی
 ده سه لاتداری به رزنه کرابیتتهوه.

ئه م پرهنسییه به نه تهیه، خوی زۆریاش بووه، ئی، نه وهنده زیاده پۆیی
 تیادا کراوه تانه و ئاسته ی که گۆپانیکی لیوه هاتۆته به ره م به دله نیایشه وه
 رژیمه که ی تیپه پرکردوه.

یه که مجار، چاودیرهکان، دوا ی نه وهی ماوه یه کی زۆر مافی گوازنه وهی
 هاوولاتیانان به شیوه یه کی دلره قانه له هۆزیکه وه بۆ هۆزیکی دی، پاوان کرد،
 ریگیانده دا به زۆربه ی هاوولاتیان که ناویان له و هۆزه دا تۆمار به کن که نه مان
 پییاخوشبوو، نه وهش چاوپۆشی و ریگه دانیک بوو، که به دله نیاییه وه بۆ
 هیچشتیک باش نه بوو و دهستی نه ده دا، نه وه بیله وهی که مه زترین
 تایبه ته ندیه کان، له چاودیری ده ستیند رایه وه. بیجگه له وهی کاتیکی که هه موو

(۱) نازناوی خیزانی {ئه بیوس کلودیوس} - م. ص - .

به هيز ومه زنه كان، خويان ده دايه پال^۱ ئه م يان ئه و هۆزه ي گوندان و، پيرو په ككه وته كانيش ده گهل سهر پهر شتكر اواني شاردا ده بوونه هاوولا تيان پال كه وتو له هۆزه كانى شاردا، ئه وائيتر به شيويه كي گشتي، هۆزه كان نه زه وي و نه جيگه يه كان بۆ نه ده مايه وه، به لكو هر هه موويان تيكه ل به هه نديكي دييان ده بوون، به راده يه ك كه ئيتير له توانادا نه ده بوو كه نه ندامانى هۆزه كه له خودى هۆزه كه جيا بگريته وه مه گهر له تۆماره كاندا نه بيت، به جورىك كه بيزوكه ي وشه ي هۆز، واى لينهات له جياتى واتا واقيعه كه ي، كه سييتيانه به ده سته هيترا ، يانوه كو وه كي دى بلتين، بووه وه هميك .

هه روه ها ئه وش هاتهرودان كه هۆزه كانى شار، به هۆي نزيك بوونيانه وه له نيوه ند^(۱)، ئه و بۆ زور جار ان له سه نديكا هه لبيژدر اوه كانى گه لدا، خۆي له به هيز ترين ياندا ده بينيه وه، ئه وه بوو ده ولته تيان ده فروشته ئه وانه ي كه تائاستى كرپنى دهنگى ئه و (ئهباش) انه ي كه ئه و سه نديكا يانه لييانرا پيكنده هاتن، سازشيان ده كرد.

هه رچى سه بارهت به خيله كانيشه كه دامه زرينه ره كه واى كرد كه هه ر هۆزىك به سه ر ده خيلدا دابه شبىت، ئه و هه موو گه لى رۆمانى كه له و كاته دا له نيو ديواره كانى شاردا گير به نده بوو، وايليهات كه له (۳۰) خيل پيكييت و هه ريه كيكي شيان خاوه نى په رستگاو خواوه ندو فه رمان به رو جه رنه كانى خويان بن، ئه م جه رنه كه پتيان ده گوترا (Compitalia) به و جه رنه ي هۆزه گوندييه كان ده چوون، كه دواتر پتيانه وه ئاههنگ ده گيردر او پتيانده گوترا (Paganalia).

له كاتيكي شدا كه نه ده توانرا به يه كسانى، ئه م (۳۰) ژماره يه له دابه شكر دنه نوويه كه ي {سييرقيوس} دا، به سه ر (۱۴) هۆزه كه دا دابه شبكريتن، ئه و ئيتير

^(۱) واته له نيوه ندى وايت، يان نيمه راتهر ييه كه، كه پايتخت ده گريته وه — م. ص. — .

(ئهم)، هه رگیز نهیده ویست که دهستی لیوه بداتن... بهوش وایلپهات که خیلّه سه ریه خۆکانی هۆزه گوندیه کان، دابهشکردنیکى دى، بو دانیشتوانی رۆما پیکبهینن. ئی، پرسى خیلّه کان، نه له هۆزه گوندیه کان و نه لای ئه و گه له ییش - که لیی پیکهاتبوو - فراژوونه کران، چونکه و له بهرته وهی که هۆزه کان به ته وای بوونه دامه زراوه یه کی مه ده نیانه و له پیناوی سه ربازگیرى تیمه کاندای سیسته میکی دی هینرایه ناوه وه، هه ربویه کهش، یانوه کی دی بلین، دابهشکردنه سه ربازیه کانى {رۆمۆس} ئیتر پیویست نه بوون، بهم شیوه یهش سه ربازی ئه وهی که هه موو هاوولاتیه ک ناوی خۆی له هۆزدا تۆمارکردبوو، ئه وائیر بۆنه وهی ناوی له خیلدا تۆمارنه کات، ئهم کاره دژوارییه کی گه وهی پیویست بوو.

هه روه ها {سیرقیوس} دابهشکاری سیته می دانا، که هه یچ په یوه ندییه کی به دوو دابهشکردنه که ی پیشووه وه نه بوو، ئی، به هۆی کارتیکردنه کانیه وه، وایلپهات له هه موویان گرنگتریئ، ئه وه بوو که هه موو گه لی رۆمانی له (۶) چیندا دابهشکردو نه به جیگه و نه به خه لکی و نه به ساماندارى، جیاوازیی له نیوانیاندا پیکنه هینا، به جۆریک که چینه یه که میه کان له ده ولّه مه نده کان ده بوون و ئه وانی کۆتاییش له نه داره کان و چینه کانى ناوه راستیش له وانه پیکده هات که سامانیکی که میان هه بوو. ئهم (۶) چینهش دابهشبوونه له بۆ (۱۹۳) ده زگای تر، که پینان ده گوترا سه دیه کان، ئهم ده زگایانهش به جۆریک دابهشبوون که چینی یه که میان به ته نیاخۆی نیوهی زیاتر له خۆده گرتو، چینی دواهه مینیشیان ته نها یه که ده زگای ^(۱) له خۆده گرت، ئیتر به مشیوه یه واریکده که وت، یانوه کی دی بلین، ئه وپیکه وتنه هه بوو که ئه وچینه ی که مترین پیای تیا دابوو، له سه دیه کاندای زۆرترین ژماره یان ده بوو و، چینی

(۱) واته ته نها یه که ده زگا له (۱۹۳) ده زگایه - م. ص. -

دواهه مینیش ئه ژمارکراو نه بوو، مه گهر ته نها له پیناوی لقبه ندیکردنی نه بیٲ،
ئوه سه ره پای ئه وهش که به ته نها خوٲی، نیوه زیاتری دانیش توانی رۆمانی
له خوگرتبوو .

بوٲه وهش که ئیدراکی گهل، ئه وهنده زۆر بو دهره نجامه کانی ئهم شیوه یه ی
دواییان شوپنه بیٲه وه، {سیرقیوس} به ده ستنی، مۆرکیکی سه ربازییانه ی
ویداوه تی: به شیوه یه که دووسه دی له هه لگرانی زیرپووشی خستۆته ناو
چینی دوه مه وهو، دووسه دیش له خه ریکبوانی پیشه سازی
ئامیره جه نگیه کان، خستۆته ناو چینی چواره مه وه، له هه ر چینی کیشدا -
جگه له وه ی دواییان -، جوداکاری کردوه له نیوان لاوان و پیراندا، واته
له نیوان ئه وانیه ی که پابه ندبوون به هه لگرتنی چه ک و ئه وانهش که به پینی یاسا،
ته مه نیان له وه ی ده به خشین. بۆ زۆر جاریش ئهم جوداکردنه، زیاتر له
جوداکردنه ی که له سه رپایه ی سامانداری بوو، پیویستی دووباره کردنه وه ی
سه رژمیری و ئاماره کانی، چیده کرد، دوا جاریش ده یویست
که له گۆره پانی {مارس} دا، ئه نجومه نه که به سه رتیٲ و هه موئه وانهش
که له ته مه نی راژه ی سه ربازیدابوون، به چه که کانیانه وه ئاماده ی ده بن. هۆی
ئوهش که {سیرقیوس} هه مان ئهم دابه شکارییه ی له نیوان لاوان و پیرانی
چینی دواهه میندا، په پره ونه کردوه، بریتیه له وه ی ئه وه به نگانیه ی که ئهم
چینه یان پیکده هینا، به هیچ شیوه یه که شه رفی هه لگرتنی چه کیان له پیناوی
نیشتماندا، پیٲه ده به خشرا، به لکو پیویستبوو له سه ریان که خانوویان هه بیٲ
تاوه کو مافی به رگریکردنیان لیٲه ده سته که ویتو، له و پۆله زۆرانهش له و
سه رپوتوانه ی که ئه مپۆ له شکری پادشاکیان پیران اندراوه ته وه، له وانیه یه
یه کیکیان نه بوو بیٲ که سوو کنا میزانه، له لایه ن که تیه ی سواره ی رۆمانیه وه،
دهرنه کرابیٲ، کاتیٲ که سه ربازه کان خویان به رگریکه ری ئازادی بوونه .

دهگه لئنه وښودا، له چینی دوا هه میندا - مه به ست چینه داره که یه - م. ص -
 پرولیتارہ کان^۱، له وانه جیا کراونه ته وه که پنیانده کوترا (Cupite censi)،
 چونکه نه وانه ی یه کم - واته پرولیتارہ کان - م. ص - که به ته وای
 نه گه یشتبوونه خاوندار بوون، لانی کم، وهک هاوولاتیانی ده ولت،
 لیانده پروانرا، به لکو هندی کجاریش له حاله ته پیویسته کاند، وهک سرباز
 نه ژمارده کران، که چی سهاره ت به وانه ی که به هیچ شپوه یه که هیچ شتی که
 نه بوون و نه وانه ش ته نها له پری سربانه وه، ده توانرا سرژمیری بکری، نه و
 به ته وای وهک هیچ، لیانده پروانرا، {ماریوس} یش یه که مین که سیک بوو،
 که سربازگیریانی خسته برده م.

لیرده، یینه وهی بریار بدهم له وهی که نه گهر نه م سرژمیری سیه مه چاکه
 یان خراپه، نه وایداده نیم که توانای نه وم هه بیت، جهخت بکه له وهی
 که لیرده شتی بوونی نه بووه، جکه له موپالی ساده ی رومانیه یه که مینه کان و
 نارزووداریان بو کشتوکال و کینه اته وهیان له بازرگانی و له چالاکی
 له پیانوی ده سته برکردنی قازانجا، نه وانه ش بریتین له کاروباران ی
 که له توانایان دایه، که وای لیکه ن - واته نه م سرژمیری سیه مه - م. ص -
 شایانی جینه جیکردن و وه دیه نانبیت .

که واته، کوا نه وگه له نوییه ی که تیا یدا تیگه یشتنی چارشینودراو و بیری
 نا ارام و پیلانگیری و هاتوو چوی برده وام و خولانه وهی لؤکری هه میشه یی

(۱) له بیر کردنه وهی سوشیالیزمی زانستیدا، پرولیتاریا، چینی بهر هه مهیتی کومه لکانی
 سه رمایه داریه، که بهر هه مهیتانی هه وو پیدایسته مادیه کانی کومه لکا له سر نه م چینه یه و، نه م
 چینه دروستیدمکات، که چی، خوئی نابیته خاومنیان و بهر ده وام له لاینه چینی ده سه ل تدار وه،
 ده چه وسیندیریت وه، لن، پیش تیوریزانانی مهنی نه م سیستمه فیکریه، بیرمندی تر هه بوون
 که ناخاوتنیان له م چینه کردوه، وهک نه وهی که له م به شعی نه م دانرا ودا {روسو} ش
 کردویه تی، لن، به و نیوسو ک و تیگه یشتنی نه وانه و نا . م. ص - .

سامان، ده توانيټ واکات که ده زگايه کی، يان دامه زراوه يه کی ټاوها
 بؤ (۲۰) سال به رده و امبيټ، به بيټه وهی که ده ولت به ته وای ژيرو ژور واکات؟
 به لکو پيوسته که به باشي تيبيني ټو به که ين که موړال و چاوډيري به هيژانه تر
 له م دامه زراوه يه دا، خه وشه که يان له رومادا، مکومکردو، هه روه ها ټو ده ش
 فلانه ده وله مهنده به هو ي زور ه لدان و شانازيکردن به زه نگينه که يه وه،
 دابه زيوه ته، يان هاتوته خوار ي بؤ نيوجيني نه داران .

له هه مووم ټه مانه وه، به ټاساني ده توانين ټو به زانين که بؤچه، تاراده يه ک
 به هيچ شيوه يه که جگه له و پيټچ چينه، متمانو ټه سپارده کاری نه در او ته وه
 که سي دي، ټه گهر چيش له راستيدا ژماره ي هوژه کان شهن؟ چونکه
 که شه شه ميان، زور به ده گمن نه بيټ، شاياني ټا ماره پيدان نه بوه،
 له بهر ټه وهی که سه ريزي پيش که ش به سوپا نه کردوه و
 له گوړه پاني {مارس} ^(۱) يشدا، ده نگی خوی نه داوه، به لکو وايي هاتوه که
 له کوماره که دا خاوه ني هيچ فرمانگوزاريه که نه بيټ .

له راستيدا ټه مانه دابه شکردنه جوړ او جوړه کاني گه ل روماني بوون، ټيستا با
 له واکار تيکردنه پروانين که له کوږوونه وه کاندا بهرپاي کردوه، ټه م کوږوونه وانه
 که شه رعيانه، بانگه يشتي به سترانيان ده کرا، پنيان ده گوترا (comices) —
 سه نديکا هه لبر ژير در او کاني گه ل — ، به رده وام له گوړه پاني روم، يانوه کو
 له گوړه پاني {مارس} دا ده به ستران و، به ټه نجومه ني خيله کان و ټه نجومه ني
 هوژه کان، جياوازي له نيوانياندا ده کرا، به گوږه ي ټه م سي شيوه يه
 که له سه ر بناغه ي هاتبوونه ريکخستن: ټو به بوه ټه نجومه نه کاني خيل
 له دامه زراندي {رومولوس} بوون و ټه نجومه نه سه دييه کانيش

(۱) د ټيم له گوړه پاني {مارس} دا. له بهر نه وس نه نجومه نه گه ليه سه دييه کان. له وې کؤډيوونه وه. که ل
 له دوو شيوه يه تر دا له {فوروم - Forum} کؤډيوونه، يان له جيگه يه کی دی و نه واکانيش (Capite
 Censi) ته له مره و د سه ل تيکي دي و هه وه که نه وه هاوول ټيه يه که مينه کان هه يان بوه .

له دامه زانندنې (سیز قیوس) بوون، له کاتیکدا نه نجومه نی هوزه کان
له دامه زانندنې پاریز مه رکانی گهل - **Tribuns** - بوون. که واته لیږده یا سایه ک
نه بوو که راستباری وهر نه گرتیبت و دهسه لاتداریکش نه بوو
که له نه نجومه نه کانداه لنه بژیردریت. له بهر نه وهش که هاوولاتیه کیش نه بوو
که له خیل، یان یه که یه کی سده، یانوه کو هوزدا، ناوی تو مار نه کریت، نیت
له وهه نه ورا بهر مه مهات که هاوولاتیه که نه بوو بیته شیت له مافی
دهنگدان... و گهل رومانیش له راستیدا به کرده وهو یا سایانه، خاوه
فرمانه وایی بوو.

بوئوه که کو بوونه وه کانی نه نجومه نه گه لیه کانیش شهرعی بنو نه وهی
که تیا یاندا بپارده دریت هیزی یاسا وهر گرت، نه واهه رده بوو هم سی مه رجه
بوونیان هه بیت: یه که هم نه وه دهسه لاتدار، یان ده زگایه ی که داوای به ستنیانی
ده کرد، بوئوه، ده بوو دهسه لاتی پیویستی له ده سترا بوایه. دووه میش: ده بوو
کو بوونه وه که له یه کی که له پرژه کانی به ستنیدا، له لایه ن یاسا وه رنگای
پیدرایه. سیته میش: ده بوو که پیش بینیه کانی پیش بینیکه رانیش
گونجا بوایه^(۱).

سه باره ت به مه به سستی مه رچی یه که میان، پیویستی به لیکنه وه نیو،
دووه میشیان پرسی رژیمه و^(۲)، به وپییهش له و پرژانه ی که شانو گه رییه ک
پیشکه شده کرا، یان بازار پک داده نرا^(۳)، ریگه نه ده درا به به سستی نه نجومه نه

(۱) واته ده بوو نه و بپارانه ی که له و کو بوونه وه وه ده ده چوون له گهل پیش بینیه کانن نه ستیره

ناسه کانیشدا، به اتایه ته وه و گونجا بوایه — م. ص —

(۲) واته پرسیکسی سیسته مه، به و واتایه ی که له رژیم و یاسا بال ده ستو پیاده ن.

(۳) نه و سر ده مه و ابا و بووه. که ناوه ناو بو که لوپه لیک نایاب، یان که لوپه لیکه لیک نایاب یان وکو
هه ران فروشکراو، روژیک داد منواو بازار پک تر خاند مکر بو ساغ کرده و سیان، دیاره نه و دیار ده یه راج
فروشکرده، که تاتیتاش له بازار پکانماندا، به تاییه ت مزادخانه کان هه ر ماون، پاشا وه نه وه مه — م.

گهليه کان، له بهرئوهي له وبڙانه دا خه لکي له گونده کانه وه ده هاتنه رڙما بڙ به سهر بردني کاته کانيان، به وهويه شه وه ئيتر کاتي پيويستيان بڙ نه ده مايه وه تاكو بچنه گوږه پانه گشتييه کان .

وهي، مه به ست له مهر جي سيته ميش، نه وا نه نجومه ني پيران، هه لبرژار دني گه لي سهر بلندو، هه ستاو - راپه ريو - م.ص - ي رومي له نيوده ستدا بوو، كه له کاتي گونجاوداو له جوڙشي پاريزه راني گه لدا به خشنده ي له به رام بهر يا خيواني نه نجومه نه کان پييده کات، ئي، نه وانه بڙ رزگار يون له م ديسپلينه، زياتر له ئامرازو ده سته چيله يه كه به ديده كهن .

ياساكان وهه لبرژار دني سهر كرده كانيش، له و پرسه تاكه ملكه چانه ي ده سه لاتي نه نجومه نه گه ليه كان نه بوون، چونكه کاتيڪ كه گه لي رڙماني گرن گترين فرمانگوزاريه كاني حكومه تيان پاوان كرده بوو، نه وا ده توانين بلين كه چاره نووسي نه وروپاش له ڪڙيون وهه كانيدا برياري له سهر ددراو، نه م جوراوجوريه له مه به سته كاندا ماوهي ددا، يان راستر يلين بواري خوشده كرد بڙ شيوه گه ليك جوراوجور كه نه و ڪڙيون وانه به گويره ي نه و مادانه ي كه له سهر ي بوو تيا ياندا برياره كان وه بريگريٽ له خوي ده گرتن .

بڙ حڪومدان له سهر نه م شيوه گه له جوراوجوره، ته نها به راورد كردني به سه، له پرستيديا {رڙميلوس} به دامه زران دني خيله كان - **Curise** - ئامانجي نه وه بوو، كه به (گه ل) پشتي نه نجومه ني پيران بشكينيٽ وهه نه نجومه ني پيرانيش پشتي گه لرا بكيشينيٽ وهه، له هه مانكا تيشدا به سهر هوڙدو وكياندا ده سته لاتدريٽن، كه واته به مشيويه له دابين كردني هاوسه نكي ده گه ل ده سه لاتو ساماندا كه له ده ستي به گزاده كاندا هيشتبوني وهه، ده سه لاتي هه موو رماره كاني دايه (گه ل). ئي، ده گه لئه وه شداو به پيني رڙحي پادشايه تي، ده ستي اوهر يي گه ليك زوري بڙ به گزاده كان هيشته وه .. به كاري گه ريي

پياوه كانيان - به كريگير اوه كانيان - م. ص - له سر زورينه ي دهنه گان.
له راستيشدا ئه م سيستمه سه رسو پره ينه ره ي په يوه ست به خاوه
به رزه ونده كان و به كريگير اوه كان^(۱)، به خوي له سياسته و مرؤفايه تيدا،
كارى كى جوان و به رزه و، چيني به گزاده كانيش كه زور به توندى ده گل روى
كوماريه تدا ناكوكبون، له توانايدانه بوو كه به يوى، بمينته وهو، ته نها
روما به تهنيا، شهره ي پيشكه شكردى ئه م نمونه جوانه ي به جيهان هه بوو،
كه به هيچش يوه كه هـــــــــــــــــيچ ســـــــــــــــــنوور به زانديكى ليـــــــــــــــــوه
په يدانه بووه، هه روه هاده گه لئه وه شدا به هيچشي يوه كه چاوى لينه كراوه .

له كاتيكدا كه خودى ئه م شيويه ي ئه نجومه نى خيله كان، يانوه كو وردتر
بليين، ئه نجومه نه كانى خيل له سرده مى پادشاكانه وه تاوه كو {سيرقويس}
دريزه ي كيشاوه، له بهرئه وه ش كه ده سه لاتى دوا {تاركينه كان} به شهره ي
دانه نراوه، هه ربويه كه ئه وكاره بوته هوى جيا كردنه وه ي ياساكانى پادشاهه تي
به شيويه كى گشتپرا، به نيوى ياساكانى خيل **LaagesCuriates** .

له ژيرسايه ي كوماره كهدا، كه به رده وام له هوزه شاربيه چواريه كه دا
گيره بندي بووه، جگه له سه رپه رشتكراوانى - ميگل - م. ص - روماش، كه سى
دى له خونه گرتووه. ئه نجومه نه كانى خيل، له توانا ياندا نه بووه كه ره زامه ندبن،
يان وردتر بليين، كه ره زامه ندى نيشانبدن نه له سر ئه و ئه نجومه نى پيرانه ي
كه له سه رو چيني به گزاده كانه وه بوو و، نه ئه و بهرگريكه رانه ي گل
له ئه نجومه نه كانى گهدا، كه ئه گه رچيش له ره شو كيه كان بوون، ئى، له سه روو
هاوولاتيانى خوشگوزرانه وه بوون. به مشيويه به ختيان پوكايه وه و
لاوازيشان گه يشته ئاستيك كه (۳۰) جيبه جيكره كه ي ياساكان تياياندا -

(۱) وشه ي به كريگير او، ليرمه دا نه و تيكه يشتن و واتا زانراوس نيؤ فره نه نكي نلخاوتنى ميلليمان نيه .

به لكو ده لاله ته يو به فرمابوونى كه سانيك يو خرمة تى به رزه وندييه كانى كه س و دىزكاو

ڪه ٺاراسته ڪردنى بانگهڻيشت ڪردنى به ستنى ڪوٺو ونهه ڪانين پيسپيردرا بوو -
ڪاريگيان ده ڪرد كه نه ده بوو نه نجومه نه گهليه سهديه ڪان بيڪه .

لهراستيدا دابه شڪردن بڻ سهديه ڪان له بهرڙه وهندي ئورستو ڪراتيهت بوو،
بهرا دهيه ڪه ڪئي مه له سه ره تادا، نه وه مان بڻ مان ده رنا ڪه ويٽ ڪه چوڻ
نه نجومه نى پيران، بهر ده وام نه يده توانى سهريڪه ويٽ، يان زاليشببٽ لهو
نه نجومه نه گهليانهى ڪه نه م ناوه يان هه لگرتبوو، ڪه به هڙيه وه ڪوٺسول و
چاو ديرو گه وره قازى و دادو ره ڪان، هه لده بڙيردران. له واقعي شيدا
لهو (۱۹۳) سهديه ڪه شهش چينه ڪه هه موو گهلى روماني ليوه پيڪده هات،
چيني يه ڪه ميان - (۹۸) يان هه بوو، له بهر نه وهش ڪه دهنگه ڪان له سهري ناغى
يه ڪه ڪه سدهى نه بيٽ، حساب ناڪريٽ - به ته نها به ژماره ڪه دهنگه ڪان،
به سه ره موو چينه ڪانى ديدا سه رده ڪه وتو، ڪاتيڪيش ڪه هه موو سهديه ڪانى
نه م چينه، ريڪده بوون، نه وا ئيتر پيو سيستيه ڪه نه ده مايه وه بڻو ڪردنه وهى
دهنگه ڪانى دى و، نه وهش ڪه ژماره گچڪه ڪه بريارى له سه رده دا، وه ڪنه وهى
برياري جه ماوهر بيٽ وهر ده گيراو، ده توانين بلين ڪه ڪاره ڪان له نه نجومه نه
سهديه ڪانى گه لدا، به پيئي زورايه تي پوول ودارايي ريڪده خزان، زورزياتر
له زورينه ڪه دهنگه ڪان .

وهلى، نه م ده سه لاته پيگه يشتووه، به دوو نامراز، سووڪ ده ڪرا، يه ڪه م:
پاريژهرانى گهلى، وه ڪه پيشه ڪه بهر ده وام - ڪه بهر ده وام ژماره يه ڪه زورى خه لڪه
ره شوڪيه ڪه بوون، له بهر نه وهى نه وانه له چيني ده و له مه ندان بوون - له به خت و
تاراجى به گزاده ڪانين له چيني يه ڪه مدا ڪه مده ڪرده وه .

هه رچى نامرازي دووهه ميشه، نه وا له سه ره مهه ڪه خواره وه چه قبه ندبوو:
له جياتى نه وهى ڪه به وهر گرتنى دهنگه ڪان له سهديه ڪاندا، به پيئي پيشه وهيه تي
چينه ڪان، ده ستيپي ڪرايه، نه وهش بريتيه له وهى ڪه واکريٽ بهر ده وام
له يه ڪه وه ده ستيپي ڪريٽ، نه وهى ڪه به ته نيا ده ستيده ڪرده هه لڙاردن،

تیروپشکی لهسهردهکرا^(١)، دواى ئهوه لهپوژنکی دیدا دهستهدهکرایه بانگهینشتکردنی هه مووسه دیههکان بهپیتی پلهکانیان، بهوش هه مان ئهوه لهبژاردنه دو باره دهکرایه وه، ئاسایانهش ره زامه ندییان لهسهردهکرا. بهمشیهیه دهسهلات لهوهرا دهستیندرا که نوینه ری پلهوپایه ی دهکرد، تاکو بدریته تیروپشک بهپیتی پرهنسیبی دیموکراتیه ت .

ههروهه لهه نه ریته وه، باشیهکی دی، دههاته دهست، له بهرئه وه ی که ماوه ی نیوان هه لهبژاردنه کان ئه و ماوه یه ی دابینه دهکرد، تاوهکو هاوولاتیانی گونده کان ته واولاگادارین له توانا و لیها تووی پالیئورا، که به شیهیه کی کاتیانه ناوده نرا^(٢) تاوهکو دهنگی خویانیانی نه ده نی، ته نها دواى دلنیا بوونیان نه بیته له توانا و لیها توویان . ئی، به به هانه ی خیراییه وه، دوا جار کار گه یشته ئه وه ی که ئه م نه ریته به سردریته وه، وایلیهات که له هه مان روژدا، هه ردوو هه لهبژاردنه که ئه نجام بدریته .

هه رچی ئه و ئه نجومه نانه ی گه لیشه که له هۆزه کانه وه هه لقو لا بوون، ئه وابریتی بوون له ئه نجومه نی گه لی رۆمانی و، ته نها له لایه ن پارێزه رانی گه له وه نه بوایه، ئیتر بانگهینشتی به ستنی نه ده کرا، هه رئه وانیش تیایدا هه لده بژێردران و تیا شیدا ریگه ی راپرسیه کانیا ن پیده دراو، کاریش گه یشتبووه ئه وه ی که نه نجومه نی پیران، نه ک هه ر جیگه یه کی تیایدا بو نه مابوو، به لکو ته نانه ت مافی ئاماده بوونی شی تیایدا نه بوو، له م باره شه وه ئه ندامه کانی به هۆی وادار کردنیان به گوێرپایه لی بوون بو یاسا گه لیئک

(١) ئه و سه ده یه ی که به مشیه یه به تیروپشک ده ره چوو، نیوان ده نرا (Praerogativa) ی نایاب، به هۆی ئه و یه که م کهس ده بوو که ده وای دهنگدان لی بکریته و، ایتره وه بوو که وه ی نایاب (Praerogativa)

(٢) واته که سی پالیئورا، ناولیتانی وه ک پالیئورا، کاتی بوو، چونکه نه گه ر له لایه ن زۆریه ی خه لکیه وه به لیها توو بو نه و پله یه، ره زامه ندی ی به ده سته نه ی تیا یه، نه وای، ناوی پالیئورا و بیان. لی ده سه نه وه — م. ص .

ڪهه ڀانتيونيوه دهنڪي لهه سهر ٻڌن، ڪهه مٿين چيڙيڪيان لهه نازادي هه ٻووه
لهه وي ڪهه لاهه ڪيترين هاوولا تيڪه، هه ٻووه. ٺهه ڪار ڪرده نارهه وايهه
بهه ته هاوي تيگه ڀيڻيڪي بهه دي لهه سهرهه ٻووه و هه خوشي بهه ته نه بهه سبوو ٻو
پوچه لڪرڻه وهه ٻوڻه - مراسيم - ي دهه زگايه ڪهه هه موو ٺهه ندامه ڪاني خوازاو
و پهه سندنه ٻوون، ٺهه گهره ڀهه اتايه ڪهه بهه گزاده ڪان هه موويان ٺاماده ي ٺهه
ٺهه نجومه نه گهه لپانه بونايه بهه پيئي ٺهه وفا بهه ڪهه وڪه هاوولا تي تي ايده هه يانه،
ٺهه و ٺهه وڪاته ته نه دهه ٻوونه تاگهه ليڪ، ڪهه زور بهه دهه گمن لهه سهر شيوهه ٺهه
هه لٽر اردانهه ڪهه دهه نگه ڪان تي ايده بهه پيئي سهر ٺهه ٺماردهه ڪريٽ، ڪاريگهه رپيان
دهه ٻووه، بهه جوڙيڪ وايليدهه هات ڪهه سادهه ترين پروليٽاريهه ڪهه هيڙي سهه روڪي
ٺهه نجومه نه پيراني هه ٻيٽ .

ڪهه واته ٺيستا ٺهه دهه ٻين ڪهه ٺهه دابهه شڪرڻانه، سهه رباري ٺهه رڙيمه -
سيستم - م.ص - ي ڪهه لهه دابهه شڪرڻه جوڙاوهه ڪانهه وهه ٻو ٺهه ٺمار ڪرڻي
دهه نگه ڪاني گهل بهه قهه بهه ييهه وهه، بهه رهه مدهه هات، ڪورٽ نهه دهه ٻوونه وهه
ٻوشيوهه گهه ليڪ، ڪهه لهه خوياندا هيچ بايهه خيڪ نهه ورورڙين، بهه لڪو ٻو هه ريهه ڪيڪيان
شويئنهه واريڪي هه ٻووه ڪهه دهه گونجا دهه گهل مهه بهه ستهه ڪاني ٺهه وانهه ي ڪاريان
ٻوپهه سهه ندرڻي دهه ڪرد .

لهه پهه يوهه ندهه دا، بهه ٻي چوونهه ناو وردهه ڪاري زيادهه وهه، روون ڪرڻه وهه ڪاني
پيشوپا، ٺهه ويان لهه سهر ٻا پيڪديٽ ڪهه ٺهه نجومه نه گهه ليهه ڪاني هڙهه ڪان زياتر
گونجاو ٻوون ٻو حڪومهه تي گهه لي، لهه ڪاتيڪدا ڪهه ٺهه نجومه نه گهه ليهه سهه ديهه ڪان،
زياتر ٻو ٺورستو ڪراتيهه گونجاو ٻوون. هه رچي سهه بارت بهه ٺهه نجومه نه
گهه ليهه ڪاني خيلىشه، لهه ڪاتيڪدا ڪهه پياوماقولاڻي روما زورينهه يان پيڪدهه هيٺا،
وهه ڪنهه وهه ڪهه بهه ڪهه لڪي هيچ نهه يهه، ته نهه ٻو بهه پيوهه چووني، يان گوزهر ڪرڻي
ملهوپري و نيازهه خراپهه ڪان، ڪهه واته هه ردهه ٻووه ڪهه سهه نڪي خويان لهه دهه ستهه ٻڌن،
تهه نانهه لهه وڪاته شدا ڪهه خودي چهه ته ڪان لهه بهه ڪارهه يئاني وهه ٺامرازيڪي

دهستیان خوئیان پاراست، چونکه ئیتیر وای لیها تبوو که نه خشه کانیان ریسوا بکاتن. به دلنیا ییشه وه شکومه ندی هه موو گه لی رۆمانی، ته نه لئه نجومه نه گه لیه سه دیه کاندای بوونیان هه بووه، که هه رخوئیان به ته نه پوو ته و او بوون، له بهر ئه وهی که نه نجومه نه کانی خیل، وانه بوون که هه وزه گوندیه کانیش بگرته وه، له نه نجومه نه گه لیه کانی که له سه ر بناغه ی هه وزه کان پیکهات بوون، هیچکام له نه نجومه نی پیران و به گزاده کان نه ده نویندران .

هه رچی په یوه ندی به نه ژمار کردنی دهنگه کانیشه وه هیه، نه وای له لای رۆمانیه یه که مینه کان: وه ک ساده یی مۆرکیان، نه میش ساده بوو، هه روه ها نه گه رچیش ساده تر بوو له وهی که له {ئه سپارته} له سه ری بوو، به شیوه یه که هه موو یه کیک به دهنگی بهرز رای خوئی ده داو نوو سه ریکی تایبه تیش دهینوسییه وه، له هه موو هه وزه یکیشدا، زۆرینه ی دهنگه کان ره زامه ندی هه وزه دیاریده کردو، له نیوان هه وزه کانیشدا، زۆرینه ی دهنگه کان ره زامه ندی گه لی دیاریده کردو، به هه مان ده سترازه وه، نه م کاره سه باره ت به نه نجومه نه کانی خیل و نه نجومه نه سه دیه کان، بهرپه وه ده چوو. له راستیشدا نه م نه ریته چاک و به فه ره، تا وه کو راستیویی له نیوان ها وولاتیاندا پیاده بیته و، له راستیشدا هه موو یه کیک شه رمی ده کرد که به ناشکرا دهنگی خوئی بداته پال رای ناراست، یانه وه کو له بهر هه وه ندی پالیئورا ویکێ ناشایسته دهنگبدات. ئی، کاتی که گه له گه نه دل و خراپکرا و، وایلیهات که دهنگه کان بکدریته، ئیتیر نه وه گونجاو بوو که به نه نیی دهنگی خوئی بدات، بۆنه وه ی به وریاییه وه کاریکات بۆ وه ستاندنی سه رکوتکاران له ئاستیکدا و بۆ گلدانه وه ی ده رفه تیش بۆ دابه زاندن تانه وه ی ناپاک ده رنه چن .

نه وه ده زانم که {شیشرون} نه م گوێرانکارییه ی پرۆتستۆ کردو وه تاراده یه کیش مالتویرانی کو ماره که ی ده گه رانه وه بۆنه وه. لی ره دا (من) ده گه لئه وه ی هه سته ده کم به وه به هایه ی که پیویسته بدریته نه و ئارگۆمینه ی

{شيشرون}، وهن ناتوانم که ده گهل رای ویدابم. به لکو به پیچه وانه وه، له ویاوه پدهام که له بهر نه نجامنه دانی گورانکاری پیویستی هاووینه، په لیه که کرا له له ده سستدانی دهوله تدا، که واته هه روه که چون که سیسته می ته ندروستخوازیی بۆ نه خوشه کان ناگونجیت، نهوا ناییت که به هه مان یاساگونجاوه کانه وه، خوازیاری ده سه لاتیکي گهندهل بین بۆ گه لیکی باش، چونکه جگه له مانه وهی کوماری بندوکیه و بهس، که تائیستاش وینه که ی هه رماوه، ئیت شتی که نیه که بتوانیت راستی ئه م پره نسیپه بنه پره تیه بسه لمینیت، له بهر نه وهی که یاساکانی ته نها بۆ کهسانی چه تون به که لک دیتن . که واته، هاوولاتیان، نهو لیستانه یان به سه ردا دابه شکرا، که به هویانه وه هه ریه کیکیان ده یتوانی ده نگی خوی بدات، بیته وهی کهس به رای وی بزانیته، هه روه ها بۆ کوکرده وهی لیسته کان و نه ژماری ده نگه کان و به راوردکردنی ژماره کان و هتد... ریوشوینگه لیک نوی دانران، ئی، نه مه زورجاران ریگرنبوو له گومانکردن له ده سته پکی نهو فه رمانبه رانه ی که به م کاره راسپیردرا بوون و^(۱)، دواجاریش بریار گه لیک بۆ ریینه دان و پیشگرتن له فرتوفیل و بازرگانیکردن به ده نگه کانه وه، بریار گه لیک هاتنه دانان، که زوربوونی ژماره یان ده لاله تی له بیناکامی و بیکه لکیان ده کرد .

له پوژه کانی دوا ییدا، بۆخوپاراستن و دوورکه وتنه وه له که موکوپری له یاساکاندا، زورکهس وادارده کران که په نابهرنه بهر کارکردگه لیک جیاکاریانه - نانا ساییانه - م. ص. - . نهو هبوو هه ندیکجار گریمانه ی موعجیزاته کان، ئی، نه م ریکاره - The instrument - م. ص. - که ده توانرا گه لی پیخاموش و سربپرکیت، نه ده توانرا که ده سه لاتداره کانیشی پی له خسته بهریت، هه ندیکجاریش پیشنه وهی که پالئوراوه کان ماوهی نهو یان هه بیته که هه ستن

به چنن و داپشتنی فیل و ساخته کارییه کانیان، له پر داوای به ستنی
 کۆبوونه و ده ده کرا، و هه ندیکجاری دیش کاتیک که ده رده که وت گه ئی به لای خودا
 پاکیشراو، ئاماده یه که به لای لایه نی خراپدا لایه دات، ئه و ته وای دانیشتنه که
 هه لده وه شیندرایه وه — ئی له دوا جاردا خوازه کان — الطموح — م . ص —
 له هه موو چتی کرا پزگار کران و، ئه وه ش که له وه دا جیگه ی سه رسو پرمان بوو،
 ئه وه بوو که ئه م گه له بی شوماره، له ژیر سایه ی رژی مه پیشینه کانیداو له نیو
 سه روبه ندی ئه م سنوور به زانده نه دا، له هه لبرژاردنی ده سه لاتداره کان و
 داپشتنی یاساکان و دادوهریکردن له سکا لا کان و ته و او کردن و ئه نه جامدانی
 کاروباره تایبه ت و گشتیه کان، تاراده یه که به هه مان ئه و ئاسانیه ی که ده کرا
 خودی ئه نه جو مه نی پیران، پینه ه ستیت و پیراییت، دانه برا .

جومگه ی پینجه م (پوټی پاریزه ری گهل)

کاتیک که ناتوانریت گونجاندن، یان ریژه بهندییه کی دروست له نیوان هه موو شه به شانیه کی ده ولت لیان پیکهاتوو دابندریت، یانوه کو شه و هوگه لانه کی که له ناوچوونیان ناتوانریت که شه و گونجاندنه پاتیایدا په یوه ندیه کان ئالوگوپیکه ن، ئاله وییدا ده سه لاتیکی قه زائی تایبته داده مه زینریت که به شیکنابیت له ده زگاگانی دی و، له سه ردانانی هه موو سنووریک له په یوه ندیه راستینه کانیدا کار ده کات و، ده بیتته ئه لقه یه کی په یوه ندی، یانوه کو ئاستیکی ناوه ند - چ له نیوان حکومت و گهلدا، یانوه کو له نیوان (دهسته) و حکومتدا - یان شه وهی ئه گهر پیویستبوو هه لده ستیت به هوردوک کاره که به یه که وه .

ئهم ده زگایه کی که ناوی پوټی بهرگری له گهل - Tribunat - ی لیده نیم، پاسه وانیکه له سه ریاساکان و ده سه لاتی یاسادانه ری و، هه ندیکجاریش له پاراستنی (دهسته) له ده ست حکومت خزمه تده کات، هه روه کئوه ی هه ندیکجار پاریزه رانی گهل له پوما، له پشتگیریکردنی حکومت له درژی گهل ده یانکرد، وه کئوه ی ئیستاش ئه نجومه نی (۱۰) کان، له بندوکیه ده یکه ن و، هه ندیکجاری دیش ئهم ده زگایه له پاراستنی هاوسه نگی نیوان هه ردوک لایه نه که خزمه تده کات، هه روه ک ئه وه ی ده سه لاتداره ئه سپارته یه کان ده یانکرد. له راستیدا پوټی پاریزه ری له گهل، به هیچشیوه یه که به شیکی پیکهاتوو ی شاری سیاسی (ده ولت - شار) نیه و، پیویستیشه که هیچ به شیکی له ده سه لاتی کارگیری و یاسادانه ریدا نه بیتن، لی، هه رله بهر خودی ئه مه شه که ده سه لاتی ئهم پوټه، به هیژترینیانه: چونکه (ئهو) کاتیک که ناتوانریت

شتيڪيڪات، ٺهوا ده توانيٽ كهه مووشتيڪ ريئه دراو بڪاتن. كه واته (ٺهوا) مه بهست له پوئستي پاريزهراني گهله - م. ص -، وهك بهرگريكه ريكي ياساكان، پيروزترين و زياترين ٺافهرينڪراوئيڪه، لهو حڪومه ته ي كه جيئيه جيئيد هڪات و لهو فهرمانزهر وايهش كه پيئيد به خشيت. له پرمادا، ٺهم پرسه سه لميندرا، كاتيڪ كه ٺهو به گزاده له خورازيانه ي كه بيڙيان لهه موو گهل ده كرده وه، ناچاركران كه له بهرام بهر فهرمان به ريكي ساده ي گهلدا سهردانه ويئن، كه نه په ناو ڪوٺه كه يه كي هه بوو بپياريزيٽ نه ده سه لاتيكي قه زاييش.

كه واته كاتيڪ پوئستي پاريزهر ي گهل، به ريگايه كي عه قلانيانه يه كسان وريڪوپراستبيٽ، ده بيته پته ووترين پايه يه كه بو ده ستوريكي چاك، ئي، ٺه گهر كه ميڪ زياتري هه بيت له وه ي كه ريگه ي پيدراوه، ٺهوا ٺهوكات هه موو شتيڪ هه ٺده گهرينيت هوهو سه رنخونده هڪات. هه رچي سه بهارت به بيئيڙي و زاره تره كه بو نيشه، ٺهوا له سروشتي ٺهوا نيه، به ومه رجه ي كه شتيڪ بيت، ٺهوا به هيچ شيوه يه كه له وه ي كه پيوستبيٽ كه متر نابيت.

كه چي كاتيڪ ٺهم پوئسته، ٺهو ده سه لاته كارگيرييه ي كه له پراستيدا شتيڪ نيه جگه له پراستكر دنه وه ي وي، پياوان و داگيرده هڪات، ٺهوا بو ملهوپريه ده گودريٽ و، ده خوازيٽ، يان ده يه ويٽ كه ٺهو ياسايانه ده ريڪات كه جگه له پاريزگار ييكر دني وي، چتيكي دي داواناڪاتن.

له پراستيداو سه بهارت بهم پرسه، پيوست هه وه بلين كه ده سه لاتي قه بهو كه ته ي ده سه لاتداره ٺه سپارتيه كان، له بهر ٺه وه ي كه ٺه سپارته پاريزگاري له موپالي خوي ده كردهو بيئ هوه ي مه ترسيه كه پيڪه يئيت مابه وه، ده ستوبردي بهو گهنده ليه كرده ده ستيپيكر دبوو. له پراستيدا جيئشيه نه كه ي {ئاجيس - Agis} ٽوله ي (ٺهوا) لهو ملهوپانه كرده وه كه كوشتبوويان: وه ئي، تاوان و سزاي ده سه لاتدارانيش هه روه ها، له ده ده ستداني ڪوماره كه دا ده ستوبرديانكر د و، ئيت پاش {كليومن}، ٺه سپارته شتيڪ نه بوو كه ناوي

بیریت و، روماش به هه مانشیوه هاته له نیوچوون. هه چهنده له دوايشدا نهو زنده پویه ی که پاریزه رانی گهل وورده وورده پاوانیا نکرده بوو - به یارمه تی نهو یاسایانه ی که له پیناوی نازادیدا دانرابوون - سوودی گه یاند له پاراستنی نهو نه باتیرانه ی که به سه ریه کیاندا دابوو، یان راستر بلین که تی کو پیکیاندا بوو. هه رچی نه نجومه نی (۱۰) کانیشه له بندوکیه دا، نهو دادا گایه کی خویناوی پیگه یانابوو که سه رچاوه ی ترسو سامی به گزاده کان و گه لیش بوو بی جیاوازی و، له بری نه وهش به مورافه عه کردنیک که ئیتر سوودی کی نه بوو، یاساکان بپاریزیت، مه گهر دوا ی پروپه شکر دنیان به له ژیره وه وه شانندی گورزگه لیک، که کهس ته نانه ت بویری تی بینکر دیشی نه ده کرد.

له راستیدا، پۆستی پاریزه ری له گهل، هه روه حکومت به زور کردنی نه دنامه کانی بیه زده بیئت، چونکه کاتی که پاریزه رانی گهل رومانی - که له یه که مجاردا ژماره یان دوو کهس بووه دواتر بونه ته پینج - ویستیان که ژماره یان چه ند به رامبه ر بکه ن، نه نجومه نی پیران پیگه ی نه وه ی بو خوش کردن، نه وهش به دلنیا ییه وه به خاتری شکاندنی پشتی هه ندیکیان به وانی تریان و، نه مهش هه رده بوو رووداتن .

باشترین ریکاری کیش بو دانه دواوه ی داگیرکاری و پاوانکر دنه کانی ده زگایه کی وه که نه م ده زگا ترسناکه - نه ویش بریتیه له ریکاری که تانیستا هیچ حکومتیک په نای بونه بردووه و پینه زانیوه - بریتیه له وه ی رینه دریت که نه م ده زگایه هه می شه یی بیئت و، ئی، به ومه رجه ی که نه و ماوانه ریکبخریت که تیایدا، یان له کاتی که دا دسپردریت وه. نه م ماوانه ی که نابیت نه وه نده دورودریژین، به جوړیک بوار به سنوور به زانده کان بدات که ره گی خو یان داکوتن و جی پته وین، به لکو ده کریت که به یاسا دیار بی کریت به شیوه یه که ده گه لیدا و له کاتی پیو یستدا کور تکر دنه وه، یان راستر بلین هیئانه خواریان تاناستی لیز نه جیا کاری به کان، ئاسانبیئت .

به‌لای منه‌وه، ئەم رێکاره، بێ زیان دەرده‌که‌وێت، له‌به‌رئه‌وه‌ی که‌پۆستی
پاریزه‌ری له‌گه‌ل، هه‌روه‌ک پیشتر گوتم، ده‌کرێت که‌ رزگارمان بێت لێی،
بیئه‌وه‌ی کاربکاته‌سه‌ر رژییم، – هه‌رچه‌نده‌ که‌ (ئه‌و)، به‌شیکی پێکه‌اتووی
رژییمه‌که‌ نیه‌ . هه‌روه‌ها به‌لای منه‌وه، ئەم رێکاره ئاکتیف و چالاکیشه،
له‌به‌رئه‌وه‌ی که‌ ده‌سه‌لاتداری سه‌رله‌نوێ دامه‌زراو، هه‌رگیز له‌و ده‌سه‌لاته‌وه‌را
لێده‌رچوون ناکات که‌هی پیشخۆیه‌تی، به‌ئکو له‌و ده‌سه‌لاته‌وه‌ که‌ یاسا
پێیده‌به‌خشیت .

جومگه ي شه شه م

((سه باره ت به ديكتاتوريه ت))

ئەو پتەوى و خۇپاگريه ي كەناھيئيت، يان ريگە دەگريت لەوھى كە ياساكان سەردانە ويئەن بۇ رووداوەكان، لەھەندىك حالاتدا دەتوانيت كەوايلىبكەت كەزيانداريئت و، ھەربەخودى ئەم ياسايانەش لەكاتى تەنگژەكەيدا، دەولەت لەناو دەبات . كەواتە پڑىم و ھىواشېوونەوھى شيوھەكان، خاوازيارى كات رەخساندىك دەكەن كەھەندىكجار بارودۇخەكە ريگە ي پىنادات. دەشتوانريئت كەھەزار ھالەت بىتە پىشەوھە كەبەھىچ شيوھەكە ياسادانەر ئامادەكارى بۇ نەكردووەو، دووربىنيەكى زۆر پىويستە واھەستبەكەين كەناكريئت پىشېبىنى ھەموو شتيك بەكەين.

كەواتە پىويستە، ئەوھەندە ئارەزوو لەپتەوى و رەگداكوترەوى رڑىمە سياسىيەكان نەكەين، بەجۆريك كەدەگەل راوہستانى كاريگەرييەكەيدا، دەسەلاتەكەيشى لى بکشيتندريتەوھە، لەراستيداخودى {ئەسپارتە} كارى دەكرد بۇئەوھى لەسەر ياساكانپرا خەوى ليئەكەويئت .

وھى، ليزەدا، تەنھا ئەو مەترسييە مەزنانە ھەن كەدەتوانن مەترسى گۇرانی، يان وردتر بلين ئالوگۇپى رڑىمى گشتى، راستبەكەنەوھەو، پىويستە بەھىچشيوھەكە دەسەلاتى ياسا پىرۆزەكان، نەوہستيتندريئت، تەنھا كاتيەك نەبيئت كەكارەكە پەيوہندى بەبيوہى ھاوولاتيانەوھە دەبيئت. لەم ھالەتە دەگمەن و ديارەشدا پەنادەبريتەبەر داينكردنى ئاسايشى گشتى، ئەوھەش بەپريارىكى تايبەت كەئەركى ئەنجامدانى دەدريتە بوپرتريئ كەسيك كەدەتوانيت پىپراييت و، ئەم ئەركەش بەگوپرەوى جۆرى مەترسيەكە، دەكريئت بەدوو ريگە پىئەھەلبستين :

ټه گهر، بڼه دانه دواوې مه ترسپه که، ټه وه به سبیت که چالاکی حکومت
زیاد بکړیت و هره ده بیتیش که له یه کیک یان دوو ټه ندامیدا چه قبه ند بکړیت.
به مشپوهیه ش ئیتر ټه وه ده سه لاتی یاساکان نابیت که پیو یسته بیته
نالوگو پکردن، به لکو ته نها شیوه ی ئیداره کردنه که ی پیو یستی به وه ده بیت.
ټه گهریش مه ترسپه که له و جوړه بیت که یاسا بیته کو سپ و پږگړیک له به رده م
خولپیار استنیدا، ټه وا ټه و کاته هره ده بیت سمر و کیک بالا بینینه گوړی^(۱) که ژبو
بیده نگر دنی ه موو یاساکان کار ده کات و بوماو هیه کیش ده سه لاته
فرمان پر واییه که ده وه سستینیت، له م حاله ته شدا ئیراده ی گشتی،
چه ختلیکراو و روون و دیار ییکراو ده بیت، هره وه ماش مه به ست و نامانجی
یه که مینی (گل) بریتیه له وه ی که ده وله ته که تیا دانه چیت. که واته
هه لپه ساردنی ده سه لاتی یاسا دانه ری، به م پږگه یه، نابیت ه وه ی
سرینه وه ولا بردنی، ټه وه نه بیت که ټه وه ده سه لات داری کاری بو بیده نگر دنی
کردو وه، توانای زار پیکردنه وه ی نابیت، به لکو (ټه وه) هر به سه ریدا
بالا ده سته ده بیت، بینه وه ی بتوانیت، یان توانای نوینه ریکردنی وی هه بیت و،
له توانا شیدایه که هه موو شتیک بکات ته نها دار شتنی یاساکان نه بیت .

له راستیدا ټه نجومه نی پیرانی روټانی، کاتیک که به شیوه یه کی تایبته،
ټه سپارده کاری کوټسولنه کانی ده کرد که بو بیوه یی و پاریزراوی ده ولته،
شه ونخونی بکن، پږگای یه که می به کار ده مینا، هرچی پږگای دو وه میشه،
ټه وا کاتیک رویده دا که کوټسولیک دیکتا توړیک^(۲) دابمه زاندا یه وه، ټه وه ش
نه ریتیک بوو که پوما له شاری {ټه لپ - Albe} وه گواز تبوویه وه بوخوی .

^(۱) له ورکړې پرانه هره سپه که دا، هاتو وه که (سمر و کیک بالا) ناولیند ریت) ، لن .

له ورکړې پرانه فارسیه که دا (فرماندیا) ده سته کان) هاتو وه، م - م - ص - .

^(۲) ټه م دابمه زانده له شواو به نه ټپه وه نه نجاسه درا، هره وه که ټه وه ش شمر بکن له وه ی که که سیک

زۆر جارو له‌سه‌ره‌تا‌کانی کۆماره‌که‌دا، په‌نا ده‌برایه‌به‌ر دیکتا‌تۆریه‌ت، له‌به‌ره‌وه‌ی هیشتا ده‌وله‌ت نه‌بووه‌ خاوه‌نی وه‌زعیکی جیگیر، تا‌کو بتوانی‌ت ده‌ده‌ستۆره‌که‌ی پشتیوانی له‌خۆی بکات. له‌به‌ره‌وه‌ش که‌له‌وکاته‌دا مۆرال، زۆری ئه‌و یه‌ده‌که‌نه‌ی که‌ ده‌کرا له‌زه‌مه‌نیکی دیدا پیویستین، وایده‌کرد که‌ئێتر پیویست نه‌بن، ئێتر له‌ویدا ترسیک نه‌بوو نه‌ له‌ سنووربه‌زاندنی دیکتا‌تۆر بۆ ده‌سه‌لاته‌که‌ی و، نه‌له‌وه‌ش که‌مه‌ولێ ده‌ستپێوه‌گرتنی بدات بۆ دوا‌ی کاتی دیاریکراوی، به‌لکو به‌پێچه‌وانه‌وه‌، واده‌رده‌که‌وت که‌ده‌سه‌لاتیکی ئاوها قه‌به‌و که‌ته‌ له‌سه‌ر ئه‌وه‌که‌سه‌ی که‌ده‌یگریته‌ده‌ست، تائه‌وپانه‌یه‌ باریکی گران‌بوو که‌به‌په‌له‌ هه‌ولێ له‌کۆل خۆکردنه‌وه‌ی ده‌دا، هه‌روه‌کئه‌وه‌ی چۆن که‌چوونه جیگه‌ی یاساکان، پۆستیکی زۆر دژوارو ترسانا‌که‌ !!.

هه‌روه‌ها ئه‌وه‌ مه‌ترسی لا‌وازی‌بوونه‌، نه‌ک مه‌ترسی سنووربه‌زاندن ده‌سه‌لات، که‌ له‌سه‌رده‌مه‌ سه‌ره‌تاییه‌کاندا، لۆمه‌ت ده‌داته‌پال ده‌ستپاریزی نه‌کردن له‌به‌کاره‌ینانی ئه‌م فه‌رمانگۆزاره‌ سه‌رمه‌نده‌. چونکه‌ له‌به‌ره‌وه‌ی که‌له‌هه‌لبژاردنه‌کان و له‌ناهه‌نگه‌ ئایینییه‌کاندا و له‌کاروباریکی شێوه‌یی رووتدا، به‌زێده‌پۆلییه‌وه‌ ده‌هاتنه‌ به‌کاره‌ینان، ئێتر ئه‌وه‌بوو که‌ترس هه‌بوو له‌وه‌ی که‌له‌کاتی پیویستدا که‌مه‌ترین مه‌ترسی هه‌بی‌ت و، خه‌لکیش واپایی‌ت که‌والی‌پروان له‌شتیکه‌وه‌ که‌به‌های نه‌بی‌ت، بۆ نازناویک که‌له‌ناهه‌نگه‌ نیوه‌پۆک به‌تاله‌کاندا نه‌بی‌ت، نه‌یه‌ته‌ به‌کاره‌ینان .

پیش کۆتایی سه‌رده‌می کۆماره‌که‌ش، رۆمانه‌کان به‌خۆیاندا هاتنه‌وه‌و خۆیان ریک‌کرده‌وه‌، به‌جۆریک که‌زۆر حه‌زه‌ریان په‌یدا‌کرد له‌وه‌ی که‌دیکتا‌تۆریه‌ت به‌وینه‌یه‌کی زێده‌پۆلیانه‌وه‌ بیته‌ به‌کاره‌ینان، هه‌روه‌کو له‌ر‌ابردودا زێده‌پۆلیان له‌به‌کاره‌ینانیدا کرده‌وه‌. چونکه‌ ئه‌وه‌ ئاسان بوو م‌رو‌ف‌ه‌ بۆی ده‌رکه‌و‌یت که‌ترسیان له‌بناغه‌یه‌کی نه‌بوو و لا‌وازی پایته‌ختیش له‌وکاته‌دا، زامنه‌که‌ریکی ئاسایشیان بوو له‌وده‌سه‌لاتدارانه‌ی که‌له‌سه‌ر پشتیان بوون و، له‌هه‌ندیک

حالاتی دیاریکراویشدا، دیکتاتوریک دهیتوانی که بهرگری له نازادی گشتی بکات، بیئوهوی به هیچشیویه که بتوانیت که ده سستدریژی بکاته سهرو، کۆتوپیه نده کانی رۆماش، به هیچشیویه که له رۆما خوی نه هاتونه ته چیکردن، به لکو له نیو سوپاکانیدا، ئیتر ئه و بهرگرییه لاوازهش که (ماریوس) له بهرامبهر (سیلا) و (بومبی) و له بهرامبهر (قهیسه) دا، نه جامیدا، به پرونی ده لاله تی له وه ده کرد که ده کرا پیشبینی بکریت له ده سه لاتیکی له ناوه ورا درچوو له بهر نه نگار بوونه و هی زکی له ده ره ورا هاتوو .

ئه مه هه له یه، پالیپیوه نان بۆ نه جامدانی هه له گه لیك قورسو گران، بۆ نمونه وهك، هه له کردن له دانه مه زانندی دیکتاتوریک له پرسسی (کاتیلینا — Catilina)، چونکه له کاتی کدا مه سه له که له ناو شاره که و^(۱) زیاتر له چه ند ویلایه تیکی ئیتالی، تیپه پری نه ده کرد، ئه و دیکتاتور به و ده سه لاته ی که یاساکان بی هیچ سنووریک پیانده به خشی، به ئاسانی دهیتوانی پشتی ئه و پیلانگیریه بشکینیت که نه توانرا له ناو بیریت ته نها به پالپشتکردنی، یان وردتر بلین به کۆمه کی ریکه و تگه لیك دلخۆشکه رنه بیئت، که به هیچشیویه که تیگه یشتنی مروه نهیده توانی پیشبینی بکاتن .

له جیاتنی ئه وه، ئه نجومه نی پیران ته نها ئه وه نده ی له ده ستهات که هه موو ده سه لاتی خووی بسپیتریت کۆنسولکان، به جوړیک که خودی {شیشرون} به ناچار ی خووی دییه وه که چالاکانه هه لسوړیت و کارابکات بۆ ئه وه ی که ئه مه ده سه لاته له قوناغیکی گرنگی یه کلاکه ره ودا بیته گوازنه وه و، ئه وه ش که ئه گه رچی فواره ی خۆشیه براییه کان، پشتی ئه و هه لسوړانه یان کرد، ئی، به راستی دواتر، داوای لیکرا خوینی ئه و هاوولاتیانه ی که پیچه وانه ی یاساکان هاتنه پڑان، بژمیریت، له کاتی کدا که ئه مه

لۆمه تکرده نه ده کرا ئاراسته ی دیکتاتور بکریت.. ئی، زمانپارای کۆنسۆل، هه مووانی په لکیشکرد - واته پاکیشا به لای خۆیدا - م. ص - ، که چی (ئهو) بۆخۆی، ئه گه رچیش رۆمانی بوو و، زیاتر له وه ی نیشتمان ه که ی خوشبویت، شکۆمه ندی خۆی خوشده ویست، له بهر ئه وه ئه وه ندی که به شوین ئه وه دا ده گه را که له و پرسه دا^(۱) هه موو شه ره فیکی هه بیئت، ئه وه ندی ده گه را به شوین زۆرتین ریکاریکی شه رعی و به کارترینیان بۆ پزگارکردنی ده ولت. هه روه ها به راسستی وه ک پزگارکه ری رۆما مه زنکراو، به راسستیش وه ک ده ستدریژیکه ریکی سه ر پیروزی یاساکان هاته سزادان، ئیت له جاریکی دی بانگکردنه وه یدا هه رچ دره وشانه وه یه ک هه بوو بیئت، ئه وا به دلنیا ییه وه ئه وه لیبوردن و به خشینیک بووه .

سه رباری ئه وان هه ش، ئه وه ریگه یه ی که ئه م کارسپارده گرنگه ی پیوه به خشراره، هه رچه یه ک بوو بیئت، ئی، گرنگ بریتی بووه له دیاریکردنی ماوه ی ئه م کاره سپارده ییه به ماوه یه کی زۆر که م که به ه یچ شیوه یه ک نه توانیئت دریزیکریته وه. چونکه له و ته نگزانده ا که ناچار ده بیئت په نا به ریته بهر دیکتاتۆریه ت، ئه وا ده ولت له و باره یدا: یان ده ستبه جی تیکده رمیئت، یان وه کو به خیرایی رزگار ده بیئت. ئه گه ریش پیویستی زۆر ویستراو به سه رچوو، ئه وا دیکتاتۆریه ت ده بیته شتیکی بی سوودو به سه رچوو، له پوماش له بهر ئه وه ی که دیکتاتۆره کان بۆ ماوه ی شه ش مانگ ده سه لات، یان پۆسته کانیان ده گرنه ده ست، ئه وا زۆریه یان پییش ته واو بوونی ئه و ماوه یه، ده ستیان له کار کیشا وه ته وه، ئه گه ریش ماوه که دریزتر بوایه، ئه وا له وان هه بوو هه ولی

(۱) له بهر نه وه ی که (ئهو) - هه به ست له {شیشوون} - م. ص - له مه دا نه وه ی له توانا ده نه بوو که به پیتش نیاری دامه زاندن دیکتاتور ده گه ل خۆی بیته وه، که واته نه یه دمه وان ی که بۆته وه بویری ناو لیئانی خۆی بکات، به لکو توانای نه وه شی نه بوو جه خبکات له وه ی که ها پیتیه کس ناوی لیئنیئت .

زیاتر درێژکردنەوهیان بدایه، ههروهکنهوهی که دهسهلاتدارهکه، نهجامیدا لهدرێژکردنەوهی ماوهی دهسهلاتهکانیان، کهسائیک بوو. لهپاستیدا دیکتاتۆر تهنها نهوهنده ماوهی ههبوو کهههستیت بهپیداویستیهکانی نهو پیویستیهی کهههلبژاردنی نهوی پیکهینابوو، ئیتر کاتی نهوهی نهبوو کهبیر لهپرۆژهکانی دی بکاتهوه .

جوړمکي جهوتهم

((سهاره ته به چاوديري))

هر وړه کچون راگياندنې نيراده ي گشتي به ياسا به پړوه ده چيت و ته واو ده بټ، نهوا راگياندنې ده سه لاتي گشتيش به چاوديري ده بټ و به پړوه ده چيت، که واته رای گشتي، نه و جوړه ياسايه به که چاوديري و هزير کيتي و هروړه حکومت، له هندیځ حالاتي تايه تدا نه بټ پراکتيزه ي ناکات .

ده زگای چاوديري، دوړه له وې کناو بريوان و نيوکاري پای گل بټن، به لکو سر ناستخرو نيشاندرتي و، نيت هر نه و وندهش که لم ده زگايه دوړه که و ته و هروړ و بټات نهوا برياره کاني به تال و بي ناکام ده بن.

نه و دهش که سوديکي نيه نه و ده به که جياوازي بکين له نيوان موړالي نه ته و ده به و شوين و پانتايي پړزو به هاکانيدا، له بهر نه و ده به که هه موو نه مانه له هه مان پرده نسپيه و هرا ه لده قوليت و به پيويس ته گي، هه نديکيان به هه نديکي دييان تيکه لده بن. چونکه لای هه موو گه لانی جيهان، سروشت^(۱) ره هانيه، به لکو بريته له و راهي که چير ژو خوشيه په سه نده کاني موړان رينمايي ده کاتن، که واته راو بوچوونه خوارو گوچه کاني خه لکی چاکبکه نه و، نيت موړالي شيان له خو به و ده گوښ و به پړژه ده بټ . له راستيدا مروڅ به ردوام هه زده کات جوان بټ يانو هکو نه و ده به ده يي نيټ و ابټ، لي، نه و ده به که هه له ي تيا د ده که يت بريته له م بريار له سهر دانه، که واته مه به ست له م بريار له سهر دانه ريکخستنه، يان ورد تر بلين، ريکخستن نامانجي له پشتر او ه ستاوي نه م بريار له سهر دانه به، که واته ش نه و ده به برياري له سهر،

^(۱) له به ست له سروشت و هروړه که و ته و ده به که جياوازي بکين له نيوان موړالي نه ته و ده به که هه موو نه مانه له هه مان پرده نسپيه و هرا ه لده قوليت و به پيويس ته گي، هه نديکيان به هه نديکي دييان تيکه لده بن. چونکه لای هه موو گه لانی جيهان، سروشت

یانوه کو دهسه لاتی به سهر مۆپالدا هه بیته، دهسه لاتی به سهر شه ره فیشدا هه یه و ئه وهی دهسه لاتی به سهر ئه مهی دوایشیاندا هه بیته ئه و یاساکانی له پرای گشتیه وه وهرده گریت .

دیدورپاکانی گه لیک له گه لانی جیهان له دهستوره که یه وه دارپشته ده بیته، که واته سه ره پرای ئه وهی که یاسا، مۆپال پیکناخت، ئی ئه وه ته شریعه که دارپشتهی ده کات و، کاتیکیش که ته شریع لاوازو بیه ییز ده بیته، ئه وه مۆپالیش هه لده و ده شیته وه، ئی، له ویدا دهسه لاتی چاودیره کان ئه وهی که هیزی یاسا ناتوانیت بیکات، ئه میس ناتوانیت بیکات .

له وه وه ئه وه پرا دیته به ره هم، که له وانه یه چاودیری بۆ پاریزگاریکردن له سهر مۆپال به سوود بیت، ئی، هه رگیز به که لکی چاککردنی نایهت با چاودیره کان ماوه یه که به ره له داو دامه زراوین، ده بینین که چۆن یاساکان له لوتکه ی زیندویتیاندا ده بن، ئیتر ته نها ئه وهنده که ئه م زیندویتییه له دهستچوو، ئه و ئیتر بیه یوایی بال به سهر هه موو شتی کدا ده کیشیته، چونکه کاتیکی که یاساکان هیزی خویان له دهستده ن ئه و ئیتر هه رشتیکی شه رعی، هیزیکی بۆ نامینیته وه .

له پراستیدا چاودیری بۆ پریگه گرتن له گهنده لیبوونی راکان، پاریزگاری له مۆپال ده کات، ئه وهش به پاریزگارییکردن له سهر راستی خوی، به یارمه تی پراکتیزه گه لیک لیزانانه، به لکو هه ندیکجار به ^(١) جیگیرکردنی، کاتیکی که هیشتا هه ر نا جیگیر بیت. له پراستیدا خوونه ریتی دانانی یارییده ده ران له به رامبه رکیکاندا، گه یشته ئاستیک که ترس و سامیان له فه ره نسادا ره وانده وه، ئه م وشانه که به ته نها له فه رمینامه یه کی پادشادا ^(٢) هاتوون،

(١) به رامبه رکی، جۆره یارییه کی باوی نه وکاته ی نه روپا بووه به تایبه تیش له ولتانس (قه رنسا، نیسپانی و

پورتوگال) که دوو کس، له گۆرپانی کدا به (شیرو...) به ره و پووی یه کده بوونه وه — م. — .

(٢) مه به ست له پادشای فه رنسیا یه له وکاته دا — م. — .

بوونه هوی ره واندنه وهی نه و ترس و سامه: نه وانه ی که له دانانی یاریده دهره کاند ترس دایانده گرت، نه م بریار له سهر دانه که پیش بریار لیدانی جه ماور که وتوه، بهیه کجاری نه وی دیاری کړدوه. ئی، کاتیکش که خودی فرمینا مه کان ده یانویست پیدا گرن له سر نه وهی بهرام بهر کی کانیش هه روه ها به خویان کاریکی ترس نوکانه، که نه وهش خوی بوچوونیکی زور راسته، ئی پیچه وانه ی رای گشتیه، جه ماور که پیشتر رای خوی تیایدا دهر بریوو، گالته ی به و بریار دده هات .

له شونینکی دیدا^(۱) نه وم گوت که له بهر نه وهی (پای گشتی) به هیچ شیوه یه ک ملکه چناکات بو وادار کړدن و زور لیکردن، که واته پیویستناکات هیچ قه له مړه یه ک، هه بیت بو نوینه رایه تیکردنی (نه و) له واد گایه دا که دانراوه. هه ربویه که تنه ا ده توانین به وشاره زاییه ی که پړمانه کان ده کاریانه ی ناوه نه سپار تیه کانیش باشت له وان ده کاریان هیئا، سهر مه ست و دل به ندین، نه م هاندره ی که به ته و او ی له زهینی هاوسه رده میه کانماندا ون و بزره .

جاریک له نه نجومه نی نه سپارته دا، نه وه روویدا که پیاوینکی شیوه ناشرین رایه کی باشی خسته به رده م، نه وه بوو ده سه لاتدارانیش بیگویدانه نه و خه وشه له بال او شیوه یدا، کاریان کړد بو نه وهی که هه مان نه و رایه له لایه ن هاو ولاتیه کی پیشینه باشه وه^(۲) بخریته به رده م. ئای نه مه چهند بریزلینانی بو نه میان تیایه و چهندیش سهر شوړی بو نه ویان، نه وه بی نه وهی هیچ مه دح و سهر زه نشتی ک بو هیچ کامیکیان دهر چیئت! هه روه ها جاریکیش نه وه روویدا که چهند

(۱) لیریدا هه دتوانم نامزه به ویدم که پیشتر به وورود ریژی له (نامه یه ک بو بهر تر

دالامپیز) لید و اوم.

(۲) له وگرینه عه بهیه که دا، هاتوه که (پیاوینکی شیوه ناشرین رایه کی باشی دهر بریوه و دواتر ده لیت که له لایه ن دسته لاتدارانه هه وادرا رای نه و پیاوه ناشرینه. له لایه ن هاو ولاتیه کی په وشت باشه وه بخریته روه و) م . م . ص .

سه رخو شیک له (ساموس)^(۱) پهرژینی دادگا که یان به زاندو پیسیان
 بلاو کرده وه، نه وه بووکاتیك له پوژی دواتردا فرمینامه یه کی گشتی درچوو،
 (سامیان) یه کانی به گلاوو پیس هیئایه نه ژمارکردن، لی، دهکرا که له جیاتی نه م
 سزادانه، سزایه کی راستینه ی نه رمتر درپچوایه، به وهستان له سه ره وه
 ده توانین له وه تی بگه ین کاتیك که نه سپارته باری سه رنجی خو ی سه باره ت به وه ی
 که نه وه راستییت یان نا، دربرپی، نه و سه رایای ولاتی گریک بی هیچ
 چه ندو چوونیک په یره وی له وه ده کرد .

^۱ (تیبینییه کی زبادکرا وه بو چاپس) (۱۷۸۲): ((نه وانه له دور که یه کی دس بووون به نیوی
 (شیوه Chio) که ویژو گوشت زمانه که مان ریگه منادات له م بونه یه داناووس خوم بیتم)).

جومگه ی هه شته م

(سه باره ت به نایینی مه ده نی)

— ڕۆژ له سه ره تادا، جگه له خودا، هه رگیز نه پادشای هه بووه، نه حکومه تیکی دیش جگه له حکومه تی نایینی (Theocratic). ئه وه بووه هه رده م به لۆژیکه {کالیگولا} بیریان ده کرده وه، له ویشدا بیرکرنه وه یان دروستبووه. که واته بۆنه وه ی که مرو ۆه بتوانی ت خو ی بی نی ته سه رئه و با وه په ی که ئاده مه ی که دی وه کخو ی به ی نی ت و بیکاته سه رکار ی که خو ی و، واخو شی ده ربخا ت که ئی تر حا له تی باش ده بی ت، ئه و هه رده بی ت له بیر — Theidea — م. ص — وه وشه کا نی دا، ئا وه ژوو کار یی ه کی زۆر بکا ت.

ته نه ا هه ر له مه شه وه، واته ئه وه ی که مرو ۆه له سه ره مه مو کو مه لگه یه کی سیاسی خودایه ک داده نی ت، ئه وه ها ته ده ر که به ژماره ی گه لانی جیهان، خودا وه ندیش په ی دا بوو، چونکه دوو گه لی نا مۆ به یه ک و تا پا ده یه کیش دو ژمن به یه ک، بۆ ما وه یه ک نا توانن که دان به یه ک سه رکار دا بنی ن: هه روه ها نا کر ی ت که دو سو پای ده گه ل یه ک به شه پها تو، ملکه چی یه ک سه رکر ده بن .

به مشی وه یه ش بووه، که له دا به شکار یه نه ته وه یی ه کا نه وه، فره خودای ی ها تو ته دروست بوون و له فره خودا ی شه وه، چاونه پۆشین و گیان نه بو رده یی لا هوتی و^(۱) مه ده نیانه که هه روه ک دواتر دی نه سه ری، هه ردوو کیان هه مان چتن، ها تو نه ته چی بو ونه وه .

له راستیدا ئه و ئاره زوه ی که گری که کان هه یان بووه، بۆ هه ل بژاردنی خودا کا نی گه لانی به ره به ری، وه ک خودای خو یان، له و خود تی پروانی نه یانه وه ها تو ه

(۱) لا هوت، به واتای زانستی خودا و سنجی دیت، له واقیعه دا خو ی تندن گه و هیتۆ دی تیۆری ی

بنه رته یه سی حیه کا نه، یان راست تر بلی ن تیۆری ی که وه ره یی نایینی مه سی حیه — م. ص — .

که خوږيان وک سهرکاری سروشتی ټوگه لانه، وه ټه ژمار کردوه. ئی، سهر سوږمان له زانستدا، به راستی جیگه ی پیکه نینه، ټه وهی که ټیستا له پوژگاری ټه مړماندا سهاره به هاویننه بوونی خوداوهندی نه ته وه جوړاو جوړه کان، له گوړییه، وک ټه وهی که هر یه که له {مولوخ و ساتورن و کروئوس} ده کریت که هه مان خودایه کن، هه روه کنه وهی که {به عل} خودای فینیقیه کان و {زیوس} خودای گریکه کان و {جویتیر} خودای لاتینه کان، له وانه بیت که بکریت هه مان چت کن، وک کنه وهش که لیردها بتوانریت شتیکی هاو بهش له نیو بوونه وهره و ههمیه کانداه بیت، که ناوگه لیک جوړاو جوړی هه لگرتوه .

به لام، ټه گهر ټه م پرسیاره له یه کیکیان بکه یت که چوئن له سهرده می بته پرستیدا، جهنگه ټایینییه کان به پریانه بوونه، له کاتیکیدا که هه موونه ته وهیه که خوداوهندو پرستگای ټایینی تاییه تی خوږيان هه بووه؟ وه لامی {من} ټه وهیه که هوئی ټه وه هه مانچته: واته ټه وهی که له کاتیکیدا که هه مووده و له تی که پرستگای تاییه تی خوئی هه بووه، هه روه هاش حکومه تی خوئی هه بووه، ټه و ټیتر به هیچشیوهیه که له نیوان یاساکانی و خوداوهنده کانیدا، جیاوازی نه کراوه. چونکه جهنگه سیاسیه کانیش هه روه ها ټایینیش بوون: ټه گهریش راستبیت ټه وه بلین، تاییه تمه ندییه کانی خوداوهندی، به سنووری نه ته وه کان دیاریکراو بووه، به جوړیک که خودای هیچ گه لیک، هیچی نه بووه به سهر گه لانی دییه وه. ټه وه بووه خوداوهندی بته پرسته کان، له خوږازی و له خوږایی نه بووه، ټه وه بووه که ټیمپراتوریه تی جیهانی له نیوان خوږياندا به شکردوه: ته نانه ت {موسی} و گه لی {عبری} یش، هه ندیکجار ټه م بیرۆکه یه یان قه بولکردوه کاتیکی که ناخاوتنیان له سهر خودای {ئیسرائیل} کردوه. ټه وه راستبووه

که نه وان خوداوهندی {کنعانیه} کانیان به پوچگه رایى داناوه، ههروهه
 وهک گه لانیك که خوینرشتنیان هه لالبت و به له ناوچوون مه حکوم بن،
 نه ژماریان کردوون، له بهرئه وهش به لایانه وه پیوستبووه که {عیرانیه} کان
 جیگه یان بگره وه. ئی، سه یربکه ن چۆن ناخاوتن دهکهن له سه ره خواوهندی
 گه لانی هاوسییان، که رینه دراوبوو، یان وهکی دی بلین له سه ریان
 حه رامبووه که میزشیان بکه نه سه را {یه فتاح} به {عامونیه} کان ده لیت: ((نایا
 ده سته سه راگرتنی نه وهی تایبه ته به {کموش ئالهک} مافیکی شه رعی تو
 نیه؟ ئیمه به هه مان نه م پرگه یه هه موو نه وزه ویانه مان که خوداوهندی
 سه رکه وتوو مان بر دویه تیه وه، خستوته ژیرخواه نداریتی خوّمانه وه))^(۱) نه وهش
 به لای منه وه هاوسه نگیه کی دانپیانراوی مافه کانی نیوان {کموش} و
 خوداوهندی {ئیسرائیل} بووه.

وهی، کاتیك جووه کان — نه وه بوو که سه ریان نه بو پادشای بابل و
 داوتریش نه بو پادشاکانی ئاشوریه کان، دانه نه واندبوو — ده یانویست
 که که له ره قی بکه ن له داننه نان به هیچ خاویه ک جگه له خودا که ی خویان، نه وه
 نه وه ره تکرده وه یه، که وهک هه لگه پرانه وه یه که له دژی سه رکه وتوو،
 لێیده پرانرا، به ره وه پووئی ئه وه چه وساندنه وه وش که نه جیه ی
 کردنه وه، که چۆنیه تی به رپوه چوونی له میژوویانداراگه یاندراره وه، له ماوه ی پیش
 مه سیحیه تدا وینه یان به دی ناکه ین .

^(۱) Nonne ca qpossdet chamos deus tuus tibi jure debentur

نه مه ده قی {فولکات}، هه رچس {دوکابیر} باوکه. نه وه ده قه که ی به مشیویه و مرگیراوه: ((نایا
 وانابینیت که مافی نه وهت هه بیت که نه وهس {کموش ئالهک} هه یه تی. توّش هه مان چت هه بیت؟)) من
 هیزی ده قه میبریه که قه رامۆش ده کم. لێ، له وهس {فولکات} دا، ده بینم که {یفتاح} به خه تکارانه
 داندنیت به مافی خودا وهند {کموش} و و مرگیرا قه رمیه که نه م دانپیانانه بیتره ده کات
 به ده سته واژسی ((وهک ده بینن)) که له ده قه لاتینیه که دا بوونی نیه.

كه واته له بهرئه وهش كه هه موو ئاينيك ته نها به ياسا كانى نه و ده وله ته ي
كه ده ريده كات گرئدر او ده بئيت، هه ربويه كه له ويدا بوهر گوپرني گه ليك بو
ئاينه كه ي، پيكا ريكى دى، بوونى نه بووه، ته نها به په رستگار كردنى نه بئيت و
جگه له سه ركه و توانيش هيج موژده به خشيكى نه بووه. له بهرئه وهش
كه پابه نديوون به گوپرني په رستنياريه وه بريتيه له ياساي دوپراو، نه وا
پيويستبوو به سه ركه وتن ده سپي بكرئيت پيشنه وه ي ئاخا وتن له گوپراني
ثاين و، له جياتى نه وه ي كه مروؤ له پيناو ي خود او هندا بجه نگيت، نه وا —
هه روه كه له (هو مي ر) دا هه يه — هه ر خود او هنده كه له پيناو ي مرودا ده جه نگيت و،
هه موو گه ليكيش داو اي سه ركه وتن بو خودا كه ي ده كات و باجي نه وهش
به په رستگه گه ليك نو ي، ده دات. رو مانه كانيش پيشنه وه ي كه ولا تيك
دا گير بكن، خود او هنده كه ي ئاگا دار ده كه نه وه كه وازيان لي به نيئيت و، كاتي كيش
كه خود او هنده رقه ستاو و توپه كه ي {ترانتين} يه كانيان، بو يان جي ده هيشت،
له بهرئه وه بووه كه نه وان له ويدا، نه م خود او هنده يان وه كه ملكه چيكي
خود او هنده كه ي خو يان و ناچار كر او يك ليروا نيوه، نه وهش به پيشكه شكردنى
قوربانى پيى — واته به خود او هنده ي خو يان — م. ص. — به مشيوه يه نه وان
بو دوپرا وه كان، خود او هنده كانيان بو جي نه يشتوون، هه روه كچو ن ياسا كانيشيان
بو جي نه يشتوون، زور جاريش تا كه سه رانه يه كه كه سه پانديو يانه بري تي بووه
له دانانى چه پكه گوليك له سه ر {جو پي تير} له {كا بتيول} دا.

دوا ي نه وه ي رو مانه كان، ژلايه كي، له سه رده مه كانى دوا يياندا، به پانتايى
ئيمپراتوريه ته كه يان، خود او هنده وبا وه په كانيان بلاو كر دو ته وه و، ژلايه كي ديش،
هه ر خوشيان به زوري باوه ريان هينا وه به خود او هنده وبا وه پرگه ي گه له
دوپرا وه كانيان، نه وه بووه كه گه لاني ژير چه تري نه م ئيمپراتوريه ته پانو پوره،
ورده ورده خو يان ————— باوه ريان هينا وه خو وه ي ژماره يه ————— كه ي زور
له خود او هنده وبا وه پرگه ي جو را و جو ره وه، ديوه ته وه، كه تارا ده يه كه

له هه مو جیگایه کدا وه کیه کبونه، بهم شیوهیهش، له دوا ییدا، وایلیهات
که له هه موو جیهاندا، بته رستی، ته نها یه ک ئاین پی بزانیتن .

چونکه لهم بارودوخه دا {یهسوع} هات و له سه رزه وی، مهمله که تی رۆحی
دانا، نه وهش نه وهیه که سیسته می لاهوتی له سیسته می سیاسی
جیاده کاته وه، واشیکرد که ئیتر ده ولت یه کی ک نه بیست، بووه هوی نه
دابه شبوونه ناوخویانه ی که نه وه نده ی نه برد، بهرده وام له نیوگه لانی
مه سیحیدا پشیوی ونا ئارامی ده نایه وه. له سه ره مهش کاتی ک که به هیچ
شیوه یه ک نه ییره نوئییه سه بارهت به هه بوونی مهمله که تیک له جیهانیکی دیدا،
له چونه ناو می شکی بته رسته کانه وه، سه رکه وتنی به ده سته هی نا، له به ره وه
نه وان بهرده وام مه سیحیه کانیا ن وه ک یا خی بووی راسته قینه وه نه ژمار کرد وه،
که له پشت ملکه چبوونی فیلاویانه وه، ته نها به شوین نه وه ده رفه ته وهن که تیایدا
ده یقوزنه وه و ژیریاری خویانی ده هی زن و به وهش ده بنه سه رکارو، هه روه هاش
له لاوازیاندا نه وه ده سه لاته ی که وه ده رده خه ن پیزی لی ده گرن، نه وا
به کارامه ییه وه پاوانیده که ن، نه مهش له راستیدا خو ی هوی
چه وسانده وه کانه.

له راستیشدا نه وه ی بته رسته کان لییده ترسان، هاته پرودان: ئیتر
له ویدا هه موو چتیک گوپردراو، مه سیحیه ساده کانیش زمانی خویان گوپی و
نه وه مهمله که ته هه لبه ستره وه ی رۆژی دوا ییش، به خیرایی دیتمان واله ژیر
سه رکردایه تی سه رۆکی ک که زه بردارترین ده سه لاتی سه رکو تگه رییانه ی
له جیهاندا واله به رچاوانه وه .

له ئیستاشدا، کاتی ک که بهرده وام حکومهت و یاسامه ده نیه کان بوونیان
ده بیست، نه وا لهم ده سه لاته دوو فاقیه وه، دوو به ره کانیه کی هه می شه یی
له تاییه تمه ندیه کاند، هاته به ره هم و، وایکرد که هه رسیاسه تیکی راست و چاک
له ده ولته مه سیحیه کاند، له کرده نه هاتو بیست، خه لکیش ئیتر نه گه یشتنه

ئەوێ کەبزانن بەرەوپۆی کی پێویستە، پابەندی گوێزایەلی بن، پادشا، یان قەشە؟

دەگەلنەوێشدا گەلانیکی زۆر، تەنانەت لەئەوروپاودەوروپشتیدا، دەیانویست کەپژیمی پیشوو بیاریزن، یانەوێکار بوگەراندنەوێ بکەن، ئی، لەوێداسەرکەوتوونەبوون، چونکە پۆخی مەسیحیەت هەمووچتیکی بەلای خۆیدا ڕاکێشا، ئاینی پیرۆزیش — واتە مەسیحیەت — بەردەوام مایە، وێه — بۆونی — ییچ پەییەندیی — هەکی پابەندییانە بەدەولەتەو، لەفەرمانەرەوایی — دەستە — بەجیا مایە. لەپراستیدا {محمد} تێپروانیی زۆر دروستی هەبوو، ئەوێبوو پژی مەسیحیەت بەچاکی بەیەکەوێ بەستەو، لەبەرئەوێش کەشیوێ و فۆرمی حکومەتەکی لەژێرسایەیی جێنشینەکانیشدا هەبەرەوێبوو، ئەوێ حکومەتە لەمەدا بەتەواوی یەکیک بوو، چاکیش بوو. کاتیکیش کەعەرەب گەش — یانکردو رۆش — نێرەوون بەوپیی — هەش بۆون — خەلکی زانستپەرەو، خوویاندایە وێژە و بێکردنەو، لەوێدائێترسست و لاواز و نیوێپۆکرمی بۆون، چوونەژێردەستەلاتگەلیک مەدەنی ترەو، لەوێدائێتر سەرلەنوێ لەنیوان دودەستەلاتەکاندا، دابەشبوون دەستیپێکردەو، سەرەپای ئەوێش کەئەم دابەشبوونە لای موسلمانەکان کەم دەرکەوتوتربوو تاوێکو لای مەسیحیەکان، کەچی لەهەموو جێگەیهکیاندا بۆونی هەیه و بەتایبەتیش لای رەوتی {عەلی} — شیعیەکان — م.ص — لەوێشدا دەولەتیکی وێ {فارس} هەیه، کە بەردەوام تیایدا دەرکەوتەیه.

هەرێک روونمان کردەو، پادشاکانی ئینگلتەرە، خۆیانکردبوو سەرۆکی کلێساکان، هەرێها قەیسەرەکانیش هەمان چتیان کرد: ئی، (ئەوان) بەم ئەدگارەوێ زیاتر خۆیانکردبوو خزمەتکاریکی — واتە خزمەتکاری کلێسە — م

ص. — تاوه کو سهرکاریکی، دهسه لاتی پاریزگاریکردنیشیان زیاتر به دهسته ینابوو، تاوه کو مافی گوړینی و، ئه وان تیایدا یاسادانه ر نه بوون. — واته مشرغ — م. ص. — به لکو ته نها فرمانداریک بوونه. کاتیکیش که {ئه کلیروس} دهسته^(۱) یان دهزگایه ک پیگده هیئت، ئه و ئه وان له سوینه کانیاندا هم یاسادانه رن و همیش سهرکارن، که واته لیږده ا چ له ئینگلته ره و چ له روسیا و ئه وانی دی... دوده دهسه لاتی فرمانده واهه هیه .

له نیوانی هه موو نووسه ره مه سیحیه کاندا، ئه و {هوبس} قه یله سه قه به ته نیا، که به پرونی زیان و چاره سهره کانی دیت و ویرای که پیشنیاری یه کخستنی هه ردووسه ری بازه که بکات و هه موو چتیکیش بگه پرینیت هه بوئه ویه کیتییه سیاسیه ی که به هیچ شیوه یه ک ناکریت هیچ ده ولت و حکومتیک به بی وی، پیکه اتنیک ی چاکی هه بیئت. ئی، (ئه و)، ده بوو ئه وه روونا کبکاته وه که پوخی مه سیحیه تی باو، پیچه وانه ی پژیتمه که یه تی و به رژه وندی قه شه ش، به رده وام به هیژ ترده بیئت له به رژه وندی ده ولت. چونکه

(۱) هه رده بیئت نه وه تیپینی بکه ین که نه ووسی (ئه کلیروس) له دهسته یه کدا یه کدسات بریتیه

له کو بوونه وه دابریه کانیان. وک کو بوونه و مکانیان له فرمسا، نه وندی که بریتیه

له قوربانیکردنه کانی کلپه کان. چونکه قوچکردن و نه هیکردن — حرمان — م. ص. — له و اقیعدا

گریه سستی کوټه لایه تی ئه کلیروس پیگده هیئت: نه و به لگه نامه یه ی که به پیتی نه و، به رده وام پیاوایی

ناین دهنه سهرکاری که لان و پادشاکان، که واته هه موو نه و قه شانیه که سهر به ندی یه ک رایه لن.

هه رها وولتین نه که ریچیش له چوارده وری جیهانی ش بن. نه م دا هیئانه یه کیکه له ده ستره نکینه کانی

سیاست، له به رنه وش که له نیوان قه شه به ته رسته کاندا هاو ویتنه ی نه بوو. هه ربویه که به هیچ شیوه یه ک

ټه وهی که وای کرد سیاسته که ی نه ویستراو چاره گرانیت^(۱) نه ونده ی که نه و راستی و دادپه روه ریا نه بون که تیا دابوو، نه ونده هه له کانی ناوی نه بوو، له و باوه پره شدام گه ربیتو وه قایعه میژووییه کان به پیی ئه م دیدو بو چونه ته رتیبکه یین، ئه و به ئاسانی ده توانین دیدو را به ره ئسته کانی هه ریه که له {بایل} و {واپورتن} که یه کیکیان تیا دا وای بو ده چیت که هیچ ئاینیک نه که بو دزگای سیاسی به سوو دیت، له کاتیکدا که نه وی دیان، به پیچه وانه وه جه خت له وه ده کات که مه سیحیه ت بریتیه له جیگیرترین کۆله که کانی دزگای سیاسی، به مهش بو یه که میانی ده سه لمینیت که به هیچ شیوه یه که ده له تیک نه بووه که دامه زرابیت و ئاین بناغه ی نه بوویت و، بو دووهمیشیان ده سه لمینیت که شه ریه ی مه سیحیه ت له بنه رت و بناغه وه له پرۆسه ی پیکه اتنی به هیزی ده له تدا زیاتر زیان به خشه، تا وه کو سوو د به خشبیت. بوئه وهش که بیترتووش بم، ئه و ئه م پرسه، ته نهائه وه م لی دا واده کات که به دیاریی کردنیکی زیاتره وه، ئی دیا ئاینیه ته مومر ژوویه کان به رنیکه م، زیاتر له وه ی که پیو یسته و په یوه سته به با ته که مه وه.

له سه رپو شنایی په یوه ندیه که یه وه به کومه لگه، که یان په یوه ندیه کی گشتی ده بیت، یانه وه کو تایبته، ئاین بو دوو جوړ دابه شه ده بیت: ئه وانیش بریتین له ئاینی مرؤ و ئاینی هاوولاتی. یه که میان، که به بی پرستگا و په یکه ر -

(۱) له پاڼ کتیبکه لیک دیدا، بروانه نه ووس که (گرؤتیهوس) آنا له نامه یه کیدا بو برا که ی به بهر واری (۱۱/نیسان/۱۷۲۷) روزه اندبووه له سه ری و. نه ووش که له کتیبه کیدا به نیوس (دی سیف) پرؤتستؤس ده کات، راسته که واده ریکه ویت که (نه و) هاندس خه و" له خراپه کانی نووسه ر خۆشه ییچت له بهر امه بری چاکه کانیدا، لن خه لکی هه موویان له سه ر نه م نه دا زیه له خه و نین.

هه یکه ل - م . ص - و سروته، له سه ر په رستنی پرا و پری نا و خۆییانه ی خودای گه ره راده وه ستیت، هه ره ها له سه ر ئه رکه مۆز لایه هه می شه ییه کان، لێ ره وه را ئاینی ساده و بی گه ردی {ئینجیل} یه که خستنی کی راستینه یه و، ئه وه یه که ده توانین به یاسای خودا وه ندی سروشتی نیو دی ری بکه ی ن. دو وه می ش، که له تا که و لا تیکدا نو سه را وه ته وه و تۆ ما ره بن ده، خودا وه ند و له خودا پا را وه تای به ته کان و پێ ش په ر وانی خۆ ی هه یه و، ئه م با وه رگه یه خا وه نی با وه پو سروت و په رستیاریه ده ره کیه به یاسا سه پێ ن را وه کا نه و، له تپروانی نیه وه جگه له و نه ته وه یه ی که با وه پری پێ یه تی، ئه و هه مو نه ته وه کا نی دی جیهان به لای و ییه وه، بی ئاین - کافر - م . ص - و بیانی و به ره ره ی ن و، مافه کا نی مرو قیش، له ده ره وه ی سنو ری په رستگا کا نی دا، بوونی نا بی ت. ئه مانه بریتی بوون له ئای نه کا نی هه موو گه لانی یه که مین، که ده توانین ناوی یاسای خودایی مه ده نی یان دا نراوی لی بن ئین .

لێ ره دا جو ریک ی سی هه می ئای نه کان هه یه که زۆر نا مو تره، چون که (ئهو) به پێ ش که شه ک ردنی دوو شه ری عه ت و دوو سه رو ک و دوو نی شتمان به مرو ق، بۆ فه رمان گه لی ک نا کو ک مل که چیان ده کات و رێ گه یان نادا ت که له یه ک کات دا با وه پ دا رو ها و نی شتمان بن، ئه وه بریتی یه له ئای نی {لامی ی} و ئای نی {ژاپو ن} و {مه سی حیه تی رو مان}، ده شه کری ت که ئه م ئای نه به ئای نی {کا هن} نا و لی بن در ی ت و، لێ یه وه جو ریک له یاسای تی که ل و له خودا خو ل خوار دوی دا ر ش ته ده بی ت، که به ه ی چ شی وه یه ک ه ی چ نا و ی کی نیه .

ئه گه ر له با ری سیاسیه وه پ روانی نه ئه م سی جو ره له ئاین، ئه و ده بی نین که هه ره مه مو مان له سه ر هه له گه لی کین، بۆ وێ نه سی هه میان، زۆر به پوونی دیاره که خرا پ و نی گه تی قه، بێ هو ده ی شه بۆ سه لمان دنی ئه وه، کات به فپو بده ی ن، له به ر ئه وه ی هه ر ش تی ک که یه کی تی کۆ مه لایه تی دوو که رت بکا ت، به های نا بی ت و،

هه موو ئه و دامه زراوانه ش که ده گه لخوایدا، مروڤ له ناکوکیدا داده نیت، هه یچ به هایه کیان نیه .

دوهه می ش له سنووری یه کخستنیدا بو پهرستنی خودایی و خوشویستنی یاساکان، چاکه، چونکه کاتی ک که نه مجوره یان، نیشتمان ده کاته بابه تی ک بو پهرستنی هاوولاتیان، فیریان ده کات که خزمهت و راژه کردنی نیشتمان بریتیه له خزمهتی ئه و خودایه ی که ده یپاریژیت. که واته ئه مجوره یان وینه یه که له ده سه لاتی ئایینی، به جوړیک که هه رگیز نابیت جگه له پینوسی شازاده، پینووسی کی مه زنتری تیا بیت و، جگه له ده سه لاتداران (که هه نه) یه کی تیا بیت، ئاله ویدا مردن له ریگه ی، یان له پیناوی نیشتماندا ده بیته گیانه ختکردن - شه هادهت - م. ص - و پیشیلکردنی یاساکانیش ده بیته کاریکی بیباوه ری و، ملکه چکردنی تاوانباریش بو نه فره تلێکردنی گشتی ده بیته خودانه ده ستنی ئه و - واته ئه و تاوانباره - م. ص - بو توپه یی خوداوه ند، که واته چاک به .

ئه مجوره ی دووه م، له واقیعه دا خراپه، له به ره ئه وه ی که مروڤ له خشته ده باتن، چونکه له سه ره هه له و درۆکردن وه ستاوه و، به هه وادارکردنی به نه فسانه کان، مروڤ گه وژو گه مرژه ده کات و، پهرستنی راستینه ی خودا له زریانیک له سروشتی نیوه پوکبه تالدا نگرو ده کات. هه ره هاش له به ره ئه وه ی ده بیته مله وپ، یان بی توانایه ک، ئه و جاریکی دیش خراپ و بیفه ره، چونکه گه ل خوینرێژو ده مارگیر ده کات، به جوړیک به کوشتن و کوشتارکاری نه بیت، هه ناسه ی بو نادریت و له و باوه ره شدا یه کاتی ک ئه وانه ی که باوه ر به خودا که ی نا که ن و ده یانکوژیت، ئه و ئه وه کاریکی پیروزی ئه نجامداوه و، هه ره ویشه که گه لیکی ئه وها له حاله تی جهنگی کی سروشتی ده گه ل هه موو گه لانی دیدا، داده نیت و به وه ش زیانیکی زور ده گه یه نیت به ناسایشی تیا به تی.

که واته ئیستا هه ر ئایینی مروڤ، یان مه سیحیه ت، واته مه سیحیه تی (ئینجیل) ماوه ته وه، که زور جودایه له مه سیحیه تی ئه مړۆ. چونکه به پیی ئه م

ئایینە پیروژە راست و سەر مەندە، مروڤ، کە کورانی هەمان خوداوەندن،
داندەنیت بەوەی کە هەموویان بران و ئەو کۆمەلگایەش کە بەیە کگرتووی
دەیانگریته خو، هەتا کو مردن هەلناوە شیتەو .

بەلام، ئەم ئایینە، لەبەرئەوەی کە هیچ پەيوەندییەکی تایبەت بە دەزگا
سیاسیە کەو نایبەستیتەو، ئەوا ئەو هیژە تەنیا یە، بۆ یاساکان جێدەهێلێت
کە لەخوێرا وەریدەگریت بێنەوێ کە هیچ هیژکی دی زیادبکات بۆی و،
بەوێش وەک یەکیک لەپرایەلە مەزنە تایبەتەکانی کۆمەلگە دەمیئتەو،
بەبیئەوێ هیچ شۆیتەوارێک دابنیت. بەلکو لەوێش زیاتر، لەجیاتێ ئەوێ
کە دلی هاوولاتیان بەدەوڵەتەو گریبەدات، هەلەدەستیت بەجیاکردنەوێان،
هەر وەکنەوێ دەگەل هەموو چتەکانی تری دونیادا دەیکات: (من) بەخۆم
شتیکێ دی زیاتر ناکۆک دەگەل رۆحی کۆمەلایەتیدا پێنازانم .

پێمان دەگوتریت کە گەلە کەمان لە مەسیحیە راستینەکانەو لەوانە یە
تەواو کارترین کۆمەلگە یە ک پیکبەینیت کە مروڤ بتوانیت بەیری خویدا
بەینیت. لەم گریمانە یەدا جگە لە یەک ئاستەنگ و دژواری مەزن، شتیکێ دی
بەدیناکەم، ئەویش بریتێە لەوەی کە کۆمەلگە یە ک پیکهاتوو لە مەسیحیە
راستینەکان، ئیت، چی دی کۆمەلگە یە ک مرویی نیه .

بەلکو (ئەن) ئەوێش دەلیم کە ئەم کۆمەلگە پێشنیارکراوە، سەرەرای هەموو
تەواو کارییە کە ی، ئەوا نەبە هیژترین کۆمەلگە دەبیّت و نە هەر
تەمەندریژیشیان دەبیّت. چونکە ئەو لەبەرۆکە ی گەیشتن بەپلە ی
تەواو کارنامیزیانە دا، نگرۆ دەبیّت، کە تیایدا رایەلەبەندییەکی دروست لەنیوان
تاکەکانیدا بەرھەلدا ناییت و، بەلکو تەواو کاربوونی دەبیّتەوێ فەوتان و
تیکرماندنێ .

{هەموو مروڤێک هەر هەلەدەستیت بەئەرکەکانی و، گەلیش هەر ملکە چی
یاساکان دەبیّت و، سەرۆکەکانیش دادپەر وەر و میانپەر و دەبن و، دادوەر و

ده سه لاتدارانیش ریکوراست و پاکده بن و، سه ربازه کانیش پوژیک دیت سوکایه تی به مردن بکه ن و، له ویدا، ئیت نه که رامه ت و نه خوشگوزهرانی بوونی نابیت. هه موو نه مانه جوان، زویش جوان، ئی رینگه مانده ن باله وه دوورتر بروانین}.

مه سیحیه ت به ته واوی ئاینیکی رو حانیه و، ته نها کاروباره کانی ئاسمان نه بیت شتیکی دی نه جیبایه خی وی بیتن: چونکه نیشتمانی مه سیحیه ت له م جیهانه دا نه، راسته نه و فره مانی خویرا به جیده هیئت، ئی، نه و کاره را به که مبیاه خی قوول به سه ره که وتن، یان دهره نجام خراپی هه وه لکانیه وه به جیده هیئت و، به مهرجیک شتی نه بیت که نه وی له سه ره سه ره نه شت بکریت، نه و ئیت به لایه وه گرنگ نه که هه موو کاروباره کان له م جیهانه دونیا ییه دا خراپ، یان چاک به پیره و بچیت. نه گهریش هاتوو ده ولت بوژا وه پیشکه وتوبوو، نه وائه و پرکیشتی نه وه ی نه - نه و هاوولاتی به مه سیحیه ئاماره بوکرا وه - م. ص - که چیژ له به خته وه ری و کامه رانی گشتی وه ریکریت و، ده شترسیت له وه ی که شانازیکردن به شکومه ندی ولاته که یه وه، راپیچبکات و، نه گهر ده ولت له ناوچوو نه و نه و ده سستی خودا را پیروز ده کات که کاریگه ری خوی له سه ره که له که ی توندتر کردوه .

بوئه وه وش که کومه لگه یه کی نه و ها ئارامیبت و پیکه وه گونجاوی تیادا بمینیت و هاو سه نگی کومه لایه تی به سه ریدابریار ده ربیت، نه و هه رده بیت هه موو هاوولاتیانی به بی جیاوازی، وه که یه که مه سیحیه کی چاکن. ئی، نه گهر له ویدا له بیبه ختی وه، یه که خوازه، یه که له خشته به ر - گو لیکه ر - م. ص - ی وه که {کاتیلینا} یان {کرومویل} هه بوو، نه و به بیگومان، که سیکی نه و ها، به ئاسانی ده توانیتکلاوله سه ری هاو نیشتمانیه با وه رداره کانی - له خوا تر سه کانی دا - م. ص - - بکاتن و بازاریکی گه رمیان تیادا به دیبکات، چونکه بانگه یشتی مه سیحیه ت هه روا به ئاسانی رینگه به خراپ حالیبوون له هاو سی

نادات و، ھەرئەھەندەش كەيە كىكيان بەھەر فېلىكە ۋە بېت ئەھكارامە يىيە
 پەيدا بىكات كەبەھۆيە ۋە خۇي بىسە پىننىت و، دەستىگرىت بەسەر بەشيك
 لەدەسە لاتى گشتىدا، تائەھەي بېتە پىاويك كەرىزو پىشۋازى دەۋرەي بدات،
 ئەھەلە ۋە ۋانە يەكە بلىتن :خودا ھەرمانى داۋە كەبەگويى من بكن —
 ۋاتەملەكە چى من بن . م . ص — ، ئەگەر شىخاۋەن دەسە لاتىكى ئەھە، خراپ
 سوۋد لەدەستە لاتەكەي بىكات و دلرەقى بنوئىت، ئەھەلە ۋە كاتەدا ئىتر سەرەي
 گەلە كە بلىت : كەخودا رۆلەكانى خۇي سزادەداتن . ئايا وىژدانى
 نەتە ۋە يەكە زىردەستە لات زىۋ ۋە دەرنانى داگىركەر، بەتە ۋاۋى
 بەئەگەنە ھا تۆتە ۋە؟؟ نەخىر، چونكە بۆئە ۋە ھەردە بىت كەپشوخوشى گشتى
 نەسەرەت بىرىت و زەبروزەنگ بەكارىت و خوينىرژىت و، ھەمو ئەمانەش
 دەگەل باۋەرى مەسىھىدا ناگوئىن . بەھەر حال لەم دۆلى بىدەرە تانىدە، مروڤ
 ئازادىت، يان كۆيلە چ گىرنگىيە ھەيە؟ كاتىك كە چتى گە ۋە ھەرى ئەۋە بىت
 كە مرو بىرۋاتە بەھەشت و، تەنيارىگە يەكەش بۆئە ۋە خۇدانە دەست ورازى بوۋە.
 كاتىك كە جەنگىكى دەر كىرا، دەكە ۋىتە ۋە ئەھە ۋاۋە لاتىان بەبى ھىچ
 بارگرانىك بەرە ۋە شەرەكان دەچن و، كەسىكيان نىە كەبىر لەھەلەتەن بىكاتە ۋە،
 ۋەلى ئەركى سەرشانى خۇيان بەبى جۇش و شوروشە ۋە ۋە ئەنجام دەن و، لە
 بىرى سەر كە وتندا نىن، بەلكو زىاتر ئەۋە دەزانن كە چۆن دەمرن، نەك ئەۋەي
 كە چۆن سەردەكەن، چونكە سەر كەون يان تىكەشكىن، بۆۋان ھىچ
 گىرنگىيەكى نىە؟ ئايا خۇدا ۋەند زۆر لەۋان زىاتر ئەۋە نازانىت كە چ بۆيان
 باشە ۋە چىش خراپە؟؟؟ . بائە ۋە بىننىنە پىشچاۋى خۇمان كە دوزىمنىكى شانازى
 بەخۇكەر و، عاشق و سەرشىتى سەر كەوتن ، چ سوۋدىك دەتوانىت لەۋگيانى
 بىبايە خىيەي وان . ۋاتە ئەھە ۋاۋە لاتىە مەسىھىيە بەرگىرە رانە — م . ص — ،
 بەكاروبارى ئەم دونىا دەتوانىت ۋە بىرگىرت!! ھەروەھە بائە ۋە كەسانە
 لەبەرە ۋە پوبونە ۋە ياندا بەۋگەلە ئازايانە بەراۋر دىكەين كەخۇشە ۋە سىتىيەكى

گرڳرتو و بڻسڪو مهندي و نيشتمان، دست وپاي ڪهله ڇه ڪردون - چاوي
 ڪوڙ ڪردون - م. ص - و، بامه زندهي ٿهوش بڪين ڪهٺم ڪوماره مهسيحيه
 له بهره نگراري رڙما، يان ٿه سڀارته دايه، ٿهوا مهسيحيه
 له خواتر سه ڪان، پيش ٿه وهي ڪهڪات تواناي خونا سينييان ويڌا تي،
 ٿيڪده شڪين و دهاردرين و له بنده ردين، يانوه ڪو ٿهوان بڻ ڀڙگار بوونيان
 ته نها قهر زارباري ٿهويڙو ڦيڙلي ڪردنه وهيه دهن ڪه دوزمن له بهرام بهريان
 ههيه ٿي. له پاس ٿيڌاو به بهاره پي (من) ٿه وهي
 ڪه سهريانه ڪاني {فابيوس} پيش ڪه شيان ڪرد، وانهي ڪي جوانبو، چونڪه ٿهوان
 له سه مردن يان سه ڪه وٽن سوڻديان نه خوارد، به لڪو له سه رنه وه
 سوڻديان خوارد ڪه به سه ڪه وٽو ويي بگه رنه وه، سوڻده ڪه شيان نه شڪاند،
 مهسيحيه ڪان به هيچ شيويه ڪه نيانه ٿهواني ڪه چٽي ڪي ٿاوها ڪن، چونڪه
 ٿه وڪاره بريتيه له دستتي وهر دان له ڪاروباري خودا وهند .

به لام، (من) ڪه ده ليم ڪوماري مهسيحيه، چونڪه ههريه ڪيڪ لهو دوو
 وشهيه ٿهوي ديان وه لاده نيٽ - رته ڪه اته وه - م. ص -، له به رنه وهي
 ڪه مهسيحيه ته نها مڙده به خشى ڪڙيلهيه تي و پاش ڪڙيه تيهو، رڻحيشي
 تادواسنور، بڻ ملهوي گونجاوه، ٿهوه ههريه ڪه به ردهوام رڙبار، يان
 ده ڪاري ناهي نيٽ. چونڪه مهسيحيه راستينه ڪان بڻهوه هيٺراون ڪه ڪڙيله بن،
 بڻخوشيان ٿهوه ده زانن و به ده گمهنش نه بيٺ پي ٿاوارامين، له به رنه وهي
 ڪه به لايهني ٿهوانه وه، يانوه ڪي دي بلين له ديدو تيرواني ٿي واند ٿه ڙيانه
 ڪور تماويه زور ڪه به هاهيه .

پيمان ده گوتريٽ ڪه سوپا ڪاني مهسيحيه زور نايابن، ٿي، (من) ٿهوه
 نڪولي ليده ڪه م، چونڪه باٿه وهي ٿهوه هه لده به ستيٽ، ٿه م سوپا يانه م
 نيشانبداتن؟؟ ٿهز له لاي خومه وه ههريه ڪي سوپا گه ليڪ مهسيحي پيٺا زانم.
 له وانهيه ههندي ڪيان جهنگه ڪاني خاچپه رستيم وهير بهيٺنه وه .

وهی، (من) پیشنه وهی مشتومر له به های خاچهرسته کان بکم، ئەوا ده لیم
 که نه وان - واته خاچهرسته کان - م.ص - زۆر دوورن له وهی که مه سیحی بن،
 به لکو نه وانه سه ریا زانی {کاهین - که شیش - م.ص - } بوون، چونکه
 له راستیدا نه وانه هاوولاتیانی کلێسابوونه، له پیناوی ولاتی پوچی کلێسادا
 جه نگیون، ئەو ولاتهی که نازانم چۆن ئەم کلێسایه ژبو (زه مه نی)
 وه ریگۆپی؟! و، نه گهر به وردیش لهم پرسه بپروانین، ئەوا ده بینین
 که نه جه نگانه گه رانه وه یه کن بو بپهرستی، که واته کاتیك که {ئینجیل}
 هه رگیز ئاینیکی نه ته وهی دانه مه زان دووه، ئەوه له بهر نه وه بووه که هه موو
 جه نگیکی پیروژ له نیوان مه سیحیه کاندانه کرده و ئاسته نگبووه .
 له راستیدا له سه رده می نه باتیره بپهرسته کاندانه، سه ربازه مه سیحیه کان
 نازابوونه، پیموایه که هه موو نوسهر مه سیحیه کان جه خت له وه ده که ن،
 چونکه ئەوه کی به رکێیه ک بووه له سه ر شه رف له دژی بپهرسته کان و، ئیت
 له و کاته وهی که نه باتیره کان بوونه ته مه سیحی، ئیت ئەو کی به رکێیانه بوونیان
 نه ماو، کاتیکیش که خاچ، بازه که ی وه درنا، هه موو نازایه تی رۆمانی
 دیار نه ماو له بهر چاو ونبوو.

وهی، باله بهر چاو گیراوه سیاسیه کان ژلایه کی دابنن و، بگه رپینه وه بو ماف و
 ، پرهنسیپه گشتیه کان لهم پنته گرنگه دا ده ستینیشانبکهین، ئەوهی
 که گریبه سستی کۆمه لایه تی به فه رمانه رهای و یه ده دات له سه ر
 سه ره رشتکراوانی، هه روه ک پشتریش گوتم، هه رگیز سنووری سوودی
 گشتی^(١) تی به رنه کات، چونکه بو سه ره رشتکراوان نیه که له سه ر رایه کانیان

(١) {مارکیزه ارجنستون} ده لیت ((له کۆماردا هه موو موو قێک به ته وای نازان له هه موو نه وشته نی
 که زیان به وانی ده نا که یه نیت)) و ئەم پێوانه گه جێگیرش که ناگۆریت و "ناشکریت وردتر
 بیه دا شتر و، نه شتمانی که هه ندیکجار له به راسه ر فریوخواردن به لکه هیتانه وهی ئەم هیکارییه
 له سه ر خۆاکرم، سه رهای نووی که لای جه ماو سه ر نه ناسراوه، نه وش وک ریزلانییک بو یادی پیاویکی
 به ریزنی ناو دار، ته نانه ت که وه ریزیش بووه، پارێزگاری له دانی هاوولاتیه کی راستینه کردووه، هه روه ها
 له بهر بوو چوونیک راست و چاک حکومه تی ولاته که ی.

نۀ ژماريک پيشكهش فرمانرۀ و اېكۀ، مەگەر تۀنھا بۀو نۀندازيۀ نۀبیت كۀنۀو
رايانۀيان كۆمۀلگۀ بگريئتۀوۀ - واتۀ لای كۆمۀلگۀ بايۀخيكي هەبیت - م.ص -
، لۀسەرئۀوۀ دۀولۀتیش بۀلایۀوۀ گرنگۀ كۀهەموو ھاوولایتیۀ ئاینیک
بپەرستیت، یان پۀیرۀوبكات كۀبۀئۀركۀكانی خوشیویتن، بۀلام، باوۀرۀكانی
ئەم ئاینۀ، نۀدۀولۀت دۀگريئتۀوۀو نۀئۀندامۀكانیشی، مەگەر بۀئۀندازۀی
پۀیوۀنداربوونی نۀبیت بۀمۆرال و بۀوفەرمانانۀی كۀهاتۆتۀسەر
باوۀردار یۀكۀی بۀرامبەر ئۀوانی دی. سەرباری ئۀوۀش هەموو يۀكك
دۀتوانیت كۀنۀو رايانۀ باوۀرپيئۀيت، یان بپەرستیت كۀخوی پيئوخوۀ،
ئۀوۀ بئۀوۀی كۀفەرمانرۀوا مافی پيژانیني هەبیت. كۀواتۀ لۀبەرئۀوۀی
كۀهەرگيز لۀو جیھانی دید^(۱) تايبۀتمۀنديۀكی نيۀ، ئۀوا چارۀنووסי
سەرپەرشتكر اوان لۀژيانی داھاتوودا هەرچيۀكيت، هەرگيز ئۀوۀ لۀكاری ئۀو
نابیت، بۀومەرچيۀ كۀلەم دونیادا ھاوولاتی چاكن .

كۀواتۀ لۀویددا بانگۀشەيۀكی ئاشكرای تۀواومۀدۀنيانۀ بۀباوۀر ی ئايینی
هەيۀ، كۀدۀستنيشانكردنی مادۀكانی، لۀكاری فەرمانرۀوايۀ، نۀك بۀتۀواوی
وۀك باوۀرنامۀ ئاینیۀكان، بۀلكو وۀك هەستیکي كۆمۀلایۀتی، یان راستر بلین
وۀك ئۀوۀسستۀ كۆمۀلایۀتيۀی كۀبەبی وی مروقۀ نۀدۀتوانیت ببیتۀ
ھاوولایتیۀكی چاك و نۀسەرپەرشتكر اويكی دلسۆزیش،^(۲) هەرچۀندۀش

(۱) مەبەست لۀجیھانی دوايیۀ كۀبەبیت گيژانۀوۀ ئايینۀكۀجیھانی زیندووبوونۀوس

رۆجۀكەنۀ. زیندووبوونۀوس دۆستكر اومكانی نەم دونیا مادییۀ بەرچەستەيۀ لۀو دونیا خەياليۀ نەمرە

هەمیشەيیۀدا - م.ص - .

(۲) كاتيك كۀ {قەيسەر} بەرگري لۀ {كاتيلينا} دەكرد، هەولیدا كۀپەيرەودار ی. یان باوس ی
لەناوچوونی رۆج بسلەيتیت؟ لئ، هەريۀك لۀ {كاتو} و {شیشروڤ}، بۆ تيكشكاندن و هەلۆشاندنۀوس
گريپان بۀفەلسەفەكردن نەكرد. بۀلكو تۀنھا بۀومندۀ وەستان بیسەلەيتن كۀوۀك ھاوولایتیۀكی
بیتف، ناخاوتن دەكاتو باوسگەيۀكی زيانبەخش بۀدۀولۀتيا پيشكەشدەكات. لۀواقیعیشدا
هەرنەمەبووۀ كۀنەنجومەنی پیران لۀرۆما بۆ حكومدان لۀسەری كۆبوونۀوۀ، نەوۀكو بۆ تیرامان
لەكیشەيۀكی لاھوتی .

که فـهرمانـږه و ا ناتوانیت زور له یـه کیـک بکـات کـه باوهری
 پیـبهنیت، به لـام، ده توانیت که هـم موو ئه وانه ی باوهری پیناهین له ده و له تر
 دور خاته وه، ده توانیت وه که سیکی له خوډاپیچخواردو - کو مه ل ره تکه روه
 - دووری بخاته وه، نه که وه که سیکی بیباوهر - بی ناین - م. ص - و، به و
 ره چاو کردنه ش که که سیکی ناتوانیت دلـسو زانه یاساکان و دادپه روه ی
 خوشبویت و، له کاتی پیو یستیشدا له پیناوی فـهرمانه کانیدا توانای
 قوربانیدانی به ژیان ی نیه، نه گهریش یه کیکیان دوا ی نه وی که به ناشکرا
 دانی نا به خودی نه م باوهرانه دا، واهه لسوکه و تـبکات وه کـه وه ی باوهری
 پیـنه هینایت، نه و باسزاکه ی مردن بیت، له بهر نه وه ی که گه وره ترین تاوانی
 نه نجامد او به وه ی که له بهر دم یاساکاندا دروی کردو وه .

پیو یسته که باوهره کانی ئاینی مـده نی ساده و که م ژماره و به و ردی
 دیاریکراوین، بیلکـدانـه وه و له سـه ردوان . له راستیدا باوهر به هـه بوونی
 خودایه کی به توانا، زیره ک، چاک، چاوکراوه، نه نجامدرو پیزانه رو، به ژیان ی
 نه و دنیا و به کامه رانی چاکه خوازان و سزادانی خراپه کاران و، به پیروزی
 گرښه سټی کومه لایه تی و یاساکان، بریتین له باوهره به فـهرو پوزه تیغه کان.
 هر چیش په یوه ندی به باوهره نیگه تیغ و بیغه ره کانه وه هیه، نه و (من)
 له یه کیـکدا کورتیان ده که مـوه، که بریتیه له لینه بورده یی و: ده خریته
 نه و په رستیارینه وه که به دوورمانزان .

به پای (من) نه وانه ی که له نیوان لینه بورده یی مـده نی و لینه بورده یی ئایندا
 جیاوازی ده که ن، نه وانه هـله ده که ن، چونکه نه م دوو جوړه له لینه بورده یی
 له یه کدی جیا نا کریتـه وه. چونکه ئاسـته نگ و نه کرده یی ده گـل که سانیکدا
 بژیت که واده زانریت له ده ستوپا که وتوون، چونکه خوشه ویستی نه وانه
 به واتای رقهاتنه وه یه له و خودایه ی که سزایانده داتن، چونکه هـره ده بیت

بگه پێندری نه وه بو ئاینه راسته که یان یان ئه شکه نه به درین. له بهر نه وه ی که له هه موو جیگه که دا که لینه بورده یی ئایینی تیا دا بریار له سه به دریت و پیاده ییت، نه و له کرده نه ها تو یی ده ییت، که هه ندیک شوینه واری مه ده نیا نه به جینه هی لیت^(۱)، ته نها هه ره وه نه ده ش که ئه م شوینه واره مه ده نیا نه یی

(۱) بۆ ئه مه، ها و سه ری تی، له بهر نه وه س که گرتیبه ستی کی مه ده نیه، شوینه و ار که لیک مه ده نیا نه ی هه یه، تا و کو به یی (نه و) مه ده س کۆمه لکه ناسته نگ و نه که ده ییت و. پا و اش دا بنی یی که {نه کلیرۆس} له بهر دۆ مافی مۆله تدا نی نه م گرتیبه سه ته ته نها به دۆس سه ره که ونه و "نه و ش مافی که به یی ئی سه ته کی پتۆ یسه له هه موو ئاینی کی لینه بور ده دا، پا و ان به ریت - ده ستی به سه رد! بگه ریت - م. ص.، که واته نایا له ویدا، نه و رو و نا شکران ییت که نه م نه کلیرۆسه، به م بۆ نه یه وه، به و کار یی که ده سه لاتی کلی سا یرا دا سه پاند و وه، ده سه لاتی پا دشا یی بیتا که مر دوه و کاتی که که ه یی سه ره شه رشت کار و یکی له بهر ده ستی نا م ییت، ته نها نه واته نه ییت که نه کلیرۆس که ره سه ده کات وه دی و نا خا ت؟ چون که زا بۆ و نه به سهر ها و سه ری تی، یان نا ها و سه ری تی خه لکی دا، به گۆ یزی با و بهر دا بو و نیا نه به م یان به و پێ نه و که و، به یی دانی نا نه، یان وه لانا نه تو و دانی نا نه بۆ نه م دا رشتنه ئای نه، یان نه و یی، به یی نه و یی که زیات، یان که مر داسۆ ز دین بۆی، کاتی که نه و به لیزانی و پیداکر به وه هه لسو که و ته ده کات، نایا نیتر نه و رو و نیه که (نه و) ته نیا له بهر شه گه یی به کانه - میرات - م. ص. - و فره مان گوزاری به کانه و ها و ولتیا نه ته نه ته له و ده و له ته شدا که له توانی دا ناییت که به یی نه و ده یته هه لسو یی نه یی، به له بهر چا و گرتنی نه و یی که (نه و) - مه به ست له و ده و له ته ئاماره بۆ کار و به - م. ص. - نیتر ته نها له پۆله زۆ له کانه پیک دیت؟ لێ له واته شه که به گۆ یزیت، خه لکی وه که سه ره به زان دنی کی ده سه لات، ده توان که فره مانه کانی را - بریار مکه نی - م. ص. - ده ستی پیک نه و وه، یان دوا بکانه بۆ کاتی کی ده و، فره مانه کانه ده یکه ون و، ده ستی گنه به سهر ده سه لاتی نه م یی دا - زه نه دا - م. ص. - نایا له و که چه نه ده یی نه یی په زارا و به! چون که نه که نه کلیرۆس، نایم ئازایه ته یه که به لکو هه ستی کی ده روستی هه بوا به بۆ نه و یی نه م کار و بارا نه جیه یی نه یی که دۆ یان بۆ نه پتۆ به دۆ یی به رتیه یان دا به وات، نه ا (نه و) به یی نه نه ده ستی که ده و مکه و دا و خسته کانه و فره مانه کانه به جیه یی نه یی که بۆ یی نا نه، بۆ نه پتۆ، پا شانی ش کۆ تا یی ده ییت به و یی که به یی سه ره کار ت، چون که وه که بۆ م ده ر ده که ویت، کاتی که که مر دۆ دنی ا ده ییت له و یی که ده ستی که ریت به سهر گشتا، نه و ده ده ده ستی به شه یی، قه ربا نه یی که ده ور ماییت، (۱) نه م تیی نیه، ته نها له هه ندیک کۆ یی، یان ده نه یی چا به به نه رتیه که دا هه یه، چون که {رۆ سو} دوا یی نه و یی که چاپ کردنی ده ستی که ده و دا وای له بردنی له بل و که ره و مکه یی کرد، پا شان له چاپی سا لی (۱۷۸۲) دا ده که ویت.

(تیی نیی بل و که ره و مکه و)

هه ٻيٽن، ٺهوا ئيتر فهمانڀروا ته ناهت له ڪاروباره زمه ميه ڪانيشدا، وهڪ
فهمانڀروا ناميڻي ته وهو بووني ناييت: ئيتر له ويٺو ڪه هه نه ڪان ده بنه
سهر ڪارو، پادشا ڪانيش لايان، ته نها فهمانڀرانيڪ ده بن .

ئي ستاش، ڪه نايينيڪي نه ته وهي تا ڪه بند نه ماوه ته وهو ناشڪريت، يان وردتر
بليڻ ناشتوانريت ڪه بميڻي ته وه، ٺهوا پيوسته ده گهل هه مو ٺهوا ٺاينه ي
ڪه ده گهل ٺهواني ديدا ليٻو ورده ي ده ڪهين، ليٻو ورده ي بڪريت،
به وٺه نازه يه ي ڪه په پره وه ڪاني، چٽيڪي دڙبه ٺه ڪه ڪاني هاوولائي
له خوئاگريت. وهل، هه مو ٺهوانه ي پرڪيشي بڪن ڪه بليڻ: به هيچ شي وه يه ڪ
له ده ره وه ي ڪليسا ناشتي بووني نيه، ٺهوا پيوسته ڪه له ده ولت ده ربڪرين
ٺه گهر به لاني ڪه مهوه ڪه ده ولت خودي ڪليسا نه ٻيٽ و، پادشايش پاپي مه زن
نه ٻيٽ، چونڪه په پره ويڪي ٺاوها چاڪ نيه، مه گهر ته نها له حڪومه تيڪي
ٺاينيدانه ٻيٽ، ڪه چي له حڪومه تيڪي ديدا ٺهوا زيان به خشه، له راستيدا
ٺه وه يه ي ڪه به وه يه وه (هوي چوارهم)، ده وريت باوه ري به ڪاسوليڪيه ت
هيناوه، يانوه ڪي دي بليڻ هاو ته سهر په پره وي ڪاسوليڪيه ت، پيوسته
ڪه به لاي هه مو ڪه سيڪي شهر يه وه ٻيٽه پالنه ريڪ بؤ وه لاناني - توره لداني
- م. ص - و، به تايبه تيش بؤ هه مو پادشا يڪ ڪه له توانايدايه يير ڪاته وه .

جومگه ی نوډه م

((گوتایی))

دوای نه وهی که پره نسپه راستینه کانی یاسای سیاسیمان داناو، هه ولماندا که ده ولت له سه ربناغه ی وی دابمه زرینین، نهوا نه وه ده مینیته وه که به پیوه ندیه دهره کیه کانی پشتگیری بکهین و، نه مهش هریه که له یاسای نیوده ولته تی و بازرگانی و مافی جهنگ و داگیرکردنه کان و یاسای گشتی و وتووړه کانی. Thenego- و به لین نامه کان و هتد... ده گریته وه، لی، هه موو نه مانه به خویان باب ته ټیکی نوړا پیک ده هیئن، که له دیدو تیروانی نی ته سکی (من) فراوانتره، چونکه له سه رمبوو که وای لی بکه م جیگیر تربیت له وهی که له منه وه نزیکه .

فهرهنگوکی هه نښک چهمک و ناو

له بهر هه بونی کومه نیک وشه و چهمک و ناوی کهس و شوین له م دانرا و میه دا ،
وام به چاکزانی که به ژیدم دایان نه نیم ، به لکو له پاشکووی کتیه که دا به
فهرهنگوکیکی تاییه ت بیانخه مه بهر ده م

کایوس کالیکولا : لسانلی (۱۲ — ۴۱) پیش زاین نیمپرا توری پوم بووه .

لیکورگ : یلسادانری نه فسانه کانی شهسپار ته یه له سه ده ی نوی پیش زاین دا .
نوما (پومپیلیوس) (۷۵ — ۶۷۲) پ . ز : دوو مین فه رمانر هوای نه فسانه کانی
پومه .

سیر فیوس (تیلویس) (۵۷۸ — ۵۲۴) پ . ز : شه شه مین فه رمانر هوای پومه .

پروسیوس (۸۵ — ۴۲) پ . ز : سیلیه کی پومه .

شیشرون (۱۰۸ — ۴۳) پ . ز : گوتار بیژ و سیلست مه داریکی پومه .

تارکوین (۵۲۴ — ۵۰۹) پ . ز : دوا پاشای پومه .

پولیب (۲۰۲ — ۱۲۰) پ . ز : میژوو نویکی پومه .

ماریوس (۱۵۷ — ۶۸) پ . ز : ژده نه رال و سیلست مه داریکی پوم .

سیلا (۱۳۸ — ۷۸) پ . ز : = = =

پومپ (۱۰۶ — ۴۸) پ . ز : = = =

که یسه ر (۱۰۱ — ۴۴) پ . ز : = = =

سکافیولا : پاله وانی نه فسانه ی پومه کانه له جه نگدا ، کوتایی سه ده ی
شه شه می پیش زاین .

کاتیلینا (۱۰۸ — ۶۲) پ . ز : سیلست مه دار ی پومه کان .

فابیؤس (۲۷۵ — ۲۰۳) پ . ز : سەرکردەو سیلسیەکی پۆمەکانە .

ئیفۆرس : ئەو پێنج دادوەرە بوون کەلە ئەسپارتە کاریان تەنھا بریتی
بوو لە رەستکردنەوەی تواناو دەسلاتی پانشا و ئەنجومەنی حوکم (سەنا) .

ئانگیس : دوا پانشای ئەسپارتیەکانە کە پیلانی لەدژی (لیونداس)
ئەنجامداوە ، لەسالی (۲۴۰) پ . ز ، لەزینداندا لەسەر دەستی ئەفوریەکان
کوژراوە .

سان ئوگست (۲۵۴ — ۴۰) ز ، قەشەیی بەناو بانگی ئەفریقی و ناودار
ترین

سان جۆست (۱۷۶۷ — ۱۷۹۴) سیلسەتمەدارێکی فەرەنسیە و یەکیک لە
شۆرەشگێڕانی سەرەختی لایەنگری (رۆبیسپیر) و ئەندامی ئەنجومەنی
شۆرشێ فەرەنسا ، سەری بە مەقسە ئە بردراوە .

تۆماس ھۆبس (۱۵۸۸ — ۱۶۷۹) فەیلە سوفی ئینگلتەراییه ، بەلای ھۆبسەو
حکومەتی پانشاکان بۆترینی حکومەتەکانە .

زیۆس ، یان ژۆپیتەر : خودای خوداوەندەکانە .

جان بۆنان (۱۵۳۰ — ۱۵۹۶) فەیلە سوف و زانای ئابوورینسی فەرەنسیە .

دیدرۆ (۱۷۱۳ — ۱۷۸۴) : نوسەر و میژوو نوسی فەرەنسی .

کالفین (۱۵۰۹ — ۱۵۶۴) : زانای ئاینی و نوسەری فەرەنسی و یەکیک لە
رابەرانی بزافی ریفۆرمگەری ئاینی پروتستانی .

کرۆمۆیل (۱۵۹۹ — ۱۶۵۸) : سیلسیەکی ئینگیزیە .

دافید ھیۆم (۱۷۱۱ — ۱۷۷۶) فەیلە سوفیکی ئینگلتەراییه .

گروتيۇس (۷۸۳ - ۱۶۵) مافناس و سىلسىيەكى ھۆلندىيە. رۇسۇ ھەردوو
(ھۆبن) و (گروتيۇس) بە بونياتنەرانى دىكتاتورىيەت دادەنىت .
زانای ناپىنى گەنيسەى كسلۆلىكىيە.

دالامبىر : (۱۷۱۷ - ۱۷۸۳) : فەيلە سوف و نوسەر و ماتماتىكزانى بە ناو بانگى
فەرەنسىيە ، يەككىكە لە گرنگترىنھاوکارانى (دىدرو) لە دانانى (دئيرە تولەعارىف)
دا.

مولوك: خودای كەنعانىيەكان بوو كە بنەمالەى ئيسرئىل ئەويان پەسەند
بوو.

ساتورن : خودای رۆمانىيەكانە .

كروئۇس : خودای يۇنانىيەكانە .

بەعل : ناوى خودای ھەر يەك لە ئەرمەنى و فينىقى و كەنعانىيەكانە .

ئامۇنى : گەلانى كۆنى دانىشتوى كەنارەكانى روبارى ئوردونن كەبەردەوام
دەگەل ئيسرئىليەكاندا دەجەنگابوون .

خراوەتەسەر ئىتاليا .

رۆم : وشەيەكى يۇنانى گرىكىيە و بەواتاى توانا دىت .

نۇما : وشەيەكى گرىكىيە و بەواتاى يلسا دىت .

تريپىن : لە وشەى تريپوو (ھۆز) ە و ەھا توو ، ، بەواتاى نوپنەر يان

كارمەندى ھۆز دىت ، لە رۆمانى دىرپىندا كارمەند يان ئەفسەرى رۆمى ،

يەككىك لە وشەش كەسە بوون كەلەلايەن كۆنسولەكانى رۆمەو

دەستنىشانكراون . بەلام لەكۆمارى رۆمدا ، بەو نوپنەر و كارمەندانە گوتراو

كەلەلايەن خەلكى ئىساپىيەو بەبەرگريكردن لە مافەكانيان ھەلبۇزىردراون .

خاچ : سىمبولى مەسىھىيەت و (باز) یش ، سىمبولى ئىمپراتۇرى رۆمە .

كۆسمۇپۆلىتى : بەواتاى نانىشتىمانىيەت دېت ، واتە نېو نەتموھىيى .

تارىنت : يەككە لە شارە دېرىنەكانى يۇنانى مەزن ، كەلە سالى (۲۷۲) پ.ز ،

كاتون (۹۳ — ۶۱) پ . ز : سىلسىيەكى پۇم .

تاسىت (۵۵ — ۱۲۰) ز : مېزوو نوسى لاتىنى .

ئۇتۇن (۳۲ — ۶۹) ز : ئىمپراتۇرى پۇمانى .

دانىتۇن (۱۷۶۷ — ۱۷۹۴) شۆرەشگىرېكى بەناو بانگى فەرەنسىيە و ھاوپرى

پۇبسىپر ، سەرى بە مەقسەلە بېدراوہ .

تییینیگه لیک پیوست

۱- تهاوی هیل بئژئر هیتانه کانی ناو ئهم ددانراوهیه ، ده گه پتهوه

بوو گه پری کوردی و ، وشمو زاراه توخکردنوه کانهش هی وهر گه پری
عهده ییه.

۲- بهداوی لیپوردن له خو پتهو و بهداوا چوانی به پری پتهو ئیدیا یه کی

خوم (زنجیره ی نوسراوه نه پتهو ییه کان) کهماوهی (۳) سالی تهاوه ،
نه متوانیوه هیچ بهرهمه میکی نویی تری لی چاپ و بلاژ که کم . بههوی
دژاری باری گوزراهم ، کهماوهی گونجای وه های پتهو داوم بوتوسین و
چاپکردنی (۲ — ۳) بابهتی ئاماده ی تری ئهو زنجیره ییه . به هیوام له
داهاوی نزیکدا ، ده ستیا نبده می .

۳- به پیوستم نه زانی همموو جیاوازیه کانی نیوان ههردووک وهر گه پانه فارسی

و عهده ییه که ، هه ما بهندی بکم ، له بهر ئه وهی دژاری زوری بوخو پتهوی
کوردیی پیکده هیتا ، هه ربویه که له زور بهی جیاوازیه کاند ، گونجاندنی
دروستم نه ئه جامد لوه .

- ۱..... پیښکه شکردن
- ۷..... ئاڅاوتنی وه رگپری کوردی
- ۱۱..... گافه کانی ژبانی روښو
- ۲۲..... پیښه کی
- ۴۸..... سه باره ت به گریبه ستی کوښه لایه تی
جه مگه ی یه که م
- ۵۰..... بابه تی نه م نوسراوه ی یه که مه
جومگه ی دووهم
- ۵۲..... سه باره ت به کوښه ی لگابه راییه کان
جومگه ی سیته م
- ۵۶..... سه باره ت به مافی به هیزه کان
جومگه ی چواره م
- ۵۸..... سه باره ت به کوښه ی لایه تی
جومگه ی پینه م
- ۶۷..... به رده وام پیویسته بگه پینه وه ریکه وتنی یه که م
جومگه ی شه شه م
- ۶۹..... سه باره به په یماننامه ی کوښه لایه تی
جومگه ی حوته م
- ۷۵..... دهسته ی دهسته لاتدار
جومگه ی هه شته م
- ۸۰..... سه باره ت به حالتی مه دهنی

- جومگه‌ی نوّیه‌م
- ۸۲..... سه‌باره‌ت به مولکداریتی پاره‌و پوول
- نوسراوی دووه‌م
- جومگه‌ی یه‌که‌م
- ۸۸..... مافی فه‌رمان‌په‌وایی ده‌ستی لیبه‌ر نادریت
- جومگه‌ی دووه‌م
- ۹۱..... مافی فه‌رمان‌په‌وایی دابه‌ش نابیت
- جومگه‌ی سیئه‌م
- ۹۵..... ده‌کریت ئیراده‌ی گشتی هه‌له‌ بکاتن
- جومگه‌ی چواره‌م
- ۹۸..... سه‌باره‌ت به سنووری ده‌سته‌لاتی فه‌رمان‌په‌وایی
- جومگه‌ی پینجه‌م
- ۱۰۶..... سه‌باره‌ت به مافی ژیان و مردن
- جومگه‌ی شه‌شه‌م
- ۱۱۰..... سه‌باره‌ت به یاسا
- جومگه‌ی حه‌وته‌م
- ۱۱۷..... سه‌باره‌ت به یاسا دانهر
- جومگه‌ی هه‌شته‌م
- ۱۲۵..... سه‌باره‌ت به گه‌ل
- جومگه‌ی نوّه‌م
- ۱۲۹..... سه‌باره‌ت به گه‌لی "پاشکۆ"
- جومگه‌ی ده‌هه‌م
- ۱۳۴..... سه‌باره‌ت به گه‌له "پاشکۆکان"
- جومگه‌ی یازده‌هه‌م

- ۱۴۰..... سه بارهت به پړژیمه ته شریعیه جیاوازه کان
جومگه ی دوانزه هم
- ۱۴۴..... دابه شکردنی یاساکان
- ۱۴۷..... نوسراوه ی سیّهم
جومگه ی دوه هم
- ۱۵۸..... پره نسیپیک که کولّه که ی شیوه جیاوازه کانی حکومت ته
جومگه ی سیّهم
- ۱۶۴..... دابه شکردنی حکومت ته کان
جومگه ی چواره هم
- ۱۶۷..... سه بارهت به دیموکراتیه ت
جومگه ی پیّنجه هم
- ۱۷۲..... سه بارهت به نورستوکراتیه ت
جومگه ی شه شه هم
- ۱۷۷..... سه بارهت به پادشایه تی
جومگه ی حوته هم
- ۱۸۸..... سه بارهت به حکومت ته تیکه له کان
جومگه ی هه شته هم
- ۱۹۱..... سه بارهت به وه ی که هر ده سه لاتیك بوّه موو ولاتیك گونجاو نیه
جومگه ی نوّه هم
- ۲۰۱..... نیشانه کانی حکومتی چاک
جومگه ی ده هم
- ۲۰۴... ده سته لات خراب به کار هیّنانی حکومتو که یشتنی به گنده لی
جومگه ی یانزه هم

- ۲۰۸..... سه بارهت به مردنی دهزگای سیاسی
 جومگهی سیانزده هه م
 ۲۱۳..... دهسته لاتی فه رمانپه و چۆن خوئی ده پارێزیتن "پاشبه ند"
 جومگهی چواردده هه م
 ۲۱۶..... دهسته لاتی فه رمانپه و چۆن خوئی ده پارێزیتن "پاشبه ند"
 جومگهی پانزده هه م
 ۲۱۸..... جیگره کان یان نوینه ره کان
 جومگهی شانزده هه م
 ۲۲۶..... دامه زrandنی حکومهت هه رگیز گرێبه ست نیه
 جومگهی حه فده هه م
 ۲۲۹..... سه بارهت به دامه زrandنی حکومهت
 جومگهی هه ژده هه م
 ۲۳۲..... ئامرازه کانی پێنه دان به ده سترێژییه کانی حکومهت
 نوسراوی چواره م
 جومگهی یه که م
 ۲۳۶..... ئیراده ی گشتی به رده وامه و له کار ناکریتن
 جومگهی دووهه م
 ۲۴۱..... سه بارهت به ده نگدان
 جومگهی سییه م
 ۲۴۶..... سه بارهت به هه لېژاردنه کان
 جومگهی چواره م
 ۲۵۰..... سه بارهت به نه نجومه نه گه لیه کانی رو مان
 جومگهی پینجه م
 ۲۶۹..... پوستی پارێزه ری گه ل

جومگه‌ی شه‌شه‌م

۲۷۳..... سه‌باره‌ت به‌دیکتاتوریه‌ت

جومگه‌ی حه‌وته‌م

۲۷۹..... سه‌باره‌ت به‌چاودیری

جومگه‌ی هه‌شت‌م

۲۸۳..... سه‌باره‌ت به‌ئایینی مه‌ده‌نی

جومگه‌ی نو‌ه‌م

۳۰۲..... کوتایی

۳۰۳..... فه‌ره‌ه‌نگۆك

۳۰۷..... تێبینیه‌كان: پۆیست

